

מזכרת

תדפיס מתוך הספר

“ועבדי דוד”

תולדות חייו ופעילותו של סב הכלה

הרה"ח הרה"ת הר"ר דוד ע"ה ראסקין

– ה'תרפ"ז-ה'תשי"ד –

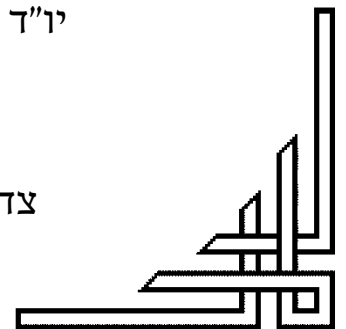
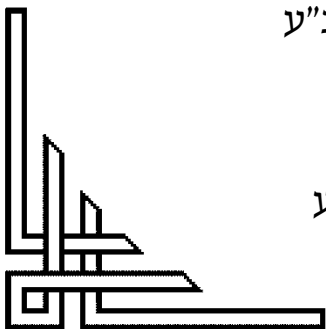
משמחת הנישואין של

החתן הת' יצחק הכהן והכלה מרת חוה עלקא שיחיו כ"ץ

יו"ד כסלו ה'תשע"ט - חג הגאולה דכ"ק אדמו"ר האמצעי נ"ע

צדי"ק שנה לנישואי כ"ק אדמו"ר והרבנית הצדקנית זי"ע

ב"ה

פתח דבר

אנו מודים להשי"ת על כל הטוב אשר גמלנו ובחסדו הגדול זיכנו בנישואי, החתן התמים **יצחק הכהן שי'** והכלה המהוללה מרת חוה עלקא תחי'.

התודה והברכה לכל קרובי המשפחה, ידידים ומכירים, אשר הואילו לבוא לשמוח אתנו ביום שמחת לבבנו, ולברך את החתן והכלה שיחיו, ואותנו כולנו, בברכת מזל טוב וחיים מאושרים בגשמיות וברוחניות.

בשמחה ובטוב לבב הננו בזה לכבד את המשתתפים בשמחתנו – על יסוד הנהגת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע בחתונת כ"ק אדמו"ר והרבנית הצדקנית מרת חי' מושקא זי"ע – אשר בשבוע זה, בי"ד כסלו, מציינים **צדי"ק שנה** (יובל התשעים) מהחתונה (ה'תרפ"ט-ה'תשע"ט) – במזכרת זו, הכוללת תדפיס מתוך הספר "ועבדי דוד" – תולדות חייו ופעילותו של סב הכלה הרה"ח הרה"ת הר"ר דוד ע"ה **ראסקין**, יר"ר צעירי אגודת חב"ד המרכזית ומנהל רוחני ומשפיע בישיבת תות"ל המרכזית ד-770 למעלה מיובל שנים. נכללו כאן חלקים של הספר העוסקים בשנות נעוריו עד חתונתו, ועד בכלל (ה'תרפ"ז-ה'תשי"ד), אך מסיבות טכניות לא צורפו בזה תמונות וצילומי-מסמכים אשר יופיעו בעז"ה בגוף הספר.

מאז פטירתו של ר' דוד ע"ה, שוקדים בני המשפחה לילות כימים על איסוף חומר וזיכרונות מתולדות חייו המופלאים, על מנת להוציא לאור ספר מכובד ונאה בכמות ובאיכות, לתועלת הרבים.

ת"ל אנו עומדים כבר בשלבים האחרונים של עריכת הספר. כדי שנוכל להוציא לאור את הספר במתכונת מושלמת ככל האפשרי, הננו מבקשים מהציבור לשתף אותנו בזכרונות, מסמכים, סיפורים וכיו"ב מחייו של ר' דוד ע"ה. הספר נכתב ע"י הרה"ת ר' ישראל שי' אלפנביין מנתניה, אה"ק ת"ו.

כמו כן ניתן לשלוח הערות והקדשות לעורך הספר לאימייל: bentzionpearson@gmail.com או בטלפון במספר: 917-860-6074.

בהזדמנות זו ברצוננו להודות לכל מי שעזר וסייע עד כה במתן חומר לפרוייקט הגדול הזה, שסייע מאוד להתקדמות הכנת הספר. תודה מיוחדת לש"ב היקר הרה"ח הרה"ת ר' יהושע מונדשיין ע"ה, שסידר ושמר ארכיון עצום של חומר מההיסטוריה של משפחת ראסקין. וכן הקליד את מכתבי הרד"ר להוריו שהופיעו בפרק הנ"ל. תודתנו נתונה לבניו שיחיו, על עזרתם המרובה עד כה במסירת המסמכים ומידע. יהי זכרו ברוך.

בפתח התשורה מופיעים תמונות, מכתבים ומענות ק' מכ"ק אדמו"ר בנוגע הורי הכלה "1914"

האל הטוב הוא יתברך יברך אתכם ואותנו בתוך כלל אחינו בני ישראל בברכות מאלופות מנפש ועד בשר. בברכה העיקרית, שנזכה ללכת משמחה זו לשמחה העיקרית, "שמחת עולם על ראשם", בקיום הייעוד "מהרה ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים, קול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול כלה" – ובמיוחד בשנה זו, צדי"ק שנה כנ"ל – וכדברי כ"ק אדמו"ר בשיחת ש"פ וישלח, ט"ז כסלו תשנ"ב (בהערה שם): "שבשנת הצדי"ק נעשית שלימות הנישואין, שהו"ע הנישואין דכנס"י עם הקב"ה", בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, תיכף ומיד ממש.

משפחת ראסקין

כ"ק אדמו"ר בעת 'סידור קידושין' בחופת זקני הכלה הרה"ת ר' דוד וזוגתו חוה עלקא ע"ה ראסקין – ד' ניסן ה'תשי"ד.

זכו הורי הכלה שלאחרי חופתם, קיבלו ברכת 'מזל טוב' מכ"ק אדמו"ר, כנראה בדרכו לתפילת ערבית – כ"א מנחם-אב ה'תשמ"ט.

בסוף אייר תשמ"ט באו בקשרי שידוכין הורי הכלה יחי'. בחלוקת דולרים בח' סיון, נתן כ"ק אדמו"ר דולר לאם הכלה תחי' (או לסב הכלה ע"ה), ואמר (כפי שנכתב על הדולר): "טאג פון חתונה." [= "עבור היום של החתונה". דהיינו הוראה לתת לצדקה ביום החתונה].

סב הכלה, הרד"ר ע"ה, מקבל דולר מידו הק' של כ"ק אדמו"ר (אור ל"ב תמוז תש"נ).

באור לט"ו מנחם-אב תשמ"ט, כשבוע לפני חתונת הורי הכלה, עבר סב הכלה, הרד"ר ע"ה, כ"ק אדמו"ר בחלוקת דולרים. כ"ק אדמו"ר נתן לו דולר, ואמר:

"צו דער חתונה פון דער טאכטער." [= עבור החתונה של הבת]

רובין-מאנטרעאל
RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורטאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ.י.

ב"ה, ר"ח סיון תשי"ח
ברוקלין, נ.י.

הו"ח אי"א נו"נ וכו'
מוה' צבי הירש שי'צ'ל

שלום וברכה!
במענה על הודעתו אשר נולד להם
בן למזל טוב,

הנה יה"ר מהשי"ת שיכניסוהו לבריתו
של אברהם אבינו, וכשם שיכניסוהו לבריתו כן
יכניסוהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים, ויגדלו
ביחד עם זוג' חי' מחוך הרחבה.

בברכה מזל טוב

מכתב ברכה מכ"ק אדמו"ר להולדת אב
הכלה שי'. אחרי שמו של אביו ע"ה, כתב
כ"ק אדמו"ר: שו"ב [שוחט ובודק].

ראסקין-ברוקלין
RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורטאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ.י.

ב"ה, י"ז מנ"א תשכ"ג
ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ
מוה' דוד שי'.

שלום וברכה!
במענה על הודעתו אשר נולדה
להם בה למזל טוב,

הנה יה"ר מהשי"ת שיגדלה ביחד
עם זוג' חי' ואח כל ילדיהם שיחיו לתורה
ולחופה ולמעשים טובים מחוך הרחבה.

ידוע מכ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב)
נ"ע, אשר מנהגנו הוא לאמר גם בלידה בת
לתורה ולחופה ולמעשים טובים, ע"פ מרז"ל
(ברכות יז: א) נשים במאי זכין באקרוי' כו'
באתנוי' כו' ונטרין כו'.

בברכה מזל טוב

מכתב ברכה מכ"ק אדמו"ר להולדת אם
הכלה תחי'

לפני חי"ק, כתב כ"ק אדמו"ר: ולבשו"ט
בפרט ובכלל.

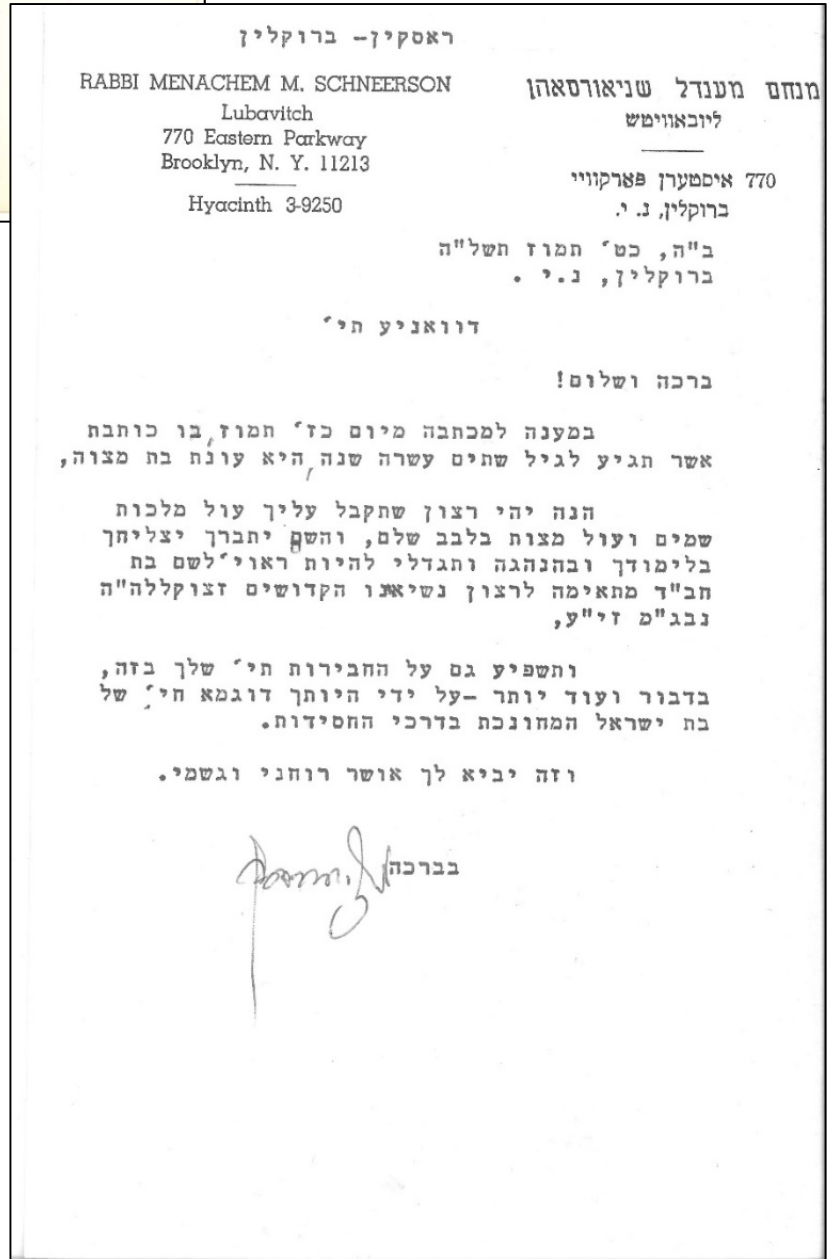
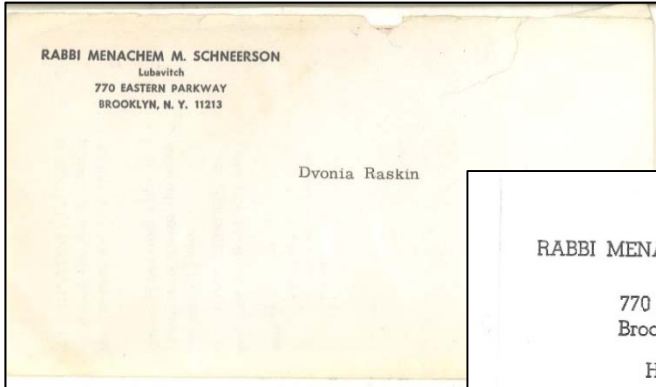
כחלק מתפקידו כ'בעל קורא' במנין כ"ק אדמו"ר בימות החול, סב הכלה, הרד"ר ע"ה, הי' אומר גם את ה'מי שברך' לחולים ולילודות כשבמשך זמן זה הי' כ"ק אדמו"ר מסתכל עליו. בתמונה זו נראה אב הכלה שי' נותן שם לבתו, הכלה, בנוכחות כ"ק אדמו"ר – י"ד סיון תש"נ.

הורי הכלה, הכלה, ובנות דודות של הכלה, מקבלים 'לעקאח' ביחד עם דולר מידו הק' של כ"ק אדמו"ר – וא"ו תשרי תנש"א

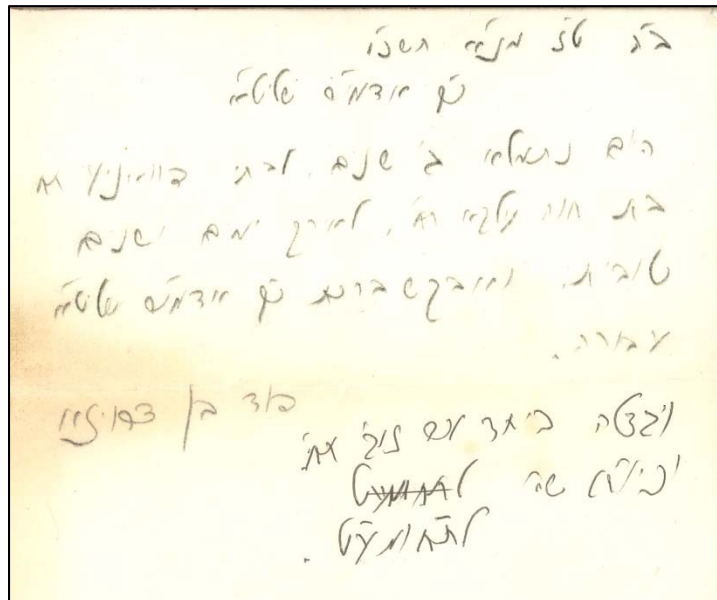
אב הכלה והכלה שיחיו מקבלים דולר מידו הק' של כ"ק אדמו"ר – כ"א אייר ה'תנש"א

מכתב ברכה לאם הכלה לרגל הגעתה לגיל שתים עשרה - היא עונת בת מצוה (בסעיף הראשון של המכתב ניתן לראות שני פסיקים שהוסיף כ"ק אדמו"ר).

כחיל שמדווח למפקדו, לא הרים סב הכלה, הרד"ר ע"ה, 'את ידו ואת רגלו' בשום עניין, הן בעבודתו הציבורית והן בענייניו המשפחתיים, לפני קבלת הסכמתו וברכתו הק' של כ"ק אדמו"ר. כמו כן, נהג ר' דוד לכתוב ע"ד יום הולדתם של ילדיו, וזכה במשך השנים לקבל הרבה מענות ק' על מכתבים אלו. הנהגה זו השריש ר' דוד בכל ילדיו.

להלן מופיעים כמה דו"חות שר' דוד כתב לכ"ק אדמו"ר בקשר ליום הולדת בתו, אם הכלה תחי', כמו גם דו"חות שאם הכלה תחי' כתבה לכ"ק אדמו"ר, ומענות כ"ק אדמו"ר עליהם.

מענת כ"ק אדמו"ר לסב הכלה הרד"ר ע"ה לבקשת ברכה עבור יום הולדתה השלישי של אם הכלה: ויגדלה ביחד עם זוג' תחי' וכיו"ח שי' לתחומע"ט [לתורה חופה ולמעשים טובים].

ב"ה ט"ז אלול ה'תשע"ט
ק' ארבעה שנים
היה נישואין ב' שנים אחרי יום
והיום ארבעה שנים ביום
ב' חוה עלקא א'
ויזכור ברכה ק' ארבעה שנים
ב' חוה עלקא א'
ב' חוה עלקא א'
ב' חוה עלקא א'

מענת כ"ק אדמו"ר לבקשת ברכה ליום הולדתה הרביעי של אם הכלה: אזכיר עה"צ.

ב"ה ט"ז אלול ה'תשע"ט
ק' ארבעה שנים
אבג דולניץ א' בג חוה עלקא א'
נשואין היום ב' שנים אחרי יום
והיום ארבעה שנים ביום
ב' חוה עלקא א'
ב' חוה עלקא א'
ב' חוה עלקא א'
ב' חוה עלקא א'
ב' חוה עלקא א'
ב' חוה עלקא א'
ב' חוה עלקא א'
ב' חוה עלקא א'
ב' חוה עלקא א'

מענת כ"ק אדמו"ר לבקשת ברכה ליום הולדתה השביעי של אם הכלה:

ויגדלוה וכי"ח שי' לתחומע"ט. אזכיר עה"צ.

לב סג' מלמ' אצמ'ה
כ"ג מלמ' סלמ'ה
ב"ק אדמו"ר שלמ"א

מענת כ"ק אדמו"ר בכתי"ק על בקשת ברכה בקשר ליום הולדתה השמונה-עשרה של אם הכלה תחי':
מנהגי [יום הולדת].

ב"ה י"ט סיון תשמ"א
כ"ק אדמו"ר שלמ"א

הרב נפתלי שי' עסטולין ביקש אותי שאסע על זמן הקיץ ללאס אנזעלעס
להיות קאנסלער על נערות שבאו מרוסי (בשנה העברה ג"כ הייתי שם על זמן הקיץ
בתור מדריכה) ההעד קאנסלער שם חי' מושקא תי' גרונער,
והנני נוסעת אי"ה ביום ה' כ"ג סיון הבעל"ט ואקוה להיות ע"כ כ"ג מנ"א
ולבוא חזרה שבוע קודם חתנת אחותי חי' מושקא תי' .
ואבקשת ברכה כ"ק אדמו"ר שלמ"א להצלחה בכה"ל.

דוואניע בת חוה עלקא, תי' ראסקין
בש"זמנ"א תמל"א לי י"ה שנים לאורך ימים
ושנים טובות
השנה גמרתי מחלקה י"ב בבית רבקה ואי"ה
בשנה הבאה אלמוד בסמינר שבבית רבקה

מנחם ע"ב

מענת כ"ק אדמו"ר למכתב אם הכלה בקשר לעבודתה בקעמפ בקיץ תשמ"א [העתק המענה נכתב ע"י
הרד"ר ע"ה]:

כ"ק אדמו"ר הקיף ועשה חץ על התיבות "להיות עד כ"ג מנ"א" וכתב: אזכיר עה"צ.

בקשר לכתבה ע"ד יום הולדתה השמונה עשרה, כתב כ"ק אדמו"ר: מנהגי [יום הולדת].

ב"ק אדמו"ר של"ט
הרב דוד שי' ראב"ד ראב"ד מיוסטאן טאקסאס בק"ש שאסא אטמ
ל'היום מורה בדברינו ב-ד' שהם מוכרחים למורה ובעד דבר
עם המנהל מורה חנ"י אורצ'ים והופיעה אג"י, ובהיות שהנ"ל נכנס
לסמך כ"ק א' אומה שאוכלה להמסק ה"י מוקים ז"י שישלחו ל'י בצאר
השיעור, וז"ל אוק יצאר ל'י היה ראב"ד אג"י ה"י ש"י מסכמת ז"ל נסיוני
המנהל אורצ'ים מסכמת ז"ל נסיוני והנ"ל ~~הסכמת~~ וברכ
ב"ק אדמו"ר של"ט ז"ל הצ"ל ה"י.

דוד שי' ראב"ד
יוני 2019

לקראת שנת הלימודים תשמ"ב, הציעו לאם הכלה להיות מורה בבית הספר בטקסס, והיא ביקשה הסכמת וברכת כ"ק אדמו"ר על ההצעה. כ"ק אדמו"ר עשה חץ, ומתח קו מתחת לתיבות "הסכמת וברכת". על כללות הדו"ח, כתב כ"ק אדמו"ר: אזכיר עה"צ. [העתק המענה נכתב ע"י המזכיר]

לפנינו תדפיס מתוך הספר "ועבדי דוד" – תולדות חייו ופעילותו של סב הכלה הרה"ח הרה"ת הר"ר דוד ע"ה ראסקין, יו"ר צעירי אגודת חב"ד המרכזית ומנהל רוחני ומשפיע בישיבת תות"ל המרכזית ד-770 למעלה מיובל שנים.

נכללו כאן חלקים של הספר העוסקים בשנות נעוריו עד חתונתו, ועד בכלל (ה'תרפ"ז-ה'תשי"ד), אך מסיבות טכניות לא צורפו בזה תמונות וצילומי-מסמכים אשר יופיעו בגוף הספר בעזה"י.

ויהי רצון שעל ידי הפרסום והעיון בחומרים אלו הקשורים לדרכי החסידות והפצת היהדות והמעיינות חוצה, נחזק את התקשרותנו לאילנא דחיי – כ"ק אדמו"ר, ויוליכנו קוממיות לארצנו הק', תיכף ומיד ממש.

כ"ק אדמו"ר ב"קבלת-פנים". ר' דוד ע"ה עומד שני משמאל - ב' אלול תשי"ג.

שנות נצוריו

~ ה'תרפ"ז-ה'שי"ת ~

~ אבות המשפחה

משפחת ראסקין היא משפחה חב"דית ותיקה מאוד, שאבותיה היו מחסידי כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע.

החסיד ר' יצחק ראסקין נולד בשנת תקנ"ט בעיירה הארקי הסמוכה לעיר אורשה שבמחוז מוהילוב. ר' דובער, אביו של ר' יצחק, נולד בהארקי בערך בשנת תקל"ה, והיה מחסידיו של כ"ק אדמו"ר הזקן, וכנראה נקרא על שמו של כ"ק מרן המגיד ממעזריטש רבי דובער נ"ע, שנסתלק בי"ט כסלו תקל"ג. ב'ספר הזכרונות' של כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע מסופר על כמה צדיקים נסתרים שהיו בעלי מלאכה פשוטים וגרו בעיר הארקי בתקופתם של הבעש"ט ושל תלמידיו. "העיירה הארקי", כך נכתב שם, "מרכז חשאי של החסידות, בו נמצאים צדיקים נסתרים העומדים בקשר הדוק עם הבעש"ט במז'בוז ומבצעים את כל הוראותיו ושליחותיו".

ר' יצחק היה חסיד של אדמו"ר האמצעי ושל האדמו"רים שלאחריו. ר' יצחק, שהיה מכונה בפי החסידים בשם 'איטשקע דער שווארצער' על שם פניו הכהות, חי 82 שנה ונפטר בהושענא רבא שנת תרמ"א. בשנים ההן נחשב גיל גבורות לגיל שיבה מופלג. יהודי הארקי החשיבו את ר' יצחק לחסיד בעל מדרגה, גם בגלל שזכה לאריכות ימים גדולה, ובכל שנה בערב יום כיפור השתרך לפני ביתו תור של אנשים שבאו להתברך מפיו בשנה טובה.

כמה בנים נולדו לר' יצחק ולאשתו מרת שרה, ובן הזקונים שלו היה ר' יהודה ליב שנולד בערך בשנת תר"ה. ר' יהודה ליב גר בעיירה דוברובנה ונודע כחסיד בעל מדרגה. היה מאריך הרבה בתפילתו, ובפרט בשבתות, שאז היה חוזר לביתו שעות רבות אחרי שהמניין סיים את תפילתו. כמו כן היה מרבה לחזור מאמרי חסידות ברבים.

אשתו מרת צביה היתה בתם של ר' שמעון וחנה קרימער מהעיר גיז'אטסק הסמוכה לסמולנסק. על ר' שמעון קרימער סיפרו שבמשך עשרים שנה לא טעם טעם בשר, כי מספר היהודים שחיו אז בגיז'אטסק היה קטן ולא היה באפשרותם לממן החזקת שו"ב שיגור בעירם. מרת צביה היתה אישה חסידית שחינכה את ילדיה לחסידות וליראת שמים. בשבתות היתה ממתינה בסבלנות עד שבעלה ר' יהודה ליב יחזור מבית-הכנסת, ותמיד היתה אומרת לילדיה בשעה שאביהם היה חוזר הביתה מהתפילה: אבא הכניס איתו הביתה ריח של גן עדן!

במשך השנים נסע ר' יהודה ליב כמה פעמים לליובאוויטש אל כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע, ובדרך כלל שהה שם כמה שבועות, לפי הוראת הרבי המהר"ש. במכתבו מז' אדר א' תרמ"א הוא כותב: 'אדמה שביום ג' שבוע דנא לנסוע לליובאוויטש בצוותא חדא עם ידידי ר' נחום דוב, ואדמה

להתעכב שם איזה שבועות...! בהמשך לכך הוא כותב בג' אדר ב' תרמ"א: '...תיכף ומיד כשבאתי לליובאוויטש ונכנסתי אצל אדמו"ר, כתבתי למעלתו הכל בפרטיות. ושיתן לי [הרבי] מקום [רבנות] תיכף – לא עלה בדעתי גם קודם כניסתי אצל אדמו"ר! רק הנאני שקירב אותי והיה לי למודע אשר אוכל לקוות שבמשך הזמן יהי' לי מקום על הוראה. וגם בפעם השניה שנכנסתי אצלו הבנתי שהוא יודע ממני היטב וחושב אותי מן המוכנים להוראה, אך השיב ש'לעת עתה איז ניטא קיין ערטער' [= אין מקומות פנויים לרבנות]... בי"א מרחשון תרמ"ב הוא כותב: '...ואשר מעוררים אותי לנסוע לאדמו"ר הוא ללא צורך, כי אני בעצמי מעורר אותי בכל יום'.

כמה פעמים הוצעו לו הצעות שונות של רבנות בעיירות מסוימות אך הן ירדו מהפרק, עד שלבסוף קיבל בחודש אדר תרמ"ג את משרת הרבנות ברומנובקה. העיירה החב"דית רומנובקה שבמחוז חרסון היתה המושבה החקלאית הראשונה שהקים אדמו"ר האמצעי לחסידיו ובמשך השנים כיהנו בה רבנים חב"דיים בעלי שם כמו הגאון החסיד רבי אברהם-דוד לאוואוט זצ"ל, שהיה סב-סבו של הרבי. כעת נתמנה ר' יהודה ליב ראסקין לרב העיירה ולמשפיע החסידי שלה.

על פטירתו של ר' יהודה לייב מסופר סיפור מופלא: כשבועיים לפני חג השבועות תרמ"ג חלם בנו ר' חיים בן-ציון חלום איום ונורא. בחלומו סיפרו לו שדורשים מלמעלה "קרבן" מן המשפחה, היינו שמישהו צריך להיעדר מן העולם... הוא התחיל לחשוב בחלומו מי זה יכול להיות, ולבסוף לא ענה תשובה מוחלטת. כשקם משנתו התלבט האם לספר על כך לאביו, או שמא נכלל החלום בגדר של 'חלומות שווא ידברון', ובינתיים שכח מכל העניין. ואולם, החלום שב ונשנה כמה פעמים. כעבור ימים אחדים חלה ר' יהודה ליב במחלת הטיפוס ונפל למשכב. מיד נזכר ר' חיים בן ציון בחלום ההוא שמציק לו זה כמה ימים, והחליט לדבר על כך עם אביו, שהרי על עניינים כאלה צריכים להודיע מיד לרבי ולבקש את ברכתו. אבל כאן אירע דבר פלא: בכל פעם שנכנס אל אביו כדי לבקר אצלו שכח את דבר החלום, ולאחר שהיה יוצא – נזכר שוב באותו חלום... בימים הבאים נחלשה מאוד בריאותו של ר' יהודה ליב, עד שלא היה מסוגל לרדת ממיטתו. ביום האחרון לחייו של ר' יהודה ליב, נזכר ר' חיים בן ציון שוב בדבר החלום, והחליט סופית שהפעם כאשר ייכנס לאביו הוא מוכרח לזכור את החלום ולספר לו על כך. אלא שבינתיים מצבו של אביו החמיר כל כך, עד שכבר לא היה ניתן לדבר עמו. שנים רבות חרה לו לר' חיים בן-ציון על כך שלא הצליח לדבר עם אביו בעניין זה ולהציע לו שיכתוב לרבי על דבר החלום.

ר' יהודה לייב נפטר ביום א' דחג השבועות תרמ"ג, והוא עודנו צעיר לימים, בגיל 38 בלבד, והותיר אחריו שבעה ילדים יתומים, שהגדול מביניהם הוא ר' חיים בן ציון, סבו של ר' דוד ראסקין. אשתו מרת צביה נפטרה כשנתיים אחריו, בכ' מנחם אב תרמ"ה, והיא בגיל ארבעים.

~ הסבא החסיד ר' חיים בן-ציון ע"ה ראסקין

הסבא הרה"ח ר' חיים בן ציון (שהיה מכונה בחיבה בפי החסידים "ר' בענטשע") נולד בעיירה דוברובנה בט"ו סיון תרכ"ד, והיה בנם הבכור של ר' יהודה ליב ומרת צביה. בבית אביו החסיד

הדגול ספג חינוך חסידי אמיתי, שכולו עמידה במסירות-נפש על משמר קודשי היהדות ועל דרכי החסידות. עוד בהיותו בגיל רך נשלח על-ידי הוריו ללמוד תורה אצל סבו בעיר גיז'אטסק הרחוקה, שם היו באותו זמן תנאי חינוך שהתאימו ביותר עבורו. במכתבים ששיגרו ההורים אליו מדי פעם ניכר שדאגו למצבו הרוחני, יותר מכפי שדאגו לשלומם הגשמי. באחד המכתבים מדריך ר' יהודה ליב את בנו 'צו איינספאנעך זעך [=לרתום את עצמו] בעת התפילה ולשער במוח אז מיא סטעלט זעך דאס משבח זייך [=שנעמדים לשבח את] השם יתברך'. מכתב אחר אליו הוא מסיים במלים 'אביך המצפה לראותך עובד אלקים'.

בט"ו אלול תרמ"ג, בהיותו בגיל תשע-עשרה שנה, נשא את מרת דבוניה, בת החסיד ר' יעקב יוסף ומרת שימא חאשע שבלוב, שגרו בעיירה רודניא הסמוכה לליובאוויטש (מרת דבוניה נפטרה בט"ז אדר שני תרצ"ה בלנינגרד). לאחר נשואיו התגורר ר' בענטשע ברודניא, בסמיכות לבית חמיו. העיירה רודניא אמנם היתה סמוכה לליובאוויטש, אך רוב תושביה נמנו עם חסידי קאפוסט. בעקבות הסתלקותו של אדמו"ר המהר"ש בשנת תרמ"ג, קיבל עליו ר' בענטשע באופן טבעי את מרותו של האדמו"ר מהרש"ז מקאפוסט (מה גם שבשנים ההן עדיין לא קיבל עליו אדמו"ר הרש"ב את הנשיאות באופן גלוי).

~ התקשרותו לכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע

עם הסתלקות האדמו"ר מקאפוסט בשנת תר"ס, נסע ר' בענטשע לאחת השבתות אל כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע (שהיה אז במעון-קיץ מחוץ לעיר). עד יומו האחרון היה חוזר ומספר לבניו את שלושת הדברים שראה אז אצל הרבי נ"ע בפעם הראשונה שהיה אצלו בשבת-קודש וששבו את לבו עד שהחליט בעקבותם להתקשר אליו: א) אופן נטילת הידיים לסעודה, ב) ניגון הדבקות ששמע אז מהרבי, ג) אופן אמירת מאמר דא"ח. מאז דבק ברבי ולא עשה שום צעד בחייו, גדול או קטן, מבלי לשאול בעצתו של הרבי.

בהתחלה עסק ר' בענטשע במסחר. בעיירה היתה תחנת רכבת בה עברה הרכבת שיצאה מאריאל והגיעה עד לוילנה ולריגה. ר' בענטשע היה נוסע לתקופות ממושכות לעיר ריגא, שם התעסק בתיווך בסחורות של חיטים ופשתן שנשלחו ברכבות מרוסיה, ומזה התפרנס.

ר' בענטשע מסר את נפשו כפשוטו על חינוך ילדיו. בעשר השנים הראשונות שלאחר נישואיו יכול היה להעניק לילדיו חינוך חסידי ברודניא, עיירה שכל תושביה יהודים וכולם חסידים. אך החל משנת תר"נ והלאה, החלה לחול ירידה רוחנית אצל כמה מיהודי רודניא. תנועת ה'השכלה' הידועה לשמצה פשטה את טלפיה והגיעה גם לעיירה חסידית זו. אחדים מבני הנוער המקומי החלו להזדהות בגלוי עם הרעיונות החילוניים המסוכנים וניסו לחולל שמות בעולמם הרוחני של יהודי רודניא. הדברים הגיעו לשיאם, כאשר פורקי-העול בעיירה שאפו להקים בה 'חדר מתוקן' (שהיהודים החדרים כינו אותו 'חדר מסוכן'), שתוכנית הלימודים בו תואמת למעשה לתוכניות הלימודים הקיימות בבתי-ספר חילוניים. כשנודע הדבר לר' בענטשע ולחברו ר' ברוך-שלום כהן (אביו של החסיד ר' רפאל-נחמן כהן ע"ה), החליטו לצאת חוצץ במאבק בלתי מתפשר נגד ה'משכילים'. המאבק לא היה קל, אך בכוח נחישותם ועקשנותם הצליחו להתגבר עליהם. ר'

בענטשע במו-ידיו השליך החוצה את הספסלים מבית-הספר החדש ובכך נסתם הגולל על כל מזימותיהם של ה'משכילים'.

באותן שנים החליט ר' בענטשע שקשה לו לחנך את ילדיו כראוי ליראת-שמים בסביבה כזו, וחיפש עצות איך להסתדר במקום אחר, בו יוכל לחנך את ילדיו בדרך התורה והחסידות. באותם ימים היה נוהג לומר: אילו יכולתי, הייתי הולך להתחבא עם ילדיי באיזה אי הרחק ממקום יישוב עד שיגדלו, וכך הייתי מרחיק אותם מחברים שאינם רצויים. בסופו של דבר עבר ר' בענטשע בשנת תרנ"ה לגיז'אטסק, עיירה קטנה של כעשרת אלפים תושבים גויים, מתוך אמונה שמילדי הגויים בוודאי יקפידו ילדיו להתרחק. אופייה של העיירה היה מוכר לו היטב שהרי הוא עצמו שהה בה כזכור תקופה ממושכת בשנות נעוריו, שם למד תורה והתאכסן בבית סבו ר' שמעון קרימער. באותו זמן חיו בגיז'אטסק פחות מחמישים משפחות יהודיות, כולם בעלי מלאכה. שכן בתקופת שלטון הצאר נאסר על יהודים לגור בערי רוסיה התיכונה ורק בעלי מלאכה קיבלו היתר מיוחד מאת שר הפנים סטוליפין ימ"ש. כך התגלגלו משפחות יהודיות אלה לעיירה שכמעט כל תושביה גויים. גם ר' בענטשע היה בעל מלאכה ועסק בייצור משקאות קלים, כמו סודה ומיצים.

בגיז'אטסק אסף ר' בענטשע מספר ילדים והקים שם 'חידר' חסידי לפי רוחו. כשעלתה שאלת בחירת מלמד לילדים, היה עליו לבחור בין שני יהודים, האחד ירא-שמים גדול אך קרא לשון-הקודש במבטא פולני, והשני מלמד מוצלח שקרא לשון-הקודש במבטא ליטאי אך היה פחות ירא-שמים. הוא שאל על כך את הרבי הרש"ב, והרבי ענה לו שיבחר במלמד ה'פולני', מפני שבנוגע לבחירת מלמד – הדבר העיקרי הקובע הוא יראת שמים. בשנים הבאות הביא לעיר מלמדים מחסידי חב"ד שילמדו את ילדיו, ביניהם ר' מאיר גורקוב ור' מאיר זיויץ.

~ "בן בית" אצל הרבי הרש"ב נ"ע

ר' בענטשע היה מקושר בהתקשרות פנימית ועצמית לאדמו"ר הרש"ב, ובמשך השנים זכה להיות ממש בן-בית אצל אדמו"ר הרש"ב. הרבי נ"ע קירב אותו באופן יוצא מן הכלל, היה מקבל אותו ל'יחידות' גם בזמנים שלא קיבל אנשים ומסר לו כמה וכמה הוראות אישיות וכלליות, וכן הטיל עליו שליחויות שונות בענייני עסקנות ציבורית.

פעם נתקל ר' בענטשע בכמה בעיות, בעיה עם השכן שלו ועוד בעיה עם איזה ידיד שלו. נסע ר' בענטשע אל הרבי הרש"ב נ"ע והרבי הורה לו לומר את ברכות השחר בכוונה ובקול רם (שם מבקשים 'שתצילנו משכן רע ומפגע רע וכו'). ובאמת הרה"ח ר' מענדל פוטרפס ז"ל סיפר שר' בענטשע היה אומר תמיד ברכות השחר בקול רם.

ואילו את הסיפור הבא סיפר ר' בענטשע להרה"ח ר' זלמן טייבל ז"ל, שהיה בקשרי ידידות קרובים מאוד איתו: כאמור, ר' בענטשע היה רגיל לבקר אצל הרבי הרש"ב נ"ע לעיתים קרובות מאוד והיה בן-בית אצלו והיה יכול לבוא ולצאת מתי שרצה. אך היתה פעם תקופה ארוכה – שלושה-ארבעה חודשים – שהוא לא נסע אל הרבי וגם לא כתב לו מכתב. זה היה בחורף. כשהגיע בסופו של דבר אל הרבי, אמר לו הרבי: ממש דאגתי לך, כל-כך הרבה זמן לא התקבל

מכתב ממך וגם לא הגעת לכאן! ענה ר' בענטשע: הרי אין אצלנו מקווה, ומאחר שלא הרגשתי טוב לא יכולתי ללכת לטבול בחורף בנהר, ולכן לא יכולתי לכתוב לרבי מכתב. ענה לו הרבי: טוב מאוד עשית שלא כתבת לי. לא זו בלבד שקשה לי לקרוא מכתב שנכתב מבלי שהכותב הלך לפני כן למקווה, אלא גם כשמכינים את הטיוטה של המכתב לפני שהולכים למקווה – אפילו אם אחר כך כותבים את המכתב עצמו אחרי המקווה – גם אז קשה לי לקרוא את המכתב!

ר' בענטשע היה אדם בעל אופי חזק. כנהוג בקרב יהודים חרדים בדורות קודמים, התאמץ להשיא את כל ילדיו בגיל צעיר, ומבלי לבקש מהם מראש הסכמה לשידוך. כשבנו שלמה הגיע לפרקו, נסע ר' בענטשע אל הרבי נ"ע והגיש לפניו עשר הצעות שהוצעו לו. על ההצעה הראשונה אמר לו הרבי שהנערה לא מתאימה לבנו בגלל שהיא לא תכסה את שיערה, על השנייה אמר הרבי שתהיה בעיה בחינוך הילדים, וכן הלאה. בסוף הרשימה נשארה ההצעה האחרונה – בתו של החסיד ר' מיכל שצ'ערבינער (שבנו יהושע-אליהו היה כזכור גיסו של ר' בענטשע). כשהרבי ראה הצעה זו, אמר: 'מיכל איז אן ערליכער איד' [= מיכל הוא יהודי ירא-שמים]. ר' בענטשע לא היסס אף לרגע ובאותו רגע מבחינתו השידוך קם והיה. שצ'רבינ, מושבה חקלאית פשוטה, היתה מרוחקת כ-15 ק"מ מליובאוויטש. הנער שלמה ראסקין היה אז בחור בגיל 18 ועדיין לא חשב להשתדך. כשהגיע לבית משפחת ויגון בשצ'רבינ וראה שבני המשפחה עסוקים בגידול בהמות, לא רצה להינשא לנערה כפרית. אך אביו הסביר לו שברגע שברכת הרבי ניתנה – כך יקום וכך יהיה.

[סיפור דומה היה לגבי השידוך של בנו ר' יעקב יוסף – ועל כך יסופר בנפרד ובהרחבה, בפרק 'תולדות יעקב יוסף']

לפני החתונה נסע ר' בענטשע עם החתן לליובאוויטש, ושניהם נכנסו אל הרבי נ"ע כדי לבקש את ברכתו. הרבי אמר: 'כתוב בספרים' ('ס'ווערט געבראכט אין ספרים – אין אין ספרים ס'ווערט געבראכט') שכאשר עומדים תחת החופה צריכים להרהר ביראת שמים וזה מועיל לפעול למשך 50 שנה שהצאצאים יהיו חסידים ויראי שמים'.

~ העסקן הראשי בהחזקת המקווה בעירו ~

כחסיד מסור עסק ר' בענטשע בביצוע הוראות ושליחויות של הרבי נ"ע. בשנת תרס"ט כתב ר' בענטשע לרבי הרש"ב בעניין המקווה בעירם גיז'אטסק שנבנתה כ-25 שנה לפני כן על-ידי סבו ר' שמעון קרימער. המקווה מחוברת למי מעיין, והיהודים המקומיים רוצים להחליפה במקווה של מי גשמים. הרבי הרש"ב שלל אפשרות זו. באותם ימים כתב הרבי נ"ע לרבה החסידי של סמולנסק בנושא המקווה והוסיף: העיקר מהבעלי בתים היראים הוא ידידנו ר' בנציון ראסקין שי', והוא עיקר המחזיק בזה...

"לסבי היו תמיד עניינים של עסקנות עם הרבנים והשוחטים", סיפר נכדו ר' דוד ראסקין. "הוא תמיד דאג שגם הרבנים וגם השוחטים בערים ובעיירות ינהלו את העניינים ביד רמה, לא כל הפרעות מצד גורמים שונים. והרבי נ"ע איחל לו במכתב שבכל המקומות שיש לו עניינים כאלה, תהיה ידו על העליונה".

בתמוז תרע"א כתב ר' בענטשע לרבי הרש"ב שהמקווה הזו מטה ליפול, והמתחדשים בעירו מבקשים לבנות מקווה חדשה של מי גשמים, אך הוא מתעקש לקיים את הוראת הרבי ולבנות דווקא מקווה חדשה של מי מעין, ומבקש את ברכתו של הרבי להצלחה בזה. בתשובתו אליו מצטט הרבי הרש"ב מספרי הפוסקים הקובעים שמקווה של מעין עדיפה בהרבה על מקוה של מי גשמים. שוב כתב ר' בענטשע לרבי הרש"ב בשנת תרע"ג באותו נידון, כי קמו מערערים חדשים על כשרות המקוה, והרבי הרש"ב השיב לו שישאלו בנידון זה את רבה החסידי של סמולנסק וינהגו כהוראתו.

ב'אגרות קודש' של הרבי הרש"ב מופיעים גם מכתבי תודה מהרבי נ"ע אליו על תרומות ששלח לרבי. בטבת תרע"ד מאחל לו הרבי נ"ע הצלחה בעסק שלו, ששום אדם לא יוכל לנגוע בו לרעה ח"ו, ובד' ניסן תרד"ע מאחל לו הרבי נ"ע: השי"ת יזמין לו אי"ה עסק בביתו.

~ התקשרותו לכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע

מיד לאחר הסתלקות אדמו"ר מוהרש"ב, התקשר ר' בענטשע לכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ בחבלי עבותות אהבה פנימית. בשנים שהרבי הרי"צ היה ברוסיה נסע אליו ר' בענטשע כמה פעמים ונכנס אליו ל'יחידות', ולאחר יציאת הרבי מרוסיה המשיך לעמוד עמו בקשרי מכתבים, הן בנוגע למצבו האישי בגשמיות וברוחניות והן בנוגע למצבם הגשמי והרוחני של בניו ונכדיו. בח' ניסן תרפ"ג כותב לו הרבי הרי"צ מכתב ארוך, רצוף הדרכות מפורטות בענייני עבודת השם, ובסופו הדרכות לגבי אופן הסתדרותם של כמה מילדיו, כולל בן זקוניו, ר' יעקב יוסף.

בי"ב סיון תרפ"ה כתב לו הרבי הרי"צ: והשם יתברך ישלח לו רפואה שלימה ויחזק בריאותו ויתן לו פרנסה טובה בריוח שיוכל לשקוד בעבודה, כי לעבודה צריכים גוף בריא, כי העבודה היא עבודה כבדה שצריכים לעשות בפועל מממש בירור וזיכוך המדות שיהיו זכים ובהירים באמת, הבא ביגיעת נפש ויגיעת בשר.

מעשה באחד החסידים הצעירים שהגיע מליובאוויטש לגז'אטסק. שראה את המקוה שר' בענטשע בנה בעיר וטען שאינה מספיק מהודרת. ר' בענטשע הוכיח לו שהמקוה כשרה למהדרין, אך אותו חסיד המשיך להציק לר' בענטשע וטען שזה לא מספיק מהודר. בתקופה הקרובה היו כמה מכתבים מהרבי הרי"צ לשניהם בנושא זה, כאשר החסיד הצעיר קיבל הרבה מכתבים חריפים שיפסיק להציק בעניין זה לר' בענטשע, שהיה מזקני החסידים דאז.

לקראת שמחת-תורה תרפ"ח שלח מברק לכל אחד מבניו וגזר עליהם ב"גזירת אבא" שיבואו כולם למעמד הגדול בו יבואו כל החסידים לראות את הרבי בפעם האחרונה לפני צאתו מרוסיה. באסרו-חג סוכות התקשה ר' בענטשע להיפרד מהרבי הרי"צ, וכשהכרכה של הרבי החלה לנסוע, רץ ר' בענטשע עם בנו ר' שלמה אחרי הכרכה וביקש את ברכת הרבי שכל צאצאיו יהיו יראי-שמים.

בה' מרחשון תרפ"ח כתב לו הרבי הרי"צ: באנו תודה לא-ל כולנו צלחה, והשם יתברך יזכנו לשמוע ולהשמיע אך טוב בגשמיות וברוחניות. יודיעני אם הסתדר בעניניו, והשם יתברך יעזרהו בפרנסה טובה ובמנוחה בגשמיות וברוחניות.

בהיותו באמצע שנות השישים לחייו קיבל ר' בענטשע הוראה מכ"ק אדמו"ר הרי"צ לחזור בעל פה משניות סדר קדשים, ובתוך כעשר שנים כבר היה בקי בכל סדר קדשים על בוריו. לאחר מכן, כשהיה ב'יחידות' אצל אדמו"ר הרי"צ בלנינגרד, בערך בשנת תרפ"ה, ואמר שכבר סיים לחזור סדר קדשים, הציע לו הרבי שיתחיל לשנן בעל פה סדר טהרות...

ומעניין: את הפתגם החסידי המפורסם של הרבי הרש"ב נ"ע – 'כשם שחובה לאדם להניח תפלין בכל יום ויום, כן חובת גברא להגביל כל יום ויום שעה קבועה לחשוב אודות הנהגת ביתו ובית זרעו' – כתב הרבי הרי"צ דווקא לר' בענטשע! והוא, כחסיד ומקושר אמיתי, ציית באופן מלא וגם המשיך לדווח על כך לרבי.

את ילדיו חינך ר' בענטשע לדעת התקשרות אמיתית לרבי מהי. כך כתב באחד ממכתביו לבנו ר' יעקב יוסף: '...כי כן שמעתי מחסידים הראשונים אשר סגולת הפ"נ הוא יוצא לפעולתו בעת כתיבתו של המתחנן... וגם אני ראיתי והרגשתי זאת איזה פעמים במוחש...!'

ר' בענטשע היה קם בכל יום בשעה ארבע לפנות בוקר, ולפני שהתחיל בלימוד כל השיעורים הקבועים שלו, היה לו סדר קבוע של אמירת תהילים מתוך בכיות והתרגשות. בברכות השחר, כשהיה מגיע בברכת "והערב נא" למלים "ונהיה אנחנו וצאצאינו וכו' כולנו יודעי שמך" – היה אומר זאת בהתרגשות רבה ובכוונה עמוקה.

כך כתב בנו ר' יעקב יוסף ע"ה על ספר התהילים שלו: 'בזה התהילים קרא אבי הווח"ס ר' חיים בנציון ע"ה בכל יום בבוקר לפני סדר הלימודים. כפי שהתבטא פעם כ"ק אדמו"ר הרי"צ נ"ע זי"ע ע"ז: יש יהודי ע"י מוסקווע, שקם בכל יום בוקר בשעה 4 ואומר תהילים ובוכה [בפתק אחר שציטט שיחה זו, נרשם: ועל מה הוא בוכה?] ומתפלל שהשי"ת יעזור לו שהילדים שלו יתחנכו בדרך התורה והמצוה. זאת שמעתי מידידנו החסיד יוסף נעמואיטין נ"י שהוא היה נוכח בהתוועדות בלענינגראד. התהילים הזה ירש כבוד אבי ע"ה מאת סבו ר' שמעון קרומער ז"ל בעיר גזאטסק.

ברשימה אחרת מופיע לשון הדברים באידיש: עס זיצט א איד אין א שטעטל נעבין מאסקווע, שטייט אויף יעדער טאג פיר אזייגער אין דערפרי, זאגט תהילים און וויינט, ער בעט פון השם יתברך אז די קינדער און אייניקלאך זאלן זיין ערלעכע אידן.

~ דאגת סב לנכדיו

לא רק לבניו ובנותיו דאג ר' בענטשע למתן חינוך חסידי, גם לנכדיו ונכדותיו המשיך לדאוג ככל יכולתו כדי לוודא שיקבלו חינוך חסידי ללא פשרות. לדוגמה, בשנת תרצ"ד כתב ר' בענטשע לרבי הרי"צ בנוגע לחינוך אחד מנכדיו: '...אין להשיג פה מלמד ולא חברים טובים. החלטנו

לקחת את הנער שי' לסטרי-רוסיה, ושם מחותני ר' אלעזר נ"י מלמד להועיל, וגם חברים מקשיבים ונשמעים לקולו...

החינוך החסידי התבטא בעיניו החל מהעריסה, פשוטו כמשמעו. כך מספר בנו ר' יעקב יוסף ביומנו: 'בחורף תרצ"ג זכיתי שכבוד אבא מארי החסיד ע"ה בא מביתו לביתי לבקרני ואת ילדיי שי'. בן הזקונים שלנו לייב שי' היה כבן ג' חודשים ושכב בעריסה ושיחק. ניגש אליו כבוד אבי ע"ה לשחק עמו, ובזו הרגע לא היה הכובע המכסה על ראשו. אז נתרגש בקול רעם ורוגז עלינו, למה לא מכוסה הראש של התינוק? וכל כך התרגז, עד שרצה תיכף לצאת מהבית, עד שבקושי הצלחנו לפייסו, ונשאר לשבת עוד כמה זמן. ותיתי לו לאבא ע"ה, שהיה מחנך הילדים והנכדים באהבה, ובתוקף גדול, ולא ויתר אף שום דבר שיש בזה ח"ו איזה התנגדות לשולחן ערוך, אף על מנהג קל בנוגע לחינוך הילדים. וברוך השם זכה, שכל יוצאי חלציו מקושרים בהתקשרות אמיתי ופנימי לבית חיינו שליט"א!

נכדתו מרת שרה, אשת נכדו הרב מנחם-מענדל ראסקין ע"ה, סיפרה שבהיותה ילדה קטנה הגיע פעם ר' בענטשע מבית-הכנסת הביתה בליל-שבת ואיחל לכל בני הבית 'גוט שבת!'. בהיותה שקועה בענייניה השיבה לו 'גוט שבת' בשפה ברורה ובנימה אדישה. ר' בענטשע גער בה ואמר לה: 'ניט אזוי זאגט מען גוט שבת!' [=לא כך אומרים 'גוט שבת!'], והסביר לה שצריכים לאחל זאת בחיות ובחמימות.

בשנתיים האחרונות לחייו חלה ר' בענטשע בשיתוק. בפורים תרצ"ז סעדו בביתו של הסבא כל בני המשפחה שהתגוררו בלנינגרד – הלוא הם ר' יצחק הי"ד וילדיו, ור' יעקב יוסף וילדיו. באמצע הסעודה ניגש ר' יצחק אל אביו, אחז בידיו ורקד איתו כשדמעות זולגות מעיניו וניגן ניגון שחיבר באותו רגע עם המלים: 'טאטע, דו האסט אונז געראטעוועט!' [=אבא, אתה הצלת אותנו!] כוונתו היתה כמובן למסירות-הנפש שהיתה לר' בענטשע על מתן חינוך חסידי לילדיו ולנכדיו.

כשמצבו הוטב קמעא והיה יכול לכתוב בידו השמאלית, שלח לבנו ר' יעקב יוסף את הגלויה הבאה: 'קינדער, קינדער. חי חי הוא יודך. כמוני היום אב לבנים יודיע אל אמיתך (עי' פרש"י)'. זהו פסוק בספר ישעיהו (לח, יט), ופירש רש"י: "האב מודיע ומכוון דעת בנו, 'אל אמיתך' – להאמין בך".

החסיד ר' חיים בן ציון ראסקין נפטר בז' מרחשון תרצ"ט בלנינגרד. גם לאחר פטירתו ניכרה ההתקשרות הנשמתית המופלאה שלו עם הרבי הרי"צ: כידוע, באותן שנים הועברו כל הידיעות מהחסידים ברוסיה אל הרבי הרי"צ בוורשה דרך ר' לייבל ראסקין, בנו של ר' בענטשע. ימים אחדים לפני פטירתו של ר' בענטשע נשלח מרוסיה מכתב בקשת ברכה עבורו. כשר' לייבל ניגש לבקש ברכה מהרבי עבור אביו, הרבי לא ענה 'רפואה שלמה' אלא אמר: 'תבקש עבור כלל ישראל'... מיד הבין שאביו נפטר, וכך היה.

ילדיו:

ר' יהודה לייב הי"ד. נולד בערב יום כיפור תרמ"ה ונספה בגטו ורשה, פסח תש"ג. היה חתנו של החסיד ר' יוסף-יוז'יק גורביץ מוורשה. שימש תקופה כמזכירו של הרבי הרי"צ כששהה בוורשה.

ר' שלמה ע"ה. נולד בי"ג אדר תרמ"ז ונפטר ביום ב' סיון תש"ב בעיר גורקי (כיום, ניז'ני-נובגורוד). היה חתנו של הרה"ח ר' יחיאל-מיכל ויגון ע"ה המכונה "מיכל שצ'ערבינער".

צביה ע"ה. נולדה בתרמ"ט ונפטרה בתור ילדה קטנה.

שרה ע"ה (המכונה "מומע שרה"). נולדה בכ"ו תשרי תרנ"א. אשת ר' מיכאל קצנלבויגן הי"ד. נאסרה בגלל עסקנותה למען הוצאת מאות מחסידי חב"ד מרוסיה. נפטרה מהתקף לב בהיותה בכלא בט' ניסן תשי"ב.

ר' יצחק הי"ד. נולד בי"א כסלו תרנ"ג. נאסר בחודש אדר תרח"ץ בגלל עסקנותו במסירות נפש בלנינגרד להחזקת עניני היהדות, ונהרג על קידוש ה' עם עוד עשרה חסידים ותמימים הי"ד, בז-ח' ניסן תרח"ץ.

ר' יעקב יוסף ע"ה. נולד בי"ז ניסן תרס"א בגז'אטסק. חתנו של ר' מנחם מענדל קפלן מבוברויסק. נפטר בשביעי של פסח תשמ"ו.

~ הסבא מצד האם, החסיד ר' מנחם מענדל קפלן ע"ה

הרה"ח ר' מנחם מענדל קפלן ע"ה נולד בשנת תרכ"ט והיה בנם של ר' יעקב וחאשע גיטל קפלן. אביו ר' יעקב היה מחסידי אדמו"ר ה'צמח צדק' ואדמו"ר מהר"ש ונפטר בד' אדר תרע"ד בבוברויסק.

ר' מענדל נשא את מרת גיטל ע"ה, בתו של ר' דוד מרגולין. מרת גיטל נפטרה בי"ד כסלו תרצ"א.

במשך עשרות שנים ניהל ר' מענדל חנות מכולת בעירו באברויסק. ר' מענדל נודע כחסיד זהיר במצוות, בקבלת עול מלכות שמים באמת ובפנימיות. מספרים שתמיד היה מחפש יהודים שיוכל לקרב אותם לדרכי החסידות ולדרכה של ליובאוויטש. נכדו ר' דוד ע"ה סיפר שהוא היה מביא בחורים צעירים ללמוד בישיבת 'תומכי תמימים' בליובאוויטש וש'עניינו היה תמיד לפעול את העניינים במסירות נפש".

להלן רשימת חתנו ר' יעקב יוסף: "בקיץ תר"פ הגיעה לבוברויסק הבשורה המרעידה כי נלקח מאיתנו עטרת ראשנו משיח השם, הוד כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע זי"ע, ביום ב' ניסן תר"פ. ישבנו כולנו 'שבעה', אבל חותני ר' מענדל נחלש קצת מרוב התרגשות וגעגועים. ואז נצנץ במוחו הרעיון לנסוע לחודש השביעי, תשרי תרפ"א, לרוסטוב, אל כ"ק בנו ממלא מקומו אדמו"ר הרי"צ".

הדרכים היו אז מסוכנות מאוד, ובפרט בסמוך לרוסטוב, אזור מושבם של הקוזאקים. היו צריכים לנסוע ברכבת שחוצה את כל אוקראינה, שגרים בה גויים שונאי-יהודים. המשפחה ביקשה ממנו והפצירה בו שלא ייסע, אך ללא הועיל. הוא הלך לסדר לעצמו היתר נסיעה ובתחילת חודש אלול תר"פ יצא בדרכו מבוברויסק לרוסטוב. חתנו ר' יעקב יוסף ובנו ר' אליהו קאפיל ליוו אותו בדרכו עד תחנת הרכבת בערעזינא.

לפני צאתו מהבית, נכנס לבית חתנו ר' יעקב יוסף כדי להיפרד מבתו דרייזא, שנשארה בבית עם התינוקת שימא-חאשע שהיתה בת חודש ימים. הוא בירך את בתו ואת נכדתו הבכורה, והזהיר כמה פעמים את היולדת שלא תלך לישון בלילה במיטה עם התינוקת, כי עלולות לנבוע מכך תוצאות בלתי רצויות, רחמנא ליצלן... – וראה זה פלא: בליל שבת קודש ב' כסלו תרפ"א נפטרה התינוקת, כתוצאה מכך שאימא נרדמה כשהיא שוכבת במעט מעליה, והיא איבדה את נשימתה... –

ר' מענדל נסע ברכבת דרך ז'לובין, שם עיכבו אותו הרשויות וחיטטו בכל כליו כדי למצוא מה הוא מוביל איתו... לאחר השתדלות רבה שהפעילו החסידים בז'לובין בראשות הרב משה אקסלרוד, שוחרר ר' מענדל והמשיך בדרכו ברכבת.

הימים ימי המהפכה הקומוניסטית. ברוסטוב שלט אז מחנה הדניקינים, צבאו של המפקד דניקין. הנסיעה ברכבת לא היתה אז באופן מסודר, אלא נסעו ברכבות משא של בהמות. שנאת הגויים ליהודים באזור ההוא היתה עצומה. כשהגיעה הרכבת למרחק של כ-200 ק"מ לפני רוסטוב, תפסו קוזאקים את ר' מענדל, גזלו ממנו את כל חפציו והשליכו אותו מהרכבת באמצע הנסיעה! היה זה בסמוך לתחנת הרכבת מילירובקה. בבוקר, כשבאו הפועלים המנקים את פסי הרכבת, מצאו אותו שוכב פצוע בסמוך לשטח התחנה. הם לקחו אותו למבנה שנקרא 'אוקלודוק', מעין 'קופת חולים' קטנה ששכנה בסמוך למקום.

בהיותו שם כתב מכתב לבני משפחתו, בו סיפר שכתוצאה מהנפילה שזרקו אותו מהרכבת, נשברו שתי צלעות שלו. ה'תרופה' שנתנו לו היתה מריחת יוד על מקום הצלעות... במכתבו הוא מספר שבעת ששכב פצוע ליד פסי הרכבת, הרגיש סימני גסיסה לפי המבואר בשולחן-ערוך... במשך תקופת שהותו ב'קופת החולים', כתב כמה פ"נים לכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, וביקש שיעורר רחמים עליו שיזכה לבוא לקבר ישראל.

[באותה תקופה ביקשו הקומוניסטים להנהיג, כחלק ממדיניותם החדשה, שכל השירותים הציבוריים, כולל שירותי הדואר, יינתנו בחינם. כך יכלו האזרחים לשלוח מכתבים בדואר מבלי לשלם על בולים. היו כותבים על חתיכת נייר את המכתב, ומהצד השני היו כותבים את הכתובת ושולחים בדואר, והמכתבים הגיעו ליעדם. וכך יכול ר' מענדל לשלוח את המכתב לאחר שהקוזאקים נטלו ממנו את כל אשר לו].

לאחר כמה שבועות התאווש ר' מענדל וחש שבריאותו השתפרה מעט. לקראת חג הסוכות תרפ"א הצליח להתגבר על מכאוביו ולנסוע הלאה ברכבת עד רוסטוב. חסידי חב"ד שהיו ברוסטוב אז, סיפרו לאחר מכן לחתנו ר' יעקב יוסף שבעת ההתוועדות בשמחת-תורה דיבר

הרבי הרי"צ עליו ואמר: איך זה שיהודי כותב פ"נים ומבקש רחמים שיזכה להגיע לקבר ישראל?! יהודי צריך לבקש שיזכה להישאר בחיים! ("א איד דארף בעטן אויף לעבן!"). הרבי לא ציין שהוא מתכוון אליו, אך לפי תוכן הדברים הבינו החסידים אל מי הרבי מתכוון. והרבי חזר על דבריו בהתרגשות עצומה: יהודי צריך לבקש שיזכה להישאר בחיים!

במשך אותה התוועדות קרא ר' מענדל כמה פעמים לרבי הרי"צ בתואר 'רבי'. הרבי (שעדיין לא קיבל את הנשיאות באופן רשמי) ענה לו: למה לך לשפוך את דמי?! אבל ר' מענדל היה עקשן ושוב קרא: רבי! – חסידים מספרים שר' מענדל היה החסיד הראשון שקרא לרבי הרי"צ בנוכחותו בתואר 'רבי' –

אחרי החגים חלה ר' מענדל במחלת הריאות, וביום ו' מרחשון תרפ"א שבק חיים לכל חי, והוא כבן נ"ב שנה, ונטמן בסמוך לציונו של הרבי הרש"ב נ"ע ברוסטוב. לאחר מספר שנים, כשהעבירו את בית העלמין למקום אחר, לפי פקודת השלטונות, העבירו גם אותו למקום החדש, לא הרחק מהציון החדש של הרבי הרש"ב נ"ע. בין העוסקים במלאכה היו ר' יונה איידלקופ ור' זאב-וולף לאבאק, שעשו זאת לפי הוראות שקיבל רבי לוי-יצחק שניאורסאהן זצ"ל מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ.

~ ערש ילדותו של ר' דוד

הרה"ח הרה"ת ר' דוד ראסקין נולד בעיר באברויסק לאביו הרה"ח ר' יעקב יוסף ולאמו מרת דרויזא ע"ה, ביום חמישי פרשת אחרי, י"ב ניסן תרפ"ז, בשעה שמונה בבוקר. [לתולדות חייו של אביו יוקדש בספר זה פרק מיוחד, "תולדות יעקב יוסף"].

המוהל של ר' דוד היה אביו ר' יעקב יוסף ע"ה. משחר ילדותו ינק ר' דוד אל ריאותיו אוויר מלא מסירות-נפש. בתקופה שהיה תינוק בן שנתיים נאסר אביו למשך כשנה, לאחר שהשלטון הקומוניסטי מצא איזו עילה להעליל עליו כאילו שאינו מנהל באופן ישר את עסקיו בחנות המכולת המשפחתית. באותה תקופה שהה התינוק דוד עם אמו בבית הסבתא בג'זאטסק.

בתחילת תרצ"א השתחרר ר' יעקב יוסף ממאסרו, ונסע ללנינגרד כדי לחפש לעצמו מקור פרנסה חדש. הוריו של ר' יעקב יוסף גרו אז בלנינגרד והוא שהה בביתם שבועות אחדים. באותם ימים הציעו לו לעבוד בתור צלם, עבודה בה היה אפשר לעבוד מבלי להסתכן בחשש לחילול שבת. לאחר שהסתדר בעבודת הצילום, חיפש ומצא ברחוב פלכאנוב 48 דירה בת 26 מטרים רבועים שהיתה אמורה להספיק למגורים עבור משפחתו, שכללה אותו, אשתו וחמשת ילדיהם. בתנאי הימים ההם גרו בצפיפות רבה, כאשר לא סיפקו לכל משפחה יותר מחדר אחד למגורים. ר' יעקב יוסף ומשפחתו גרו בדירת שני חדרים עם מטבח ונוחיות, כאשר בחדר אחד גרה משפחת ראסקין ובחדר השני גרה משפחה גויית מפינלנד, והם חולקים נוחיות ומטבח במשותף... במטבח עמדו שני שולחנות, ולכל משפחה היה שולחן שעליו עמד פרימוס (תנור נפט) שעליו בישלו בתורנות את כל הארוחות...

בשנות ילדותו ונעוריו ראה דוד במו-עיניו כיצד אביו נלחם במסירות-נפש למען שמירת המצוות בכל המחיר. הוא שמע מכלי ראשון את הסיפורים של אביו, אשר לא הסכים בשום פנים ואופן לעבוד בשבת, ואפילו לא להגיע למקום העבודה ולעשות את עצמו כאילו הוא עובד. דוד הקטן שמע את תיאוריו המפורטים של אביו החסיד, אשר הסכים שיפטרו אותו מעבודתו בתור צלם, ובלבד שלא לחלל את מצוות תורתנו הקדושה. לאחר מכן עבר אביו לעבוד ב'טריקוטאז' [= אריגת בגדים], מלאכה שחסידי רבי'ם בחרו בה, משום שהיה ניתן לעסוק בה בבתי פרטיים וממילא לא היתה בה שום סכנה של כפייה לעבוד בשבת.

רוח זו של מסירות-נפש לא היתה בגדר של סיפורי גבורה בעלמא או רעיון תיאורטי נטו, הדברים היו נוגעים למעשה בפועל כלפי חייו של דוד הצעיר בעצמו. כשדוד הגיע לגיל שבע, הגיל בו עליו ללכת ללמוד בבית-ספר עממי ('שקאלע'), התעוררה לגביו בעיה חמורה – כשם שהתעוררה לגבי שאר אחיו כשהגיעו לאותו גיל. החוק הקומוניסטי חייב כל הוריו לשלוח את ילדיו לבית-הספר. אם היו תופסים את אביו שלא שלח את ילדיו לבית-הספר, הוא היה עלול לעמוד למשפט ולהיענש בעשר שנות מאסר או בגלות לסיביר.

כאן נדרשה מהילד הקטן בן השבע מידה לא מעטה של עוצמה רוחנית, כדי לעמוד בלחצים שנכוננו לו מצד הסביבה ולא לצאת ל'שקאלע' בשום מחיר. תרומה משמעותית תרמה לו גם הרוח הגבית החזקה שקיבל מסבו ר' בענטשע, כפי שסיפר לימים בעת מסיבת הבר-מצוה של בנו יבלח"ט יצחק: "החוק הקומוניסטי חייב את כל ההורים לשלוח את ילדיהם לבית-הספר הקומוניסטי ('שקאלע'), שם היתה סכנה לילדים בנוגע לשמירת היהדות, והסבא ר' בענטשע ע"ה התאמץ ככל יכולתו שנכדיו לא ילכו ללמוד ב'שקאלע'. והקב"ה עזר שבאמת רבים מהנכדים לא הלכו ל'שקאלע'".

עד כיתה ד' הצליח אביו של ר' דוד להמציא תחבולות שונות שבגללן היה יכול לקבל אישור שלא לשלוח אותו לבית-הספר, תוך שהוא נאבק בכל כוחותיו כדי להעניק לו חינוך יהודי חסידי אותנטי. 'עברו איזה שנים ולא שלחתי את הילדים לבית הספר', כותב ר' יעקב יוסף ביומנו. אחרי כיתה ד' הדבר נהיה קשה מאוד, אך ר' יעקב יוסף המשיך לסכן את עצמו וגם אם שלח את ילדיו בגיל זה לבית-הספר, דאג שלפחות בשבתות ימציאו בכל פעם תירוץ אחר שלא ללכת לבית-הספר כדי שלא יצטרכו חלילה לכתוב בשבת. פתרון אחר היה להרחיק 'עין הרע' מהילדים: כשהילדים הגיעו לגיל 11-12 כבר היה שולח אותם ללמוד בסניפי 'תומכי תמימים' בערים רחוקות, כדי שלא ימשכו תשומת לב מיותרת בהימצאם בבית כל היום.

~ הולכים לטבול בנהר הקפוא

בלנינגרד התרכז באותן שנים הריכוז החב"די השני בגודלו ברוסיה. החסידים ידעו היטב כי בעיירות הקטנות קל למשטרה לעקוב אחרי מעשיהם, בעוד שבעיר הגדולה יוכלו להיטמע בנקל בתוככי המוני בני אדם. מובן שהחסידים בלנינגרד לא יכלו להרשות לעצמם להקים מניין חב"די רשמי, אך בחצר בית-הכנסת הגדול התקיים מניין חב"די לא רשמי, בו התפללו כמה מגדולי החסידים דאז. בין חשובי אנ"ש שחיו בלנינגרד בתקופה ההיא היו: ר' מיכאל דבורקין, ר'

פנחס אלטהויז ור' מנשה אלטהויז, ר' שמואל נימויטין, ר' פרץ מוצ'קין, ר' אברהם אליהו פלוטקין ור' אלחנן דוב מרוזוב.

אך דא עקא: הק.ג.ב. עקב כל באי בית-הכנסת החב"די בלנינגרד ומי שנכנס אליו ידע שהוא 'מכניס את עצמו לצרות'. לכן העדיפו החסידים להתפלל בבתי פרטיים. מניינים חב"דיים מחתרתיים רבים הוקמו בבתי פרטיים ברחבי לנינגרד, ולעיתים קרובות השתנה מיקומם מטעמי בטיחות, ומי שהגיע לאחד המניינים הללו היה יכול לשבת שם בהתוועדויות ולטעום את טעמה של החסידות. ביתו של הרה"ח ר' פרץ מוצקין ע"ה היה אחד המוקדים המרכזיים בהם התוועדו החסידים בעיר בקביעות, ושם רכז ר' דוד את מיטב ההווי והרוח החסידית עוד בשנות ילדותו. בהזדמנות מסוימת תיאר ר' דוד את התוועדויותיו של ר' פרץ ע"ה, שהיה מרבה לקיים התוועדויות בביתו והיה מראשי המדברים בכל התוועדות כזו.

להלן אחד הסיפורים שזכר ר' דוד מהימים ההם: 'אצל החסידים ברוסיה היה ידוע שבעת צרה יש לצייר את דמות פני כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ, וזה יהיה להם לישועה, והיו מספרים שזהו בדוק ומנוסה. פעם נטפלו השלטונות לאחד מאנ"ש על כך שעוסק בחיזוק ענייני היהדות וחשבו עליו להמיתו, רחמנא ליצלן, ושלחו לו הזמנה לבוא למשרדי הנ.ק.וו.ד. הלה שלח באמצעים שונים את המכתב אל כ"ק אדמו"ר הרי"צ, שהיה אז בריגה. כשקרא כ"ק אדמו"ר את המכתב "האט ער זיך פארנאנדערגעלאכט" [=פרץ בצחוק], כידוע מה שכתוב ששמחה ממתקת את הדינים. ואכן, בעת שהלך החסיד לבית הנ.ק.וו.ד. והחלה חקירתו, צייר במחשבתו את הוד דמות כ"ק אדמו"ר הרי"צ, ואחר כך ביקש לראות את כתב האשמה. באותה התקופה שם המשפחה היה נסוב אחר שם האב, ונוכח החסיד לראות שהשלטונות טעו בכתיבת שם משפחתו כראוי, ומיד אמר שאין זה הוא אלא אחר. ועקב תקיפותו וביטחונו הרב חשבו שהוא אכן צודק והם אכן טעו, ועזבו אותו'.

מספר ר' אליעזר שי' ליינ: 'ר' דוד היה ידיד קרוב מאוד של אבי הרה"ח ר' שלום-דובער ע"ה, שהיה מבוגר ממנו בכשנתיים. אבי למד איתו, ור' דוד החשיב אותו כמשפיע שלו. כמה פעמים ר' דוד הגיע לשמחות של משפחתו ומזמן לזמן היה חוזר על אותו סיפור: כשהוא היה ממש ילד בלנינגרד [בין השנים תרצ"א-תש"א], אבי לימד אותו איך ללכת למקווה בנהר הקפוא. בלנינגרד, המוקפת בנהרות, יש הרבה גשרים, וכמה מהם נמוכים מאוד. אבי היה הולך למקומות אלה, קופץ לנהר (כנראה קרוב לכותל הגשר יש קרח שקל יותר לשבור אותו), שבר את הקרח, ור' דוד אמר: 'ואני קפצתי מיד אחריו'. איני יודע איך בדיוק עשו זאת, אבל כך הוא לימד אותו ללכת למקווה.

'לאבי היה ראש מוצלח מאוד, והוא היה הולך תמיד וחוזר משניות ותניא בעל פה, ור' דוד 'שקינא' בו, אמר על עצמו: אני התאמצתי והתייגעתי לעשות זאת ('איך האב זיך געמוטשעט') וביקשתי ממנו שילמד אותי איך עושים זאת. ר' דוד אמר לי: 'לאביך היתה שיטה לשינון בעל פה. [איני יודע אם זוהי שיטה מפורסמת, או שהוא המציא שיטה זאת], והיא עבדה מצוין, והתחלתי לשנן משניות ותניא בעל פה. זה הלך נפלא'. שאלתי כמה פעמים את ר' דוד מה היתה השיטה, והוא ענה לי: 'צריכים קודם כל ללמוד ולהבין את מה שלומדים, ואחר כך מתחילים

לשנן קטעים קצרים מתוך זה'. הרי ספר התניא אינו מנוקד, וגם ספר המשניות לא היה אצלם מנוקד. אבי הראה לו היכן כדאי לעצור באמצע פרק בתניא, ולשנן עד שם. ברגע שר' דוד ידע את אותו קטע היטב, היה ממשיך לשנן הלאה את הקטע הבא. כך היה גם בשינון המשניות הארוכות.

~ סיפורי צדיקים בכל מוצאי שבת

מקור כוח נוסף היה – הסבא. "בשנות ילדותי בלנינגרד", סיפר ר' דוד, "הסדר היה שסבא היה מכנס את כל הנכדים בביתו בכל מוצאי שבת, חרף העובדה שהיינו בתקופה של שיא הסכנה. כל הנכדים, שגרו בכל קצווי לנינגרד, היו מתאספים אז בביתו של הסבא, והוא היה מספר להם סיפורי צדיקים. אחד הדגשים העיקריים שלו היה שהנכדים לא ידברו ברוסית אלא דווקא באידיש".

מעל הכל היו כמובן השעות המסוימות בהן יכול היה האב עצמו להקדיש מזמנו כדי ללמד תורה לילדיו. הם ישבו ולמדו עמו בצוותא חומש, משנה ומעט גמרא, ככל שהזמן איפשר. אחד מעיקרי החינוך החסידי שספג דוד אל קרבו היתה ההנחיה לשנן פרקי תניא בעל פה, כלל ברזל אותו אימץ בחום וקיים בכל עת מצוא.

כל אלה העניקו לדוד הצעיר את הכוחות להישאר מחוסן נגד כל פגעי הזמן. לא ידוע לנו מי היו המלמדים החסידיים אצלם למד בשנות ילדותו ונעוריו, הכל היה חסוי בתקופה ההיא. איש לא הואיל לרשום דיווחים על שמות המלמדים והתלמידים באותם ימים טרופים, אך ברור שבין אנ"ש בלנינגרד היו מי שלימדו תורה לילדי משפחת רסקין. נתון אחד שהגיע לידינו ממה שסיפר ר' דוד פעם במסיבה משפחתית: 'כשהייתי בגיל שלאחר בר מצוה, ר' שלום-בער ליין ז"ל למד אתי תניא ומשניות ועודד אותי לשנן אותם בעל-פה. כמו כן לימד אותי ר' שלום-בער לטבול במקוה. בלנינגרד היו טובלים בחורף במי הנהר הקפוא כמה פעמים, לאחר ששברו את הקרח והמים היו קרים מדי מכדי שיוכלו להיכנס לתוכם. כדי לרכך את סבל הכפור היה ר' שלום-בער קופץ בבת אחת מאחד הגשרונים למים הקפואים ואני הייתי קופץ אחריו, ומיד היינו יוצאים...'

משנה פחד ואימה נפלו על קהילת חב"ד בלנינגרד בעקבות ליל המעצרים הנורא שהתרחש באור לראש חודש אדר תרח"ץ, במהלכו נאסרו 25 חסידים, כולם מהפעילים הבולטים בקהילת חב"ד בעיר, בגלל עוון עיסוקם בהפצת היהדות בעיר, לימוד תורה לילדי ישראל, חיזוק הפעילות בבית-הכנסת, אחזקת מקוואות וכן הלאה. עשרה מהם – נעלמו עקבותיהם מאז, ונאסר לחלוטין על בני משפחותיהם לנסות ליצור עמם כלשהו בבית המאסר. בדיעבד נודע שכולם הוצאו להורג כעבור שבועות אחדים (אם כי עובדה זו נודעה רק כעבור שנים רבות). לא קשה לשער את גודל הפחד והמורא שאפפו בתקופה הקרובה את כל חסידי חב"ד בעיר, ובכל זאת, כמיטב הרוח החסידית הוסיפו לשמר את כל מה שיכלו לשמר בקיומה של הגחלת החסידית, שלא תכבה חלילה וחס, אף כי עשו זאת בחשאי וצומה.

בין העשרה, שקיבלו בקרב חסידי חב"ד בלנינגרד את הכינוי 'עשרה הרוגי מלכות' – היה הרה"ח ר' יצחק רסקין הי"ד, דודו של ר' דוד, שהיה פעיל נמרץ בהחזקת היהדות בלנינגרד. אשתו האלמנה ושתי בנותיה שרה ורחל נתמכו מעתה בידי רבה על-ידי הגיס ר' יעקב-יוסף, אביו של ר' דוד.

בנסיבות אלה לא קשה לתאר כיצד נראתה מסיבת הבר-מצוה של ר' דוד, שהתקיימה בי"ב ניסן ת"ש. את הדברים הבאים סיפר ר' דוד במסיבת הבר מצוה של בנו ר' יצחק שי', ז' ניסן תשל"ג: "נמצאים כאן רבים מידידינו שהיו בשנים ההן בלנינגרד. הייתי רוצה להזכיר כיצד נראתה בר-מצוה ברוסיה. הבר מצוה שלי התקיימה בלנינגרד. מסיבת הבר-מצוה שלי התקיימה בבית פרטי, ביתה של ה'מומע שרה' [דודתו, אחות אביו, מרת שרה קצנלבויגן ע"ה], שהיה במרכז העיר לנינגרד. כל אלה שנכחו שם, כולל חתן הבר-מצוה עצמו, לא ידעו האם למחרת הם יהיו בבתיים או במקום אחר... אבל דבר אחד ידענו: הבר-מצוה צריכה להתקיים. חתן הבר-מצוה חזר מאמר, והאיחול העיקרי שאיחלו שם היה שנזכה להתראות עם הרבי".

~ המצור הנורא וניסי הבריחה

בקיץ תש"א פרצה המלחמה בין רוסיה לגרמניה. הצבא הגרמני התחיל להפציץ את ערי רוסיה, והגיע עד לנינגרד. השלטון המקומי בלנינגרד הורה שכל מי שיכול לצאת מלנינגרד ולמלט את נפשו ונפשות בני ביתו, יברח מיד מהעיר. בכל יום יצאו מהעיר רכבות עמוסות ברבבות בני אדם, שאפילו לא ידעו לאן הם נוסעים. הם השאירו מאחוריהם את כל רכושם הפקר, ובלבד שיינצלו חייהם.

בהתחלה לא אבה ר' יעקב יוסף לצאת מהעיר, מבלי לדעת לאן לנסוע, אך לאחר שראה שמיום מתרוקנת העיר מתושביה, והפחד של הנותרים בעיר היה נורא ואיום, הבין שאין מנוס מלברוח עם משפחתו מהסכנה המרחפת על ראשם.

ועדיין היה ר' יעקב יוסף אובד עצות: בבית המועצה האזורית חילקו כרטיסי נסיעה ברכבת לכל המעוניין, אך מספר הדורשים לנסוע היה רב מאוד, והיה קשה להשיג כרטיסים. ישב ר' יעקב יוסף ותהה: היכן ניתן להשיג כרטיסים כדי לצאת מהעיר? וכאן בחסדי שמים זכה להינצל, כאשר אחד משכניו, מייזל שמו, הביא לו כרטיסי נסיעה ברכבת עבור כל בני ביתו.

הם ארזו כמה חפצים נחוצים, השאירו הכל בבית ויצאו בדרכם לבית הנתיבות. רבבות אנשים חיכו שם בתור כדי לעלות לרכבת הבאה. ר' יעקב יוסף ומשפחתו חיכו בתור, ובחסדי שמים, לעת יינטו צללי ערב, הצליחו בחסדי שמים להיכנס כולם לרכבת עם חפציהם.

כאן עלינו לתאר את מצב הדברים באותה שעה, כדי שנבין איזה ניסים ונפלאות התרחשו למי שזכו להיחלץ מהמצור ההוא ('בלוקאדה', ברוסית).

העיר לנינגרד מוקפת באגמים ובנהרות מכל עבריה. כשבנו את העיר הקימו 11 גשרים העוברים מעל הנהר ניווא, וכדי לצאת מהעיר חייבים לעבור דרך אחד הגשרים. כשהצבא הנאצי ימ"ש

הגיע לאזור לנינגרד, החל להפציץ את כל הגשרים בזה אחר זה, ונשאר רק גשר אחד שלם, ליד ואלחוב-סטרוי.

ביום ד' אלול תש"א בשעות הערב הצליחו ר' יעקב יוסף ואשתו, בניסי ניסים ובחסדי השם יתברך, לצאת עם ילדיהם, כולל דוד בן ה-14 (וכן גיסתו, אשת אחיו ר' יצחק, ובנותיה רחל ושרה, והילדות מינה וגיטל בנות גיסתו נחמה מרגולין) ברכבת האחרונה שהצליחה לחצות את הגשר האחרון שטרם הופצץ ע"י הנאצים ימ"ש, גשר ואלחוב סטארוי, ולצאת מלנינגרד. הרכבת היתה מורכבת מעשרות קרונות, ובה ישבו המוני אזרחים בצפיפות.

לאחר שהרכבת חצתה את הגשר, הפציצו הנאצים גם את הגשר הזה והרסו אותו כליל, ומאז לא היתה שום אפשרות לצאת מלנינגרד. כך שבדיעבד התברר שמן השמים החליטו לתת לנוסעי הרכבת של ד' אלול את חייהם במתנה והיתה להם נפשם לשלל...

רבבות אנשים שהמתינו בבית הנתיבות עם מיטלטליהם נותרו בעיר, וכל התושבים נשארו בעיר במשך כל אותו חורף. ביניהם היו גם רבים מחסידי חב"ד שלא הצליחו לצאת מהעיר לפני כן, ונשארו בעיר ר"ל. המצור שהטילו הנאצים על לנינגרד מנע אספקת מזון לעיר, והרעב נתן בתושביה את אותותיו במלוא עוצמתו האיומה. באותו חורף גוועו מרעב רבבות בני אדם בלנינגרד, כתוצאה מהרעב ומהכפור. רק בחורף תש"ב, כאשר הנהר ניבה קפא, היו אנשים שסיכנו את חייהם לנסוע על גבי הקרח ולצאת מהעיר, ואיכשהו הגיעו מעט שיירות עמוסות סחורות לתוככי העיר.

לאחר מכן התגלה לר' יעקב יוסף ולבני משפחתו שלגביהם אישית היה כאן נס בתוך נס: אנשים שהצליחו בדרך נס לשרוד את הרעב ולהיחלץ לבסוף מלנינגרד, סיפרו לר' יעקב יוסף כי כשבועיים לאחר צאתם מלנינגרד, נפלה פצצה גדולה על הבניין שבו התגורר, והרסה חצי מהבניין, כך שהקיר החיצוני הפונה לעבר הרחוב נהרס כליל. כשהלכו ברחוב ראו מבחוץ את חדר השינה של ר' יעקב יוסף וילדיו, עם שברי המיטות שלהם... אין צורך להסביר מה היה קורה אלמלא נמלטו ר' יעקב יוסף ובני משפחתו מהעיר מבעוד מועד...

~ תשרי באומסק

"לא ידענו לאן לנסוע", כותב ר' יעקב יוסף ברשימותיו, "והחלטנו להמשיך לנסוע עם הרכבת הזאת עד המקום שתפסיק לנסוע..." הרכבת נסעה כשבועיים, כאשר אחת ליומיים היא עוצרת באיזו תחנה ושם סיפקו הרשויות לכל נוסעי הרכבת מעט לחם ומים חמים שהספיקו להם כדי שלא לגווע ברעב...

ביום הסגולה, יום רביעי ח"י אלול תש"א, הגיעה הרכבת סוף-סוף ליעדה האחרון – העיר אומסק שבסיביר. כל הנוסעים שנותרו ברכבת ירדו מהרכבת, לא משום שהיה להם יעד ברור בעיר זו, אלא משום שלהמשיך הלאה לנסוע ברכבת לא יכלו עוד... באומסק יצאו מהרכבת וחיפשו קורת גג לראשם.

אומסק היא עיר גדולה מאוד. משפחת ראסקין הגיעה לעיר ימים אחדים לפני ראש השנה, והיה עליה למצוא מקום להתאקלם בו. המשימה לא היתה פשוטה. את בתי העיר גדשו באותם ימים רבבות פליטים, והיה קשה מאוד להשיג קורת גג כלשהי ולהתיישב בה. לבסוף מצא ר' יעקב יוסף איזה גוי שריחם עליו ועל ילדיו, והרשה להם להיכנס לביתו. אך זה היה פתרון זמני בלבד. המוני הפליטים שגדשו את העיר גרמו לכך שגם יהיה קשה מאוד להסתדר במקום גם מבחינת הסיכויים למציאת מקור פרנסה.

לכן, עם כל הקושי שבדבר, לר' יעקב יוסף לא היה מנוס מלחשוב על המשך מסע הנדודים עם כל המשפחה...

כחודש לפני כן הגיע לאומסק החסיד ר' שמואל יעקב סולדובניקוב עם משפחתו, אף הם פליטים מאנ"ש שבלנינגרד. הוא סיפר לר' יעקב יוסף כי פגש כאן יהודים פליטים מהעיר אלמא-אטא שבמדינת קזחסטן. הם סיפרו לו שהמצב הגשמי שם די נוח והציעו לו לעבור להתגורר באלמא-אטא, והוא קיבל את הצעתם בחיוב. לשמע הדברים, החליט ר' יעקב יוסף לנסוע אף הוא לאלמא-אטא.

הנסיעה מאומסק לאלמא-אטא היא מרחק של 1700 ק"מ, אך ר' יעקב יוסף ידע שאין ברירה וזו הדרך היחידה עבורו להמשיך לשרוד ולפרנס את בני משפחתו בתקופת המלחמה.

~ וישב יעקב...באלמא-אטא

משפחת ראסקין הגיעה לתחנת הרכבת באלמא-אטא בחול-המועד סוכות, בח"י תשרי תש"ב, אך לא מיד הגיעה אל המנוחה ואל הנחלה. בתחילה התברר להם שהשלטונות אינם מרשים להמוני הפליטים בתחנת הרכבת להיכנס העירה. כך שבמשך כשבועיים ישבו בני המשפחה עם עוד אלפי פליטים בתחנת הרכבת, המרוחקת כשמונה ק"מ מהעיר, ושם חגגו את חג הסוכות... הם לנו במגרש של תחנת הרכבת תחת כיפת השמים, על גבי החבילות שלהם, וכשירדו גשמים התכסו בשמיכות וכיסו את עצמם מעט...

רק כעבור 12 יום, בל' תשרי תש"ב, בחסדי א-ל עליון הצליחו להתגנב העירה, ומשם עברו לטאסטאג, שכונה סמוכה לאלמא-אטא. הם מצאו שם איכר שהיה בחצרו מחסן קטן, והיה מוכן להכניס אותם להתגורר במחסן שלו. רק בקושי הצליחו להכניס לתוך המחסן את כל חפציהם, שכללו בין היתר את מכונת האריגה שממנה מתפרנסת המשפחה. המזוודות שימשו להם כשולחן לאכול עליו, והשמיכות שימשו אותם במקום מיטות.

אלמא-אטא כבר היתה באותה עת עיר גדולה, שגרו בה כמיליון איש. רוב הגברים המקומיים היו מגויסים לצבא, ורק בזכות ברכתו של הרבי לא גייסו גם את ר' יעקב יוסף לצבא.

אט אט החלו החיים במשך חורף תש"ב להיכנס למסלול תקין. אבי המשפחה ר' יעקב יוסף החל לעבוד במכונת האריגה שלו ולהביא פרנסה לביתו, ובמשך שעות מסוימות הנערים למדו תורה בכוחות עצמם כפי יכולתם.

את חג הפסח תש"ב חגגה משפחת ראסקין בטאשטאג. ר' יעקב יוסף השיג כמות של חיטים אצל איכרים, הלך עם בניו לטחנת קמח פשוטה שהיתה בקצה המושבה וטחן שם את החיטים. את הקמח שמרו בשקי בד חדשים והביאו אותם הביתה. בביתם אפו את המצות בתנור שהקימו בעצמם, תוך הקפדה על כל הדקדוקים האפשריים.

בשנת תש"ג כבר השיג ר' יעקב יוסף מקום דיור נורמלי. באותו זמן הצליח גם להשיג מכונה חשמלית לסריגת גרביים והביא את המכונה לביתו. הוא השיג חוטים מבית-החרושת בו היה רשום כפועל, ומהחוטים האלה ייצרו בביתו גרביים באופן לא רשמי. הוא הכניס לביתו דוד גדול שבתוכו צבעו את הגרביים, כדי שיוכלו למכור אותם בשוק השחור. הממשלה נהגה מדי פעם לערוך ביקורת אחרי מסחר לא רשמי, והסיכון היה גבוה – אך ברוסיה הסובייטית של הימים ההם צעד כזה היה הכרחי כדי לפרנס את המשפחה באופן נורמלי.

~ 'כנראה שידע את כל התניא בעל פה'...

מעתה, כל הילדים היו שותפים במלאכה. בהפעלת מכונת הסריגה טיפל הבן הגדול מנחם מענדל, בהבאת החוטים לגרביים ממקום אספקתם ובהובלת הגרביים המוכנות למקום מכירתם טיפל הבן שלום-בער. תפקידו של דוד היה לצבוע את הגרביים בכל מיני צבעים. הסיבה לחלוקת תפקידים זו בין האחים: דוד אמנם היה אז בחור בגיל 16 בלבד, אך זקנו כבר היה מגודל. מאוד לא היה רצוי שירבה להסתובב ברחוב הראשי של העיר, כי היתה סכנה שמא תשזוף אותו עינא בישא... לכן נבחר עבורו תפקיד שאיפשר לו להישאר רוב הזמן בבית. אחיו שלום-בער אמנם היה גדול ממנו בשנה וחצי, אך זקנו עדיין לא צמח אז כל כך, ולכן תפקידו היה להוביל את החוטים ואת הגרביים המוכנות לשוק.

וזה דבר מלאכת צביעת הגרביים: באחת הפינות בחדר עמד דוד גדול. היו מסיקים תחתיו עצים, והיו מבשלים בתוכו את הצבע עד שירתח. אחר כך היו שורים את הגרביים בדוד למשך זמן מסוים, עד שהצבע ייקלט בהם. היה צורך לשמור על הגרביים שלא יישרפו בחום הגדול, וגם היה צורך לערב מדי פעם את הצבע בגרביים באמצעות מקל ארוך, כדי שייקלט בהם בצורה טובה, בלי כתמים ובלי פגמים. אחר כך היו 'מלבישים' את הגרביים על אימום עץ מיוחד בתבנית של גרביים (בבית היו עשרות אימומים כאלה), ולאחר שהגרביים היו מתייבשים על האימומים וקיבלו צורה של גרביים חדשות ומגוהצות, היו מקפלים אותם ומוציאים אותם למכירה.

'באותו זמן שהיה שומר על הצבע בעת בישולו', מעיד ר' יעקב יוסף ביומנו על בנו ר' דוד, 'והיה צריך לערב את הצבע בגרביים עם מקל ארוך – בינתיים היה חוזר תניא בעל פה, וכבר היה בקי ברוך השם בחלק גדול מהתניא קדישא'.

עובדה זו מלמדת אותנו שני דברים על אישיותו של ר' דוד: (א) הוא ניצל את זמנו הפנוי בעת בישול הגרביים כדי לשנן פרקי תניא בעל פה. (ב) בקיאותו העצומה בתניא, וכפי כותב עליו אביו ביומנו: 'כנראה שידע את כל התניא בעל פה' [וראה להלן שאכן כך כתב ר' דוד על עצמו במכתבו אל הרבי הרי"צ]...

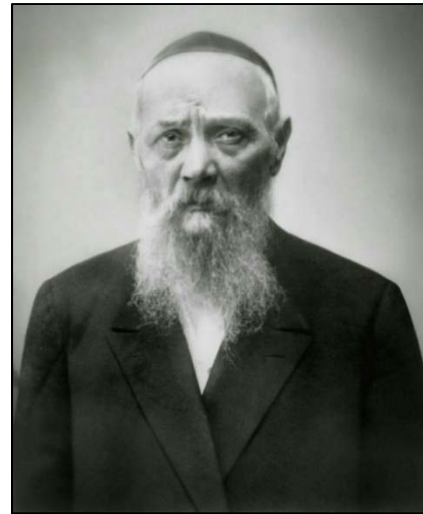
בנוסף לכך, מדי יום ישבו האחים שלום-בער, דוד ויהודה ליב ולמדו תורה בבית-הכנסת עם אביהם במשך שעות אחדות. בשעות הערב כאשר הלכו הילדים בבית לישון, היה תפקידו של ר' דוד ללוות את שתי בנות-הדודות שלו, גב' שרה (לימים אשת ר' מענדל רסקין) וגב' רחל (לימים אשת ר' ניסן פינסון), שהיו אז נערות צעירות בדרכן ממקום עבודתן אל המקום שבו הן לנו. מספרת גב' רחל פינסון: "מדי ערב ר' דוד היה בא ללוות אותנו. בדרך היה אומר איתנו בעל-פה את כל נוסח 'קריאת שמע שעל המיטה', החל מ'ריבונו של עולם', עם ה'שמע ישראל' ועד הסוף. הדרך הארוכה הפכה לקצרה כשאמרנו את כל 'קריאת שמע' בדרך..."

בחורף תש"ד עלתה המשטרה על עקבותיו של ר' יעקב יוסף, ואסרה אותו בבית הסוהר בעוון מסחר בלתי חוקי בייצור גרביים. הוא שהה במאסר שלושה שבועות, ולבסוף הופעלה לטובה שתדלנות מלווה במתן שוחד והוא שוחרר בערבות עד המשפט. לקראת פתיחת המשפט שוב הפעילו לטובתו שתדלנים מקומיים והוא יצא זכאי במשפט בדרך נס.

~ במחיצת הרה"ג הרה"ח המקובל וכו' רבי לוי יצחק והרבנית הצדקנית מרת חנה נ"ע

"אם המלכות" הרבנית הצדקנית מרת חנה נ"ע,
אמו של הרבי

כ"ק הרה"ג הרה"ח והמקובל וכו' רבי לוי יצחק נ"ע,
אביו של הרבי

אחרי פסח תד"ש, זכו בני משפחת ראסקין זכות מיוחדת ונדירה – כאשר בהיותם באלמא-אטא זכו לפעול רבות להצלת הרה"ג הרה"ח המקובל רבי לוי יצחק ואשתו הרבנית הצדקנית מרת חנה נ"ע שניאורסאהן, הוריו של כ"ק רבינו נשיאנו, והעברתם מעיר גלותם צ'אילי לאלמא-אטא, ולאחר מכן היתה להם הזכות לשרתם ולסייע להם באלמא-אטא.

התיאור של תקופה זו קובע ברכה לעצמו והוא חורג מהמסגרת של פרק זה. לפיכך, התיאור הנרחב יופיע באריכות בפרק "תולדות יעקב יוסף" שבסוף הספר, בו נסקור את אירועי תקופת המלחמה – מסעות המשפחה וטלטוליה עד להתיישבותם באלמא-אטא, שם נפלה בחלקם של

בני המשפחה, ור' דוד בתוכם, הזכות העצומה לשרת בקודש את רבי לוי יצחק זצ"ל והרבנית חנה נ"ע. בפרק הבא תובא הרשימה שכתב ר' דוד עצמו בקיץ תש"י לפי בקשתו של הרבי.

ובכל זאת, כדי לקבל טעימה קלה מתקופה זו, נביא כאן קטע קצר מיומנו של ר' יעקב יוסף שיאיר במקצת את תחושותיו ורגשותיו ביחס לתקופה ההיא:

"כאשר אני מתבונן בענין ההצלה של כ"ק אביו זצ"ל של כ"ק אדמו"ר שליט"א, שיבדל לחיים טובים וארוכים. ורעיוני סליקו על משכבי מה שהיה בשנת תש"ד בהיותי באלמא-אטא, בעת שהשי"ת ברוב חסדו הציל אותי וכל משפחתי שי' מלנינגרד, בשעת המלחמה האיומה עם הגרמנים, בעת שהגרמנים ניגשו סמוך ללנינגרד... והקב"ה בחסדו הגדול הצילנו ועזרנו לצאת מלנינגרד עם הרכבת האחרונה. ראינו בזה נסים גלויים. והזכות הגדולה שזכינו להיות באלמא-אטא (ולא כמו רובם של אנ"ש שנסעו לטאשקענט וסאמארקאנד וכו') כי למח"ה שלחני השי"ת, ולהיות שלוחים להתכונן להצלת האדם הגדול, כ"ק אביו ואמו נ"ע של כ"ק רבינו שליט"א, ממקום גלותו בציאלי לאלמא-אטא..."

נביא כאן פרט מאלף נוסף: ר' דוד סיפר שאביהם אמר להם בפעם הראשונה שפגשו ברבי לוי יצחק: תסתכלו עליו, זהו המחותן של הרבי [הרבי הרי"צ]!

~ "הוא עוד יהיה יום אחד מנהיג!"

בחורף תש"ה הלכה המלחמה והתקרבה לקיצה, וכאשר החיים החלו בהדרגה לשוב למסלולם, יכלו חסידי חב"ד ברוסיה לנסות לארגן מחדש בצורה מסודרת את פעילותן של הישיבות המחתריות. מאות רבות של משפחות מאנ"ש הפליטים שהו אז בערים סמרקנד וטשקנט שבאוזבקיסטן. עד אז למדו ב'חדרים' המחתרתיים בסמרקנד בעיקר ילדים ונערים צעירים, כאשר הנערים המבוגרים מתבקשים בדרך כלל לצאת לעבוד בעבודה כלשהי ובכך לסייע להוריהם להביא לחם לפי הטף בתנאי הרעב האיום ששרר בגלל המלחמה.

כעת החלו אנ"ש השוהים בסמרקנד לפעול להקמת מסגרת קבועה ומסודרת של ישיבה לבחורים מבוגרים. עם הפעלת הישיבה במתכונתה המורחבת בתחילת חורף תש"ה שלח ר' יעקב יוסף את בנו דוד בן ה-17 ללמוד בישיבת 'תומכי תמימים' בסמרקנד. כך העיד עמיתו לספסל הלימודים בימים ההם, ר' משה לברטוב ע"ה: "ר' דוד היה בן כיתתי בישיבת 'תומכי תמימים' בסמרקנד. היינו ממש בני אותו גיל, כי שנינו נולדנו בניסן תרפ"ז. למיטב זכרוני ר' דוד היה הבחור המבוגר הראשון שהגיע אז ללמוד בישיבה, אנחנו כולנו הגענו אחריו. למדו שם בין היתר ר' בערל קסלמן ע"ה ויבלח"ט אחיו ר' וולוול קסלמן שי', ר' חיים סריברינסקי ע"ה, ואחרים. חלק מהזמן למדנו אצל ר' אליהו חיים רויטבלאט, ואחר כך למדנו חצי שנה אצל ר' משה רובינסון. אחר כך התקבל הרב זלמן שמעון דבורקין כראש הישיבה, ור' ניסן נמאנוב התקבל כמשפיע בישיבה".

כבר בסמרקנד החל ר' דוד לקבל השפעה חזקה מהמשפיע ר' ניסן. חברו לכיתה מהימים ההם, הרב שלום-בער שי' שאנוביץ, זוכר אותו מאז כבחור חסידי מאוד: "הוא נחשב לבחור חסידי

יותר משאר הבחורים בישיבה. היו כאלה שבלטו יותר ממנו בתחום הגאונות בלימוד, אבל בתחום החסידישקייט הוא בלט ביותר ואפילו נחשב לסוג של 'מאן דאמר' בעינינו הבחורים בכל הקשור לענייני חסידישקייט'. לימים סיפר ר' דוד כי בסמרקנד הם היו מתוועדים לילה אחרי לילה על התשוקה לזכות לראות את הרבי. "כל פעולה רוחנית שעשינו במשך היממה, החל מברכות השחר ועד קריאת שמע שעל המיטה היתה חדורה בשאיפה להגיע אל הכתובת '770 איסטערן פארקוויי', שם שוכן הרבי", סיפר. "היתה לנו תשוקה עצומה להתראות עם הרבי, פשוט זעהן זיך מיט'ן רבי'ן, וזו מילאה את כל מהותנו ויישותנו". המשפיע הרה"ח ר' מענדל פוטרפס שהיה באותה תקופה מהפעילים למען 'תומכי תמימים' בסמרקנד, סיפר לימים שכאשר ראה איך ר' דוד יושב בתור בחור וחוזר מאמר דא"ח ברבים, עם כל ההתלהבות והעוצמה – אמר לעצמו: "ער וועט נאך זיין איין טאג א פירער" [=הוא עוד הפוך למנהיג ביום מן הימים] (מפי נכדו ר' יוסף יצחק ליבעראוו שי').

~ ביקובה – פרברי מוסקבה

נחזור לשלהי קיץ תש"ד. זמן קצר לאחר הסתלקות הגאון המקובל רבי לוי-יצחק זצ"ל, הוזמן ר' יעקב יוסף ע"ה לבית הנ.ק.וו.ד. המקומי באלמא-אטא, שם חקרו אותו על היכרותו עם רבי לוי-יצחק. הם גם חקרו אותו מדוע ילדיו אינם משרתים בצבא. הוא השיב שילדיו חולים וכי יש להם פטור מטעם ועדה רפואית שבדקה אותם וקבעה שאינם כשירים לשרת בצבא. אך החוקר לא הרפה ממנו ואמר לו: 'אנחנו מכירים את כל הקונצים שלכם, תכתוב כעת מכתב בו אתה דורש שיגייסו את בניך לצבא'. ר' יעקב יוסף ניסה להשתמט וטען שאם הרופאים מצאו שהם אינם כשירים לשירות צבאי, הוא לא מסוגל לדרוש שהם כן יתגייסו. החוקרים עיכבו אותו לחקירה למשך כל הלילה ולבסוף שיחררו אותו בבוקר לביתו.

כל אותו לילה ישבו בניו של ר' יעקב יוסף בביתם כשהם טרודים ומודאגים, ולא הצליחו לעצום עין כל הלילה. הם הבינו שקרה משהו לאביהם, ולא ידעו מה לחשוב... הם רק אמרו תהילים בדמעות ובתחנונים וחיכו לבואו של אביהם בכלילון עיניים.

והנה, עם אור הבוקר – אבא הגיע הביתה וסיפר להם את כל אשר עבר עליו. מצד אחד, לשמחתם לא היה קץ על שחרורו הניסי. מצד שני, מי יודע מה ילד יום... בימים הבאים חשש ר' יעקב יוסף לצאת מהבית, ושהה כל היום בביתו של ידידו ר' נפתלי גלוסקין. לבסוף החליט לברוח מאלמא-אטא למוסקבה. אמנם באלמא-אטא היה לו לכאורה בסיס כלכלי איתן, אך החשש לעתידו היה גדול והוא החליט לברוח מהאזור, יחד עם בתו הגדולה צביה. לאחר מאמצים השיג שני כרטיסי נסיעה ברכבת. הוא יצא לדרכו ביום ט"ו אלול תש"ד, וכעבור שלושה ימים, בח"י אלול, הגיע עם בתו למוסקבה.

בינתיים נשארו אשתו וילדיו מנחם מענדל, שלום בער, דוד ויהודה ליב באלמא אטא. הם עדיין עבדו בסריגת גרביים ובכך סיפקו פרנסה למשפחה. זמן קצר לאחר שר' יעקב יוסף ובתו צביה נסעו למוסקבה, נסעו שני האחים היותר צעירים, דוד בן ה-17 ויהודה ליב ("לייבל") בן ה-12, ללמוד בישיבת 'תומכי תמימים' בסמרקנד. וכך סיפר לימים ר' יהודה ליב: 'הדודה שרה

קצנלבוין לקחה אותי ואת אחי דוד והביאה אותנו לסמרקנד. אחיי מענדל ושלום-בער נשארו עם אימא באלמא אטא'.

בינתיים נשארו אשתו וילדיו מנחם מענדל, שלום בער, דוד ויהודה לייב באלמא אטא. הם עדיין עבדו בסריגת גרביים ובכך סיפקו פרנסה למשפחה. זמן קצר לאחר שר' יעקב יוסף ובתו צביה נסעו למוסקבה, נסעו שני האחים היותר צעירים, דוד בן ה-17 ויהודה לייב בן ה-12, ללמוד בישיבת 'תומכי תמימים' בסמרקנד. וכך סיפר לימים ר' יהודה-לייב: 'הדודה שרה קצנלבוין לקחה אותי ואת אחי דוד והביאה אותנו לסמרקנד. אחיי מענדל ושלום-בער נשארו עם אימא באלמא אטא'.

במשך כמה שבועות בדק ר' יעקב יוסף מקום הסתדרות נוח למשפחתו בפרברי מוסקבה, ובינתיים התאכסן בבית מי שהיה כעבור זמן קצר לחתנו – התמים דוד ברוומן, שהתגורר בפרבר מלחובקה הסמוך למוסקבה. בכסלו תש"ה מצא ר' יעקב יוסף דירה להשכרה בנאות-דשא בפרבר ביקובה (שתי תחנות ברכבת אחרי מלחובקה, כשנוסעים ממוסקבה לכיוון מלחובקה), ובחנוכה תש"ה הביא לשם את אשתו ובניו הגדולים מענדל ושלום-בער.

~ היציאה מרוסיה

בתחילת שנת תש"ו, בעקבות תום מלחמת העולם השנייה, היו קציני צבא פולניים שבתקופת המלחמה נשארו ברוסיה, וכעת ביקשו וקיבלו אישור מהממשלה הסובייטית שתרשה להם לחזור למולדתם, פולין. עם היוועד הדבר, הצטרפו לבקשה זו עוד אלפי חיילים פולניים, וגם המוני אזרחים פולניים, שהרוסים גירשו אותם במהלך המלחמה לסיביר וכעת ביקשו רישיון חזרה לפולין. כך יצאו לדרכם ה'עשאלונים' [=שיירות] של הרכבות העמוסות באזרחים הפליטים החוזרים הביתה, לפולין.

כאן התגלתה בעיה קשה עבור השלטון הרוסי: חלק גדול מהפליטים הפולנים גווע ברעב ברוסיה ובסיביר, והיה סביר מאוד ששלטונות פולין יבואו בטענות אל השלטון הרוסי בגין כך. לכן העדיף השלטון הסובייטי להעלים עין ולאפשר לכמה רבבות אזרחים רוסיים לחצות את הגבול לפולין כשהם מזדהים כפולניים, כדי למלא בדרך זו 'את מכסת האזרחים' החסרה. בדרך זו הצליחו גם אלפי יהודים לצאת מרוסיה לפולין באותה תקופה. היו שרכשו תעודות פולניות, היו שסידרו לעצמם רישום פיקטיבי של נישואין עם אזרחים פולניים, והיו כאלה שאפילו זייפו מסמכים...

גם בין חסידי חב"ד ששהו בסמרקנד ובטשקנט היו רבים שהחליטו לצאת מרוסיה בדרכים אלה. הנסיעה היתה מסמרקנד ומטשקנט דרך מוסקבה ללבוב, היא למברג, ומשם לצאת ברכבת לפולין.

רבים מחסידי חב"ד השיגו פספורטים מזויפים ובדרך זו יצאו מרוסיה, עם כל הסכנה העצומה שהיתה כרוכה בדבר. יש לציין כי היו בין מארגני המבצע כמה שניזוקו מכך, ביניהם מרת שרה

קצנלבוין (אחותו של ר' יעקב-יוסף) שנתפסה וברשותה 300 פספורטים מזויפים, ונידונה למוות...

אחד הפעילים הבולטים בארגון הבריחה מהצד הרוסי היה ר' יהודה ליב מוצ'קין. וכך הוא מספר: 'לפני נסיעתי הראשונה ללבוב, נפגשתי עם ר' דוד ברוומן במוסקבה, שהיה עסקן גדול בתחום הבריחה מרוסיה. כשהגעתי אליו הביתה, אמו פחדה לפתוח לי את הדלת. רק לאחר שראתה דרך החור של הדלת שעומד שם יהודי עם זקן, פתחה לי את הדלת ונכנסתי. היה זה בשעת ערב מוקדמת ור' דוד עמד והתפלל ערבית. תפילתו נמשכה למעלה ממחצית השעה. לאחר שסיים את התפילה שוחחנו על נסיעתי ללבוב והחלטנו שאני אברר את המצב שם, ואבדוק אם יש אפשרות באיזה אופן שהוא לשלוח אנשים אל מעבר לגבול. סיכמנו שאם יש אפשרות כזו, אזי ראשית דבר יש להציל את תלמידי הישיבה. דיברנו אז על שילוח האחים משה ושולם לברטוב שהמטרה חיפשה אחריהם, וגם על בניו של ר' יעקב יוסף ראסקין, דוד ולייבל. ההורים הסכימו שהם ייסעו לבדם, בתקווה שגם שאר בני המשפחה יצליחו לנסוע אחר כך. דיברנו גם על סידור נסיעה לר' סעדיה ליברוב ומשפחתו. ר' דוד ברוומן ביקש ממני להשתדל לסדר אפשרות בריחה גם עבורו ומשפחתו וגם עבור חותנו ר' יעקב יוסף ראסקין ומשפחתו.'

הפרטים המדויקים דלהלן לקוחים כולם מיומנו המסודר של ר' יעקב יוסף:

בחודש סיון תש"ו שמע ר' יעקב יוסף על רעיון הבריחה לפולין, והחליט להצטרף לקבוצת נוסעים מאנ"ש, ביניהם היו המשפיע ר' ניסן נמאנוב, ר' חייקל חאנין ור' חיים מינקוביץ. ר' יעקב יוסף חילק את משפחתו ל'ארבעה מחנות', כפי שהוא מגדיר זאת במכתבו.

בקבוצה הראשונה שיצאה מביקובה ביום שני ט"ז תמוז היו בנו ר' מנחם מענדל ואשתו שרה (שהיו כשבועיים לאחר נשואיהם), וביום שבת-קודש כ"א תמוז כבר יצאו ברכבת מלבוב לפולין.

בקבוצה השנייה שיצאה מביקובה ביום רביעי ח"י תמוז היתה בתו צביה ובעלה ר' דוד ברוומן, ובנו הנער יהודה ליב בן ה-13. הם נסעו ברכבת ממוסקבה ללבוב דרך קייב, ובי"ט תמוז כבר נסעו מלבוב לקראקוב.

בקבוצה השלישית היו בנו שלום בער, הילדה מינה מרגולין (לימים אשת ר' יצחק ריבקין מכפר חב"ד) והנער שלום בער וישצקי. הם הגיעו באוירון מקייב ללבוב לפני תשעה באב.

בקבוצה הרביעית שיצאה ביום רביעי י' מנחם אב ממוסקבה היו ר' יעקב יוסף ואשתו, ובנם דוד (העובדה שר' יעקב יוסף החליט שדווקא בנו דוד ייסע עמו, אולי מלמדת משהו על עוצמת הקשר האישי ששרר ביניהם). ביום חמישי י"א מנחם אב הם נפגשו יחד בלבוב עם בני הקבוצה השלישית, ושם לנו בחדר קטן. הדודה שרה קצנלבוין היא שסידרה להם (יחד עם ר' לייב מוצ'קין) תעודות ומקום לינה בלבוב אצל זוג יהודים קשישים, עד שיגיע העשאלון' הפולני ויעלו עליו.

במוצאי שבת פרשת ואתחנן, בעת שר' יעקב יוסף ערך הבדלה בבית מארחיו, וכל בני ביתו עמדו סביב השולחן לידו, עבר בחוץ קצין משטרה שיכור, הביט דרך החלון לתוך הבית וראה את כל הנאספים. הוא נכנס אל הבית ודרש תעודות דווקא מדוד ראסקין. שהיה בעל זקן מגודל יותר מכולם... בני המשפחה נבהלו: מי יודע לאן ייקח אותו הקצין כעת? והרי כולנו כעת נמצאים 'על המזוודות' ועומדים לצאת תיכף לפולין!... רק בחסדי שמים נפטרו בני המשפחה מאותו קצין שיכור, בניסים גדולים ובהשגחה פרטית מופלאה.

ביום חמישי ח"י מנחם אב הודיעו המארגנים לבני משפחת ראסקין שיארזו בזריזות את חפציהם לקראת היציאה מרוסיה לפולין בעוד שעות אחדות. מיד ארזו כולם את חפציהם, יצאו החוצה למדרכה והמתינו שעה ארוכה. בינתיים מיהר ר' יעקב יוסף לקרוע את כל התעודות הרוסיות שהיו להם, שהרי מעתה הם נחשבים לנתינים פולניים החוזרים לפולין... לבסוף הגיעה משאית והובילה אותם לתחנת הרכבת בלבוב.

כך יצאה לדרכה השיירה שלהם מלבוב לקראקוב. בשיירה זו היו 19 נפשות מאנ"ש: משפחת ר' פרץ מוצ'קין ואשתו, משפחת חתנו ר' לוי יצחק שפירא ואשתו, משפחת ר' ליפא שפירא ואשתו, משפחת ר' נחום שפירא ואשתו, משפחת ר' יעקב יוסף ראסקין ואשתו דרייזא, בניהם שלום-בער ודוד, ומינה מרגולין.

ביום שישי י"ט מנחם אב בצהריים הם הגיעו לעיר קראקא בשעה טובה ומוצלחת. במשך הימים האחדים בהם שהו בעיר הלכו לבקר בבית-העלמין העתיק, התפללו ליד ציונו של הרמ"א וביקשו רחמים במצבם החדש.

בקראקא שהו רק עד יום שלישי כ"ג מנחם אב. סכנה גדולה היתה עבורם להשתהות שם זמן ארוך, כי המקום סמוך לגבול רוסיה ושרצו בו מרגלים רוסיים, ולהם היו רק תעודות פולניות. אנשי ארגון ה'בריחה' ששהו שם סייעו להם להגיע במהרה מקראקוב לקלצק.

בשבת קודש מברכים אלול, כ"ז מנחם אב, כבר היתה כל משפחת ראסקין מאוחדת מחדש, בעיר קלצק. כמעט כל אנ"ש שהספיקו לברוח באותה תקופה מרוסיה לפולין נאספו בשבת זו בקלצק. אחרי תפילת מוסף התוועדו כמה שעות, בראשות ר' אברהם אליהו פלוטקין, ר' פרץ מוצקין ור' ניסן נמאנוב. בתוך הדברים אמר ר' ניסן לקהל החסידים: "דעו לכם, רבותיי, כי עומדים אנו עתה לצאת מ'עולם האמת' ל'עולם השקר'. שכן, ברוסיה היה אצלנו מצב של 'עולם האמת'. על שמירת שבת הושיבו יהודי במאסר למשך כמה וכמה שנים, על לימוד תורה לילדי ישראל הושיבו במאסר למשך מספר שנים – ולמרות זאת, כולם שמרו שבת כהלכתה וכולם שלחו את בניהם ללימוד תורה, במסירות נפש. עתה אנו עומדים לעבור לעולם אחר, עולם שבו לא זו בלבד שלא מפריעים לך ללימוד תורה ולשמור שבת, אלא אף משלמים לך על זה כסף... בעולם של שקר כזה, הלוואי שנצליח להחזיק מעמד בלימוד תורה לילדינו ובשמירת שבת כהלכתה"...

במוצאי שבת, אור ל"ח מנחם אב, יצאה משפחת ראסקין מפולין וחצתה את הגבול לעבר צ'כיה. היציאה מפולין סודרה בעזרת אנשי ה'בריחה' שבאו מהארץ לסייע להם. הקבוצה כללה

כמה מאות משפחות, בהם רבים מאנ"ש שיחיו. לפי הוראת המבריחים, לפני קו הגבול ירדו כולם מהרכבת שבאה מפולין, ומשם חצו כולם את הגבול ברגל. הם הלכו כמה מאות מטרים, עם ילדיהם ועם המזוודות שלהם. השעה היתה שעת לילה מאוחרת, הדרך עברה באזור של הרים וגבעות, והבורחים היו חייבים לשמור על שקט מוחלט כדי ששומרי הגבול לא יבחינו בהם. המבריחים הזהירו אותם שלא לדבר ברוסית, והמליצו להם לשתוק לאורך כל הדרך. והיה אם יפגשו אותם שומרי הגבול וישאלו אותם מאין באו, יאמרו שבאו ממדינת פרס... באותן שעות שדמו לנצח עברו כולם את הגבול בפחד נורא, עד שהגיעו בשלום לעברו השני של הגבול. משם עלו לרכבות שעמדו מוכנות והמתינו להם בשטח הצ'כי.

בימים שלישי ורביעי שהו בני משפחת ראסקין בצ'כיה, וביום חמישי נסעו מצ'כיה לאוסטריה. בשבת פרשת שופטים ד' אלול שהו באוסטריה, ולאחר השבת עברו כולם למחנה 'קעם' בגבול אוסטריה-גרמניה, שהיה באזור הכיבוש האמריקאי. במחנה 'קעם' היו אוהלים צבאיים, ושם הסתדרו הפליטים באופן ארעי. החסיד ר' משה זליבנסקי השיג אצל אנשי הג'וינט במחנה כלים גדולים. הוא עשה הגעלת כלים, וכך יכלו לבשל ארוחות כשרות עבור כל היהודים המחנה. לאט לאט באו הפליטים אל המנוחה מטלטולי הדרך הקשה והנוראה, שהיתה כרוכה במסירות נפש נוראה ובסכנות איומות על כל צעד ושעל.

~ ארבע שעות ביום דא"ח ~

באמצע חודש אלול תש"ו הגיעה משפחת ראסקין עם שאר משפחות אנ"ש למחנה הפליטים פוקינג שבגרמניה. העיירה פוקינג ממוקמת כ-35 ק"מ מהעיר פאסאו שבמחוז לנדסברג. בשנות המלחמה נבנה ליד העיירה מחנה צבאי עם צריפים גדולים, ולאחר המלחמה השתכן הצבא האמריקאי במחנה זה. המחנה נקרא 'וואלדשטאט', וכעת שהו בו כשמונת אלפים פליטים יהודיים. הצריפים במחנה היו בנויים בצורה מסודרת. במחנה היו רחובות לפי מספרי האותיות באנגלית, ולכל צריף היה מספר. בכל צריף היו 16 דירות. הצריפים שבהם השתכנו משפחות אנ"ש היו ברחוב F, ומשפחת ראסקין השתכנה באחד החדרים הגדולים בצריף מספר F16.

מראש ביקש ר' יעקב יוסף ראסקין חדר גדול, בו יוכל לשכן גם את ארבעת האחיינים היתומים שלו, ואת היתום חיים רוסאק. מרת נחמה מרגולין, אימם של ארבעת האחים והאחיות לבית מרגולין – שמריה, דוד, מינה וגיטל – היתה אחותה של מרת דרייזא, אשתו של ר' יעקב-יוסף, והיא נפטרה בשנות המלחמה. "הרבה כוחות עמלתי והשתדלתי שיישארו בחינוך שלנו בשלמות", כותב על כך ר' יעקב יוסף ביומנו, "ומסרתי אותם לחינוך חב"ד כמו הילדים שלי, ולבסוף הצלתי רק מחצה מהם. בעזרת השם יתברך חיתנתי את הבכורה מינה עם התמים יצחק ריבקין שי', ואחותה גיטל [=טובה] עם התמים זליג בן התמים מנשה אלטהויז הי"ד שהיה עמנו בלנינגרד וגויס לצבא האדום".

מספרת הגב' טובה גיטל אלטהויז: "כשהיינו במחנה פוקינג, בן-דודי דוד ראסקין רצה שנלמד לקרוא בלשון-הקודש ולהתפלל, כי בשנות המלחמה אני ואחותי גדלנו בבית-יתומים רוסי ולא

ידענו לקרוא בלשון הקודש. דוד לקח אותי ואת אחותי ולימד אותנו אל"ף-בי"ת וקריאה בלשון הקודש. אחר כך נסעתי עם הדוד אליהו קפלן לארץ ישראל".

עם הגעתם של חסידי חב"ד למחנה פוקינג, הוקם ועד של חסידי חב"ד בראשות ר' אברהם אליהו פלוטקין, ר' אברהם דרייזין, ר' פרץ מוצקין, ר' חייקל חאנין ור' חיים מינקוביץ. ארגון הג'וינט האמריקאי שלח למחנה חבילות מזון וכסף, והוועד דאג לחלוקת החבילות בין המשפחות.

במקום הוקמה ישיבת 'תומכי תמימים' תחת הנהלת המשפיע ר' ניסן נמאנוב. שלושת הנערים בני משפחת ראסקין, שלום-בער, דוד ויהודה-לייב, עברו מיד ללמוד בישיבת 'תומכי תמימים', שם קיבלו גם אש"ל מלא. את הנערים חילקו תחת פיקוחו של ר' ניסן נמאנוב לכיתות המתאימות להם, מ'חדרים' עד ה'זאל'. סידרו ישיבת 'תומכי תמימים' עבור הבחורים המבוגרים, ו'חדרים' ו'שיעורים' עבור הצעירים. הילדים שלום-דובער, דוד ויהודה ליב נכנסו ללמוד כל אחד בכיתה המתאימה לו. במכתב ששיגר מנהל הישיבה ר' ניסן נמאנוב אל הרבי הרי"צ באותם ימים הוא מתאר את כל סדרי הלימודים. כאן נעתיק שורות אחדות הנוגעות ללימודיהם של דוד בן ה-19 ובני גילו:

"...ותלמידים הגדולים [= הכוונה לגיל של 'ישיבה גדולה' כיום] הם קרוב לחמישים, כן ירבו. רובם לומדים בהסדר ד'האולם הגדול', היינו ארבע שעות ביום דא"ח. הלימוד בדא"ח הוא תניא ומאמרים דכ"ק הנמצאים אצלנו, כי באמת חסר לנו למאוד כתבים, ולומדים מאמרים מיוחדים הנמצאים אצלנו. וכיתה אחת אומר הנני לפניהם רמ"ג, המאמר ר' ברכיה. אך חלק מהגדולים הם בציור כזה שלומדים רק שתי שעות ביום דא"ח, על דרך דוגמא דשצעדרין, ושאר הזמן לימוד הנגלה, כי עם היות מצד שנותם הם גדולים, אך מצד המצב דמדינתנו הקודמת היו רחוקים מהלימוד זמן הרבה, ואחדים מהם בעלי-תשובה ממש, ואפשר לקוות שיקויים בהם האמור להוציא יקר מזולל כו'. ועל כן מצד מצבם בלימוד הנגלה מוכרחים המה שילמדו עמהם, ועל כן לעת עתה בהכרח שילמדו רק שתי שעות דא"ח ביום, ולימודם הוא תניא בפנים וחזרה בעל פה. והנה מהגדולים יש ששייכים ברוך ה' לידיעה טובה בנגלה והבנה בדא"ח, וגם לחשוב דא"ח קודם התפילה ולהאריך קצת בתפילה. ודרך כלל הם ברוך השם כלים מוכשרים לקבל את האור כי טוב".

הר"מים בישיבה היו הרב אליהו חיים רויטבלאט, הרב מיכאל טייטלבוים, ור' זלמן לויטין היה המשגיח. אך מעל הכל ריחפה בישיבה רוחו של המשפיע ר' ניסן שחינך את התלמידים לעבודת השם בדרכה הפנימית של 'תומכי תמימים' שבליובאוויטש. מעבר לתפקידו העיקרי של ר' ניסן כמשפיע ומגיד-שיעור בחסידות, החלה להתפתח בפוקינג גישתו המיוחדת בכל הקשור לשינון תניא בעל-פה. הוא דרש מכל תלמידיו, איש איש לפי כשרונותיו וכוח הזיכרון שלו, להקדיש זמן ניכר מדי יום ביומו לשינון פרקי תניא בעל-פה. ור' דוד, שכבר עסק לפני כן בתחום זה, השקיע את עצמו עוד יותר בשינון התניא.

קרובי משפחתו של ר' דוד מעידים כי בכל זמן פנוי שהיה לו, היה חוזר תניא בעל פה. אחותו מרת צביה ברוומן זכרה שאפילו בשעה שעסק בכביסת בגדיו, שינן תניא. מלאכת השינון לא היתה קלה עבורו, ומדי פעם ביקש מחבריו שיבחנו אותו ויבדקו אם הוא שולט היטב בפרק החדש. בדרך זו יכלו חבריו לדעת עד איזה פרק הוא כבר שולט 'חלק'...

~ שאלה אחת ויחידה: מתי אזכה להגיע לרבי?

משפחות אנ"ש ששהו בפוקינג היו כולן משפחות פליטים חסרי אזרחות כלשהי. הג'וינט הגיש עבורן בקשות למדינות שונות שיואילו להעניק להן אזרחות. צרפת הסכימה לקבל את הפליטים בתור אזרחים עראיים, והעניקה להם ויזות מעבר לתקופה מוגבלת, ולכן נסעו פליטים רבים ממחנה פוקינג לפאריז.

אך בימים בהם העסיקו רבים מאנ"ש והתמימים את מחשבותיהם בשאלות כמו 'ממה נתפרנס מחר?' או 'היכן יהיה מקום דירתנו הקבוע בשנים הבאות?' – עסק דוד הצעיר בשאלה אחרת, שאלה אחת ויחידה: 'מתי אזכה להגיע לרבי?' את כל משאבי וכוחות נפשו השקיע כדי לקדם מטרה עילאית זו. לשם כך היה עליו להשיג 'אפידייויט', אישור כניסה לארה"ב, והוא פעל ללא לאות להשגת המסמך המיוחל.

בי"א כסלו תש"ז, לאחר מאמצים רבים שהפעיל בנידון זה, הגיע לידיו סוף-סוף מכתב רשמי מהנהלת ישיבת 'תומכי תמימים' המרכזית ד-770, בחתימת מנהל הישיבה הרב שמריהו גוראריה (להלן בתרגום מאנגלית):

4 בדצמבר 1946

מר דוד רסקין היקר,

יחידת אונר"א 169, וואלדשטאט-פוקינג

אזור הכיבוש האמריקאי בגרמניה

הננו מתייחסים בזאת להתעניינותך לאחרונה בנוגע לבקשתך להתקבל ללימודים בישיבתנו.

לעונג הוא לי להודיע לך כי באסיפה שקיים לאחרונה ועד הנהלת 'ישיבת תומכי תמימים המרכזית בארצות הברית', החליטו חברי הוועד פה אחד לקבל אותך למסגרת לימודים של ארבע שנים בחינם. זה כולל הוצאות שכר לימוד, ספרים, מזון, ביגוד וסידורים של פנימייה.

עם הגעתך לארצות הברית תקבל ספרי לימוד, מקום שהייה בפנימייה וכל הדרוש למחייתך.

דיווחנו על כך לקונסוליה האמריקאית במדינתך והודענו להם על כוונתנו לקבל אותך כתלמיד בישיבתנו. אנא פנה לקונסוליה האמריקאית ביחס לבקשתך לקבלת ויזה ואנו מאמינים שהם ייענו לבקשתך בכל האדיבות.

האמן לי כי הננו מבטיחים לך כי אנו שואפים להנעים את שהייתך בישיבתנו.

בהערכה רבה,

הרב שמריהו גורארי'

יר"ר הוועד הפועל

ר' דוד ראה במכתב זה סימן מעודד לקראת התקדמות תוכנית הנסיעה לרבי, אך ידע כי עדיין נדרשת ממנו מידה רבה של סבלנות עד שהקונסוליה האמריקאית אכן תעניק לו אשרת שהייה בארה"ב. בינתיים השקיע ר' דוד את כל זמנו בלימוד נגלה ודא"ח בשקידה והתמדה. לקראת יום הולדתו בחודש ניסן תש"ז כתב מכתב לרבי הרי"צ בו ביקש הדרכה בנוגע לאופן הלימוד הרצוי. וזה נוסח המענה אשר קיבל מהרבי הרי"צ:

ב"ה. כ"ו ניסן תש"ז.

ברוקלין.

אל התלמיד מר דוד שי' ראסקין.

שלום וברכה!

במענה על שאלתו, ידיעה ברורה בעניני לימוד וחסידות הוא ידיעת הענינים על בורים בהבנה, ולא ידיעת התיבות, פארשטיין דעם ענין [=להבין את העניין]. והשי"ת יהי בעזרו בגשמיות וברוחניות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

בנוסף להשקעתו בלימוד הנגלה והחסידות כהדרכת הרבי הרי"צ השקיע ר' דוד שעות ארוכות בשינון פרקי תניא בעל-פה, כפי שתבע המשפיע ר' ניסן מכל תלמידיו, איש איש לפי כישרונותיו וכוח הזיכרון שלו. ר' ניסן הדריך אותם להקדיש זמן ניכר מדי יום ביומו לשינון פרקי תניא בעל-פה. ומתברר שדווקא למטרה זו התאימה האווירה במחנה פוקינג. התלמידים היו יוצאים בשעות הפנאי שלהם ליער הסמוך לצריפי המגורים ועוסקים בשינון פרקי תניא בעל-פה מתוך מנוחת הנפש והרחבת הדעת.

כשדיווח ר' ניסן לרבי הרי"צ על סדרי לימוד תניא בעל-פה על-ידי התלמידים, זכה לעידוד ברור ולהכוונה מפורטת. וכך כתב לו הרבי הרי"צ בב' אייר תש"ז:

במענה על מכתבו מכ' אדר בנוגע לסדר הלימוד של תניא בע"פ, טוב הוא אשר כל אלה אשר התחילו בלימוד וחזרת תניא בע"פ ימשיכו בזה בע"ה גם להבא ובסדר דלקמן: (א) בראש וראשון יש על כל [אחד] ואחד להתמיד בחזרת אלה הפרקים אשר שגורים הם בפיו בע"פ, ולהשתדל שאל ישכחם. (ב) בחזרת התניא בע"פ יש להזהר שלא להבליע גם איזו אותיות. (ג) יחד עם זה להוסיף וללמד בע"פ פרקים חדשים מהתניא, במדה כזאת, פרק קטן בשבוע, פרק בינוני במשך שבועים ופרק גדול במשך שלשה שבועות [...]

(אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ, ח"ט עמ' רמד)

כך החלו להיראות ניצני הצלחתו המדהימה של ר' ניסן בחינוך דורות של 'תמימים' לשינון תניא בעל-פה, כאשר רבים מהם רוכשים בקיאות בעשרות פרקי תניא, ואחדים מהם – ור' דוד ביניהם, כפי שנראה להלן – מצליחים להגיע לשליטה מלאה בכל ג"ן פרקי התניא בעל-פה!

הוראה נוספת שכתב הרבי הרי"צ לר' ניסן בד' תמוז תש"ח:

אודות לימוד תניא בע"פ, אלו שהתלמדו צריכים לחזור עליהם שלא ישכחו ולהוסיף מעט מעט, ובודאי אלו שיש ביכולתם צריכים להתלמד מעט מעט, והעיקר לחזור בקביעות ובשמירת הלשון לדקדק באותיותיהם והשי"ת יעזרם בגו"ר.

בדרך זו חינוך ר' ניסן את תלמידיו, ור' דוד הקפיד על כך במיוחד.

~ "לסדר עצמו בשקידת הלימוד בנגלה ובדא"ח"

בחורף תש"ח החלו הרשויות להעביר את הפליטים מאנ"ש במחנה פוקינג למדינות אחרות. רבים מהפליטים נסעו לארץ הקודש, אך תלמידי ישיבת 'תומכי תמימים' אשר במחנה הועברו לצרפת, יחד עם המשפיע ר' ניסן נמאנוב, שם הסתדרו בישיבת 'תומכי תמימים' בעיירה ברינואה הסמוכה לפאריז.

בברינואה, כמו בסמרקנד ובפוקינג, המשיך ר' דוד לעסוק בתורה ובעבודה יומם ולילה. המכתב הבא אותו שיגר אליו הרבי הרי"צ זמן קצר לאחר הגעתו לברינואה, מעיד כאלף עדים במה היה עסוק באותה תקופה:

ב"ה, י"ז טבת תש"ח.

ברוקלין.

אל התלמיד מר דוד שי' ראסקין.

שלום וברכה!

במענה על כתבו מח' טבת העבר, צריך לסדר עצמו בשקידת הלימוד בנגלה ובדא"ח ולהתפלל במתינות – בלי אריכות – ולא לילך בדרכי עבודה שלמעלה ממהותו. חזרת התניא בע"פ ישקוד לחזור מה שבקי עד עתה ולהוסיף פרק קטן במשך השבוע, ולפי ערך זה לחלק פרק גדול לכמה שבועות. והשי"ת יעזרהו ויצליחו בעניניו בגשמיות וברוחניות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר.

למעלה משנתיים למד ר' דוד בברינואה. הוא היה אז בחור מעל גיל 20, ונחשב לאחד הבחורים הכי חשובים בישיבה. כך מתאר הרב שלום-בער בוטמן את דמותו של ר' דוד כתלמיד בברינואה: "בעשרת ימי תשובה תש"ח הגיעה קבוצה ראשונה של תלמידים ממחנה פוקינג

לברינואה, ודומני שר' דוד היה ביניהם. הייתי אז נער בן 13, והיה לי זוג תפילין חדשות שקיבלתי לבר-מצוה. בשנים ההן היה מקובל שנער בר-מצוה קיבל בירושה זוג תפילין של משהו מבני המשפחה שנפטר וכדומה, אך אני זכיתי לקבל זוג תפילין חדשות. כשהדבר נודע לר' דוד, בא לבקש ממני רשות שיוכל להניח את התפילין המהודרות שלי בעת 'קריאת שמע' שקוראים בבוקר לפני סדר חסידות. אחריו באו בחורים נוספים לבקש ולא הסכמתי לבקשתם, כדי שהתפילין לא יתבלו, אבל הוא היה הראשון שביקש זאת ממני וכבר הסכמתי לבקשתו. הדבר מלמד על גודל ההידור שלו במצוות, שמיד כשנודע לו על תפילין חדשות שהגיעו לישיבה, דאג לבקש מבעליו שייתן לו להניחן.

"בברינואה הכרתיו כבחור 'פנימי' מאוד, בחור שמתפלל ולומד ברצינות, ובלי 'בליטות'. טבע עבודתו לאורך כל השנים היה באופן של 'קבלת עול', ומסתבר מאוד לומר שהוא קיבל דרך זאת מהמשיע ר' ניסן.

"אני זוכר התוועדות מיוחדת של ר' ניסן שהתקיימה בפורים תש"ח. הרבי הרי"צ כתב לו באותם ימים מכתב תגובה ביחס למכתבים שהוא קיבל מכמה בחורים, ותוכנו היה שאותם בחורים מבקשים הדרכות ב'עבודה' בשעה שהם נשארו 'חיצונים'. וזה לשון המכתב שכתב הרבי הרי"צ לר' ניסן בל' שבט תש"ח:

אודות התאוננות של התמים... ומכתב ידידי אודותיו. הנה דרכי עבודה חדשה חידשו תלמידי התמימים שלא שימשו כל צורכם או שלא שימשו כלל. הדרך הישרה והמדויקת שהדריכנו הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ ז"ע היתה: ווייניקער מתאונן זיין און מערער טאן מיט זיך [=פחות להתאונן, ויותר להתעסק עם עצמו]. ודמיתקרא האידנא עובדים, שממציאים אופני התאוננות. וכמובן שאין בזה שום הרגש שלא טוב. וגם אפילו במי שהוא בעל מידות רעות ונמבזות עד גיעול – אינם שמים דעתם ולבם על עקירת הרע עם השורש, די גנאינע מכה מיטן קארין, און מען איז יוצא מין א חסידות'ן ניגון און א טאנץ [=ויוצאים ידי חובה בניגון וריקוד חסידי]. און מען בלייבט דער זעלביקער ליגנער און חיצון ווי געווען, מיט א כתר עטרה אויסגעפלאכטן פון כזב ושקר מאטעריאלן [=ונשאים אותן שקרן ו'חיצון' כפי שהיה, עם כתר עטרה שזור מחומרים של כזב ושקר].

"ר' ניסן לקח זאת מאוד ללבו. באותו פורים היתה אצלנו בישיבה אווירה רצינית מאוד. בעת ההתוועדות התבטא ר' ניסן במרירות רבה ואמר: דאס הייסט דאך אז עס פעלט דער גאנצער ענין פון חסידות! אם צריכים להסביר לבחורים שחסידות חב"ד תובעת פנימיות, זה לא חיסרון באיזה פרט מסוים, אלא זה מעיד על כישלון חמור ביותר בכל החינוך החסידי שלהם. אני זוכר שהבחורים ישבו מבוהלים ומפוחדים מאימתו של ר' ניסן, וחששו להרים את ראשם. כל אותו פורים התנהל תחת הרושם הזה, אפשר היה למשש את המתח באוויר! בייחוד אני זוכר איך ר' דוד ישב באותה התוועדות בתנועה של 'פארקוועטשקייט' [=כיוון]. כל הבחורים היו בתנועה של חרדה, ולא היו מסוגלים להרים את ראשם מרוב חרדה. אבל על ר' דוד זה היה בולט וניכר באופן מיוחד".

מעניין לגלות שגם לאחר נסיעתו לחצרות קודשנו, המשיך ר' דוד לשמור על קשרי מכתבים עם המשפיע שלו ר' ניסן. כך לדוגמה כתב ר' ניסן לתלמידו ר' משה לברטוב בר"ח כסלו תשי"ב:

'תמסור פ"ש לזעליג הכהן [=כצמן] יח' ולדוד ראסקין יח' וגדליה קארף יח' ממני, שמכתבם קבלתי ואל יתרעמו על אי תשובתי עד עתה, כי מצד ריבוי הטירדות לא עלתה בידי לענות, ואי"ה בימים אלו בעזרתו ית' אכתוב להם ביחוד'.

~ לימוד השחיטה והנסיעה לאירלנד

בשלהי חורף תש"ח הורה הרבי הריי"צ לר' ניסן שכמה מהתלמידים המבוגרים בישיבה בברינואה ילמדו שחיטה¹ וכדומה. וזה לשון המכתב:

ב"ה, ל' שבט תש"ח. ברוקלין.

ידידי הנכבד והכי נעלה הרב

ור"ח אי"א מוה"ר ניסן שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מ"ג שבט, הנה כללית הדעה והסדר הנהלה דתלמידי התמימים האברכים והבחורים יחיו שהגיעו לגיל עשרים ולמעלה צריכים ללמוד ולהתרגל בהוראה זביחה ומלמדות או התעסקות בעניני פרנסה [...]

כחודש לאחר מכן כתב הרבי הריי"צ לר' ניסן מכתב נוסף שכלל הדרכה מפורטת בנוגע לכל אחד ואחד מהתלמידים המבוגרים במה עליו לעסוק:

ב"ה. כ"ו אדר"ר תש"ח.

ברוקלין

אל ועד הנהלת ישיבת תומכי תמימים

בעי"ת פאריז יע"א,

ה' עליהם יחיו.

שלום וברכה!

1. בתקופה ההיא, כשנתיים לאחר סיום המלחמה הארורה בה נהרגו הרבה כלי-קודש, רבנים ושו"בים, היה מחסור חמור באנשים מתאימים למקצועות אלו. ולכן פעלה 'לשכת ליובאוויטש' האירופאית בהוראת כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ לפעול להכשרת אברכים ובחורים מבוגרים למשרות של רבנים ושוחטים כדי למלא את המחסור.

בענג מיוחד קראתי הרצאתם המפורטה על אודות מהותם ומצבם של יקירי התלמידים יחיו, והנני מודיעם דעתי הפרטית באופן סידורם בעזה"י.

[כאן באה רשימה מפורטת עם הדרכות שונות לכל אחד מהתלמידים המבוגרים, ושמו של ר' דוד מופיע בין התלמידים אשר בקבוצה הבאה]:

התלמידים ש.ב.ש., ש.ב. ב"ר ש.ח., ז.ו. ב"ר ש.ח., ח.מ.מ., ש.ב.ד., דוד ראסקין שיחיו: ילמדו אומנות הזביחה וההלכה, וההנהלה תגביל להם הזמן והסדר הדרוש ע"ז, ושאר הזמן ילמדו בהישיבה נגלה ודא"ח רק שתי שעות לבד לימוד השיעור תניא. והשי"ת יצליחם בגו"ר.

בחורף תש"ח החליטה ממשלת אירלנד להעניק לפליטים היהודים שלוש טונות בשר, בתיאום עם הג'וינט. יו"ר לשכת הפליטים של ליובאוויטש באירופה הרב בנימין גורודצקי ניצל את קשריו עם ארגון הג'וינט האמריקאי כדי לשלוח קבוצת שוחטים חסידי חב"ד מקרב הפליטים, ולצרף אליהם שוחטים צעירים שבדרך זו ישלימו את התמחותם במקצוע השחיטה.

ההתארגנות ארכה מספר חודשים ובתחילת אלול תש"ח יצאה קבוצה של 34 שו"בים מאנ"ש הפליטים בפאריז לפרויקט השחיטה בעיר דובלין שבאירלנד, בפיקוח הרבנים זלמן-שמעון דבורקין ושניאור-זלמן גרליק. לקבוצת השו"בים מאנ"ש הצטרפו כמה מתלמידי ה'תמימים' המבוגרים המתמחים בלימוד שחיטה, ובהם ר' דוד.

בכ' אלול תש"ח כתב ר' דוד לרבי הרי"צ מדובלין:

לכ"ק אדמו"ר שליט"א.

באתי להודיע לכ"ק כי מיום בוא מכתב כ"ק להנהלה דתומכי תמימים אודותי, ללמוד אומנות הזביחה וההלכה, הגבילה ההנהלה עלי את הזמן והסדר הדרוש על זה. התחלתי ללמוד מסכת חולין ואומנות הסכין, ודא"ח שתי שעות, מלבד לימוד השיעור תניא. למדתי בעזרת ה' במסכת חולין דינים השייכים לשחיטה. התחלתי ללמוד טור יורה דעה, ויורה דעה סימנים י"ז וי"ח.

באותו זמן התחיל לבוא לפועל [ענין הנסיעה] לאירלנד, ורשמו אותי בין הנוסעים להתלמד אומנות הניקור, ולעזור בניקור, ולהתלמד אומנות השחיטה. והתחלתי בעצת ההנהלה דתומכי תמימים ללמוד שמ"ח [=ספר 'שמלה חדשה' על הלכות שחיטה], כי הזמן היה קצר ללמוד יורה דעה מחמת כי הנסיעה היתה קרובה. בדעתי כשאבוא מאירלנד להישיבה, להתחיל מההתחלה, לידע את ההלכות במקורן.

ובאותו הזמן למדתי גם כן אומנות הסכין, ועדיין אינני יכול להעמיד סכין חד וחלק. השם יתברך יעזור אותי שאצליח בהעמדת הסכין ובידיעת ההלכות. נסעתי לאירלנד בע"ה בב' אלול ובאתי בו ביום.

דוד בן יעקב יוסף רסקין.

אין בידינו מידע מפורט על מעשיו של ר' דוד באירלנד באותה תקופה, אך קטע המכתב דלהלן שכתב הרה"ח ר' שלום-מענדל קלמנסון לרבי הרי"צ בשלהי תשרי תש"ט עשוי לספק שביבי מידע:

'...החליטו לקבוע זמני הלימוד בבוקר בחול קודם התפילה, שעה דא"ח. ובערב אחר תפילת ערבית, חלק ילמדו גמרא מסכת חולין, וחלק ילמדו 'שמלה חדשה' ופרק תניא. קודם קבלת שבת ילמדו ב' שעות דא"ח, ובבוקר קודם התפילה ב' שעות דא"ח. יש מהצעירים שבאים אצלנו ללמוד. לעת עתה באים שלשה בחורים ללמוד בקביעות בכל יום, ושני ילדים קטנים, אחד לומד התחלת 'עיברי' ואחד לומד חומש. לומדים עמהם הבחור עובדיה שי' שטראקס, והבחור דוד שי' רסקין.'

בשלהי תשרי תש"ט קיבל ר' דוד מכתב מענה נוסף מהרבי הרי"צ ביחס ללימודי השחיטה:

ב"ה, אס"ח, כ"ד תשרי תש"ט.

אל התלמיד מר דוד ראסקין שי'.

שלום וברכה.

במענה על כתבו, יעזור לו השי"ת ויצליחו בלימודו ובעבודתו באומנות הזביחה ולהסתדר בטוב בגשמיות וברוחניות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר.

כעבור שלושה חודשים, עם תום מלאכת משלוחי הבשר, הוחלט להקים באירלנד משחטה בה יעבדו השוחטים מאנ"ש באופן קבוע. אך הבחורים, ובהם ר' דוד, לאחר שהשלימו את התמחותם במלאכת השחיטה באירלנד, שבו ללימודיהם בישיבת 'תומכי תמימים' בברינואה.

בערב שבת קודש פרשת האזינו תש"י קיבל ר' דוד תעודת 'קבלה' לשחיטה מהרה"ג הרב זלמן שמעון דבורקין ע"ה, לימים רבה של קראון הייטס. ובי"ג כסלו קיבל ר' דוד תעודת 'קבלה' לשחיטה מאת השו"ב"ים החב"דיים ר' איסר קלובגאנט ע"ה ור' אריה דוב איידלמן ע"ה ובשם הנהלת הישיבה בפאריז:

הן ניתן להודיע בשער בת רבים על הבחור התמים הנעלה אי"א המופלג בתו"ש מר דוד ב"ר יעקב יוסף שיחי' ראסקין שלמד בהישיבה הגדולה והמפורסמת "תומכי תמימים" ליובאוויטש, וטרם ויגע והתלמד במלאכת שמים אומנות הזביחה וגם עשה חיל במלאכה זו כי הגיע עד תכליתה בכל פרטי' וכו', ובאשר התאמן והתרגל במלאכה זו בקחתו חלק בהזביחה הגדולה בעיר דובלין אשר בהשגחה העליונה הוסבב לשם עפ"י ציווי רבינו אדמו"ר שליט"א הובא לשם לעזור ולהתלמד בהמצוה זו הגדולה להכין בשר כשר עבור אלפי ישראל. ובהיותו שמה התרגל במלאכה זו ביותר וידיו רב לו בכל מקצועותי', ואתמחי גברא הן בהעמדת הסכין בחיתוך הצדדין במישור חד וחלק כאחד האומנים היותר גדולים, והן בהרגשה שמרגיש בפגימה דקה מן

הדקה קולע אל השערה וכו'. וגם בבדיקת הריאה, הן בבדיקת פנים שיודע היטב על בורי' סדר הנחתה בתוך הבע"ח ומרגיש בסירכא דקה מן הדקה ולא יצא דבר שאינו מתוקן מתחת ידו, והן בבדיקת חוץ שיודע כל צורת הריאה אומותיה ואונותיה, ובקי ומכיר בכל הריעותות. ובהיותו בעיר דובלין הלא עברו לפניו כמה ריעותות שונות ומשונות. וגם שחט לפניי במשך הזמן הרבה גסות ועופות מכל המינים בשחיטה כשרה ומהודרה עד מאוד.

ע"כ לאסהודי על האי גברא רבא קאתינא, שראוי והגיע לאותה איצטלא, להיות שר"ב בכל תפוצות ישראל, אפילו למהדרין מן המהדרין כי זבחו זבחי צדק ויאכלו ענוים וישבעו.

בכ' כסלו תש"י – ערב נסיעתו לאמריקה – קיבל ר' דוד 'קבלה' נוספת מהשו"ב החב"די ר' ברוך שיפרין ע"ה, ובחתימת ראש השו"בים דאירלנד הרב ר' פרץ מוצ'קין ע"ה.

~ אחת שאלתי... שבתי בבית ה'!

בחורף תש"ט סידרו להוריו של דוד כרטיסים מטעם ה'סוכנות' לנסוע ברכבת מגרמניה לצרפת, ומשם באוניה לארץ הקודש. בט"ו בשבט תש"ט יצאה משפחת ראסקין מפוקינג למינכן, ומשם לליאון שבצרפת. הנוסעים היו ר' יעקב יוסף ואשתו ובנם יהודה-לייב, ארבעת היתומים לבית מרגולין, וחיים רוסאק. האחים שלום-דובער ודוד המשיכו ללמוד בישיבה בצרפת. בתחילה, כאשר הוריו של ר' דוד החליטו לנסוע לארץ ישראל, רצו מאוד שגם בנם דוד ייסע עמם לשם, אך הוא התעקש וטען שרצונו היחיד הוא לנסוע אל הרבי ומצרפת ייקל עליו לעשות זאת. לשבת קודש פרשת משפטים תש"ט באו שלום-דובער ודוד מברינאוה למרסיי, כדי להיפרד מהוריהם ומאחיהם יהודה-לייב. הם סייעו להוריהם באריזת החפצים, נפרדו מהם לשלום בהתרגשות ולאחר מכן נסעו חזרה לישיבה בברינאוה.

ור' דוד עצמו – כל מעייניו היו נתונים למחשבה אחת ויחידה: מתי אזכה להגיע אל הרבי?

'כל הבחורים חשבו על כך שביום מן הימים יזכו לנסוע לרבי', נזכר עמיתו לספסל הלימודים מאז, הרב שלום-בער שאנוביץ, 'אבל ר' דוד ממש השתוקק לנסוע לרבי'. גם המסמכים שנתרו בארכיונו מעידים על כך. לדוגמה, ביום ראשון פרשת במדבר תש"ח כתב ר' דוד מכתב לרבי הרי"צ בשמו ובשם כמה מחבריו:

לכ"ק אדמו"ר שליט"א.

בהיות שכשתי שנים שאנחנו משתדלים בענין הנסיעה לארה"ב ואין סוף אל הדבר, ובהיות שאנחנו – האחים שלום בער ועזריאל שאנאוויטש, והאחים שלום בער ודוד ראסקין, שלום בער דרייזין, ברוך שלום שוויי, מנחם מענדל אראנאו, זאויל איידלקאפ, יצחק פעוונזנער, חיים ישראל שפערלין, חיים אברהם ניימארק – שהיינו אצל הקאנסול, על כן באנו בבקשה מכ"ק שישתדלו עבורנו ומבקשים ברכת כ"ק שנזכה להתראות בקרוב.

אף מתוך עיון בהעתקי הפ"נים דלהלן נראה כיצד הוא מבקש עבורו ועבור חבריו ברכה מהרבי הרי"צ שיזכו להתראות עמו בקרוב ממש. עמיתו מאז הרב מנחם מענדל אהרונוב זוכר שר' דוד אפילו היה תובע מהמשפיע ר' ניסן שיפעל ככל יכולתו כדי שהם יזכו לנסוע אל הרבי.

בערב ראש השנה תש"ח כתב ר' דוד לרבי הרי"צ:

פ"נ לכ"ק אדמו"ר שליט"א.

אנא לעורך ר"ר ממקור הרחמים והחסדים האמיתיים עבורי דוד בן דרייזול להתעורר בהתעוררות תשובה אמיתית, ויטהר ויחזק השי"ת את מוחי ולבי בקיום תורתו ומצוותיו, בלי שום מונע ומעכב מבית ומחוץ, ולרפואה שלימה רפואת הנפש ורפואת הגוף, ושאלתי בלימוד תורתו ית'. ושאלתי להתראות בקרוב ממש עם כ"ק אדמו"ר שליט"א ולהיכתב ולהיחתם בכתובה וחתימה טובה בגו"ר.

וזה נוסח הפ"נ שכתב ר' דוד לרבי הרי"צ בערב ראש השנה תש"ט:

פ"נ אל כ"ק אדמו"ר שליט"א.

אנא לעורך ר"ר ממקור הרחמים והחסדים האמיתיים עבורי דוד בן דרייזול שהשי"ת יכתבני ויחתמני בכתובה וחתימה טובה ולהתעורר בהתעוררות תשובה אמיתית בחרטה על העבר וקבלה טובה על להבא ויטהר ויחזק השי"ת את מוחי ולבי בקיום תורתו ומצוותיו בלי שום מונע ומעכב מבית ומחוץ, ושתהיה הצלחתי בלימוד תורתו ית' בנגלה ודא"ח, ורפואה שלימה ברמ"ח אבריי ושס"ה גידיי ושאלתי להתראות בקרוב ממש עם כ"ק אדמו"ר שליט"א.

כאמור, מאמציו החזקים של ר' דוד לנסוע לרבי הרי"צ התבטאו גם בדיבורים עם המשפיע ר' ניסן. ואכן, לבסוף זכה להיות בין הראשונים שיקבלו אישור לנסוע לרבי הרי"צ. בכ"ד אייר תש"ט כתב הרבי הרי"צ לר' ניסן:

מסכים אני להכניס לרשימת הנוסעים אי"ה צלחה לתומכי תמימים ליובאוויטש דארה"ב את התלמידים שי' דלקמן. (א) שלום מאראזאוו. (ב) שלום דובער פויזנער. (ג) שלום דובער שאנאוויטש. (ד) דוד ראסקין. (ה) יהושע זעליג כצמאן. (ו) משה לעווערטאוו. (ז) גדלי' קארף. (ח) ברוך שלום שוויי. (ט) יוסף רייצעס. (י) עזריאל שאנאוויטש. (יא) יצחק שלמה פויזנער. (יב) דובער יוניק. (יג) חיים ישראל שפערלין.

(אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ חלק י"ג עמ' תקב).

חמישה מתוכם – הרבנים החסידים דובער יוניק, שלום מרוזוב, דוד ראסקין, יצחק-שלמה פוועזנער, זכר כולם לברכה, ויבדלח"ט גדליה קארף – זכו להגיע אל הרבי הרי"צ בראשית שבט תש"י, כפי שיסופר להלן.

בי' תמוז תש"ט שיגרה הנהלת הישיבה ב-770 מכתב עדכני לקונסוליה האמריקאית בפאריז, בו היא מאשרת מחדש שר' דוד מתקבל כתלמיד מן המניין בישיבת 'תומכי תמימים' בניו-יורק.

~ נסיעתו אל הרבי הרי"צ

ב"ב חשון תש"י כתב ר' דוד לרבי הרי"צ:

באתי להודיע לכ"ק כי עוד בשנה העברה לקחתי בעזרת ה' הודעה וקבלה על שחיטת עופות. וגם חזרתי דא"ח בעל פה, הנ"ג פרקים של תניא חוץ מההגהות דפרק מ' שעדיין לא אדע אותן בדיוק. והשם יתברך יעזור אותי שאדע אותן בדיוק ולא אשכחם. הייתי בו' מרחשון אצל הקונסול מארה"ב ואי"ה בשבוע הבא צריך אני לילך להקונסול בשנית ויעזרני השי"ת שאקבל הויזה בנקל ובקרב.

בכ"ב חשון תש"י כתבה 'לשכת הפליטים' לסניף הג'וינט האמריקאי בפאריז בקשה לסייע לר' דוד בסידור נסיעתו מצרפת לארה"ב, כדי שיוכל להתחיל את לימודיו בישיבה שם בהקדם האפשרי. ר' דוד נסע עם המכתב לפאריז, וקיבל באותו יום את הויזה המיוחלת.

מיד כתב ר' דוד לרבי הרי"צ שקיבל בשעה טובה ויזה לאמריקה, ועל כך ענה לו הרבי הרי"צ:

ב"ה, כ"ו מ"ח תש"י

ברוקלין.

אל התלמיד מר דוד שי' ראסקין.

שלום וברכה!

במענה על כתבו אשר קיבל הויזה ת"ל והשי"ת יחזק את בריאותו ויעזרהו בנסיעה טובה כשורה ויצליח בלימוד ובהנהגה דיראת שמים.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

בתחילת כסלו תש"י קיבל ר' דוד מכתב מהנהלת סניף הג'וינט האמריקאי בפאריז, בו נאמר כי עדיין לא סודר עבורו מקום מסוים באוניה שתפליג מצרפת לארה"ב בתאריך מסוים, אך ככל שיקדים להירשם במשרדי הג'וינט בניו-יורק, כך יגדלו הסיכויים להקדמת מועד הפלגה. כמו כן, נאמר במכתב כי עליו להיות מוכן לצאת לדרך בהתרעה קצרה.

לפני נסיעתם של הבחורים הגיע ר' פרץ מוצקין לישיבה להתוועדות פרידה. נושא ההתוועדות היה אחד: בפני הרבי יש להתוודות על הכל ("פארן רבי'ן דארף מען זיך אינגאנצן אויסזאגען"), ובעיקר את הדברים שאיש אינו רוצה לומר או אפילו לחשוב לעצמו. התוועדות זו פעלה על הנוכחים הרגש פנימי עמוק בעניין ההתקשרות לרבי.

מובן שלפני הנסיעה התוועדו היטב בישיבת 'תומכי תמימים' בפאריז כמה לילות, כתב ר' דוד לאחר מכן להוריו (כאן בתרגום מאידיש). זה היה בלילות י"ט וכ' כסלו, ולקראת נסיעתו של תלמיד מהישיבה אל הרבי שליט"א.

בכ"א כסלו תש"י בשעה 9:15 נסע ר' דוד מפאריז. כ-45 בחורים מהישיבה בפאריז נסעו ללוותני בתחנת הרכבת, כך כתב להוריו. לפני שעליתי לרכבת ניגנו ניגון חסידי. באותו יום, כ"א כסלו, התיישבתי ב"ה באונייה. האונייה היתה טובה. היה לי חדר יחד עם איזה גוי, אך הוא לא התערב בענייניי. נסעו אתי כמה יהודים. נתתי איזו מתת למי שאחראי על החדר, והוא הכניס אוכל לחדרי, מה שהיה אפשר לברר שניתן לאכול.

ברוך השם, הרגשתי טוב מאוד באונייה, ולא הקאתי. הנסיעה עברה טוב מאוד. היו זמנים שהאונייה היטלטלה בחוזקה, והיה רגע שבו ניתנה האות לנוסעים שיהיו מוכנים, מכיוון שהאונייה נקלעה לתוך סערה, אבל אני הייתי ברוך השם רגוע מאוד, שהרי היה בידי מכתבו של הרבי שליט"א עם המלים הקדושות 'נסיעה טובה כשורה'. הראיתי גם ליהודים שהיו אתי באונייה את מכתבו של כ"ק אדמו"ר שליט"א, ואמרתי להם שאין להם סיבה להיות מודאגים. הם אמרו לי שכעת הם מבינים את פשר הניגון השמח שניגנו בפאריז לפני ההפלגה, כי כאשר נוסעים לרבי כזה – באמת אפשר לנגן ניגון שמח...

בואו לארה"ב והתחלת "דור השביעי"

~ חורף ה'שי"ת-קיץ ה'תשי"ד ~

~ 'יחידות' ראשונה אצל כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע

אחרי עשרה ימים של הפלגה באונייה, דרכה רגלו של ר' דוד על אדמת ארה"ב בזאת-חנוכה, ב' טבת תש"י. כך שלמעשה הוא זכה בהשגחה פרטית להיות ה'תמים' הראשון – מתוך עשרות רבות של 'תמימים' שיצאו מרוסיה אחרי המלחמה ושהו כשלוש שנים בישיבת 'תומכי תמימים' בצרפת – אשר לאחר שקיבל אישור מהרבי הרי"צ הגיע ללמוד בישיבת 'תומכי תמימים' בחצרות קודשנו!

עוד לפני יציאתו מצרפת, היתה בידי ר' דוד ויזת אפידייויט לארה"ב, כך שמיד כאשר הגיעה האונייה שלו לנמל ניו-יורק, הורשה להיכנס העירה (ארבעת חבריו, לעומת זאת, התעכבו כמה שבועות באי אליס-איילנד עד שהניירת שלהם סודרו ורק אז הגיעו ל-770). במכתב ששיגר לאביו באותה תקופה הוא מספר (להלן בתרגום מאידיש): הירשל חיטריק בא לפגוש אותי, הוא ידיד שלי עוד מסמרקנד. הרשויות עיינו הרבה במסמכים שלי, אבל הקב"ה עזר לי. יצאתי מהר מכל הבדיקות ונסעתי העירה. נכנסתי לבניין של כ"ק אדמו"ר שליט"א, 770. 'הזאל' [=אולם הלימודים והתפילות] נמצא שם בקומה הראשונה, דירת כ"ק אדמו"ר שליט"א בקומה השנייה ובקומה השלישית גר הרש"ג שיחי'.

סדר היחידות אצל הרבי הוא בימי ראשון וחמישי בשעה 8 בערב. הגבאי הוא אליהו-יאכיל [סימפסון], שמכיר את כל משפחתנו, הן את הסבא חיים בן-ציון ע"ה והן את הסבא מענדל קפלן ע"ה. הגעתי ביום חמישי ב' טבת, וזכיתי להיכנס ל'יחידות' ביום ראשון ה' טבת בשעה 8 בערב. הסדר הוא שבתחילה רושם אליהו-יאכיל את שמות האנשים המבקשים להיכנס, ושואל את כ"ק אדמו"ר שליט"א האם להכניסם... בפעם הראשונה נכנסים פשוט כדי לראות את הרבי. אליהו-יאכיל רשם בפתק את שמי, שמך ושם האימא, ואחר כך את השמות של שתי הסבתות, דוואניא וגיטל, וכתב שאני מבקש עבור כולם ברכה להסתדרות בגשמיות וברוחניות.

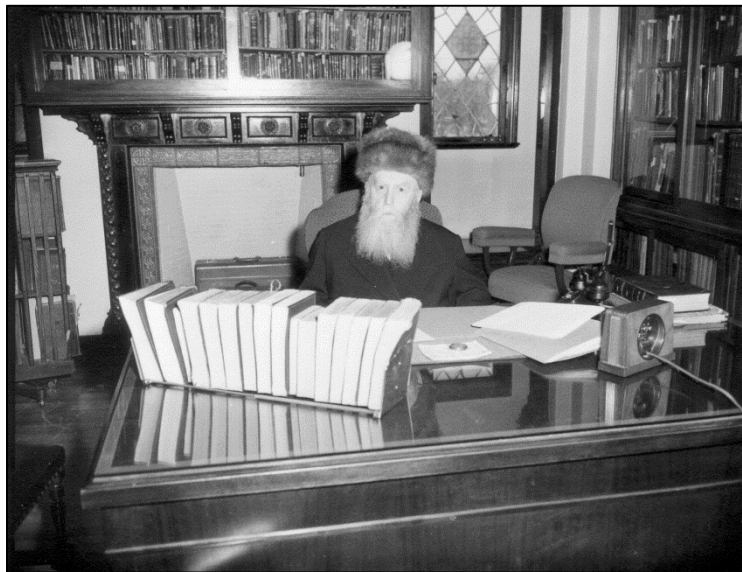
כאשר נכנסתי להיכל כ"ק אדמו"ר שליט"א, בירכתי 'שהחינו' בשם ומלכות וכ"ק אדמו"ר שליט"א ענה 'אמן'. אין לתאר את להיבת ('די ליכטיקייט') פני כ"ק אדמו"ר שליט"א. כאשר נכנסתי הייתי כמבולבל, וכעת בעת כתיבתי הנני מצייר לעצמי את פני קודש הקדשים. כ"ק אדמו"ר שליט"א הביט בפתק שאליהו-יאכיל כתב, ואחר כך הסתכל עלי במבט חזק, ושאל: מה נשמע אצל אביך בעניין הפרנסה? את לשונו של כ"ק אדמו"ר שליט"א לא הבנתי – השם יתברך

ישלח לכ"ק אדמו"ר שליט"א רפואה שלימה בקרוב – ואליהו-יאכיל, שנכנס עמי, חזר עבורי על השאלה. עניתי שאבי ממתין לאישור מבית-החולים שיוכל להיות שם מוהל.

אחר כך אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: 'צריכים להשתדל להסתדר'. אליהו-יאכיל אמר לרבי שהגעתי לכאן כדי ללמוד, וכ"ק אדמו"ר שליט"א הגיב על כך: 'אנו עוד נדבר על כך'. – אלה היו המלים שאליהו-יאכיל מסר לי בשם הרבי. אחר כך הרים כ"ק אדמו"ר שליט"א את הפתק, ואליהו-יאכיל רמז לי שעלי לצאת.

זו היתה הפעם הראשונה שהקב"ה עזר לי שזכיתי לראות את פני כ"ק אדמו"ר שליט"א. מספר ימים לאחר מכן, כל הזמן ציירתי במחשבתי את פני קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א. פנים כאלה מאירות – אין לתאר. תודה לא-ל על כך. יעזור השם יתברך שתמיד אזכר בציור פני כ"ק אדמו"ר שליט"א.

[במשך השנים ר' דוד היה מרבה להתוועד על הנקודה הזו, שצריכים תמיד לזכור ולחקוק במוח הזיכרון את מראה פניו הק' של הרבי כאשר הביט עליך ברגע שלפני יציאתך מה'יחידות'.]

כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע בחדר היחידות

לאחר שחזרתי לעצמי, התחלתי להתבונן שאינני מבין את תוכן ה'יחידות'. הרי שמי מופיע ברשימה שכתב הרנ"ן [=המשפיע בישיבת תו"ת ברינואה-פאריז, ר' ניסן נמאנוב] לכ"ק אדמו"ר שליט"א אודות הבחורים שנוסעים ללמוד כאן בישיבה, והסכים כ"ק אדמו"ר שליט"א על זה. והנה בעת ה'יחידות' אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א את הלשון "הסתדרות" [=שפירושה הסתדרות בפרנסה]. סיפרתי את כל זה להרמ"ש שיחי' [= כך היה מכונה כ"ק אדמו"ר לפני קבלת הנשיאות] ושאלתי פירוש על זה. ואמר לי הרמ"ש: 'קודם כל, יכול להיות עניין של 'הסתדרות' בלימוד'. ואחר כך אמר לי: 'איך כתב אליהו-יאכיל בפתק שלך [עבור כל בני המשפחה, וגם

עבורך? הרי הוא כתב 'הסתדרות בגשמיות וברוחניות', ולכן היה המענה על זה. איך שיהיה, הרי כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר 'עוד נדבר על כך', ואם כן אין להתרגש מזה.

יש לשער שסיבת ההתרגשות של ר' דוד היתה משום שמצד אחד נשלח על-ידי המשפיע ר' ניסן להמשיך את לימודיו בישיבה ב-770, ומצד שני לאחרונה השלים את לימודי השחיטה. ייתכן שהיה לו ספק שמא הביטוי 'הסתדרות' מרמז שהרבי הרי"צ מורה לו לעזוב את הישיבה ולהתחיל לעסוק במקצוע השחיטה.

[בספר 'ימי בראשית' נכתב כך: 'בעת היחידות היה מבוהל ומבולבל מאוד ולא הבין כלום. הת' הנ"ל נכנס אל הרמ"ש וטען שלא הבין כלום מדברי הרבי. הרמ"ש צלצל מיד אל המזכיר ואמר לו שעומד כאן אברך שזה עתה היה ביחידות אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר והוא מאוד מבולבל ורוצה לדעת מה אמר לו הרבי. המזכיר ענה שהרבי התעניין על המשפחה, היכן נמצא אביו וכו', ואחר כך נתן ברכה ואינו רואה סיבה להיות מבולבל'. אך לפי המכתב הנ"ל מסתבר שהיותו 'מבולבל' הוא רק בנוגע ללשון 'הסתדרות' כנ"ל].

עובדה מעניינת הראויה לציון: כשיצא ר' דוד מה'יחידות' אצל הרבי הרי"צ והיה לו ספק בהבנת הדברים – נכנס מיד אל 'הרמ"ש'. כשר' דוד נשאל מדוע החליט להיכנס דווקא אל הרמ"ש, לא היה לו הסבר ברור. לא היה אז סדר מסודר שלפיו כל מי שנכנס ל'יחידות' אצל הרבי הרי"צ ואינו מבין משהו – נכנס לברר זאת אצל חתנו הרמ"ש. אבל ר' דוד, משום מה, הבין באופן טבעי שזה מה שעליו לעשות...

[לפי זכרונו של הרב שמואל בוטמאן, כאשר ר' דוד אמר לרבי שלא הבין מה שהרבי הרי"צ אמר לו, הרבי אמר לו שיחכה רגע. הרבי התקשר מיד בטלפון לאחד המזכירים שהיה למעלה (ר"א סימפסון או רמ"ל ראדשטיין) ואמר לו שנמצא כאן הבחור ראסקין שהיה כעת ב'יחידות' ומבקש לברר מה בדיוק הרבי אמר לו. המזכיר הסביר את פירוש הדברים, והרבי העביר לו זאת מיד.]

סיפור נוסף שסיפר ר' דוד על אותה תקופה ממחיש את הקשר האישי שהחל להיווצר בינו לבין הרמ"ש באותם ימים: 'בתחילת שבט תש"י, בימים שלפני הסתלקות הרבי הרי"צ, עמד הרמ"ש יום אחד ליד המעלית בכניסה ל-770 והתכוון להיכנס למעלית. באותו רגע נכנס ל-770 אדם אחד והרבי שאל אותי אם אני זוכר האם הוא היה משתתף בהתוועדויות מלוה-מלכה ברוסיה [בסמרקנד]. עניתי בחיוב, והרבי העיר שפה בניו-יורק הוא אינו מגיע להתוועדויות מלוה-מלכה...'

בנוסף לזכות המיוחדת שזכה להיכנס ל'יחידות', זכה ר' דוד לקבל כשבוע לאחר מכן מכתב ברכה מהרבי הרי"צ:

ב"ה, י"ג טבת תש"י

ברוקלין.

אל התלמיד מר דוד שי'

שלום וברכה!

ברוך בואך צלחה, השי"ת יעזור לידידי הוריך שיחיו ולך בכל הדרוש להם ולך.

המברכם בגשמיות וברוחניות [חי"ק]

"בכלל", כתב לאחר מכן ר' דוד לאביו, "זה היה פלא בין הרש"ל [המשפיע ר' שמואל לויטין] ואליהו יאכיל [סימפסון] – שלא כתבתי [לרבי] שום מכתב, והיה לי מכתב לאחר היחידות, עם חי"ק". בוודאי היתה זו אות של קירוב מיוחד מאת הרבי הרי"צ כלפי ה'תמים' שזה עתה הגיע לחצרות קודשנו.

~ ה'יחידות' השנייה

ביום חמישי א' שבט תש"י הגיעו שאר חברי הקבוצה הראשונה של הבחורים מרוסיה – ה'תמימים' שלום מרוזוב, דובער יוניק, גדליה קארף ויצחק פבזנר – שלמדו עד אז בישיבה בברינואה עם ר' דוד, ללמוד בחצרות קודשנו.

יצוין כי בכ"ט טבת תש"י, כתב הרבי הרי"צ לר' ניסן בנוגע לבחורים שיצאו זה עתה מפאריז לארה"ב: בבקשה להודיע בפרטיות מהותם של התלמידים... לימודם בנגלה ודא"ח והנהגתם ועל מה שצריכים להקפיד ביותר בענין המדות ורגילות ושקידה, וכן על דבר יתר התלמידים שכבר נסעו או שצריכים לנסוע לפה.

ארבעת ה'תמימים' רצו להיכנס מיד ל'יחידות' ביחד, וביקשו מהמזכיר הרב משה-ליב ראדשטיין שהיה באותו יום האחראי על סידור התור ל'יחידות', שיבקש עבורם אישור להיכנס (בדרך כלל, הגבאי אז היה הרב אליהו-יאכיל סימפסאן, אך הוא נסע בדיוק אז לעיר אחרת לצורכי 'מעמד' והגבאי במקומו היה הרמ"ל ראדשטיין). הרמ"ל הכניס את שמותם לרבי וביקש עבורם אישור, והרבי ענה להם שהוא יקבל אותם ל'יחידות' אחרי שבת.

– ר' דוד ביקש מהרמ"ל רשות להיכנס יחד איתם [על אף שכבר היה ב'יחידות' בב' טבת] וטען שהוא חלק מהקבוצה וכולם קיבלו יחד באותו מכתב את האישור להגיע לכאן. בתחילה לא הסכים לכך הרמ"ל בשום אופן ואף נזף בו ואמר שדרכה של 'פולישע חסידות' [= חסידות פולין] הוא שההתקשרות לרבי מתבטאת בראיית פני הרבי פעמים רבות, אבל בחסידות חב"ד העיקר הוא לימוד דא"ח ועבודה פנימית! אבל בסוף התיר לו הרמ"ל להיכנס עם כולם –

בעניין זה סיפר ר' דוד: "הקבוצה הגיעה לברוקלין ביום חמישי א' שבט, אך נקבע עבורם שייכנסו ליחידות רק ביום ראשון ד' שבט (ולאחר מכן התברר שזה היה יום ראשון האחרון

לפני הסתלקות הרבי הקודם). הסדר היה שהגבאי רשם עבור הרבי את שמותיהם של אלה שרוצים להיכנס ל'יחידות'. וזה לא היה רק עניין טכני, כדי שהרבי ידע מראש את השמות, אלא הרבי קבע את מי הוא מאשר שיוכל להיכנס. כשהכניסו לרבי הקודם ביום חמישי את רשימות שמות התלמידים הללו, הוא קבע שייכנסו אחרי שבת. זאת אומרת, לעת עתה הרבי לא אישר את כניסתם. שאלתי את הרמ"ל ראדשטיין מה הסיבה לכך, והוא ענה לי: מה אינך מבין? הסדר הוא שקודם שומעים מהרבי בשבת מאמר חסידות, ואחר כך נכנסים ל'יחידות'. שאלתי אותו: הרי איננו שומעים מהרבי מאמרים בתקופה זו! והוא ענה לי: הרבי אומר מאמר בכל שבת, ומי שזוכה – שומע זאת..."

ביום ראשון ד' שבט, לפני שקבוצת הבחורים מרוסיה נכנסה ל'יחידות', שאל התמים שלום מרוזוב את הרמ"ש כמה שאלות:

(א) האם בעת הכניסה ל'יחידות' יש לברך את הברכה שמברכים בראיית חכמי ישראל, 'ברוך שחלק מחכמתו'? הרמ"ש ענה: רבי הוא למעלה מזה. והורה לברך 'שהחיינו', והוסיף שיברכו בקול רם כדי שהרבי יוכל לענות אמן על הברכה.

(ב) האם יש לחגור אבנט בעת ה'יחידות'? הרמ"ש ענה: לדעתי צריך לחגור אבנט, אלא שאין צורך שזה יהיה דווקא בולט מעל הבגדים ויכולים לחגורו מתחת למעיל.

(ג) האם להיכנס לפני תפילת ערבית או לאחריה? מצד אחד, היות שהרבי רואה על כל אחד ואחד את כל מה שעשה במשך ימי חייו, כדאי להיכנס לאחר קיום מצוה. מצד שני, הרי לפני ה'יחידות' יהיו מאוד מבולבלים ובהתרגשות, ולא יוכלו להתפלל בכוונה. הרמ"ש ענה: עדיף להיכנס לאחר התפילה, אך אם יהיה כל כך מבולבל עד שלא יוכל להתרכז בתפילה, יתפלל לאחר ה'יחידות'.

הרבי הרי"צ התחיל לקבל ל'יחידות' בשעה 8 בערב ולאחר זמן מה נכנסו ה'תמימים' הנ"ל ל'יחידות'.

עם כניסתם אל הרבי בירכו הארבעה ברכת "שהחיינו" והרבי ענה אמן. לאחר מכן הציג הרמ"ל את כל אחד ואחד מארבעתם בפני הרבי [הוא אמר את שמו של כל בחור, והוסיף שזהו בנו של חסיד פלוני וכו']. לגבי שלום מרוזוב אמר הרבי הרי"צ: פונקט דער טאטע [=בדיוק כמו האבא (הרה"ח ר' אלחנן דוב מרוזוב הי"ד, שהיה מזכירו של הרבי)]... ואמר הרבי:

"ברוך בואכם צלחה. היינט זעען מיר זיך. מזמן לזמן וועלן מיר ריידן. ושאל הרבי: "ווי פילט איר זיך?" וענו: ברוך השם. הרבי הוסיף ושאל: "ווי איז אייער סדר?" וענו: כמו בפאריז. והסביר המזכיר הרמ"ל את כוונתם: בפאריז נוהגים ללמוד שעה וחצי חסידות בבוקר, ואחר כך מתבוננים בדא"ח לפני התפילה, ואחר כך מתפללים באריכות וכו'. ואמר הרבי: לערנען דארף מען, דאווענען מוז מען, אבער לערנען דארף מען אויך. והרבי חזר שוב: מזמן לזמן וועט יעדערער אריינגיין באזונדער, וועלן מיר ריידן.

[= ברוך בואכם צלחה. היום אנו מתראים, מזמן לזמן נדבר. ושאל הרבי: איך אתם מרגישים? וענו: ברוך השם. הרבי הוסיף ושאל: איך הוא הסדר שלכם [בלימודים]? וענו: כמו בפאריז. והסביר הרמ"ל את כוונתם: בפאריז נוהגים ללמוד שעה וחצי חסידות בבוקר, ואחר כך מתבוננים בדא"ח לפני התפילה, ואחר כך מתפללים באריכות. ואמר הרבי: כן, כך צריך להיות. ללמוד צריכים. להתפלל מוכרחים, אבל גם ללמוד צריכים. והרבי חזר שוב: מזמן לזמן ייכנס כל אחד מכם בנפרד, ואז נדבר.

הרמ"ל אמר לרבי שהם לומדים דא"ח ומתפללים כל אחד לפי ערכו, ושמח הרבי [ראה להלן לגבי השפעת הבחורים להארכת 'סדרי חסידות' וזמן תפילת שחרית בישיבה ב-770].

כפי שעשה לאחר ה'יחידות' הראשונה, גם הפעם נכנס ר' דוד אל 'הרמ"ש' וסיפר לו על הדברים שאמר להם הרבי ב'יחידות', ובפרט על מה שדובר בנוגע לסדר הלימוד שלהם בשעות הבוקר, שהרמ"ל פירט לפני הרבי את הסדר ומה שענה להם הרבי על כך. והגיב הרמ"ש: 'הרי אמרתי לכם שאתם תנצחו ("אז איר וועט אויספירן")'. אין לכם ממה להתפעל, עליכם להמשיך בסדר הנהגה זה'.

במכתביו מאז לחבריו בפאריז, כותב ר' דוד: 'אודות היחידות השנייה, שזכיתי לכנוס עם שאר הארבעה תלמידים מפאריז שבאו לכאן. זה היה בד' שבט, בשבוע ההסתלקות.. והוא מסיים: תודה לא-ל שזכיתי להיות שתי פעמים בהיכל כ"ק.

בהמשך לכך הורה הרמ"ש לר' דוד שיכין 'הנחה' מתוכן ה'יחידות', ואם תהיה הזדמנות ושעת הכושר ישתדל להכניס את ה'הנחה' אל הרבי כדי שיגיה אותה. ואכן, ר' דוד הכין 'הנחה' מתוכן ה'יחידות' ומסר אותה לרמ"ש. הרמ"ש שאל אותו האם השאיר אצלו העתק מרשימת ה'הנחה', והוא ענה בחיוב. הרבי אמר לו שישתדל להכניס אותה אל הרבי להגהה. אלא שכעבור ימים אחדים, ביו"ד שבט, הסתלק כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ, וזמן מה לאחר מכן אמר לו הרמ"ש שלא אסתייעא מילתא והרבי לא הספיק להגיה את ה'הנחה' מה'יחידות'...

במשך השנים החשיבו החמישה את אותה 'יחידות' אצל הרבי הרי"צ כ'יחידות' מכוונת בחייהם הרוחניים. חמישתם נהגו להתכנס בכל שנה ביום ד' שבט להתוועדות בה התעוררו מחדש להחיות את ה'הרגש' הרוחני שקיבלו אז. ר' דוד גם נהג לספר הרבה פעמים לתלמידיו על אותה 'יחידות'. הוא תיאר לפניהם כיצד הרבי הכין אותם לקראת ה'יחידות' אצל הרבי הרי"צ, כיצד שאל אותם הרבי הרי"צ לגבי סדרי לימוד החסידות בישיבה והסביר כך את הרבי הרי"צ: 'לערנען דארף מען' [=ללמוד צריכים] זה ביחס ללימוד החסידות, אחר כך 'דאווענען מוז מען' זה ביחס לתפילת שחרית שלאחר מכן, ו'לערנען דארף מען אויך' [=גם ללמוד צריכים] זה ביחס ל'סדר נגלה'.

~ ההסתלקות: "ובא השמש וזרח השמש"

"ניצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש בי' שבט תש"י בשעה שמינית וחמש. אוי לעולם שאבד מנהיגו ואוי לה לספינה שאבד קברניטה. אוי מה היה לנו, אוי לנו..." – כך פתח

ר' דוד את מכתבו לאביו בכ"ג שבט תש"י, בו סיפר על הסתלקותו של כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ. והוא ממשיך ומתאר את מה שראו עיניו: בשבת קודש בבוקר, כשבאנו על הסדר ד[לימוד] דא"ח, פגשנו את [הגבאי] ר' יוחנן גארדאן יחי' אצל בית הוד כ"ק אדמו"ר זצוקללה"ה הכ"מ, ואמר לנו בקול מר: קינדער, זאגט תהלים! דער רבי איז אין גיפאר! [=ילדים, תאמרו תהלים! הרבי נתון בסכנה!]. ואחר כך יצא ר' יוחנן בקול מר ומרה ודמעות על לחייו ואמר: 'איצטער דארף מען זאגן דעם אנדערין תהלים...' [=כעת צריכים לומר את ה'תהלים' האחר...]. אין לשער אותה השעה שהיתה בהישיבה.

בשעת ההסתלקות היה [נוכח] ר' שמואל [לוויטין] יחי', חיים ליבערמאן יחי', הנכד ש"ב יחי', חנה תחי' והרבנית תחי', והרופא והאחות. בכלל, על שבת קודש זה היו חפצים לעשות מנין על קריאת התורה [בחדר הרבי הרי"צ]. כן הסדר היה מהשנים מקודם, שבי' שבט [יארצייט סבתו הרבנית רבקה נ"ע] קוראים קריאת התורה בחדר כ"ק ונותנים מפטיר לכ"ק. ביום ו' זה שאל הנכד את כ"ק איך יהיה הסדר מחר, ואמר: 'מ'זועט ארופגיין' [=נעלה], והוא חשב כבכל שנה [=עלייה לתורה]. לפועל היה, אז מ'איז ארופגיגאנגען [=שהיתה עלייה], אבל כו' [=לא עלייה לתורה, אלא עלייה לשמיים...].

ההסתלקות היתה בחדר הלינה, ואחר כך במוצאי שבת קודש לקחו זקני אנ"ש והביאו בחדר היחידות. הרמ"ש שליט"א ציוה לבל ייכנס שום אדם בלי מקוה בחדר זה. ואמרו תהלים כל השבת קודש ובמוצאיה, עד שעה 1 ביום א', שאז היתה הלוייה.

בספר 'מי בראשית' מופיעים פרטים נוספים שזכר ר' דוד: 'הרמ"ש הגיע מיד מביתו והורה מיד שכולם ילכו למקוה, ושלא ירשו לגשת לומר תהלים רק לאלו שטבלו. וכן הורה לעשות סדר שיהיה כל הזמן מנין שיאמרו תהלים למעלה, גם בעת התפלה, ושיסדרו שאחרי התפלה יעלו אלו שהתפללו כבר ויחליפו את אלו שעדיין לא התפללו'.

יום ראשון, י"א שבט תש"י. בשעה תשע בבוקר נשלח מנין מאנ"ש והתמימים – ביניהם הרה"ח ר' יוחנן גורדון, הרה"ח ר' יעקב ליפסקר, הרה"ח ר' אברהם בארנעצקי, התמימים דוד ראסקין, דובער יוניק, יהודה לייב פוזנר ועוד, ובראשם ר' בן ציון סקאליק מה'חברא קדישא' – לכרות את הקבר. בעת ההלוויה עקב ר' דוד אחרי מעשיו והנחיות של הרמ"ש והבחין כי הרמ"ש מרמז שכולם ילכו דווקא מאחורי הארון. גם בעת התפילות בחדר ה'יחידות' בימי ה'שבעה' עקב ר' דוד אחר הנהגותיו של הרמ"ש וראה שאחרי כל תפילה הוא ניגש לשולחנו של הרבי, מביט על הנרות הדולקים ואומר משהו בלחש...

אחרי ההלוויה הוחלט שיהיה תמיד מנין של 'תמימים' שילמדו במשמרות בכל יום בחדר ה'יחידות' של אדמו"ר הרי"צ. ר' דוד הקפיד להיות בין העשרה הללו ככל האפשרי. וכך הוא כותב במכתבו על אותם ימים: בכלל, יש משמרות יומם ולילה בהישיבה ללמוד [=בחדר היחידות]. בשבוע הראשונה למדו בחדר ה'יחידות' יומם ולילה, ומעתה עד ה'שלושים' – ביום בחדר ה'יחידות' ובלילה למטה בהישיבה. ר' דוד זכה, יחד עם החברותא שלו ר' בערל יוניק, להיות בין הלומדים בחדר הק' של אדמו"ר מוהרי"צ בכל אחד מאותם ימים. לאחר סיום

ה'שלושים' חזרו כולם ללמוד בבית-המדרש, מלבד שני בחורים: הוחלט שר' דוד וחברו בערל יוניק ימשיכו ללמוד שם כל השנה. סדר זה המשיך יותר משנה תמימה, עד כ"ו אדר ראשון תשי"א.

~ 'הבחורים הרוסיים' ו'הבחורים האמריקאיים'

כאמור, לאור הסכמתו ועידודו של כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ב'יחידות' של ד' שבט תשי"א, קיבלו חמשת הבחורים – שכבר זכו לקבל מחבריהם בישיבה את הכינוי 'הבחורים הרוסיים' – גושפנקא רשמית לרוח-החיים החסידית החדשה שהביאו איתם מברינאוה ל-770: עד אז היה נהוג בישיבה שלימוד החסידות בבוקר נמשך שעה אחת, מהשעה 7:45 עד 8:45, בשעה 9:00 התחילה תפילת שחרית, בשעה 10:00 ארוחת בוקר ובשעה 10:30 התחלת 'סדר נגלה'. 'הבחורים הרוסיים' ביקשו להנהיג כפי שהיה מקובל אצלם בישיבה בברינאוה – ש'סדר חסידות' יתחיל מוקדם יותר, בשעה 7:30, וימשך עד השעה 9:00. אחר כך מוקדשת חצי שעה להתבוננות בדא"ח ולהכנות לתפילה, עד השעה 9:30. התפילה מתחילה בשעה 9:30, ארוחת הבוקר בשעה 10:30, ו'סדר נגלה' יתחיל בשעה 11:00, חצי שעה מאוחר יותר מכפי שהיה עד אז.

בעקבות ההוראה שקיבלו מהרבי הרי"צ, והעידוד החזק שקיבלו לאחר מכן מהרמ"ש – החלו 'הבחורים הרוסיים' ור' דוד בראשם לפעול במשנה מרץ כדי לחזק את הרוח החסידית בישיבת 'תומכי תמימים' המרכזית ד-770. באותה תקופה היתה בין הבחורים האמריקאיים שלמדו בישיבה קבוצה נכבדה של תלמידים רציניים שלמדו בשקידה והתמדה, ואף היו כמה בחורים שעסקו ברצינות בעבודת התפילה, אך היו גם כמה בחורים אמריקאיים שלא היו שקועים די הצורך בלימוד החסידות ולא התנהגו במידה מספקת בדרכי החסידות. ביחס לאותם בחורים התבקש המאמץ של ר' דוד וחבריו לחיזוק הליכתם בדרכי החסידות. לימים סיפר ר' דוד כי הרבי חיבב מאוד את הבחורים, עקב אחרי אלו שהתפללו באריכות וניכרה שביעות רצונו מכך.

אחד מאנ"ש, שהיה אז מתלמידי הישיבה, מספר שבאמצע חודש אדר תשי"א שאל אותו הרמ"ש האם הוא משתתף ב'סדר' של 'הבחורים הרוסיים' ('די רוסישע בחורים') – לימוד חסידות בבוקר במשך שעה וחצי, ולא במשך שעה. כשהבחור ענה בשלילה, הרמ"ש הורה לו להשתתף בסדר זה והוסיף שזוהי אכן ההנהגה המתאימה לתלמידי ה'תמימים'. ר' דוד היה סונט בבחורים האמריקאיים: 'אם לא תלמדו חסידות כמו שצריך, בסוף תגדלו חסידים כמו ר' י., חסיד שלומד חסידות כמו מדרש...'

המשפיעים בישיבה כמובן קיבלו ברצון את הדרך החדשה של תפילה באריכות לתלמידי הישיבה, אבל הרמ"ש האחראים על 'סדר נגלה', שחלק מהם לא היו חסידים חב"ד, לא הסכימו לכך, ועקב כך התחוללה בישיבה מהומה קטנה, כאשר הר"מים הללו אינם מקבלים את עמדתם של 'הבחורים הרוסיים' ואף מזרזים את התלמידים להגיע ל'סדר נגלה' בשעה 10:30. בנוגע לכך אמר הרמ"ש ל'בחורים הרוסיים' שברור מדברי הרבי ב'יחידות' הנ"ל כי הוא מאשר את עמדתם

וממילא אין להם ממה להתפעל אלא הם צריכים להמשיך לנהוג בסדר זה (לפי יומנו של הרה"ח ר' יצחק-שלמה פבזנר ע"ה, שנדפס בחוברת 'מים מקדם').

[בשולי הדברים ייאמר כי אחד מראשי הישיבה, שלא היה מעדת החסידים, עזב בעקבות זאת את תפקידו בישיבה לאות מחאה על שינוי הסדר על-ידי 'הבחורים הרוסיים' (ויש אומרים ש"הקש ששבר את גב הגמל" היה כשר' דוד איחר פעם איחור משמעותי ל'סדר נגלה' בבוקר כי התפלל באריכות...). אחר כך הוא ביקש לחזור לתפקידו, אבל לא קיבלו אותו בחזרה. בקשר לכך התקיימו גם דיני-תורה שבאופן רשמי נוהלו על-ידי הנהלת הישיבה אך נראה שהרמ"ש עמד מאחוריהם.]

על יום העזיבה מספר הרב פיבל רימלער שי': 'באותו בוקר, כשנודע לנו שראש הישיבה עזב, הרמ"ש נכנס לבית המדרש ב-770 וראה שהבחורים מתגודדים בפנים נפולות, כאילו אירע אסון... הרבי שאל מה קרה ואמרנו לו שאנו מודאגים מאוד מזה שראש הישיבה עזב. הרבי הגיב: אבל הבחורים נשארו כאן! כאילו אמר: אין מה לדאוג כל כך. תמשיכו ללמוד, ובעזרת ה' יהיה בסדר. לאחר מכן חיפשו ראש ישיבה חדש וכעבור זמן הביאו את הרה"ג הרב ישראל יצחק פיקרסקי.

תלמידים נוספים מאותה תקופה זוכרים לטובה את השפעתם החזקה של 'הבחורים הרוסיים' בכלל ושל ר' דוד בפרט על התלמידים ב-770, בנוגע להנהגות חסידיות נוספות. מסתבר שהרמ"ש דרש מ'הבחורים הרוסיים' שישפיעו על אותם בחורים אמריקאיים שהיה צורך לחזקם. ואכן, הרב יואל כהן זוכר שהבחורים שבאו מארץ-ישראל והבחורים הרוסיים עסקו בחיזוק אותה קבוצה של בחורים אמריקאיים, אם בדיבורים חמים על ענייני 'חסידישקייט', כמו לימוד חסידות ועיסוק ב'עבודה', דבר שלא היה מובן מאליו לכל הבחורים החסידיים באמריקה של השנים ההן. אפילו בין בחורים אלה שהסתופפו ב'תומכי תמימים' דניו-יורק היו כמה שהיה צורך לחזק אותם בהנהגות חסידיות כמו גידול זקן... והרב גדליה קארף זוכר שהשפעה היתה גם בנוגע להנחת תפילין דרבנו תם, דבר שלא היה מקובל עד אז אצל חלק מהתלמידים: 'בהיותנו ב'יחידות' הרבי אמר לנו לדאוג שכל הבחורים האמריקאיים יניחו רבנו תם, כאשר הכוונה לבחורים המבוגרים, מעל גיל 18'.

"הבחורים הרוסיים החדירו בנו, תלמידי הישיבה האמריקאיים, רוח חסידית אותנטית", מספר הרב עזריאל חייקין, שלמד בישיבה ב-770 באותן שנים. "כל ההנהגה החסידית שלהם היתה בסטנדרט אחר, שונה מזה שהיה מקובל אצל חלק מהנערים האמריקאיים. בבוקר הם עסקו ברצינות רבה בהכנה לפני התפילה, והתפילה עצמה היתה אצלם באריכות רבה יותר ממה שהיה מקובל עד אז. הם החדירו בישיבה רוח חסידית חדשה ושונה, והנהגתם חיזקה את הרמה החסידית אצל כל הבחורים בישיבה. במיוחד עקבתי אחרי ר' דוד, בחור מבוגר שעסק ב'עבודה' ובלימוד חסידות ברצינות. הוא היה אחד הבחורים ששאפתי לחקות את דרכיו. ולא הייתי הבחור הצעיר היחיד שהביט עליו כעל דמות ראויה לחיקוי. היתה לו השפעה חזקה על הבחורים הצעירים. בהתחלה היה קצת פער מנטלי בין הבחורים הרוסיים והאמריקאיים, אבל משנה לשנה הפער הלך וקטן ור' דוד עסק יותר ויותר בהשפעה על הבחורים האמריקאיים."

'הבחורים הרוסיים' השפיעו עליהם גם לגבי תפילה במתינות, כפי שמספר הרב פייבל רימלער: "הקבוצה שבאה מברינאוה כאילו האירה עלינו אור חדש של 'תומכי תמימים'. שררה אצלם אווירה אחרת לגמרי ממה שהכרנו. לדוגמה, עד אז היו כמה מתלמידי הישיבה שהתפללו שחרית חפוזה במניין רגיל, כמו שמתפללים בכל בית-כנסת מצוי. כשהם באו אלינו, הם לימדו אותנו מהי תפילה חסידית במתינות, ומהי 'עבודת התפילה'. זה לא יימחה מזכרוני. מבין כל החמישה ר' דוד התייחד בכך שתמיד שאף להניע את האנשים מסביבו לצאת מהרגליהם ומאדישותם. הוא לא היה מסוגל להישאר ללא מעש. כשראה אצל אחדים מהבחורים האמריקאיים תנועה של פריקת עול כלשהי, הגיב בתנועה של 'מצח קמוט' כזה... הוא לא היה יכול לסבול זאת. למעשה, הוא היה כמעט היחיד מהבחורים הרוסיים שהיה פעיל עם אותם בחורים אמריקאים באופן מסיבי. כל האחרים פעלו במידה מוגבלת יחסית. ר' דוד התאמץ להשפיע על עוד ועוד בחורים. הוא ידע לדבר אלינו בסבר פנים יפות ולקרב אותנו."

הנהגה נוספת שהחדירו 'הבחורים הרוסיים' בישיבה ב-770 – חזרת דא"ח ברבים. בכל ליל שבת-קודש, לפני קבלת שבת, חזר אחד ה'תמימים' מאמר דא"ח. בדרך כלל חוזרי המאמרים היו 'הבחורים הרוסיים' וה'תמיים' יואל כהן, כאשר ר' דוד במיוחד חוזר מאמרים לעיתים קרובות מאוד.

~ "כתב התקשרות" אישי

בתקופה הסמוכה להסתלקות עדיין לא היה ברור לעדת חסידי חב"ד בכל קצווי תבל מי יהיה ממלא-מקומו של הרבי הרי"צ. אך לרובם ככולם של בחורי הישיבה ב-770 היה ברור מהרגע הראשון אחרי ההסתלקות שהרמ"ש הוא הרבי הבא של חסידי חב"ד.

עד לפני יר"ד שבט תש"י, היחס של הרבי עם הבחורים היה יחס של קירבה. כשהרבי היה נכנס לעיתים קרובות ל'זאל' כדי להוציא איזה ספר מהארון, הבחורים לא התרגשו כל כך מכניסתו ומשהייתו לידם. כשהרבי התוועד בשבתות מברכים, היו בחורים שישבו שם והאזינו לדבריו והיו שלא הקפידו להיות נוכחים בהתוועדות זו.

עתה, אחרי הסתלקות הרבי הרי"צ, התמסרו הבחורים אליו כפי שחסידיים מתמסרים לרבי. ר' דוד היה אחד הבולטים בין הבחורים שהתקשרו אל הרבי מיד, ולא היו זקוקים לחכות עד שהרבי יקבל זאת באופן רשמי. הם היו נכנסים אל הרבי ומציעים לפניו את כל השאלות שהיו להם והבעיות שהציקו להם.

לאחר השבעה, כותב ר' דוד לאביו, נסעו כל אנ"ש על הציון, ונתנו 'פדיונות'. גם אני כתבתי 'פדיון' עבור כל המשפחה עבורך, וכן כסדר מיוצאי חלציו של זקני חיים בנציון ע"ה, אבל אני אינני יודע בדיוק כל השמות. נא לכתוב לי רשימה פרטית מכל המשפחה עם כל השמות בדיוק, כי מסתמא ל'שלושים' ייסעו עוד פעם על הציון, וכשהיו השמות בדיוק אתן בציון עוד. כן ביקשנו אנחנו את הרמ"ש שיבקש עבור אנ"ש ש' לאו"ש [=לאורך ימים ושנים], וביקש.

כ"ק אדמו"ר קורא פ"נים על ציון כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ בתקופת "קבלת-הנשיאות".
שלישי מצד שמאל של הצלם, מביט על כ"ק אדמו"ר, עומד (כנראה) ר' דוד.

~ ה'טלית-קטן' של כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ

בחודשים הראשונים לאחר ההסתלקות היו כמה וכמה מתלמידי ה'תמימים' ב-770 שזכו להיכנס אל הרבי לעיתים קרובות כאשר חפצו בכך, אך הרב גדליה שי' קארף מספר על מקרה אחד ומיוחד בו הרבי קרא ביוזמתו לו ולר' דוד שייכנסו אליו:

'יום אחד הרבי קרא לי ולר' דוד שניכנס לחדרו (אינני זוכר אם הרבי נכנס ל'זאל' וקרא לנו, או שזה היה דרך המזכיר). כשנכנסנו, הרבי נעמד לפני השולחן ופרש את הטלית-קטן של הרבי הרי"צ על פני כל השולחן. הרבי הסביר לנו שכאן רואים את השיעור המינימלי של טלית-קטן (הרבי לא מדד לפנינו את האורך, אלא אמר לנו שזוהי מידת הרוחב והאורך): אינני זוכר את לשונו של הרבי בדיוק, אך זכור לי שהטלית קטן היה 25 אינטש ברוחבו (המידה הנכונה בסנטימטרים היא 63 ס"מ, שזה קצת יותר מ-24.5 אינטש). אורך הטלית-קטן היה כפול מזה, כמעט 50 אינטש, כולל החור שבאמצע הציצית. כאשר מחשבים את מידת אורך הבגד ללא החור שבאמצע, היה כמו השיעור של ר' חיים נאה, שהוא בין 18 ל-19 אינטש (בין 46 ל-47 ס"מ).

הרבי הסביר לנו שבנוגע לחור שבאמצע הבגד יש מחלוקת אם הוא יכול להצטרף ולהיחשב כחלק מאורך הציצית או לא. ולכן מחמירים שאורך הטלית-קטן יהיה כ-50 אינטש, שהוא השיעור הגדול, אך לא מחמירים גם שלא להחשיב את החור. זאת אומרת: בציצית של הרבי הרי"צ לא היו שתי החומרות ביחד – גם שלא להחשיב את אורך החור, וגם להחשיב את השיעור הגדול. כך אמר לנו הרבי. הרבי הזכיר שלאידך גיסא, ישנה דעה שמחמירה באופן הפוך: החור אינו נחשב בחשבון, אבל שיהיה לפחות השיעור הגדול של אמה מלבד החור. הרבי ניגש לארון, שלף ספר והראה לנו מה ר' חיים נאה אומר בנידון זה.

באותו מעמד ראינו שהחור באמצע הטלית-קטן היה עגול (שלא כאותם שיש להם באזור הצוואר בטלית-קטן חתך ישר), אך הרבי לא דיבר איתנו על כך. על חוטי הציצית לא הסתכלנו בכלל, וגם הרבי לא הראה לנו אותם.

ברור לי שהרבי לא קרא לנו סתם כך כדי להראות זאת רק לנו, אלא כדי שנפרסם זאת לכולם.

~ "כל השביעין חביבין"

בו' אדר תש"י, לקראת סיום ה'שלושים', כתב ר' דוד להוריו: בכלל, החסידים אין מדברים, אבל ההמון עם מדברים ואומרים שהממלא מקום צריך להיות הרמ"ש שליט"א. ואומרים רמזים על זה, כי בהמאמר די' שבט כתב 'עד כי משה שהוא השביעי וכל השביעין חביבין הוריד למטה בארץ', וראשי תיבות של משה: המ' ש'... פה לומדים כל הכיתות את המאמרים דזה השנה [המשך' ראש השנה תש"י].

קרב ובא יום ה'שלושים'. בליל יר"ד אדר למדו במשך כל הלילה מניין 'תמימים' בחדרו הק' של הרבי הרי"צ. לפתע נכנס הרמ"ש לחדר ובאותו רגע נכחו שם רק תשעה בחורים. ואמר הרמ"ש: 'די טירן זיינען אפען און מ'כאפט ניט אריין!' [=הדלתות פתוחות ואין מנצלים זאת...]

וכך כתב ר' דוד לאביו ביחס ל'שלושים' (תרגום מאידיש): בי' אדר, לרגל ה'שלושים', נסעו כאן אל הציון. גם אני נסעתי וכתבתי 'פדיון' עבור כל המשפחה. היה פ"נ עבור הבחורים מ'תומכי תמימים', והכנסתי גם את לייבקע [אחיו יהודה ליב] לרשימה. תכתוב לי, אם לא קשה לך, רשימה מפורטת של כל המשפחה, כן ירבו, משום שיש כמה שמות שאני מסופק לגביהם.

~ הקשר עם 'אם המלכות'² – הרבנית הצדקנית מרת חנה נ"ע

בהמשך המכתב הנ"ל הוא כותב לאביו: היום פגשה אותי הרבנית חנה תחי' מאירופה, אמו של הרמ"ש, והתעניינה לגביך, מה נשמע אצלך ומה שלום צביה [הבת צביה ברוומן] תחי'. וביקשה שכאשר אכתוב לך מכתב, אמסור ד"ש ממנה.

התכתבות ארוכת שנים התנהלה בין הרבנית חנה לר' יעקב יוסף, אביו של ר' דוד. הוא נהג ליידע את הרבנית בפרטי האירועים החשובים שאירעו במשפחה, והרבנית היתה משיבה לו בארוכה או בקצרה. למשל, בי"ט מרחשוון תש"י השיבה לו על מכתבו: "קיבלתי בשבוע העברה מכתב קצר מכם, ובו הודעתם אותי משלומכם שמעניין אותי לדעת, ושבעה רצון אנכי לדעת שהסתדרתם לפי-ערך ושלום איתכם". אופייניים הם הדברים שכתב לה בכ"ז אייר תשכ"ב: "מאוד ישמח לבי בעת שאני זוכה לקבל מכבודה מכתב, והוא יקר אצלי כמו אוצר בלום. וכל מכתביה כולם נשמרים אצלי בתיק מיוחד בתוך אוצר הספרים אשר לי".

2. במרוצת השנים עמדו ר' יעקב יוסף והרבנית חנה נ"ע בקשרי מכתבים. בפתיחת מכתביו נהג לפנות אל הרבנית בתואר "אם המלך". בפתק אחד כותב ר' יעקב יוסף: "פ"א אמרה לי הרבנית חנה ע"ה ע"ד המכתבים שאני כותב בתחלת המכתב "אם המלך", שהיא (מרוצה) נהנית מה"טילטול" הזה.

הקשר המיוחד שהיה למשפחת רסקין עם הרבנית חנה נ"ע, אמו של הרבי, כשהיו עימה בשנת תד"ש באלמא-אטא נמשך אפוא גם עתה. כך מספר הרב יהודה קרינסקי: 'מאז שר' דוד ור' בערל יוניק הגיעו לניו יורק, אמר הרבי לאמו הרבנית חנה שאם היא צריכה משהו היא יכולה לבקש מר' דוד או מר' בערל יוניק או ממני'. בהזדמנות אחרת ביקש הרבי מר' דוד שבביקוריו אצל אמו הרבנית חנה נ"ע לא ידבר עמה על הזמנים ששהו באלמא-אטא, כדי שלא לעורר זכרונות מהתקופות הקשות שעלולים לגרום לה צער. פרט נוסף בעניין זה: כשהגיע ר' יעקב יוסף, אל הרבי לתשרי תשט"ז, התעניין אצלו הרבי באיזו שעה בדיוק היתה ההסתלקות של אביו רבי לוי יצחק נ"ע, כדי לברר אם זה היה לפני השקיעה או לאחריה. ברור שהרבי היה יכול לברר פרט זה אצל אמו הרבנית, אך מסתבר שכדי שלא לצער אותה, נמנע מלשוחח עמה על פרט חשוב זה!

כמו כן, ר' דוד היה האחראי על ארגון התוועדות החסידים בתאריכים שמח"ת, (אולי בי"א ניסן) וכ"ף מנחם-אב בדירתה של הרבנית, תחילה בלינקולן פלייס ואחר כך ברחוב פרזידנט.

לר' יעקב יוסף, אביו של ר' דוד, כתבה הרבנית חנה בז' מרחשוון תשי"א: '...את בנכם דוד אני רואה לעתים קרובות. כפי שאני רואה, וגם אמרו לי, הבנתו בנגלה ובחסידות והנהגתו בכלל הם טובים'. ובי"א ניסן תשי"ב כתב לה ר' יעקב יוסף: 'קיבלתי פ"ש על ידי בני התמים היקר מר דוד שי' ושמח אני מאד שהוא היה מהזוכים לקרות המגילה בשביל מעלת כבודה'.

בח"י כסלו תשי"א כתב ר' דוד לאביו: את הפ"ש להרבנית חנה שתליט"א מסרתי, ואמרה שמסתמא היא תכתוב בעצמה מענה, כי היא חפיצה לידע מה נעשה ומה שלום הבני-בית, ובפרט מה שלום אמי תחי'. בכלל איז זי זייער פריינטלעך. איך גיי צו איר אריין גאנץ אפט [=] היא מאוד ידידותית. הנני נכנס אליה לעיתים די קרובות].

היא סיפרה לי שלפני איזה שבועות דיברה עם כ"ק אד"ש אודותיך ואודות אחי מנחם מענדל יחי'. אמרה שהיא האלט פון מענדלען אז ער איז א טאיייערער יונגערמאן [=שמענדל נחשב בעיניה, שהוא אברך יקר]. זאת סיפרה לי כשסיפרתי לה שאחי מנחם מענדל יחי' יהיה השו"ב דכפר חב"ד. בכלל כשבא מכתב אליה, היא מדברת אודות זה בודאי עמו [עם הרבי], כי הלא הוא בא אצלה בכל יום, ולפעמים שתי פעמים ביום. זאת היא אמרה לי.

ביחס לבדיקת חמץ בבית הרבנית סיפר אחיו של ר' דוד, השליח הרב יהודה ליב ראסקין ע"ה: בליל בדיקת חמץ תשי"ד הייתי בחור בישיבת 'תומכי תמימים' 770, והגעתי עם אחי ר' דוד לבדוק את החמץ בביתה של הרבנית חנה ע"ה, אמו של הרבי. לפתע הבחנו בכניסתו של הרבי לביתה ומיד הסתתרנו בחדר הסמוך. שמענו את הרבי אומר לאמו: ס'איז דאך ערב פסח, איך זע אז מ'איז בודק דעם חמץ. נו, זאל זיין א כשר'ער און א פריילעכער פסח און דערלעבן איבער א יאר [=הרי כעת ערב פסח. אני רואה שבודקים את החמץ. נו, שיהיה פסח כשר ושמח, ושתזכי לשנה הבאה]. הרבנית ביקשה מבנה הרבי שיחזור שוב על הברכה והרבי חזר על הברכה: דערלעבן איבער א יאר [=שתזכי לשנה הבאה].

~ מבקשים מהרבי להתוועד עם ה'תמימים'

במשך כחודשיים מאז ההסתלקות, הרבי עדיין לא התוועד עם החסידים בימות החול. בב' ניסן תש"י נכנסו ר' דוד וחברו ר' גדליה קארף אל הרבי וביקשו ממנו, בתור משלחת בשם הבחורים, שיואיל להתוועד עם תלמידי ה'תמימים' בקשר ליום ההילולא של מייסד 'תומכי תמימים', כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע. למעשה, היתה זו הפעם הראשונה אחרי ההסתלקות שהחסידים ביקשו מהרבי שיתוועד בימות החול.

הרבי ענה להם: למה לא תבקשו מהמשפיעים בישיבה, כמו ר' שמואל [לוויטין] או ר' ישראל [דז"יקובסאן], שיתוועדו איתכם? הם ענו שהמשפיעים התוועדו אתמול וכעת הם מבקשים ש'הרבי' יתוועד איתם. הרבי הוציא לוח קטן ממגירת שולחנו, הביט בו ואמר להם: בעוד חודש, ביום ב' אייר, תתקיים בלי נדר התוועדות.

באחד מימי חול המועד ביקש הרבי מהת' שלום מרוזוב (שהיה אחד מחמשת 'הבחורים הרוסיים') שיברר אצל שני ה'תמימים' שנכנסו בב' ניסן לבקש ממנו להתוועד, האם כוונתם שיקיים התוועדות רק עבור 'הבחורים הרוסיים', או שהם רוצים שיתוועד עם כל תלמידי הישיבה. מובן ששני ה'תמימים' ענו שכוונתם היתה שיתוועד עם כל תלמידי הישיבה.

בד' ניסן תש"י כתב ר' דוד לאביו: בב' ניסן נסעו כל אנ"ש ותלמידי 'תומכי תמימים' על ציון כ"ק אדמו"ר זצוללה"ה זי"ע הכ"מ. טוב מאוד ששלחת לי את הרשימה, כתבתי פ"נ עבור כל המשפחה והנחתי על הציון...

~ לאכול אפיקומן במקום שהרבי ערך את ה'סדר'

אחרי חג הפסח כתב ר' דוד לאביו: ...ועתה אכתוב לך מעט איך היה הפסח בבית רבינו שליט"א. בלילה הראשונה עשינו הסדר מהרה והלכנו לאחר הסדר, זאת אומרת, לאחר הארבעה כוסות, לראות איך הוא הסדר בבית רבינו. למחר בבוקר, עוד קודם התפילה, פגש אותי ועוד בחורים אחדים הרמ"ש שליט"א, און האט אויסגירעט [= והטיף לנו מוסר], מדוע לא באנו לחדר כ"ק לאכול את האפיקומן?! מילא היונגעלייט [= האברכים] יש להם משפחה בבית, אבל הבחורים – מדוע לא יבואו לחדר לאכול את האפיקומן כשהדלת פתוחה?! ואנחנו בכלל לא ידענו שהדלת תהיה פתוחה, ושיהיה יכולת לראות הסדר שם, ומכל שכן לאכול שם...

[בספר 'ימי בראשית' כתוב שבליל א' דפסח, כשירד הרבי מעריכת הסדר, הבחין בר'דוד שעמד בצד. הרבי פנה אליו ושאל אותו: היכן אכלתם את האפיקומן? יכולתם לאכול את האפיקומן כאן במקום שהרבי הכ"מ ערך את הסדר, ובמקום זה אכלתם אותו "בא א בעל הבית אין שטוב"!]

בסדר השני באנו עם האפיקומן, בשעת נטילת ידיים חשבנו [להמשיך] לאכול בבית רבינו. בכלל, יש בבית רבינו כלי של רבינו הזקן, שעל הסדר היה עומד על השולחן וכ"ק אדמו"ר זצוקללה"ה הכ"מ היה נוטל ממנו שלוש כפות ואחריו כל היושבים על השולחן. וגם בשנה הזאת לקחו כל אחד ואחד מהאוכלים על השולחן, ואמר הרמ"ש שליט"א שיתנו גם כן לנו

לטעום מכלי זה. אנחנו היינו קודם האפיקומן, ונתנו לכל מי שבאו. ואחר כך גמרנו שם השתי כוסות האחרונות.

בחג השבועות כבר הוזמנו ר' דוד וחבריו לסעודה בדירת הרבי הרי"צ, כפי שהוא מדווח במכתבו לאביו: הרבנית שתליט"א [= כוונתו לאשת הרבי הרי"צ] קראה אותנו, הבחורים שבאו מרוסלאנד, לאכול על השולחן של הרבי, וזכיתי לאכול בשני הימים של חג השבועות על שולחן המלך.

~ ה'בעל קורא' במניין של הרבי

בחודש ניסן אמר הרמ"ש לר' דוד שמאחר שהוא יודע לקרוא בתורה, שיקרא במניין שלו, ומאז החל לקרוא בתורה אצל הרבי. לפי גירסה אחרת, באחד מימי שני או חמישי הגיעו לקריאת התורה והבעל-קורא הקבוע לא היה שם. למשך כמה שניות המתין הקהל. לפתע פנה הרבי לר' דוד ואמר לו: 'דו קענסט דאך לייענען!' [=הרי אתה יודע לקרוא!] ומאז הפך ר' דוד לבעל-קורא הקבוע במניין של הרבי בימות החול לאורך כל השנים.

ר' דוד נהג בתקופה זו שכאשר הוא קורא לרבי לעלות לתורה, הוא פותח בקול רם ובטון מלכותי ואומר 'יעמוד...' וממשיך בלחש 'אדונינו מורינו ורבינו', ומסיים בקול רם 'בן הרב לוי יצחק'. כך נהג במשך כל הקיץ, עד ליום שמחת-תורה תשי"א, שאז לראשונה הכריז זאת הגבאי הרה"ת ר' יוחנן גורדאן ע"ה בבית-הכנסת בקול רם.

בכלל, בימי החול הנני קורא בתורה ונותן שלישי לכ"ק אדמו"ר שליט"א, כתב ר' דוד בכ"ב אדר ב' תשי"א לאביו ביחס להנהגתו בימי שני וחמישי. היו שערערו על הנהגתו זו של ר' דוד וטענו שזהו היפך הכבוד, אך כאשר סיפרו על כך לרבי – שלל הרבי את הטענה והצדיק את הגישה של ר' דוד.

~ ההתוועדות בה החדיר הרבי בר' דוד מוטו חדש לחיים

ביום ב' דראש-חודש אייר תשי"י קרא הרבי לר' דוד ונתן לו חמישה דולרים בתור השתתפות עבור קניית 'משקה' ומזונות להתוועדות. במשך כל אותו יום התהלכו תלמידי ה'תמימים' ב-770 נרגשים לקראת ליל ב' אייר, בו עומד הרבי לקיים את הבטחתו מב' ניסן ולהתוועד עימם לרגל יום הולדתו של כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע.

במכתבו לאביו מתאר ר' דוד את האווירה סביב ההתוועדות: לקראת ב' אייר הלכו הבחורים לבקש מהרמ"ש שליט"א שיתוועד עם הבחורים, תלמידי תומכי תמימים, לרגל ב' אייר יום הולדת אדמו"ר מהר"ש נ"ע. גם אני הייתי בין המבקשים. לפועל, הוא הבטיח שיבוא – והתוועד שעתיים וחצי. הגיעו גם הרבה אברכים. הוא תבע חזק מהבחורים שיתעסקו עם עצמם ועם הזולת, ואמר שזה נוגע גם לאברכים. עניין זה היה בגדר חידוש, משום שעד עתה הוא מעולם לא התוועד עם הבחורים בפרט, אלא התוועד עם הציבור בשבת מברכים.

ר' דוד היה תמיד מספר בהתלהבות על ההתוועדות הראשונה של הרבי עם הבחורים ה'תמימים': כשהרבי נכנס להתוועדות, הבחורים הראו לו שהכינו לו מקום בראש השולחן, אך הרבי סירב לשבת שם והתיישב על ספסל שעמד ליד אמצע השולחן.

בתחילת ההתוועדות אמר הרבי: היות שזוהי התוועדות מיוחדת עבור תלמידי הישיבה, לכן אדבר על עניינים השייכים לתלמידים. אחת הנקודות מההתוועדות שר' דוד אהב לחזור עליה: הרבי אמר את הפתגם הבא:

"לא נוגע אל מי הרבי מקושר, אנו מקושרים אל הרבי. אל מי הרבי מקושר – זה לא נוגע לנו. מה שנוגע לנו הוא – הרבי. למעלה מזה – עבורנו לא קיים ("העכער פון דעם פאָר אונז איז ניטאָ"), כי הוא הראש והכתר של דורנו זה..." (תו"מ ח"א עמ' 37).

נקודה נוספת ש'תפסה' את ר' דוד: הרבי דיבר על חשיבות העבודה בפועל וביקש שהבחורים יקבלו על עצמם שני דברים: א) בנוגע לעצמו, שכל אחד יקבל על עצמו ענין שבאמצעותו יתקשר אל הרבי. ב) בנוגע לזולת, לפעול על עוד יהודי אחד לפחות, לקרב אותו לרבי ולחסידות. והרבי הוסיף: ישנם כאלה שמקרבים יהודים על-ידי 'מופתים', ואולי גם זוהי דרך, אבל התכלית היא לקרב יהודים ללימוד החסידות. כאן התבטא הרבי כך: 'צריכים ללכת ולצעוק: געוואלד, יהודים! ישנה תורת החסידות, והקב"ה רוצה שיהודים ילמדו אותה כדי שהמשיח יבוא!'

'התוועדות זו החדירה בבחורים הרבה מרץ וחיות', סיפר לימים ר' דוד, 'ואנחנו מצידנו התחלנו לעבוד חזק יותר עם הבחורים האמריקאיים ולהשפיע עליהם ממה שראינו ברוסיה ובפאריז. ופעם אמר לי הרבי: אותה אחריות כלפי הבחורים שמוטלת על ראשי-הישיבות והמשפיעים – מוטלת על הבחורים המבוגרים ביחס לבחורים הצעירים.'

בהזדמנות נדירה כתב ר' דוד במכתב משנת תשמ"א את השורות הבאות:

"...הנני נמצא פה ב"ה יותר משלושים שנה. בהיותי תלמיד בישיבה השתדלתי לפעול עם עצמי ועם הזולת, וכמו שאמר כ"ק אדמו"ר שליט"א בהתוועדות ב' אייר תש"י, והיו אז תלמידים מארה"ב שהיה נצרך הרבה לעזור להם. ואחר כך הייתי מהוועד של חזרת דא"ח ברבים. וכשביקשו ההנהלה אז שאלמד חסידות עם תלמידים [ראה להלן], אמרתי שאוכל לקבל זאת אבל באופן שאוכל להמשיך ענייני ההפצה..."

~ 'יחידות' שכולה הדרכות ב'עבודה'

בב' סיון תש"י נכנס ר' דוד אל הרבי ל'יחידות'. מתוכן ה'יחידות' דלהלן נראה במה היה ר' דוד שקוע וטרוד באותן שנים – לימוד חסידות בעיון, התבוננות בחסידות לפני התפילה ובשעת התפילה. אלה היו הנושאים היחידים שהעסיקו אותו, כתלמיד ותיק ומובהק של המשפיע ר' ניסן נמאנוב ע"ה. זה היה כל עולמו הרוחני אז – וסביב נושאים אלה היו השאלות ששאל את הרבי, והתשובות שקיבל ממנו. להלן רשימת ה'יחידות' המוגהת (המלים שמתוח קו תחתיהן הן הוספת הרבי בכתב-יד-קדשו על ה'הנחה'):

על שאלה א' ענה הרבי: שלא לחשוב בזה דערוויילע [= לעת עתה].

על שאלה ב' ענה הרבי: ללמוד עם אחרים. טוב יותר עם בחורים.

על שאלה ג' ענה הרבי: לאמור קאפיטל תהילים בכל יום על פי הסדר, בכל יום קאפיטל אחר, נוסף על השיעור [דחת"ת].

[בנוגע להתבוננות שלפני התפילה:] אפילו אם אין יודעים עניינים שלמים בדא"ח, יכולים לחשוב [לפני התפילה] אן אות פון א מאמר [=סעיף אחד מתוך מאמר], ובאמצע התפילה לחשוב על מה שחשבת קודם התפילה. ולא חשיב זה הפסק, כמו ששאלתי אצל כ"ק אדמו"ר הכ"מ [אם לחשוב דא"ח באמצע התפילה לא חשיב כמחשבה זרה], וענה שלא חשיב הפסק [הוספה לאחר זמן: וטוב להניח האצבע על הסידור, שלא לשכוח המקום שהפסיקו].

בנוגע לשאלה אם לחשוב הרבה פעמים עניין אחד – זהו נוגע לתכונת נפשו, אם יש לו חיות מהרבה פעמים. בכדי להבין [את המאמר] צריכים ללמוד לא פחות מארבע פעמים, אבל לתפילה [=לצורך התבוננות בתוכן המאמר לפני התפילה] אפשר שיהי' די בפעם אחת.

מכל ענין יש למצוא בכך בעבודה. לדוגמא במאמר זה: 'כי כל בשמים ובארץ', גן עדן התחתון וגן עדן העליון. וצדיקים עולים ג' פעמים בכל יום, ואפי' במדריגות הגן עדן היותר גבוהים. וכל זה הוא רק זיו והארה, אבל על ידי תורה ומצוות ממשיכים עצמות אין סוף. ויהיה ה'בכך' מזה שצריכים להתמסר לתורה ומצוות בכל כוח ועוז. ואחר כך באמצע התפילה, כשנחלש החיות שהיה [קודם התפילה], יכול עוד הפעם לחשוב בזה. וכמו ב'יברך דוד', באומרו 'כי כל בשמים ובארץ'.

אם אין חיות [בעת ההתבוננות בתוכן המאמר], העצה לזה לצייר את תמונת כ"ק אדמו"ר – מי שראה אותו על יחידות או על התוועדות – כאילו עומד כנגדו ואומר את המאמר.

ללמוד תניא קודם התפילה, זהו סגולה לפתוח את המוח והלב, כי תניא מגלה איתן שבנשמה. אמנם לחזור את המאמר עם האותיות, זהו נוגע להתקשרות ולא לעבודת התפילה.

לקרוא בתורה זהו גם כן סגולה.

כשאתה הולך ברחוב, טוב שתחשוב מאמר שכבר חשבת לפני זה.

~ הדרכות על אופן התבוננות בדא"ח בעת התפילה

כעבור חודש ימים, בראש-חודש תמוז תש"י נכנס ר' דוד פעם נוספת ל'יחידות' ובמהלכה ביקש מהרבי תוספת ביאור על כמה מהפרטים ששמע מהרבי ב'יחידות' הקודמת, וזכה ר' דוד גם

הפעם שלאחר מכן הגיה הרבי בכתב-יד-קדשו את רשימת הדברים. להלן מובאת רשימת ה'יחידות' המוגהת (המלים שמתוח קו תחתיהן הן הוספת הרבי בכתב-יד-קדשו על ה'הנחה'):

[ביקשתי ביאור: איך זה שהלימוד כדי לידע הוא ארבע פעמים, ובלמוד לתפילה די בפעם אחת? מענה:]

זהו כתוב במדרש שאם לומדים עם אחרים, צריכים תחילה ללמוד לעצמו ארבע פעמים. ובוודאי כן הוא גם כשלוומדים איזה מאמר: [בלמוד כדי] לידע – צריכים לא פחות מארבע פעמים, ו[לימוד] לתפילה – אפשר שיהיה די בפעם אחת. זהו נוגע להתפיסה, האם יכול לתפוס את הענין בפעם א' או ב' או ג'. גם אם אין מבין עדיין כל הפרטים, ואפילו אם אין מרגיש שום דבר, מכל מקום צריך לחשוב דא"ח, כי בוודאי יפעל [מאחר שחושב דא"ח]. ועכשיו הוא כהולך בעינים סגורות, אבל השמש זורח.

מכל אות [= פרק] יכולים לעשות 'בכך' [= מסקנת העניין בקצרה], ואחר כך להתפלל [עם ה'בכך']. גם 'בכך' מהשכלת הענין – זהו טוב. פשוט פארשטיין א אות (פרק) פון א מאמר, און מאכן א 'בכך', וואס האט זיך גערעדט אין אות [= פשוט להבין פרק מתוך המאמר, ולעשות 'בכך' ממה שדובר בפרק זה], אם ב'השכלה' או ב'עבודה'. והוא טוב יותר מכאשר כל האותיות [= הפרקים] הם בהתגלות.

למשל, כשרוצים לעשות נקב, עושים על ידי דבר דק כמו מחט וכדומה, ולא באצבע שהוא רחב. וכן הוא כשרוצים לפעול [על הנפש], צריכים לעשות 'בכך'. ובמשך הזמן בוודאי בעזרת השם יתברך יפעול.

ויכול לחשוב [את ה'בכך' של המאמר, גם] באמצע התפלה, גם אם לא נתרגש כלום קודם התפילה, כי הלא בינתיים ענה אמן יהא שמיה רבא וכו'. וגם יכול להיות שעתה יבין מזה שכבר התעסק קודם בזה המאמר.

ובכלל צריכים להיות בשמחה מזה שזכה לראות את כ"ק אדמו"ר הכ"מ, ומזה שעזר השם יתברך שנמצאים בישיבה ולא צריכים לחשוב אודות גשמיות, ולא להיות אראפגיפאלן ביי זיך [= בשפלות רוח], כי זהו רפואה [= תרופה] שצריכים לקחת מעט. למשל, רופא כתב לאחד רפואה [= תרופה] לקחת טיפין, והחולה לקח את כל הרפואה בפעם אחת. [כאן הוסיף ר' דוד לאחר זמן: 'שאלתי: הלא צריכים לידע כמה טיפין ליקח? וענה לי, ואינני יודע המענה'].

דיבר אודות שצריכים להיות בשמחה, כי הלא טבע הטוב להיטיב. בוודאי צריכים לדאוג על מה שאין עושים כדבעי, וצריכים יותר לעשות, אבל לא לדאוג תמיד על זה. וגם להיות בשמחה מזה שבכל יום הוא קרוב יותר לגאולה האמיתית במהרה בימינו.

[באמצע היחידות אמר:] הבחורים שבשאר ישיבות, צריכים לקרובם באופן שיבואו לכאן שני פעמים בשבוע, ולפחות פעם אחת, וללמוד עמהם דא"ח.

ביחס להגהת שתי ה'יחידויות' סיפר ר' דוד:

"כשיצאתי מה'יחידות' של ב' סיון, נזכרתי שלאחר ה'יחידות' שהיתה לנו אצל הרבי הקודם בד' שבט, הרבי אמר לי שאעלה את הדברים על הכתב והוא ישתדל שהרבי [הקודם] יגיה זאת, אלא שהדבר לא יצא אל הפועל ובינתיים היתה ההסתלקות. עתה חשבתי לנהוג בהתאם להצעה זו, לרשום את תוכן ה'יחידות' ולבקש מהרבי שיגיה אותה. וכך עשיתי הן בפעם הזו והן אחרי ה'יחידות' של ראש-חודש תמוז. הרבי היה רגיל לבוא ל-770 בשעה 8 בבוקר, ולפעמים היה בא גם בלילה, בזמן 'סדר חסידות' בישיבה. בליל ז' תמוז, כשהרבי בא מביתו, נכנס ל'זאל' והתקרב למקום בו ישבתי ב'סדר חסידות'. הרבי רמז לי לגשת אליו ומסר לי את הרשימות של שתי ה'יחידויות' [של ר"ח תמוז ושל ב' סיון] מוגהות".

בתקופה הקרובה כותב ר' דוד לאביו על סדרי לימוד החסידות שלו: דא"ח למדתי אצל רש"ל [ר' שמואל לוויטין] יחי' שני פעמים בשבוע, ובשלישי תניא. התחלתי ללמוד גם עם הרש"ג שליט"א שני פעמים בשבוע, עם שאר החברים מרוסלאנד.

~ הרבי מבקש לקבל זכרונות מאביו, רבי לוי יצחק נ"ע

קרב ובא כ"ף מנחם-אב, יום ההילולא השישי של כ"ק הרה"ג הרה"ח והמקובל רבי לוי יצחק נ"ע, אביו של הרבי. במוצאי שבת פרשת ואתחנן, אור לט"ז מנחם אב, קרא הרבי לר' דוד – שכאמור שהה עם משפחתו באלמא-אטא בתקופה שלפני ההסתלקות – וביקש ממנו שירשום עבורו את מה שזכור לו מבעל ההילולא, ובייחוד אם זכורים לו דברי תורה ששמע ממנו. ר' דוד הזדרז למלא את בקשתו של הרבי והעלה את זכרונותיו על הכתב. להלן הרשימה שכתב ר' דוד:

ב"ה.

זה מה שנשאר בזכרוני אודות הרה"ג הרה"ח רבי לוי"צ שניאורסאהן נ"ע. עד שנת תד"ש הי' הרב הגאון הרב החסיד ר' לוי יצחק שניאורסאהן נ"ע בעיר אחת מקאזאכסטאן, הי' שם בוואלנע סילקע [= גלות חופשית. כלומר, באותו מקום הוא היה חופשי לעצמו באופן יחסי. היה יכול להתגורר בכל בית שירצה, ועתותיו היו בידו, ללא הגבלות על סדר יומו].

ובתחילת שנת תד"ש הי' צריך להיות נגמר זמן הסילקע [= הגלות]. והיתה אז פקודה מעיר הבירה ממאסקווע שכל אותן האסורים בסעיף 58, היינו האסורים בדבר הנוגע לפאליטיק, שלא יוצאו לחפשי ויאריכו את זמנם.

ובעיר אלמא אטא עיר הבירה של קאזאכסטאן, הי' שם אבי ר' יעקב יוסף יחי' ראסקין ומשפחתי, וכן הי' שם שני אחים ראבינאוויטש שמו של אחד הירשול ר. והשני מ"מ ר. והם היו ביעקאטעריניסלאוו ומקורבים להרה"ג הרה"ח רל"י שניאורסאהן נ"ע. וכשבא השמועה הלזו שבא זמן החפשי של הרה"ג הרה"ח רל"י שניאורסאהן נ"ע ומחמת פקודה של מאסקווע לא יכול ליצא לחפשי, התחילו למצוא עצות איך להוציאו משם. ולא מצאו

רק עצה למצוא מכירים להשליט של נ.ק.וו.ד. של קאזאכסטאן שיכתוב מכתב שחרור על זמן קודם הפקודה של מאסקווע.

ובעהשי"ת עפ"י השגחה פרטית עלתה בידם, כי לאחותי צבי' תחי' אשת של דוד בראוומאן היתה מכרת הכרות עם קאמאניסטית אחת שהיתה עבודתה שופטת בבית המשפט שלהם. הרבה פעמים היתה בביתנו והיינו מקרבים אותה לעניני יהדות, והיא ג"כ היתה שונאה את המלוכה הכוזבת, והיו לה מכירים גם בנ.ק.וו.ד. של קאזאכסטאן ובפרט היתה מכירה את סגן השר של נ.ק.וו.ד. מקאזאכסטאן.

וסיפר לה אבי יחי' את כל המעשה מהרה"ג הרה"ח רל"י שניאורסאהן נ"ע, ושצריכים בכל תוקף עוז לעשות בזה שיבא לאלמא אטא. והי' בזה כמה קשיים, פרטים איני זוכר. וגם הי' צריכים מעות על זה וכדומה, ולא התחשבו עם שום דבר. רק עשו בזהירות ובזריזות עד אשר בעהשי"ת פעלו אצל השר של נ.ק.וו.ד. שיכתוב מכתב עם זמן הקודם. בודאי הי' זה ענין של מס"נ לדבר עמם ענין כזה, אבל לא התחשבו בזה. רק עשו בבטחון שבודאי יעזור השי"ת.

ושלחו בשליחות את בת ר' אלי' חיים אלטהאוז להביאם וב"ה הגיעו לשלום לאלמא אטא. בשבוע הראשונה שבא, כמדומה לי שהי' אצל משפחת סאלאדאוניקאו ואח"כ שכרו בית בעיר אלמא אטא סמוך לדירת אנ"ש דשם. אין לשער את השמחה שהיתה אצל האנ"ש דשם בביאת הרה"ג הרה"ח רל"י שניאורסאהן נ"ע למחנם, ובפרט אצל המשתדלים.

ובשבת הראשון כמדומה לי התוועד בביתו של הירשול ר. בעת ההתוועדות סיים את הענין שדיבר בשבוע האחרונה קודם המאסר עם מ"מ ר. שלא גמר הענין אז, ועתה בעת ההתוועדות שהי' גם מ"מ ר. גמר את הענין ההוא. כמדומה לי שדיבר הענין לפני מלך מלך וכו'.

בשבוע זו היתה ברית מילה. אבי יחי' הי' המוהל אצל ילד בן ג' או בן ד' שנה והוריו היו עניים ולא הי' להם במה להכין על סעודת מצוה. אבי יחי' גם הכין הסעודת מצוה ודיבר ההתוועדות הנ"ל בענין מעלת למול בן ג' או בן ד' כפי שאירע אז. ואמר שמקנא מאד מצוה כזו.

אחד מאנ"ש הי' פעם אצל הרה"ג הרה"ח רל"י שניאורסאהן וראה שיושב וכותב והתענין בזה וראה שכותב פירוש על תניא, שכתב על פרק מ"א "וכמו בגט וס"ת שצריכים לשמה לעכב" ופירש שזה קאי על סור מרע ועשה טוב [בשולי הדף הוסיף הכותב בכתיבת ידו לאחר זמן: הנני זוכר שזה הי' הרב"צ וו. (הרב בצלאל וילשאנסקי) ולא חפצתי לכתוב זאת, אולי לא יהי' חפץ].

בכלל כשבא בעז"ה לעיר אלמא אטא, הי' בעל קומה. זקנו הי' לבן ופניו הי' מאירות ובפניו הי' נראה השמחה ובטחון, אז איצטער וועט ער קומען צו זיך [=שכעת הוא יחזור

לעצמו]. והשמחה מזה שנמצא עתה במסיבת אנ"ש יחי' ויש עם מי לדבר, ולא הי' נראה כלל שיש לו איזה חולאת ח"ו.

ואח"כ כעבור איזה חדשים הי' מרגיש א"ע בחלישות והרופאים כבר הכירו בהמחלה הנוראה הזאת, והי' משתדלים עבור רופאים טובים ולא מצאו שום רפואה ע"ז.

בשבועות האחרונות לא הי' יכול להלוך, והי' צריך להיות מושכב במטה, ולו לא הגידו מהמחלה, והיו נותנים לו רפואות רק להרגיעו. הרפואות היו רק ממים מתוקים כי אמרו הרופאים שאין אצלם שום רפואה ע"ז.

בשבוע האחרונה לא הי' יכול אפי' להניח תפילין בעצמו. איזה ימים הנחתי עמו תפילין. לאחר הנחת התפילין הי' ממשש את הקשר של ראש אם מונח על מקומו.

וכן בשבועות האחרונות עשו משמרת מאנ"ש להיות שם אצלו כל הלילה. לילה אחת הייתי ג"כ על המשמרת עם תמים אחד ושמו עוזר. אבי יחי' זוכר אותו עוד מליובאוויטש.

כה הי' עד כ' מנ"א ובכ' מנ"א עלה השמימה. והכריזו אנ"ש שבל יגע שום אדם להתעסק עמו עד שיטבול במקוה. המתעסקים הלכו כולם למקוה. המתעסקים היו כולם מאנ"ש יחי'. על הטהרה היו יותר ממנין, ואח"כ נשאו הארון על הכתפיים עד בית החיים, בדיוק דוקא אלו שהיו במקוה. תנצב"ה.

הכותב דוד בן דרייזול.

ברשימה מופיע דבר-תורה ששמע ר' דוד מהרה"ח ר' בצלאל ווילשאנסקי שפעם נכנס אל רבי לוי-יצחק נ"ע וראה שהוא כותב הערה על הכתוב בפרק מ"א בתניא שלפני לימוד התורה צריכים לכוון שהלימוד יהיה לשמה, כמו בגט וספר-תורה שצריכים לשמה לעכב. בהערות דייק רבי לוי-יצחק ששתי דוגמאות אלו הם כנגד סור מרע (גט) ועשה טוב (ספר תורה), שהם כללות התורה. כאשר הרבי קיבל מידי ר' דוד את הרשימה הודה לו על כך, ובהתוועדות כ"ף מנחם-אב הרחיב את הדיבור על ההערה הנ"ל בספר התניא (ראה בתו"מ ח"א עמ' 168-170).

~ "אביע כאן רגשי הקורת רוח והנאתי מהנהגת בנו מהור"ד שי'..."

בכ"א מנחם אב תש"י, יום לאחר יום ההילולא של רבי לוי-יצחק, כותב ר' דוד לאביו: במוצאי שבת קודש פרשת ואתחנן קרא לי כ"ק אד"ש, וביקש אותי לרשום את מה שאני זוכר מאביו הרה"ג הרה"ח רבי לוי יצחק ע"ה, כי הלא הייתי באלמא-אטא, וליתן לו לכ' מנחם אב, ליום היארציט. אמרתי שאני אינני זוכר בכלל דברים מאביו, אבל אתה היית מן המתעסקים אצלו ובודאי יודע אתה. ביקש אותי לרשום מה שאני זוכר, מפני שהוא חפץ ליום היארציט שיהיה אצלו, ולכתוב לך שתכתוב לו מכל מה שאתה זוכר ממנו. ורשמתי רשימה מה שאני זוכר, והנני שולח גם לך פה במכתב זה כדי שתדע מה שכתבתי. והיום שאל אצלי אם שלחתי לך מכתב,

ואמרתי שהיום הנני שולח מכתב. וביקש עוד הפעם לכתוב לך שתכתוב לו מה שהנך זוכר, הנהגותיו, דבריו, סיפוריו או דא"ח ששמעו מאתו בהתוועדות, הכל מה שהנך יודע מאתו.

ובפעם הראשונה כשאמר לי, ביקש גם לכתוב הדירות שהיו אצלו ואיך הם היו. שאלתי אם מעניין לו הפרטים איך שבא לאלמא אטא. אמר שבכלל כתבתי לו, ובכלל אם יש עוד פרטים גם זה מעניין לו. והעיקר, הבנתי שמעניינים אותו הנהגותיו שיחותיו וכהאי גוונא. שאלתי אצלו אם לדבר עם אמו תחי', שאז אזכור יותר פרטים, ואמר לי שהוא לא חפץ לצער אותה. אמר לי שהוא יכתוב גם לך מכתב היום, וביקש שאתן את האדרעס שלך לניסן מינדל ונתתי האדרעס מכפר חב"ד.

אתמול היתה התועדות, היינו עבור היארצייט, ועשה סיום מסכתא קדושין ואחר כך ביאר זה על דרך החסידות. וגם הזכיר את זה שכתבתי בהרשימה, הפירוש של הרה"ג הרה"ח רבי לוי יצחק נ"ע, "סור מרע ועשה טוב", על התניא פרק מ"א, "גט וספר תורה". אם ירצה השם כשידפיסו את השיחה, אשלח לך אותה.

ואכן, במכתבו מכ"א מנחם-אב תש"י, היום שלמחרת יום ההילולא³, ביקש הרבי גם מר' יעקב יוסף שיכתוב את זכרונותיו על אביו רבי לוי-יצחק – ועל כך בהרחבה בפרק 'תולדות יעקב יוסף'. כאן נביא רק קטע מאותו מכתב של הרבי לר' יעקב יוסף (בו הוא פונה אליו גם לגבי השופר של רבי לוי-יצחק):

"בהזדמנות זו אביע כאן רגשי הקורת רוח והנאתי מהנהגת בנו מהור"ד שי'. ויהי רצון אשר יקוימו בו ובשאר ילדיו שיחיו ברכות כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ אשר בירכם, ומברכם גם עתה, על מילואן."

וכך כתב הרבי לר' יעקב יוסף בג' דסליחות תש"י:

"מכתביו מט"ו מנחם אב וכ"א אלול נתקבלו. כן קיבלתי ברוב ת"ח ת"ח את השופר של אאמו"ר נ"ע... כבקשתו, הנני נותן לו, על ידי בנו התמים הר"ד שי', חלק מטפחת של כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ. ומטובו לכתוב לבנו איך להמציאו אליו."

מאחר שאנו עוסקים בקשר של ר' דוד עם רבי לוי-יצחק, נביא כאן סיפור נוסף הקשור לזה:

יום אחד בשנת תשי"ב קראה אמו של הרבי הרבנית חנה לר' דוד שיבוא לביתה וביקשה ממנו שיעשה לה טובה: יש ברשותה תמונה לא ברורה של בעלה המנוח, והיא רוצה שמישהו ישפץ וינקה מעט את התמונה. ר' דוד ענה שהת' משה גרונר מתעסק בתמונות ובוודאי יוכל לסייע לה.

למחרת הגיעו ר' דוד ור' משה לבית הרבנית והיא הראתה להם את התמונה. התמונה כללה רק את מחצית הפנים, היתה קרועה באמצעה והיתה מלאה בקרעים וסדקים. הרבנית שאלה את ר'

3. נדפס ב'אגרות קודש' חלק ג' עמ' שפב.

משה אם הוא מסוגל לשפץ את התמונה והוא ענה שהוא מכיר סטודיו במנהטן שבו ניתן להשלים את התמונה. הרבנית הודתה לו והוסיפה שזוהי התמונה היחידה שנותרה בידיה מבעלה, כך שהוא חייב להיזהר ולשמור עליה ולהשתדל שהתוצאה תהיה הכי מוצלחת שאפשר.

כעבור שבועיים חזר ר' משה אל הרבנית עם התמונה המשופצת. הרבנית ביקשה לבצע מספר תיקונים נוספים ור' משה דאג שאף השיפוצים הללו יתבצעו. שוב ראתה הרבנית את התמונה, ושוב ביקשה לבצע תיקונים נוספים. רק בפעם השלישית היתה הרבנית מרוצה ואמרה (ביחס לבעלה): 'כך הוא נראה שבועיים לפני הסתלקותו'. היא ביקשה מר' משה שיכין ארבעה עותקים של התמונה: אחד לעצמה, השני בשביל בנה הרבי, השלישי בשביל ר' משה והרביעי בשביל ר' דוד.

בפעם הבאה שהרבי ביקר בבית אמו הרבנית, הסתתרו ר' משה ור' דוד באחת הפינות. כשהרבנית מסרה לידי הרבי את התמונה, שאל הרבי: 'מי זה?' והרבנית ענתה לו: 'זהו אביך!'. בראותו עד כמה השתנה מראה פניו של אביו לאחר שסבל בהיותו בגלות, החל גופו של הרבי לרעוד והוא הניח את התמונה כשהיא הפוכה על-גבי ארון בגדים סמוך.

שנים לאחר מכן, כאשר הדפיסו בשנת תש"ל את הכרך הראשון של הספר 'לקוטי לוי יצחק', ביקש הרבי שתמונת אביו תופיע בתחילת הספר. המזכיר הרב גרונור שאל את הרבי היכן ניתן להשיג עותק של התמונה והרבי ענה שיש עותק אחד בביתו אך לא יהיה לו פנאי כעת למצוא אותה. "אני מאמין שלאחיק ר' משה יש עותק אחד של התמונה", אמר הרבי, "אתה יכול לקבל אותה ממנו". ר' משה הביא לרבי את העותק שברשותו והתמונה נשארה לילה אחד על שולחנו של הרבי. למחרת בבוקר מסר הרבי את התמונה להדפסה בספר הנ"ל.

~ הרבי מתעניין ב'אוהל' בשלום אביו של ר' דוד

במשך שנת ההסתלקות דאגו הבחורים ב-770 שבכל פעם שהרבי נוסע אל ה'אוהל' יהיה מניין בחורים שייסע איתו – כך סיפר לימים ר' דוד. בראש חודש אלול תש"י כתב ר' דוד לאביו: ביום ה' העבר, "יום כפור קטן", נסעו על הציון, וכתבתי פ"נ עבור משפחתנו ונתתי לידו [של הרבי]. ואמר לי: "מסתמא האט איר אנגעשריבן פארן טאטן אויך" [=מסתמא כתבת גם עבור אביך]. ואמרתי: 'כן'. מפני מה שאל ועל מה – זאת איני יודע. אבל ראיתי ששאל דרך פריינטלעך [=ידידות].

בשבוע העבר – כותב ר' דוד לאביו בט"ז אלול תש"י – שאל אצלי כ"ק אד"ש את השם של אמי תחי', כי אמר שאתה כתבת בהפ"נ השם של אמי דרויזע, ואני כותב על הפ"נ דרויזיל. לפועל אמר לי כ"ק אד"ש שהוא קרא את הפ"נ של שניהם, מה שאתה כתבת ומה שאני כתבתי. ואז בוודאי, כך אמר לי, וועט זיין גוט [=יהיה טוב]. וביקש שאכתוב בפיתקא מיוחדת השמות של משפחתנו, והשמות של הבחורים בפיתקא אחת עם הוריהם, ואלו שכבר התחתנו על פיתקא מיוחדת. ושאלתי איך לכתוב את השם של אמי. ואמר: תכתוב כמו שאביך כותב, בוודאי הוא יודע יותר ממה שאתה יודע. ונתן לי כ"ק אד"ש נייר כדי לכתוב. וכתבתי שמות בני משפחתי, מנחם מענדל ובני ביתו בפיתקא מיוחדת, וכן לדוד [ברוומן] ובני ביתו, ואותך ואמי תחי',

ושלום בער ואותי ולייבל בפיתקא מיוחדה. וגם כתבתי שמות משפחתנו שברוסלאנד, ואותן השמות שהייתי יודע שנמצאים באויסלאנד [=בחוץ לארץ]...

היום פגשתי את הרבנית חנה תחי', אשת הרה"ח הרה"ג רבי לוי יצחק נ"ע, וביקשה שאכתוב לכם פ"ש ממנה. וגם ביקשה שתכתוב לה מכתב, כי היא מתעניינת מכל הנעשה אצלך. אמרה לי שהיא שלחה מכתב אליך בשנים מקודם ולא קיבלה שום מענה. בוודאי כתבת לה שנה טובה.

גם בערב ראש השנה תשי"א נסעה קבוצה מאנ"ש וה'תמימים' עם הרבי ל'אוהל'. וסיפר ר' דוד שבמשך השעות הארוכות שהיו ב'אוהל' ירדו גשמים והנוכחים שהו שם בגשמים ובקור (על הרבי עצמו הגנו הנוכחים במטרייה). לאחר מכן קרא הרבי לר' שלמה אהרן קזרנובסקי ושאל מה שלומם של כל אלה שהיו ב'אוהל' בערב ראש השנה. התברר שהרבה אנשים בניו-יורק הצטננו באותו יום בגלל השינוי הפתאומי שחל במזג-האוויר – אך מבין כל אלה ששהו ב'אוהל' בגשם ובקור אף אחד לא הצטנן!

~ כשר' דוד ישב מול הרבי ובכה...

תשרי תשי"א היה אולי השלב הראשון במפנה הממשי שחל בעולמם של תלמידי ה'תמימים' ב-770, ור' דוד ביניהם ובראשם – מבחינת המעבר מהתעסקות בעולמם הרוחני האישי בלבד להתעסקות מוגברת בהפצת היהדות והפצת המעיינות חוצה.

בי"א תשרי תשי"א כתב ר' דוד לאביו: בהשיחה דשבת קודש האחרון דחודש אלול, התוועד כ"ק אד"ש כמו בכל שבת מברכים, ובאמצע דיבר אודות זה שצריכים אנ"ש ותלמידי התמימים, ובעיקר החוב על תלמידי תומכי תמימים, לילך בכל יום של ראש השנה בבית כנסת אחר לאמר דברי התעוררות. למחרת, כששאלו אצלו מתי הנ"ל ילכו ומה יהיה הסדר (כי הבחורים רצו להיות עם כ"ק אד"ש בעת תקיעת שופר), אמר כי בוודאי בעת תקיעת שופר חפצים כל אחד ואחד להיות פה, ויכולים לילך לבתי הכנסת לאחר מנחה ולפני מעריב. וכן היה. והלכו תלמידי תומכי תמימים בכל יום של ראש השנה בבית כנסת אחר, וגם אני בתוכם, וכן חבריי. ומי שלא הספיק – היתה השלמה בשבת תשובה.

באותו מכתב הוא חושף שורה של קירובים שזכה לקבל מהרבי באותם ימים: קודם יום כיפור סייעתי לעשות הסוכה של כ"ק אדמו"ר הכ"מ [בקומה השנייה של 770] היוצאת מ'חדר היחידות' על באלקאן [=מרפסת]. כי בשנה זאת יאכלו שם, כמו בכל שנה, בית חיינו והמקורבים. בערב יום כיפור בבוקר היה 'כפרות' ואחר זה חילק כ"ק אד"ש "לעקאך", וגם אני נכנסתי ליקח "לעקאך". נתן לי ואחר כך אמר: "נעמט פארן טאטיך" [=קח עבור אביך], ונתן לי עוד חתיכה, ואמר: "האט א גוטן און א זיסן יאר" [=שתהיה לך שנה טובה ומתוקה].

גם לגבי ליל שמיני עצרת אנו למדים על מעשיו של ר' דוד מתוך מכתבו לאביו: כל אחד ואחד מהמתפללים קנה פסוקים, וכמעט כולם כיבדו את כ"ק אד"ש לאומרם. גם הבחורים קנו עבור אבותיהם, וכבדו את כ"ק אד"ש, עד כי לא היו די פסוקים, ואמר כ"ק אד"ש שיכולים לצרף ביחד בפסוק אחד. והתחילו למכור עבור ח"י דולר. וחשבתי בעצמי: אולי היית פה, בוודאי היית

קונה פסוק ומכבד את כ"ק אד"ש. והחלטתי בעצמי, וקניתי עבורך פסוק "מלכותך" בפעם השלישית כשמכרו את פסוקי "אתה הראת", וכיבדתי את כ"ק אד"ש לאומרו. הסדר הוא שכל מי שקונה פסוק, מכריזים את שמו ושם אביו. ובוודאי קשה לך לעת עתה ליתן ח"י דולר, אבל חשבתי שבוודאי ייתן השם יתברך בכפלי כפליים על זה, כי הלא אז היה בחדר היחידות של כ"ק אדמו"ר הכ"מ שהיה שם עשר שנים, וכ"ק אד"ש עומד ושומע את שמות כל המנדבים, ובוודאי היה שם כ"ק אדמו"ר הכ"מ. ויכול אתה לשלוח את המעות על האדרעס [הכתובת] דה"מרכז [לעניני חינוך], או לכ"ק אד"ש, ולהזכיר שזה עבור הפסוק שקניתי עבורך.

בעת ההתוועדות בליל שמחת תורה ישב ר' דוד מול הרבי ובכה. הנאספים רצו להזיז אותו ממקומו, כדי שלא יפריע בבכיו לרבי, אך הרבי אמר להם: "הניחו לו לנפשו. הוא לא מבלבל לאף אחד, חבל רק שהוא מבלבל את עצמו" (תו"מ חלק ג' עמ' 45). והרב יואל כהן זוכר שכך אמר הרבי: ער איז קיינעם ניט מבלבל, און עס איז נאר א שאד אז ער איז מבלבל זיך אליין [=הוא לא מפריע לאף אחד, וחבל רק שהוא מפריע לעצמו] (ולפי גירסה אחרת אמר הרבי גם: 'מיר איז ער ניט מבלבל' [=לי הוא לא מפריע]).

למחרת בהתוועדות יום שמחת תורה, ממשיך ר' דוד במכתבו לאביו, התוועד כ"ק אד"ש ונתן לרבים 'לחיים' בעצמו. ואחר כך נתן בסדר כזה: תחילה נתן לאותם שנמצאים בערי השדה, היינו אותם שנמצאים באיזה עיר כדי להחיות אותה. ואחר כך נתן 'לחיים' לעלטערע בחורים [=הבחורים המבוגרים] שנמצאים כאן, ובירך אותם בשידוכין. ואחר כך נתן לנו התלמידים, ואחר כך לה'יושבי אוהל', היינו המלמדים דתלמוד תורה וכהאי גוונא, ואחר כך לה'בעלי עסקים'. ביקשתי 'לחיים' עבורך, ונתן לי כ"ק אד"ש. אחר כך ביקשתי עבור אנ"ש שברוסלאנד, וביקשתי שיעזור השם יתברך ויגאלם בקרוב, ואמר כ"ק אד"ש: אמן, ובקרוב.

באותה שנה כתב פעם ר' דוד לאביו: בכלל קשה לכתוב על הנייר את ההתוועדות וכל הפרטים, אבל רואים 'גילויים' נעלים. ברוך השם שזכיתי לכל זה ויעזור השם יתברך שנהיה תמיד בקירוב מקום עם כ"ק אד"ש.

~ "להגיע לי"ט כסלו עם עשרה יהודים"

בהתוועדות שבת בראשית תשי"א הציע הרבי לכל אחד מאנ"ש ומהשייכים לאנ"ש הצעה חדשה: שכל אחד ישפיע עד י"ט כסלו על עשרה יהודים במחשבה, דיבור ומעשה – אם להשפיע על כל אחד מהם בכל שלושת הפרטים, או בשניים מהם, או באחד מהם. כך דיווח ר' דוד לאביו על ההצעה: שכל אחד ואחד יבוא לי"ט כסלו עם עדה, עשרה יהודים. היינו: לפעול אצל עשרה יהודים – או במחשבה (תפילה), או בדיבור (תלמוד תורה), או במעשה (הנחת תפילין) וכהאי גוונא. ולכתוב את שמם ושם אמם, ולצייר 'דעם רבינס צורה' [=את מראה פניו של הרבי], ולקרוא לפניו את השמות (בוודאי יכולים לכתוב לכ"ק אד"ש. זהו משלי [=הוספה של ר' דוד]), ואז יתברך בכל טוב....

על חלקו של ר' דוד עצמו במבצע ההכנה לי"ט כסלו, אנו קוראים ברשימה שכתב לאחר צאתו מ'יחידות' בי"ג מרחשוון:

[אמרתי לכ"ק אד"ש ש]כשנסעתי לעליס איילענד [=אי סמוך לחופי ניו-יורק, שם שכנו משרדי רשויות ההגירה שטיפלו גם בבקשות להארכת שהות בארה"ב], דיברתי עם אחד על דבר לומר תהילים בכל יום. ואמר אד"ש שבוודאי יכול אני להכניס את שמו בין העשרה ל"ט כסלו, ובפרט שביקש ממני לרשום את שם אשתו ובני ביתו. והעיקר שלא ליקח מעות [מהעשרה אנשים]. ואם הם חפצים ליתן מעות, יכולים לשלוח אל האדרעס שבמכתב מכ"ק [לא ברור לאיזה מכתב הכוונה כאן].

[שאלתי] אודות אלו שח"ו כופרים ולא באים אפילו בראש השנה ויום כיפור להתפלל. [ואמר אד"ש:] יש לומר להם שיאמרו 'שמע ישראל', אם אינם חפצים להניח תפילין. כי יש כאלו שאינם חפצים להניח מצד אשתו ובני-ביתו. יש לומר להם שיבואו בין [השעות] 12 עד 1 לבית הכנסת [ב-770?], ושם אניח להם. ויש ליקח תפילין עבור 7-8 [אולי הכוונה שיש לקנות זוג תפילין עבורם?]. ואם אין להם מעות, ימצאו עצה איך ליתן בלא מעות.

אמרתי שמאחר שאינם חפצים, מה יועיל זה להם? אמר כ"ק אד"ש [הסברה מה לומר לאותם אנשים]: איך הוא אצלו השכל עכשיו, ואיך היה עשר שנים מקודם לכן? הלא יש שינוי גדול. ואיך יהיה בעשר שנים על להבא [=היינו, בעוד עשר שנים]? הלא בוודאי יהיה שינוי. ואיזה שינוי יהיה? הלא זאת אינני יודע. ומה אם חפצם יהיה שיניחו תפילין? ואיך תהיה אצלם ה'הנחה' [=מה יהיה 'מונח' בשכלם] בעוד עשר שנים, בוודאי אינני יודע. ויכול להיות שתהיה ה'הנחה' [=מונח בשכלם] להניח תפילין, או ח"ו וכו'. ואם תהיה ה'הנחה' להניח תפילין, בוודאי אז ידאגו על שלא הניחו. ואם ח"ו לא תהיה ה'הנחה' כן, לא הפסידו. מה שאין כן באם שלא יניחו תפילין, ותהיה ה'הנחה' להניח, אז הפסידו הרבה מאוד. ויכול להסבירם כי המניח תפילין מאריך ימים.

ואמר לי: קענסט צוזאגן [=אתה יכול להבטיח להם] על זה עולם הבא, גן עדן.

[להשלמת התמונה נביא את סיום הסיפור גם כפי שהוא מופיע בספר 'ימי בראשית': 'הת' דוד ראסקין סיפר שעל פי הוראת הרבי בשבת בראשית לקרב מנין יהודים ליהדות, ניסה לפעול על יהודי אחד בעל חנות המכבסה שבפינת הרחובות אולבני ואיסטערן פארקווי שיניח תפילין, אך הוא סירב בתוקף. שוב ניסה כמה פעמים לשכנע אותו שיניח תפילין, אך הוא בשום אופן לא הסכים עד שזרק אותו מהחנות. הת' הנ"ל היה אובד עצות כי הזמן היחידי לכך היה רק בין הסדרים, ולא היה שייך ללכת למקומות רחוקים, ולכן היו מוכרחים לפעול על אלו הגרים בסביבה. ונכנס אל הרבי לשאול בעצתו הק'.

'הרבי אמר לו שישביר לבעל החנות שאצל כל אדם במשך ימי חייו, הרי בכל עשר שנים משתנה אצלו אופן ההשקפה והמבט שלו על החיים, על העולם ועל כל הענינים שמסביבו וכו'. ומכיון שכך הרי ייתכן שאם הוא עתה בן 50 או 60 הנה בעוד עשר שנים ישתנה המבט שלו על ענין התפילין, ואז יחרה לו מדוע לא הניח תפילין בכל השנים שעברו, ולכן כדאי שיניח תפילין עתה. הת' הנ"ל חזר אליו למסור לו את דברי הרבי, אולם מיד בכניסתו לחנות צעק עליו בעל החנות שהוא לא מעוניין לשמוע שום דבר ושיעזוב מיד את המקום. הת' הנ"ל ניסה להסביר לו

שברצונו רק לומר לו משהו, אך הלה לא רצה בשום אופן לשמוע. כך היה כמה פעמים, עד שבסוף הסכים לשמוע מה בפיו. הנ"ל אמר לו שהוא רוצה למסור לו ביאור נפלא ששמע מהרבי. כשסיים את הביאור הבחין מיד שבעל החנות התרכז והפך לאדם אחר. הוא עמד במשך זמן מה שקוע במחשבותיו ובסופו של דבר אמר שהוא מסכים להניח תפילין.

~ "הוא מה'קוזאקים' הרוסיים"

התואר "ראש וראשון לכל דבר שבקדושה", עבור חסיד ומקושר כמו ר' דוד, לא היה קלישאה בעלמא. כשהרבי הורה לעשות משהו, הוא היה הראשון שהתמסר לעשות זאת. בערב ראש-חודש חשוון תשי"א הורה הרבי לר' ישראל דז"ייקאבסאן שצריכים להתוועד עם תלמידי הישיבה בשני הלילות של ראש חודש. מאז שר' דוד שמע על כך, התחיל לארגן התוועדויות של ראש-חודש בבית-המדרש ד-770 עבור תלמידי הישיבה.

גם הקטע הבא, הלקוח מתוך רשימה שרשם ר' דוד על קטע מ'יחידות' ב"ג מרחשוון תשי"א, מלמד על עסקנותו הציבורית כבר בתקופה ההיא:

[סיפרתי לכ"ק אד"ש ש]הייתי היום אצל [מישהו מהבחורים שיצאו מרוסיה והתחתן לאחרונה]... ודיברתי עמו ועמה [?]. שאל כ"ק אד"ש מה שלומה. ואמרתי: לא כל כך טוב. [שאל כ"ק אד"ש] אם יש להם דירה מיוחדת? אמרתי: לא. ונאנח [אד"ש] מעט. שאל מהו השיטה [=התוכנית] אצלם. אמרתי שהם לא יודעים, רק זאת שאצלה כתוב [בניירות ההגירה] שחוזרת חזרה לפאריז, ואצלו כתוב [בניירות ההגירה] שחוזר לארץ ישראל. אמר [אד"ש] שזה לא סתירה, שהיא יכולה לומר שלאחר שנישאת היא חפצה ליסע לארץ ישראל'.

הקטע הבא לקוח מיומנו של ר' אליהו גרוס ע"ה: "י"ט אלול תשי"א. בשעה 2:30 בלילה הלך הרבי שליט"א מחדרו אחרי ה'יחידות', און האט אריינגעקוקט אין בית המדרש [=והביט לעבר בית-המדרש]. היה שם מענדל גרינבוים, אחד ה'תמימים' שעומד לנסוע לשרת בצבא ויצא כעת מ'יחידות'. עס איז געווען א מנין אידן [=היה שם מניין של יהודים]. האט דער רבי שליט"א געזאגט: "אנשטאט אזוי שטיין, בעסער פארברענגען". יאסקע רייצעס מיט מענדל [גרינבוים] זיינען געגאנגען נאך מזונות און דוד ראסקין האט שוין געהאט משקה און מען האט פארבראכט א גאנצע נאכט [ואמר הרבי: 'במקום לעמוד כך – עדיף להתוועד'. יוסקה רייצעס ומענדל גרינבוים הלכו להשיג מזונות, ולדוד ראסקין כבר היה 'משקה' – וכך התוועדו כל הלילה]".

בהתוועדות פורים תשי"א היו אצל הרבי 'גילויים' גדולים וביטויים מופלאים. אחד מהם היה ביחס לר' דוד, כפי שכתב לאחר מכן לאביו:

"...אחר כך נתן בידו הק' י"ש לכל אחד ואחד, וכל אחד דחק את עצמו ליקח י"ש מידו הק', ועמדו על השולחנות. קבלתי י"ש עבורי וגם ביקשתי עבורך, ונתן כ"ק אד"ש. אחר כך אמר שיביאו כוסות גדולות, והביאו כוסות גדולות ונתנו י"ש וכ"ק אד"ש שתה את כל הכוס. בפעם השנייה, כשנתן כ"ק אד"ש 'לחיים' כמעט לכל אחד ואחד, נתן לי 'לחיים' ואמר: 'ער איז פון די רוסישע קאזאקין' [=הוא מה'קוזאקים' הרוסיים ('קוזק' הוא חייל שלוחם במערכה ללא

חת, והרבי התכוון לומר שר' דוד הוא 'חייל' במערכה הרוחנית שנאבק בכל תוקף למען הגשמת המטרה]. אחר כך נתן 'לחיים' עבור אבי, האט ער גיזאגט [=ואמר]: 'שרייבט עם, אן חכמעס, וועט זיין גיזינטער פאר אים און דער סביבה' [=תכתוב לו (שאם ינהג בלי חכמות), זה יהיה 'בריא' יותר עבורו ועבור הסביבה]. עד כאן. מסתמא רמז בזה כ"ק אד"ש, בודאי צריכים למצוא במה."

~ "כיתת המתמידים"

עם סיום חודש החגים של תשרי תשי"א שבו תלמידי הישיבה ד-770 למסלול הלימודים הרגיל ב'זמן החורף', והוסיפו אומץ בתלמודם בעזרתו של ראש הישיבה החדש, הרה"ג הרב ישראל-יצחק פיקרסקי. בתחילת חודש מרחשוון תשי"א החל הרבי להתעניין באופן מפורט לגבי כל אחד ואחד מתלמידי הישיבה, לברר אצלו מה הוא לומד בנגלה ובחסידות ולהציע לו הוספה על לימודיו. אלה שקיבלו על עצמם הוספה זו נכללו במחלקת 'כיתת המתמידים', כפי שמספר הרב יהודה ליב גרונר שי': 'הרבי הודיע שברצונו לייסד 'כיתת מתמידים', שיקבלו על עצמם שבכל יום אחרי סיום 'סדר חסידות' בשעה 9:30 בלילה, יישארו ללמוד ב'זאל' עוד שעה או שעה וחצי, עד השעה 11 בלילה. הרבי ביקש מהמזכיר הרב חדקוב שידאג להכין עבורו רשימה של הבחורים השייכים לזה. התלמידים דוד ראסקין ויואל כהן עמלו על הכנת הרשימה, ולאחר מכן הועברה הרשימה לרבי⁴. הרבי לא נתן הוראה כללית מה ילמדו בזמן זה, אם נגלה או חסידות. היו שלמדו בזמן זה נגלה, והיו שלמדו חסידות. ההוראה הכללית היחידה שנתן הרבי בעניין זה היתה שאת מה שכל אחד מקבל על עצמו ללמוד – עליו לסיים זאת עד לתאריך מסוים עליו יחליט ויודיע מראש'.

כך תיאר זאת הת' יצחק-שלמה פבזנר ע"ה במכתבו משלהי מרחשוון: 'זה עתה קרא [הרבי] לחדרו את הבחורים, ואמר שילמדו אחר הסדר זמן ידוע, כפי שקבע הוא בעצמו – לזה שעה, לזה חצי שעה ולזה עוד יותר משעה וכו', ללמוד נגלה או דא"ח. לאחדים אמר שיבחרו או נגלה או דא"ח, ולאחדים אמר לכתחילה דא"ח. ובאיזה ענין – אמר שהם בעצמם יבחרו כי אמרו רז"ל 'לעולם ילמד אדם תורה במקום שלבו חפץ כו'. וגם אפילו בנגלה ובדא"ח, באיזה מקצוע או ספר – גם כן לא אמר, רק שהם בעצמם יבחרו. לאחדים אמר שילמדו חושן משפט, טור ושולחן ערוך, ולאחד אמר שילמד אבן העזר, ועוד דברים. ובדא"ח אמר לאחד ספר המצוות להצמח צדק, ולאחדים תרס"ו, תורה אור, לקוטי תורה, שערי אורה, אמרי בינה. לכל אחד ואחד נתן שיעור מוגבל ללמוד, וקרא כבר לעשר בחורים'. הרב עזריאל חייקין שהיה אחד מאותם בחורים, זוכר שהרבי קיבל בחדרו את הבחורים הללו ל'יחידות'. 'כל בחור נכנס בנפרד ואמר לרבי במה הוא מקבל על עצמו להוסיף בלימוד, בחסידות או בנגלה, והרבי בירך אותו בהצלחה'.

4. למעשה, היתה זו ככל הנראה הפעולה הראשונה של "התחלת" עבודתם בבמסגרת הישיבה ד-770 – כך שכניסתם להנהלת הישיבה כעבור שנים אחדות היתה כמו "בדרך ממילא", כי שניהם כבר עסקו בעניינים אלו במשך מספר שנים (ראה בפרק על הנהלת הישיבה)).

וכך מתאר הרב יואל כהן את כניסתו לרבי בקשר לזה: 'כשנכנסתי בז' מרחשוון למסור לרבי את ה'הנחה' של ההתוועדות האחרונה, ביקש ממני הרבי בהפתעה שאכנס לחדרו למחרת. הייתי נרגש לדעת במה המדובר. כשנכנסתי למחרת, לא ישב הרבי במקומו הרגיל, אלא ליד השולחן ששם קיבל אנשים ל'יחידות'. הרבי פתח ואמר לי שצריכים להתחיל לחשוב אודות 'תכלית' ברוחניות, והסביר שכוונתו שעלי להתמסר לעניין מסוים בלימוד, 'במקום שלבו חפץ'. הרבי שאל במה יש לי 'חוש', ועניתי שאבחר במה שהרבי ירצה. הרבי שאל: למה הכל צריך להיות בדרך גזירה? לבסוף הציע הרבי כמה עניינים בדא"ח, וביקש שאגיד לו למחרת במה מהם בחרתי. והרבי הוסיף: מובן שאין זה פוטר מלימוד החסידות בעיון, עבודת התפילה, ולימוד נגלה לעיונא ולגירסא. הכוונה היא, כלשון העולם, פשוט 'שטייגן אין לערנען' [=לשגשג בלימוד].

בשבועות הבאים היו כמה פעמים שהרבי נכנס ל'זאל' בין השעות עשר עד אחת עשרה בלילה, וכאשר ראה את קבוצת ה'מתמידים' כשהם שקועים בלימודיהם – חייך חיוך של שביעות רצון.

~ "אתה יכול להתדבר על זה עם דוד"

ומה הורה הרבי לר' דוד ולחברותא שלו, ר' בערל יוניק?

נפתח ברשימת ה'יחידות' של ר' בערל יוניק, כפי שרשם לעצמו בחודש חשוון תשי"א:

פון וואָנעט קענט איר פליסקין'ען? דורך ריווקין, דייטש? זעהט איר זאָלט ניט זיין אין צייט פון עסן, הגם ס'מאָכט ניט אויס. איר זאָלט נעמען די מגילה פון י"ט כסלו אָף אידיש, דעם רבי'נס ביאָגראַפיע אָף ענגליש, מיט זיך אין קעשענע. ס'זאָל ניט זיין קענטיג אַז איר האָט דאָס ספּעציעל געבראַכט. פאַרשטייט זיך דאָך, קיין געלט זאָלט איר פאַר דעם ניט נעמען. ס'זאָל זיין בהצלחה, דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב.

איר ווילט נאָך עפעס זאָגן? ווי זאָל מען מאַכן? איר זאָלט ענדיקן שחיטה. איר קענט זיין אַ גביר ניט אַנקומען צו דעם, נאָר דער רבי האָט געמאָנט אַ דבר שלם. דריי פּערטל קענט איר, פאַרוואָס זאָלט איר ניט ענדיקן? איר קענט לערנען בערך אַ שעה צייט אין טאָג און ניט משנה זיין דעם סדר? רעדט זיך דורך מיט הרב מענטליק'ן, אדער מיטן ראש הישיבה, פאַרוואָס לערנט מען דווקא תּערוּבוּת. אויב מ'קען מסדר זיין אַ כיתה פון שחיטה, שחיטה מסתמא געדיינקט איר נאָך, נאָר איר פּראָוועט עניוּת. איר דאַרפט דורך חזר'ן. צו דורך לערנען בית יוסף און טור – דאַרף מען ניט, נאָר שולחן-ערוך יורה דעה, שחיטה און בדיקה. וויבאַלד איר האָט גילערנט גמרא חולין, טור און בית יוסף, יורה דעה, און שמלה חדשה – האָט דאָס פאַרנומען אַ סאָך צייט. דאַרפט איר דאָס וויסן.

איר קענט זיך דורך ריידן מיט דוד'ן וועגן דעם סדר, אָדער ער זאָל אַריין גייען צו מיר באַזונדער. ניט היינט נאָר אַן אַנדער מאָל, ס'איז שוין שפּעט. אין אַ צוויי חדשים זאָלט איר שוין ענדיקן, מ'דאַרף מאַכן שנעל. איר זאָלט ניט אַראָפּנעמען פון דעם זמן פון חסידות און פון תפילה. מען זאָל ניט מדקדק זיין יעדער וואָרט אין ש"ך אָדער ט"ז.

[=מניין אתם מכירים את פליסקין? על ידי ריבקיין, דייטש? (כנראה מדובר על תוכנית נסיעה שלו להתוועדות במקום כלשהו, אולי עם ר' דוד). תשתדלו שלא תהיו בזמן האוכל, על אף שזה לא נורא. תיקחו איתכם בכיסכם את מגילת י"ט כסלו באידיש ואת הביוגרפיה של הרבי הרי"צ באנגלית, ושיהיה ניכר שהבאתם זאת במיוחד. מובן שלא תגבו תשלום עבור זאת. ושיהיה בהצלחה, דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב.

[=אתה רוצה לומר עוד משהו? לשאול איך לסדר? עליכם לגמור 'שחיטה'. אתה יכול להיות גביר מבלי להזדקק לזה, אבל הרבי דרש שיהיה דבר שלם. שלושה רבעים כבר למדתם, ולמה שלא תסיימו? האם אתם יכולים ללמוד בערך שעה ביום, ולא לשנות מהסדר? תדברו עם הרב מענטליק, או עם ראש הישיבה [הרב פיקרסקי], למה לומדים דווקא הלכות תערובות. האם יכולים לסדר כיתה ללימוד שחיטה? מסתמא זוכרים אתם הלכות שחיטה, אלא שאתם מתנהגים בענווה... עליכם לחזור שוב. אין צורך ללמוד שוב בית יוסף וטור, אלא שולחן ערוך יורה דעה הלכות שחיטה ובדיקה. מכיוון שלמדתם גמרא חולין, טור ובית יוסף יורה דעה, ושמלה חדשה, וזה לקח זמן רב – הרי אתם יודעים זאת.

[=אתה יכול להתדבר על הסדר עם דוד [ראסקין]. או שהוא ייכנס אלי בנפרד. לא היום אלא בפעם אחרת. השעה כבר מאוחרת. תסיימו כבר בעוד חודשיים, צריכים להזדרז. שלא תפחית מהזמן של לימוד החסידות והתפילה. אין צורך לדקדק בכל מלה בש"ך או בט"ז].

על ההוראות מהרבי לר' דוד עצמו בדבר סדרי הלימודים, אנו קוראים ברשימה מה'יחידות' שרשם ר' דוד לעצמו – כך שזוהי למעשה 'הנחה' שנייה של ה'יחידות' הנ"ל:

י"ג חשון, אור ליום ד' פרשת וירא שית"א.

[כזכור ר' בערל ור' דוד למדו הלכות שחיטה בברינאווא, ואף התמחו בפועל בשחיטת עופות באירלנד, אך בשלב זה לא סיימו את לימודיהם לגבי שחיטת גסות, והרבי רצה שכעת יסיימו].

אמר לי [אד"ש] שבערל יוניק היה אצלו ואמר לו [אד"ש] שיסיים הלכות שחיטה וטריפות. אם [בערל] אמר לי [על כל הנ"ל], אז לא יאמר לי [אד"ש]. ואם [בערל] עוד לא אמר לי, אז יאמר לי [אד"ש]. אמרתי שחפצתי לידע פרטים. אמר כ"ק אד"ש, שלאחר שכמעט סיימתי ללמוד שחיטה, אין צריכים לעזוב [את הלימוד הזה]. אמרתי שכבר יש אצלי 'קבלה' על שחיטה ו'הודעה' על טריפות. אמר [אד"ש] שצריכים ללמוד בערך שתיים או שלושה שבועות ולגמור. אמרתי שזה לא באפשר [להספיק]. אמר [אד"ש]: אז יותר מעט. בוודאי לא יפסיד זה לתפילה וכו' ולימוד חסידות, וללמוד השיעור של [שולחן ערוך הלכות] תערובות בסדרי הישיבה. [ללמוד] בערך חצי יום 'יורה דעה' תערובות, וחצי יום שחיטה. אין טוב יותר מזה.

כשיצאתי, איחל [אד"ש] אז בערל און איר זאלט מצליח זיין [=שבערל ואתה תצליחו (בלימודיכם)].

[במשך היחידות אמר אד"ש: בוודאי צריכים להתחיל את התפילה במתינות, עד י' שבט. ואמר שזהו לבד ע"א [כנראה הכוונה לאמירת פרק ע"א בתהילים, הפרק של הרבי הרי"צ בשנה זו].

אמרתי שעל ע"א זאת לא שאלה. אמר [אד"ש]: לא. בוודאי לא. [והוסיף] והעיקר שלא לחשוב בזה [?] ולהיות בשמחה. אמר זאת בפנים שמחות. אמר עוד ואינני זוכר מה [?]

מהמכתב הבא שכתב ר' דוד לאביו בחודש שבט תשי"א, ברור שהוראת הרבי לר' דוד ולר' בערל היתה במסגרת 'כיתת המתמידים' הנ"ל: עוד מאיזה חודשים מקודם קרא אותנו כ"ק אד"ש, עוד בעת שאמר לאחדים מהבחורים שילמדו לאחר הסדר [=בלילה, כנ"ל], לזה נגלה ולזה דא"ח. ולי ולבערל אמר: בהיות שכ"ק אדמו"ר צוקללה"ה נבג"מ זי"ע אמר לנו ללמוד שחיטה, וכ"ק אדמו"ר בכלל היה חפץ בכל דבר שיהיה דבר שלם, ואנחנו לקחנו בפאריז 'קבלה' רק על שחיטת עופות, ו'הודעה' יש לנו גם על גסות – על כן אמר לנו שבמשך איזה חודשים שניקח 'קבלה' גם לגסות. ובשבוע העבר לקחנו 'קבלה' אצל הרב ירחמיאל בנימינסאן (שהוא נמצא בקאנאדע על זמן מועט, ועל י' שבט בא לכאן, והוא מכיר אותנו עוד מאירלאנד). ובכלל יש אצלנו 'הודעות' מכל השוחטים שהיו שם אתנו.

~ 'יחידות' כ"ב שבט תשי"א: הוראות מפורטות לסדרי הלימודים

בשנות היר"דים בלטה באופן מיוחד ונפלא התייחסותו של כ"ק רבנו נשיאנו לתלמידי ה'תמימים' כמו יחס של אב לבניו. הרבי הדריך אותם והנחה אותם על כל צעד ושעל, וגידל אותם ממש 'כאשר ישא האומן את היונק'. למרות זאת, עדיין בולטת הדרכתו של הרבי לר' דוד ולר' בערל יוניק, שניהם מ'הבחורים הרוסיים', כאשר כמעט אין שום פרט בחייהם הרוחניים שהרבי אינו מתייחס אליו באופן ישיר ומדריך אותם כיצד לנהוג לגביו.

הרבי ביקש מר' דוד ומר' בערל לסיים את לימודי שחיטת גסות בתוך כחודשיים, ועד שנבחנו והוציאו 'קבלה' על שחיטת גסות ארכו הדברים כשלושה חודשים. באור ליום שני פרשת משפטים, כ"ב שבט תשי"א, נכנסו ר' דוד ור' בערל אל הרבי ל'יחידות' שארכה כעשרים דקות, מהשעה 1:25 עד 1:45. להלן רשימת הדברים כפי שנרשמה על ידי ר' דוד:

סיפרנו שגמרנו הלכות טריפות הריאה ושחיטה וקיבלנו 'קבלה', ושאלנו מה הסדר ללמוד אחר הסדר [=בשעות שאחר 'סדר חסידות' בלילה, במסגרת 'כיתת המתמידים']. שאל כ"ק אד"ש צי מ'האָט גילערנט הלכות שחיטה, צי דו האָסט געשחט'ן גסות (אם למדנו הלכות שחיטה ואם אני שחטתי גם גסות [=היינו: אני, דוד, כי בערל כבר שחט]). בערל ענה שהוא יודע מכבר, ואני אמרתי שכבר שחטתי גסות. שאל [אד"ש]: איפה? בפאריז או באירלאנד? השבתי: באירלאנד.

[אד"ש] שאל מה רצוננו ללמוד [בשעות שאחרי הסדר]. אמרתי שברצוננו ללמוד כמו שיאמר לנו כ"ק אד"ש, ואז יהיה לנו יותר רצון על זה. ואמר אד"ש אז מיר זאלן זאגן וואו ס'איז ניטא קיין רצון – וועט מען אפמאכן א רצון [שאנחנו נאמר מהו המקום שבו לא קיים רצון, ואז יעשו שיהיה שם רצון]. ואמר [אד"ש] שנלמד גמרא למיגרס, בלי תוספות. נאָר אויב עס פאָסט נישט, לערנט מיט תוספות [ורק אם זה לא יאה, תלמדו עם תוספות].

שאל באיזה זמן גומרים הסדר, והשבנו: בשעה 9:30. ואמר: תלמדו כשעה ומחצה, ואם יישאר עוד זמן, אז תלמדו גם חסידות למגרס, וגם קיצור שולחן ערוך. שאל האם לומדים את הדינים

הנוגעים לפועל, ברכות הנהנין, איך לקבוע מזוזה והמקומות בתפילה שרשאים להפסיק לעניית אמן, והאם לומדים זאת בכלל בישיבה? ואמר כ"ק אד"ש שהוא יראה לקבוע שילמדו.

שאל מה אנחנו חושבים (ואולי אמר: חפצים?) לעשות כשיהיה עול ריחיים על צווארנו? תרצו להיות שוחט, ראש ישיבה? והוסיף: ולא דווקא שתאמרו שניכם דבר אחד. אמרתי שאין אנחנו חושבים מאומה. ואמר [אד"ש]: אפילו ילד קטן חושב מה הוא יהיה כשיהיה גדול... וסיים: כשיהיה [חודש] אדר, אז יהיה נראה ה'ונהפוך הוא'.

שאלתי איזה גמרא נלמד [בלילה אחרי הסדרים] והשיב [אד"ש]: מאחר שלומדים גיטין בישיבה, טוב שתבחרו מסכת מסדר מועד או נזיקין. מ'קען זיין א גדול בישראל און מיינען אז עס איז ניטא א חוץ די זיבן מסכתות וואס מ'לערנט אין ישיבה [=יכולים להיות גדול בישראל ולחשוב שלא קיים שום דבר מלבד שבע המסכתות שלומדים בישיבה].

וכן [אמר אד"ש שנלמד] חסידות לגירסא. והגם שאין יודעים את העמקות, אבל את העניינים יודעים. זהו בחסידות, ובפרט בנגלה איז געוויס אַזוי [=בוודאי שזה כך]. [ובתוך הדברים היה הלשון]: אסאך נגלה, אסאך חסידות [ללמוד הרבה נגלה והרבה חסידות]. [ואמר בנוגע ל'סדר שאחרי הסדר'] לערנט אַ פּאָר טעג נגלה און אַ פּאָר טעג חסידות [=תלמדו כמה ימים נגלה, וכמה ימים חסידות]. אמרנו שבמשך השבוע אנחנו לומדים עם תלמידי הישיבה [ה'?] ימים נגלה וחסידות, ושאלנו איך ללמוד טוב יותר. וענה: ב' ימים נגלה וב' ימים חסידות.

שאלנו כמה זמן ללמוד ואמר [אד"ש]: מ'קען לערנען אַ פּאָר שעה אַ טאַג [=אפשר ללמוד כמה שעות ביום]. ממילא אמר [אד"ש] בשביל השתי שעות תהיו יכולים ללמוד קיצור שולחן-ערוך בכל יום 10-15 מינוט עם ההגהות מאדמו"ר הזקן וואָס זיינען אַראָפּגעבראַכט [=המובאות] ב'לחם הפנים'.

שאלתי איזה דא"ח נלמד, ואמר: דרך מצותיך, כי ס"ו מסתמא יהיה קשה עבורכם. אויב איר וועט וועלן, קענט איר זיך משתדל זיין אין דעם [=ואם תרצו, תוכלו להשתדל בזה].

שאל [אד"ש]: וואָס פּאָר אַ מאמרים לערנט איר בכלל? [=איזה מאמרי דא"ח אתם לומדים בכלל?]. אמרנו: המשך ראש השנה. ושאל: המשך תש"י או תש"א? אמרנו: תש"א. אמר: ביז יעצט לערנט איר נאָך?! [עד עתה עדיין אתם לומדים זאת?!] ושאל אד"ש: פון ווען, פון תשרי אדער פון חשוון? [=ממתי? מחשוון או כסלו?] וענינו: מחשוון. ומנה [אד"ש באצבעותיו]: חשוון, כסלו, טבת, שבט – דריי מיט אַ האַלבע חדשים! [=הרי זה שלושה וחצי חודשים!]. ואמר: איר קענט לערנען אַ פּאָר טעג גמרא, אַ פּאָר טעג דא"ח, נאָר איר זאָלט ניט אַפּלערנען דריי מיט אַ האַלבן מאמרים פּאָר אַזאַ צייט [=אתם יכולים ללמוד כמה ימים גמרא וכמה ימים דא"ח, אבל שלא תלמדו במשך זמן כה ארוך רק שלושה וחצי מאמרים].

לפועל אמר [אד"ש] שבמשך כשבועיים נלמד שולחן-ערוך אדמו"ר הזקן בנוגע לשחיטה ופסקי דינים מהצמח-צדק על הלכות טריפות. והוסיף: מ'האָט דאָס איצטער שוין געשיקט פון

דייטשלאַנד [=כבר שלחו זאת עתה (ע"י דוד ברוומן) מגרמניה]. מסתמא זה לא נוגע לסדר הישיבה כל יום.

שאלתי: מה נלמד עם הבחורים משיבת 'תורה ודעת' שאנו לומדים עמהם? שאל כ"ק אד"ש: מה למדתם עמם עד עכשיו? השבתי: בהתחלה למדנו קונטרס 'ומעין יוצא מבית ה', ולא חפצו מצד שהם אומרים שהם יכולים ללמוד זאת בעצמם. ולמדנו המאמר די' שבט [תש"י]. ושאל: מדוע לא למדתם גם המאמר די"ג שבט? זיי גייען דאָך צוזאַמען [=הרי שני המאמרים הולכים ביחד]. און די וואָס זיינען ניט געווען פריער, קען מען מסביר זיין דעם תוכן [=ואלה שלא היו לפני כן (בעת הלימוד), אפשר להסביר להם את התוכן (של הנלמד עד עתה)]. און ס'איז דאָך פאַראַן קיצורים [=והרי (בסוף כל פרק) ישנם 'קיצורים']. ובכלל, הלא ישנם תלמידי ישיבות שיכולים להבין זאת.

אמרנו שעכשיו אנו לומדים עמם תניא משום שישנם כאלה שחפצו ללמוד דווקא תניא. ואמר כ"ק אד"ש: מ'דאָרף זיי נאָכגעבן [=אתם צריכים לוותר להם (=לעשות כרצונם)]. ושאל אד"ש איזה פרקים אנו לומדים עמם, ואמרנו: מההתחלה.

[ואמר אד"ש: היינט איז געווען באַ מיר אַ בחור, א.ר. ער האָט געזאָגט אַז ער לערנט תניא מיט אייך [=היום היה אצלי בחור אחד, א.ר., ואמר שהוא לומד תניא עמכם]. ווי קומט ער אריינפאלן צו זיי? [=כיצד אחד כמוהו 'נופל' אצלם (בישיבה לא חסידית)?] מ'דאָרף זעהען אַז יעדערער זאָל בריינגען מיט זיך נאָך א בחור [=צריכים להשתדל שכל אחד מהם יביא עוד בחור עמו]. ושאל: צי האט איר מיט זיי געלערענט קונטרס עץ החיים? [=האם למדתם עמם 'קונטרס עץ החיים'?] אמרנו שלא. ואמר אד"ש: מ'דאָרף פרוואוון. דאָרט רעדט זיך אַרום ווי מ'דאָרף לערנען חסידות און נגלה. מ'דאָרף זיי געבן קונטרס עץ החיים, זאָלן זיי האָבן באַ זיך און לערנען אים [=צריכים לנסות. שם מדובר על העניין איך צריכים ללמוד חסידות ונגלה. צריכים לתת להם 'קונטרס עץ החיים', שיהיה אצלם ושילמדו בו]. אחר כך אמר שעכשיו עדיין לא לתת להם, אלא לחכות עד 'החודש אשר נהפך'.

שאל אד"ש אם אנו נותנים להם ללמוד 'ליקוטים' מהשיחות [של הרבי הרי"צ], ואמרנו שכן. שאלתי מהיכן להתחיל, האם להתחיל מההתחלה. ואמר אד"ש: למה לא? מ'זאָל לערנען פון אָנהויב. דאָרט בריינגט ער אַראָפּ של"ה ועוד [=שילמדו מההתחלה. שם הוא מביא מהשל"ה ועוד], כמו שהם אוהבים. ואמר שעכשיו נלמד עמם את המאמר די"ג שבט [תש"י] שהוא המשך [למאמר די' שבט], אחר כך נלמד עמם תניא ואחר כך בחודש אדר נראה מה ללמוד עימם.

~ הזכות ללמוד יותר משנה בחדר היחידות

כבר כתבתי שאני זכיתי ללמוד יחד עם בערל יוניק בחדר היחידות של כ"ק אדמו"ר הכ"מ, כתב ר' דוד בב' שבט תש"א לאביו, ועכשיו הננו גם כן לומדים שם עד י' שבט. ר' דוד וחברו ר' בערל יוניק ראו בעת לימודם ב'חדר היחידות' איך פעמים רבות נהג הרבי להיכנס לחדר ולעמוד ליד השולחן הק' של הרבי הרי"צ שעליו דלקו נרות במשך כל היום. הרבי קרא שם פ"נים

ולפעמים נהג לאחר סיום הקריאה להניח את הפ"נים מתחת לוח הכתיבה שהיה מונח על השולחן והשאירם שם, ולאחר כמה שעות חזר לחדר ונטלם עמו.

למעשה, הלימודים שם נמשכו עד סוף חודש אדר ראשון, ומאז הופסקו – שלא ביוזמת הרבי. וכך רשם ר' דוד ביומנו האישי אז:

ב"ה. יום ב' פ' פקודי, כ"ז אדר א' תשי"א.

ביום ב' העבר הופסקו לימודינו בחדר היחידות... וכתבנו [לרבי] פתקא ע"י הרב חדקוב, וביקשנו מכ"ק אד"ש לכנוס אצלו. ונכנסנו לחדר כ"ק אד"ש בשעה 4:30 וכ"ק אד"ש עמד בפנים שוחקות.

ואמר כ"ק אד"ש: ...מסתמא האט איר געהאט גבהות אדער גסות אדער גאווה פון דעם וואס איר אליין האט געלערנט אין דעם חדר... געוויס איז דאס א זכות וואס איר האט געלערנט אין צימער א יאר מיט עטלעכע חודשים. וואס דורך דעם איז אין אייך ניתוסף געווארן אן אור וואס קיינער קען דאס ניט צונעמען פון אייך. אבער 'התורה מחזרת על מקום נמוך', אזוי ווי 'מים שיורדים ממקום גבוה למקום נמוך'. איז בשעת אז איר וועט לערנען אונטן, וועט דאס ביי אייך פועל זיין א התרחבות אין השגה [= מסתמא היתה לכם גבהות, גסות או גאווה מזה שאתם לבדכם למדתם בחדר (= חדר ה'יחידות' של הרבי הרי"צ) ...בוודאי זוהי זכות שלמדתם בחדר במשך שנה וכמה חודשים. ועל ידי זה נתווסף אצלכם אור, ואיש אינו יכול לקחת זאת מכם. אבל 'התורה מחזרת על מקום נמוך', כמו 'מים שיורדים ממקום גבוה למקום נמוך'. וכאשר תלמדו למטה, זה יפעל עליכם התרחבות בהשגה].

ס'איז מסתמא געקומען די צייט וואס איר דארפט אראפגיין פון דארט. ...עס קען זיין אז דער טעם איז מצד דעם וואס איר האט געהאט פון דעם גבהות, גסות און גאווה, וואס דאס זאל זיין דער אפקומעניש. איר זאלט מסיח דעת זיין אינגאנצן פון דעם, און עס זאל זיין בהצלחה [= מסתמא הגיע הזמן שעליכם לרדת משם. ...ייתכן שהסיבה היא משום שהיתה לכם מזה גבהות, גסות וגאווה, ושזה יהיה ה'עונש' על כך. עליכם להסיח דעתכם לגמרי מזה, ושיהיה בהצלחה].

פעם ב' ביום זה, כשנכנסנו בשעה 5 לערך, עמד מלהביט בהמאמר. ושאל: פארוואס זייט איר נאך אלץ אזוי אומעטיק? וואו לערנט איר אין בית המדרש? [= מדוע אתם עדיין כל כך עצובים? היכן אתם לומדים בבית המדרש?] והשבנו: פה ביחד. ואמר: איר לערנט דארט חסידות און נגלה. נעמט א מאמר, און מאכט יעצט די התחלה [= אתם לומדים שם חסידות ונגלה. קחו מאמר, ותעשו כעת את התחלת הלימוד]. ונתן להגיה את המאמר 'וקיבל היהודים' דשנת תרפ"ז הנדפס ב'התמים' דתמוז תרצ"ז. ואמר: יעצט זאל זיין א גוטע התחלה [= שתהיה כעת התחלה טובה].

פעם ג' ביום זה, בשעה 8:30 לערך, ליד הדלת של ה'מרכז' [= הוא משרד המזכירות בשנים האחרונות]. ואמר: עס זאל זיין בהצלחה, דער נייער סדר הלימוד. אויף דעם איז אויך חל בשמחה ובטוב לבב, און ס'זאל אראפקומען אין טוב הנראה והנגלה [= שיהיה בהצלחה, סדר

הלימוד החדש. גם על זה חלה ההוראה בשמחה ובטוב לבב, ושיומשך בטוב הנראה והנגלה].
[בשעה זו הובא המאמר מוגה ושאל: עס איז דא אסאך גרייזן? [= ישנן הרבה טעויות דפוס?]
והביט מעט בהמאמר).

~ מצב הבריאות של ההורים

בשבוע הזה – כתב ר' דוד לאביו בז' מרחשוון תשי"א – קיבלתי מכתב מכם מכ"ח תשרי, מה שאתה מבקש שאדע אם נכתב לך מכתב [מהרבי]. ברוך השם שמצב [בריאות] אמי הוטב, יעזור השם יתברך על להבא עוד טוב יותר. הלא אני כתבתי בצום גדליה פ"נ עבודה ונתתי לכ"ק אד"ש, ואני יודע שכ"ק אד"ש חפץ שיודיעו לו בשורה טובה (לא רק כשלא טוב, חס ושלום). אם כן היה אצלי במה להתחיל לדבר [היום] עם כ"ק אד"ש, ואחר תפילת מנחה כשנכנס בהיכלו, נכנסתי אחריו וסיפרתי שקיבלתי מכתב ממך ושאתה כותב ששלום אמי הוטב. אמר [אד"ש]: ברוך השם. וחשבתי בעצמי כשעמדתי בהיכלו אם לשאול בנוגע למכתב, אם כבר היה מענה לך אם לא. ופתאום שאל אצלי כ"ק אד"ש: מה כותב עוד אביך? ואמרתי שאתה שואל אם כבר היה מענה על מכתבך או לא. ואמר כ"ק אד"ש שעדיין לא ענה, מצד שהיה עסוק בהפ"נים [מחודש תשרי], ועוד. ואי"ה כשיענה על מכתבים יענה גם לך.

בהמשך המכתב מתייחס ר' דוד לנושא השופר של רבי לוי-יצחק:

ושאל אצלי כ"ק אד"ש אם לא מזכיר אתה במכתבך אודות מה שהוא כתב לך, שחפץ ליתן לך א טיכעלע פון דעם רבי'ן דעם שווער [=מטפחת מכ"ק מו"ח אדמו"ר], ומחכה למענה ממך באיזה אופן ליתן לך, אם ליתן לי ואני אשלח לך. ואמר עוד כ"ק אד"ש, שהשופר של אביו נ"ע היה אצלו – זה אמר בפנים שוחקות – ונראה שהיה קשה לך ליתן את השופר, עס איז גיווען א אתכפיא בא אייער פאטער אף צו געבן דעם שופר [=זו היתה 'אתכפיא' אצל אביכם לתת את השופר], ומבקש אתה איזה חפץ מכ"ק פון רבי'ן [מהרבי (הרי"צ)]. וכשיהיה לי מענה על זה, אז – אמר לי – שאומר לו, וויילע וואס ווייטער ווערט זי (היינו הטיכעלע) קלענער און קלענער [=משום שככל שעובר הזמן, היא (המטפחת) נהיית קטנה יותר ויותר...] בכלל אמר כל זה בלשון חיבה. היה נראה מלשונו הק' שהיה אצלך יקר השופר, ולא שהיה חפץ לומר איזה דבר על זה.

בכ"ב אדר ראשון תשי"א כותב ר' דוד לאביו: היום, כשנכנסתי להיכלו הק', כבר היה מכתב עם הפ"נ על השולחן בין עוד ניירות. אמר לי כ"ק אד"ש 'מסתמא אודות אמך נכנסת', וקרא המכתב בעיניו. אחר כך אמר לי כ"ק אדמו"ר שליט"א, אז איך זאל שרייבן דעם טאטען אז ער זאל בודק זיין די מזוזות, און זאל גיין צו א דאקטער אז ער זאל געבן איינשפריצונגען [=שאכתוב לאבי שיבדוק את המזוזות, וללכת לרופא כדי שייתן זריקות] אודות זה כמו שעושים בארץ ישראל. שאלתי איזה איינשפריצונג, וענה כ"ק אד"ש: הם יודעים שם האינשפריצונג הנוגע ל... און מ'דארף ניט מאכן פון דעם קיין וועזן [=ולא צריכים לעשות מזה עניין]. וכן אמר שהאינשפריצונג הוא אודות הוסט [=שיעול], ואודות דאקטער אמר: אויסגעפינען א דאקטער [=לברר ולמצוא רופא]. אמר איזו ברכה, ואינני זוכר הלשון בדיוק.

המצב כמדומה לי מובן. קודם כל לבדוק המזוזות תיכף כשיבוא המכתב, און אויסגעפינען א דאקטער אויף צו געבן איינשפריצונגען [=ולמצוא רופא שייתן זריקות]. ומאחר שאמר כ"ק אד"ש 'ניט מאכן פון דעם קיין וועזן' [=לא לעשות מזה עניין], בוודאי זהו צריכים לידע שהיא בריאה, וצריכים רק לעשות מה שאמר כ"ק אד"ש, ואז תהיה בריאה גם לעין כל.

ושוב כותב ר' דוד לאביו: די מאמע תחי' דארף וויסן אז זי איז געזונט, וויבאלד אז דער רבי שליט"א האט גיזאגט אז פון דעם דארפמען ניט מאכין קיין וועזן [=האימא שתחי' צריכה לדעת שהיא בריאה, מכיוון שהרבי שליט"א אמר שלא צריכים לעשות מזה שום עניין] (ממכתב ערב שבת פרשת שמיני תשי"א). ואם תרצו – די במכתב זה בלבד כדי ללמוד מר' דוד מהי אמונה בדברי הרבי...

בסגנון דומה כתב ר' דוד לאביו בח' תמוז תשי"א לגבי מצב בריאותו: אבקש לכתוב מה שלומך בפרטיות, ומה זאת, אם נשאר ח"ו איזה רושם מהמחלה הקודמת. כמדומה לי שכתבתי לך כשהייתי ב"ב ניסן [ביחידות לרגל יום הולדתו] אצל כ"ק אד"ש, אמר לי: 'איך האב באקומען א פ"נ מכוח דעם טאטין, איך האב געליינט אויפ'ן ציון. פון וואנען ווייסט מען אז דאס איז אויף די לונגען? מסתמא עס איז גארניט' [=קיבלתי פ"נ בנוגע לאביך, וקראתיו על הציון. מהיכן יודעים שזה בגלל הריאות? מסתמא זה שום דבר]. גם שאל אם היה אצלך איזה דבר על הלונגען [=הריאות] קודם לזה, ואמרתי שלא היה. ומאחר שכ"ק אד"ש אמר אז 'מסתמא איז דאס גארניט' [=מסתמא זהו שום דבר], אצלנו הוא דבר ודאי. ויעזור השם יתברך שתהיה בריא אולם (ביחס לקביעתו של ר' דוד שדבר שאצל הרבי הוא 'מסתמא' – אצלנו הוא דבר ודאי, יש להעיר מדברי הרבי במאמר שמה שאצל הרבי הרי"צ הוא 'בדרך אפשר' – אצלנו זהו דבר ברור).

כך כותב ר' דוד לאביו לאחר חתונת אחיו הרה"ת ר' שלום-דובער בסיון תשי"א: מזל טוב, מזל טוב, בעד חתונת [אחי] שלום בער יחי'. בודאי היתה בשעה טובה ומוצלחת, כמו שאמר לי כ"ק אדמו"ר שליט"א כשהייתי על יחידות בב' סיון, וזה לשונו הק': 'פאר איינס וועל איך געבן א מזל טוב פארן ברודער, איר ווייסט מסתמא אז בא אים אז אינגעכן חתונה. עס זאל זיין בשעה טובה ומוצלחת' [=בתחילה אאחל מזל טוב עבור אחיך. מסתמא אתה יודע שבמהרה תהיה אצלו חתונה. שיהיה בשעה טובה ומוצלחת].

~ הרבי מבטיח שהניירות יסתדרו

כניסתו של ר' דוד לארה"ב היתה מבחינת הרשויות בתור סטודנט שהגיע למטרת לימודים לתקופה מוגבלת של שנת לימודים אחת. בתחילת חורף תשי"א, לקראת תום השנה הראשונה לשהות בארה"ב, הגיש ר' דוד למחלקת ההגירה בניו יורק בקשה להארכת הוויזה שלו. ב-19 לפברואר 1951 נענה ר' דוד במכתב: 'בקשתך להארכת שהותך הזמנית נבדקה ונשללה. לפיכך הנך מתבקש לעזוב את ארה"ב עד התאריך שהורשית לשהות בה, או עד התאריך שקיבלת הארכה. הישארותך בארה"ב לאחר תאריך זה היא בלתי חוקית ועשויה להביא להוצאתך מהמדינה. מסמכי הנסיעה שלך וטופס הבקשה מסוג I-94 מוחזרים לך בזאת. אנו נכבד את

יציאתך מהמדינה לפני התאריך 1 במרץ 1951. בקשת ההארכה שלך נדחתה משום שאין ברשותך פספורט שעשוי לבסס את יכולת החזרה שלך למדינה זרה בתוך 60 יום לאחר תום תאריך ההארכה המבוקש'.

בחודשים הבאים נקט ר' דוד צעדים שונים כדי לנסות להאריך את הוויזה שלו, אך מאחר שכניסתו לארה"ב היתה בתור סטודנט שבא ללמוד בישיבה למשך תקופה מוגבלת – מחלקת ההגירה דחתה שוב ושוב את בקשתו. כל כמה שנקט השתדלויות ומאמצים שונים כדי להסדיר את העניין, נתקל מצד רשויות ההגירה בקשיים נוספים שהערימו עליו. בי"א סיון תשי"א כתב ר' דוד לאביו: 'עכשיו עדיין אני טרוד מעט אודות הניירות שלי, כי כבר נגמרו זמנם, וכבר קראו אותי הרבה פעמים. אבל בעזרת ה' הכל יהיה על נכון, כי כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר לי אודות הניירות: עס וועט מסודר ווערן [=זה יסתדר]'.
באלול תשי"א כתב ר' דוד לרשויות ההגירה באליס-איילנד: 'במענה למכתבכם מה-11 באוגוסט, בו אתם מבקשים ממני להגיש לכם את כל המסמכים שלי, הנני מצרף בזה את טפסי הבקשה של פולין אך אינני יכול להעביר אליכם בשלב זה את שאר המסמכים. הקונסול האמריקאי במונטריאול ביקש ממני את המסמכים הללו, בתור הוכחה לכך שיש לי מעמד של אדם שהוא 'מחוץ לתחום'. מיד לאחר שהוא יחזיר לי אותם, אעביר אותם אליכם'.
העניינים המשיכו להתנהל בעצלתיים, כפי שיסופר להלן בעמ'...

~ 'מרכז שליחות' בקיץ תשי"א

בשלהי מנחם-אב תשי"א נסע ר' דוד בשליחות ה'מרכז לענייני חינוך' – פרויקט שבמסגרתו יוצאים זוגות של תלמידי התמימים מ-770 לשליחות של חיזוק והפצת היהדות במדינות שונות למשך מספר שבועות. וכך כתב לאביו בקצרה באלול תשי"א: איזה שבועות מקודם, הייתי בשליחות ה'מרכז לענייני חינוך' בפאר ראקאוועי, במקום מושב הרב זעליג פארטמאן.

בקיץ תשי"א נסע ר' דוד בפעם השנייה בחייו ל'מרכז שליחות', והפעם בשיקגו. וכך דיווח לאביו במוצאי שבת פרשת פנחס: ביום חמישי [כ"ב תמוז] נכנסו הבחורים שנרשמו ליסע מה'מרכז' לכ"ק אד"ש, וכ"ק אד"ש אמר איזה דברים להנוסעים, גם אני בתוכם, ואכתוב לך קצת מה שדיבר [כאן בא תוכן הדברים שכבר נדפס בתו"מ חלק ג' עמ' 224 והלאה]. אי"ה מחר הנני נוסע עם בחור מ'תומכי תמימים' שנולד בארה"ב בשליחות כ"ק אד"ש על ידי ה'מרכז' לערך על שלושה שבועות. אהיה מסתמא בעיר שיקאגא והסמוך לה.

וכך הוא כותב לאביו משיקגו בח' מנחם אב תשי"א: השבוע הראשון היינו בעיר שיקאגא, ראינו הרבה רבנים ומנהלים מתלמוד תורה, וברוך השם הננו מצליחים בעבודתנו. בשבת קודש העבר הייתי בשיקאגא בבית-המדרש נוסח האר"י, עשינו שם 'מסיבות שבת' לילדים קטנים. בשלוש סעודות' סיפרנו מעשיות מכ"ק אד"ש. גם חזרנו דא"ח שם. לאחר השבת נסענו מחוץ לשיקאגא. היינו בשלוש עיירות, וגם שם ראינו הרבה אנשים וברוך ה' שהולך בהצלחה. על שבת קודש זה באנו לעיר שיקאגא. הננו על שבת קודש בבית-המדרש אגודת חב"ד, והרב דשם

[צבי הירש] שוסטערמאן, אחד מהתמימים שלמדו ב'תומכי תמימים' פה בברוקלין, א טאייערער יונגערמאן [אברך יקר], יש לו גם כן תלמוד-תורה פה ומסור ונתון לכ"ק אד"ש בכל תוקף. הננו נמצאים אצלו על שבת קודש, וגם נהיה אצלו בצום ביום א', ואי"ה לאחר השבת ניסע עוד הפעם חוץ לשיקאגא. ומקווים על כ' מנחם אב להיות חזרה בניו יורק.

בסיכום הנסיעה כתב ר' דוד לאביו: היינו בדרך 24 ימים. ברוך ה' הצלחתי בנסיעתי. הייתי בהרבה עיירות. היה נראה שהשם של ליובאוויטש ברוך ה' טוב מאד, ושמו של כ"ק אד"ש ברוך ה' על צד היותר טוב. במקומות הרבה, לא רק מאנ"ש כי אם סתם אנשים כלליים ופרטיים, שומעים בצימאון את דברי קודשו של כ"ק אד"ש. גם יש גבירים בשיקאגא שעושים מסחרם רק על פי עצתו של כ"ק אד"ש, ובעת דחוק שצריכים לברר דעת כ"ק אד"ש, מדברים עם כ"ק אד"ש על ידי טעלעפאן... זה היה נראה כי בפועל ממש אידין פלעגין זיך אפלעבין [=יהודים מתעוררים ומקבלים חיות], כי דבר חדש הוא להם שבארה"ב יהיו נוסעים תלמידי הישיבה לא בשביל לגבות מעות, כי אם לחיזוק היהדות.

~ "בהמות הייתי עימך..."

במכתבו לאביו מז' תשרי תשי"ב מתאר ר' דוד את התוועדות שבת נצבים תשי"א, ההתוועדות האחרונה בשנה זו:

אמר לר' שמואל זלמאנאוויטש שינגן את הניגון שכ"ק אדמו"ר [מוהרי"צ] זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע התפלל בו בראש השנה. ר"ש התחיל לנגן וכ"ק אדמו"ר שליט"א בכה הרבה בעת שניגן, ורמז בידו הק' שינגן הרבה פעמים. עוד קודם בעת הבכיות היה נשמע שאמר כ"ק אד"ש: "אז מ'מאכט א חשבון אין חודש אלול – ווערט דאך ניט גוט. מילא דער אויבערשטער גיט דאך השפעה טובה, אבער מיט וואס קען מען דאס נעמען? מ'דארף דאך האבען א כלי" [=כאשר עורכים חשבון בחודש אלול – הרי נהיה לא טוב. מילא הקב"ה הרי נותן השפעה, אבל במה אפשר לקבל אותה? הרי זקוקים לכלי]. ובסוף סיים, "וויבאלד דער אויבערשטער גיט, גיט ער דאך אויף אזא אופן מ'זאל קענען נעמען. זאל מען זינגען א פריילעכן ניגון, שמחה פורץ גדר" [=מאחר שהקב"ה נותן – הרי הוא נותן באופן כזה שיוכלו לקבל. שינגנו ניגון שמח, ושמחה פורץ גדר]. כאן מרשה ר' דוד לעצמו לכתוב קצת 'הרגשים': עפעס האט זיך גיטאן. פריער האט דער רבי שטארק געוויינט, דערנאך האט ער געהייסן זינגען א פריילעכן ניגון און זיין בשמחה. נאר מיר שטייען ווי די בהמות, ניט וויסנדיג גארניט [=משהו קרה שם. בהתחלה הרבי בכה חזק, ואחר כך הורה לנגן ניגון שמח ולהיות בשמחה... אבל אנחנו עומדים כמו בהמות, ואיננו מבינים כלום...]

אין בידינו מידע על החברותות של ר' דוד ללימוד חסידות בשנת תשי"ב, אך ביומנו של ר' אליהו גרוס מתשרי תשי"ב כתוב: 'בליל שבת שובה למדנו אחר זמן מעריב... למדתי עם דוד ראסקין את המאמר של ראש השנה [דתש"ט, שי"ל אז]. אחר מעריב של מנין ראשון הרב חזקוני נתן את המאמרים החדשים של שבת תשובה ומוצאי יום כיפור'.

במכתבו לאביו מתאר ר' דוד את מעמד חלוקת ה'לעקאח' באותו תשרי:

בערב יום כיפור לאחר כפרות והתפלה, חילק כ"ק אד"ש לעקאח. כשנתן לי, אמר לי 'א שנה טובה ומתוקה, הצלחה בלימוד, און דעם יאר א שידוך' [ושיהיה שידוך בשנה זו]. על כן אין לדאוג. ואחר כך אמר כ"ק אד"ש: "איך וועל בעטן איבערשיקן דעם טאט'ן" [=אבקש לשלוח לאביך], ונתן בידו הק' לעקאח עבוך ואמר: "איך ווינטש א שנה טובה ומתוקה און בבריאות הנכונה מיט דער מאמען בגשמיות וברוחניות" [=אני מאחל שנה טובה ומתוקה, ובבריאות הנכונה עם האימא, בגשמיות וברוחניות]. הלעקאח שלחתי לך בו ביום, מסתמא כבר קבלת אותו.

ביומנו של ר' אליהו גרוס מהתוועדות שמחת בית השואבה הוא כותב: "דוד ראסקין, 'שר המשקים', נתן 'משקה'..." וכך מתאר ר' דוד במכתבו קטע מהתוועדות שמחת בית השואבה: לי נתן 'לחיים' ואמר איזה דבר [=מעניין שר' דוד לא חושף כאן מה אמר לו הרבי]. אחר כך אמר כ"ק אד"ש:

'נעם פארן טאטען' [=קח עבור אביך], ונתן לי בידו הק' עוד הפעם לחיים'. לגבי ליל שמחת תורה הוא כותב לאביו: 'קניתי עבוך את הפסוק 'כי מציון' בפעם השלישית, וכ"ק אדמו"ר שליט"א אמר את הפסוק'. ובהתוועדות יום שמחת תורה: "לאחר הניגונים חילק כ"ק אד"ש בוטלאך יי"ש [=בקבוקי 'משקה'] לאותם שנמצאים בערי השדה, וגם לאלו שנוסעים, גם למאיר זרחי שהוא מהנוסעים. וביקש כ"ק אד"ש יי"ש, גם בוטלאך לא גדולים. הבאתי יי"ש, וחילק כ"ק אד"ש להרבה מערי השדה יי"ש שיקחו איתם למקומם.

על התוועדות אנ"ש ב-770 בליל שמיני-עצרת כותב ר' אליהו גרוס שאמרו 'לחיים' על יין, כי 'דוד ראסקין שמר את בקבוקי ה'משקה' להתוועדות הגדולה של הרבי'. והרב יואל כהן זוכר שבלייל שמחת תורה אחרי ההקפות, הרבי הלך לאכול סעודת יום טוב בדירת הרבי הריי"צ. לאחר הסעודה, כשהרבי ירד למטה, הבחורים עדיין היו ב'זאל' הקטן, חלקם רקדו וחלקם ישבו והתוועדו. על השולחן היה בקבוק ובו מעט 'משקה'. כשהרבי נכנס ל'זאל' וראה אותם, אמר: שמחת תורה, אז אידן זאגן 'לחיים' – וויל איך אויך משתתף זיין [=בשמחת תורה, כאשר יהודים אומרים 'לחיים', ברצוני להשתתף בזה גם כן]. הרבי ביקש שיביאו 'משקה' ור' דוד רץ להביא בקבוק. הרבי ביקש שימזגו לו כוס מלאה של 'משקה', אמר 'לחיים' ושתה את כל הכוס ואיחל (התוכן): זאל זיין א פריילעכער יום טוב [=שיהיה חג שמח], ושהשמחה תימשך על כל השנה כולה. ואחר כך קם והלך לביתו.

~ לימוד חסידות עם נערים בישיבה

מעורבותו של ר' דוד בחייהם הרוחניים של תלמידי הישיבה הלכה וגדלה מזמן לזמן, עד שבתחילת חורף תשי"ב פנתה הנהלת הישיבה לר' דוד וביקשה ממנו שיהיה אחראי על הבחורים ב'סדר חסידות' ושילמד חסידות עם כמה בחורים. סביר להניח שהפתק הבא שכתב ר' דוד לרבי הוא מאותה תקופה:

הנני בזה להודיע ששאלתי חוות דעת של ההנהלה, כמו שאמר לי כ"ק אד"ש על יחידות. התחלתי ללמוד עם כיתת תלמידים של הרב טננבוים, ממחלקת השנים לערך [גילאים] י"ד עד

ט"ז שישה תלמידים, ועוד שני תלמידים גדולים יותר. הלימוד בימי ב' וד' משעה 6 עד לערך 7:30. התחלתי ללמוד תניא, ובערב סיפורים אודות חסידים וחסידות. ואם יש איזה [?] ויעזור השם יתברך שיהיה בהצלחה.

בשנים תשי"ג-תשי"ד כבר קיבל ר' דוד כיתת בחורים במחלקת ה'מתיבתא' של 'תומכי תמימים' אשר שכנה אז ברחוב בדפורד פינת דין, כדי ללמד אותה חסידות. ובהמשך התמנה למשפיע בישיבה, עד שהתקבל למנהל הישיבה. על כל אלה – בפרק מיוחד א"ה.

~ לימודי 'סמיכה'

בהתוועדות כ"ד טבת תשי"ב עורר הרבי שתלמידי הישיבות צריכים ללמוד 'יורה דעה' ולקבל תעודת 'סמיכה' לרבנות לפני חתונתם. הרבי עורר את התלמידים לעסוק בזה בשקידה יתירה ופנה אל ראש הישיבה הגר"י פיקרסקי באומרו:

מסתמא תייגעו אותם, אבל סוף-כל-סוף תוציאו את הסמיכה. כוונתי רק שזה לא יהיה בנקל... בהמשך הדברים אמר הרבי: הבחורים שדיברו איתם אודות לימוד להוראה – וגם אלה שלא דיברו עימם, אך הם מוכשרים לזה – יקבלו זאת על עצמם, והחל מלילה זה, או ממחר בבוקר, ייגשו אל העבודה, בהתאם לסדרי הישיבה ושאר הלימודים שמחויבים בהם, וישלימו את הלימוד להוראה עד חג הפסח, ועל כל פנים לא יאוחר מחג השבועות.

עוד אמר הרבי שהדבר דרוש בתור הכנה לפני החתונה, והוסיף כי על אף שלכאורה לא נוגעת כל כך קבלת התעודה עם החתימה – בכל זאת דורשים מהבחורים לקבל 'תעודת סמיכה' כי בדרך זו יוכלו לדעת שאכן מילאו את תפקידם כראוי ולמדו את כל ההלכות הנחוצות (תו"מ חלק ד' עמ' 259 והלאה).

ר' דוד, כמו חייל ממושמע, נרתם מיד למילוי הוראתו זו של הרבי. בג' שבט תשי"ב הוא כותב לאביו: זה שהנך שואל מדוע עד הפסח אינני יכול לחשוב משום דבר [=כנראה הכוונה לענייני שידוכים], אחד מהטעמים הוא שכ"ק אד"ש אמר לי על יחידות שעד הפסח אקח 'סמיכה'. ובודאי אין לי פנאי כעת לחשוב שום דבר.

בי"ב אייר תשי"ב קיבל ר' דוד תעודת 'סמיכה' מראש הישיבה הרב פיקרסקי:

הן הרב התמים המופלג ירא אלקים כו' כש"ת מוה"ר דוד נ"י בהר"ר יעקב יוסף שו"ב נ"י המכונה ראסקין, תלמיד משיבה הקדושה תומכי תמימים ליובאוויטש, דיברתי עמו בהוראה בהלכות מחלק א' יו"ד וראיתי שיגע ומצא כדי מידתו ויודע לדמות מילתא למילתא וראוי להיות רב בישראל ומכירים אותו להיות איש נאמן ברוחו וכל קהילה נאה וחסודה אשר יקבלו אותו יזכו לרוב נחת ממנו, וידי תיכון עמו ויורה יורה כדת של תורה, וכל מין דין סמוכו לנא, ויכולים לסמוך עליו בענייני איסור והיתר.

ועל זה באתי על החתום, יום י"ב למטמונים תשי"ב לפ"ק, פה בראנקס ניו יורק

~ "ועד חזרת דא"ח"

לדברי ר' משה-פסח גולדמן, הסדר של חזרת דא"ח ע"י תלמידי הישיבה בבתי כנסיות החל עוד בחיי כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ: "אני זוכר פגישה במשרדו של מנהל ישיבות 'תומכי תמימים' חב"נ הרש"ג נ"ע, בנוכחות הרב מרדכי מענטליק ע"ה. הרש"ג הודיע לנו שהרבי (הרי"צ) דורש שהבחורים ילכו לחזור חסידות בבתי-כנסיות. כך זה התחיל. בדרך כלל יצאתי בשנות נעוריי לחזור דא"ח בבית-הכנסת של הרב ישראל ג"ייקובסון בשכונת איסט ניו-יורק. היו בתי-כנסת נוספים באיסט ניו יורק שהבחורים הלכו אליהם. בכל מקום הרשו לנו לדבר, בין אם אלה יוצאי הונגריה, נוסח האר"י או נוסח אשכנז".

כבר בהתוועדות ח"י אלול תשי"א החל הרבי לעורר את החסידים בדבר הצורך לצאת ולחזור חסידות בבתי-כנסיות:

"בני הישיבות, הנמצאים באהלה של תורה, ינצלו את הזמן שנשאר עד ראש השנה... ויתפזרו בכל העיר, ויחזרו בכל הבתי-כנסיות ובכל מקום שמתאספים כמה מישראל... ולומר להם מה שצריך לומר להם, מהו עניינו של אלול, מה עניינם של 'סליחות' ועניינם של י"ב ימים המיוחדים מח"י אלול עד ראש השנה... בסיום ההתוועדות שב הרבי על נקודת הדברים: צריכים לארגן ולסדר שבחורים, אברכים צעירים, בגיל העמידה וזקנים – ילכו לבתי-כנסיות לעורר יהודים בנוגע לעניינים דימים אלול"

(תו"מ ח"ג עמ' 316 ועמ' 326).

כאמור, לא בכל פעילות שהרבי דרש מהחסידים לבצע, מינה מיד אחראי על הפעילות. וכמו במקרים רבים אחרים, ר' דוד, שהיה מהראשונים לציית לכל הוראותיו של הרבי ולקדם את ביצועם בפועל ממש, היה מראשי המארגנים של פעילות זו – תחילה באופן לא רשמי, ולאחר מכן במסגרת רשמית שכונתה על-ידי הרבי 'ועד לחזרת דא"ח'. ר' דוד ביוזמתו החל לנהל את המבצע. הוא פנה לבחורים תלמידי הישיבה, עורר אותם להתמסר לביצוע ההוראה ושלח אותם למקומות ספציפיים ברחבי ניו-יורק. נזכר הרב עזריאל חייקין, אחד התמימים שהלכו לבתי-כנסיות בהשפעתו של ר' דוד: "היה בית-כנסת גדול בשכונת ברונזוויל, שבכל שבת הלכתי לחזור בו בעת סעודה שלישית מאמר או שיחה. הלכתי גם בשבתות מברכים כי הרבי היה מתוועד מיד אחרי מוסף, ולאחר ההתוועדות הלכו אנ"ש והתמימים לחזור חסידות בשעת מנחה. גם ר' דוד הלך לחזור דא"ח, אבל המיוחד שבו היתה העובדה שהוא לא הסתפק ביציאתו בפני עצמו, אלא דאג ואירגן שגם אחרים ילכו. כמו בכל מבצע חדש של הרבי, כמו בכל הוראה חדשה שהרבי נתן – דוד הצעיר היה זה שדאג לארגן את הפעילות ולהמריץ אחרים להצטרף לפעילות זו. זה הדבר המיוחד שבו".

ביומנו של הרב יואל כהן מסופר שבשבוע של פרשת וירא תשי"ב הורה הרבי למנהל הישיבה הרב מענטליק שכל התלמידים ילכו בכל שבת לאיזה בית-כנסת לחזור דא"ח, ואמר שזו תהיה תועלת הן למתפללים, שישמעו דא"ח, והן לתלמידים. הרבי הוסיף ואמר שהוא רוצה לקבל רשימה של הבחורים שחוזרים דא"ח בכל שבת, ורשימה של בתי-הכנסיות שהולכים אליהם.

"ראינו שהרבי מאוד רוצה שהבחורים ילכו לחזור דא"ח בבתי כנסיות", מסביר הרב ר' יואל כהן, "והחלטנו לדאוג לארגן זאת. 'ועד חזרת דא"ח' לא היה גוף רשמי שמישהו הקים, אלא גוף שקם מעצמו. חברי הוועד, כלומר: אלה שעסקו בזה בפועל, היו דוד ראסקין ומשה גולדמן, ואולי גם אני".

פרטים נוספים על כך מספר הרב משה פסח גולדמן: "עד אז היינו הולכים לחזור חסידות בבתי-כנסת רק לעיתים רחוקות, כעת הרבי אמר לרב מענטליק שהוא רוצה שהבחורים ילכו לדבר בבתי-כנסיות באופן תדיר. כשהרב מענטליק יצא מחדרו של הרבי, הוא חיפש שני בחורים שיוכלו להתמסר לארגון העניין. אינני יודע האם הרבי הורה לו לחפש שני בחורים למטרה זו, או שעשה זאת על דעת עצמו. אחד משני הבחורים הללו היה ר' דוד. הרבי אמר לרב מענטליק שאם יש בחורים שאינם יכולים ללכת לבתי-כנסיות, שיתפסו עשרה בחורים בישיבה ויחזרו חסידות לפנייהם. גם את האחריות על דבר זה הטיל הרב מענטליק על אותם שני בחורים".

בליל שישי, אור לו' טבת תשי"ב, נכנסו לחדרו הק' של הרבי שלושת חברי הוועד לחזרת דא"ח – ר' דוד, ר' משה פסח גולדמן ועוד בחור אמריקאי. הרבי הביע לפנייהם את אי שביעות רצונו מהדו"ח אודות חזרת דא"ח בבתי כנסיות ביום השבת-קודש ואמר שברשימת שמות התלמידים ההולכים לחזור דא"ח לא מופיעים שמותיהם של כמה וכמה מהתלמידים. הרבי ביקש למסור להם שמבלי הבט על כל התירוצים (שהדבר קשה להם, שאין מספיק בתי-כנסיות וכדומה) – אין זה סדר כלל, ועליהם ללכת לחזור חסידות בבתי-כנסיות. הרבי ביקש גם להדגיש שזה לא רק לטובת הבעלי-בתיים בבתי-הכנסת, אלא גם לטובת הבחורים עצמם, ולכן, אם אמנם אין מספיק בתי-כנסיות עבור כל התלמידים – שיחזרו דא"ח ב-770 או בבניין הישיבה בפני קבוצת תלמידים, ומה טוב שיהיו עשרה מישראל, כך שבכל שבת יוכלו כל תלמידי הישיבה לחזור דא"ח.

הרבי הוסיף ואמר שיש לבחור מאמרים קלים, שה'בעלי בתיים' יוכלו להבין אותם, ולכן ראו שהמשפיעים יורו לתלמידים איזה מאמרים מתאימים יותר לחזור בבתי-כנסת, וגם יבחנו את אופן חזרת המאמרים. והרבי סיים: אז איר וועט וועלן – וועט איר מצליח זיין און אויספירן! [=אם תרצו בכך – תצליחו לבצע את העניין!].

פרטים נוספים על אותה 'יחידות' אנו קוראים במכתב שכתב ר' דוד לאביו כעשרה ימים לאחר מכן: זה כמה שבועות שכ"ק אד"ש דיבר אודות זה שהתלמידים יחזרו דא"ח בהבתי-כנסיות בכל שבת-קודש, והנני מאותן המסדרים זה העניין. וביום ה' אור לו' טבת קרא כ"ק אד"ש אותי וגם שני חבריי מילידי ארה"ב, שאנחנו המסדרים החזרת דא"ח, ואמר שהרשימה שנתנו לו היו רק 20 בחורים. בהישיבה בהזאל נמצאים 70 בחורים, צריכים ש-68 או 69 תלמידים יחזרו דא"ח, ואם אין מספיק בתי-כנסיות יסדרו חבורות מעשרה תלמידים, כי בדבר שבקדושה צריך עשרה. ודיבר עוד בזה אתנו. ועכשיו ב"ה הולכים נ"ז [=57] תלמידים. בוודאי מובן שעד הפסח אין לי פנאי...

ר' דוד עצמו נהג ללכת בכל שבת בעת רעוא דרעוין לחזור דא"ח בבית-הכנסת של הרב האגר בשדרות אמפייר. מסתבר שהיתה לו שיטה מקורית לקשר מאמרי דא"ח כלליים לכל כל פרשה בתורה. כך עולה מדבריו של הרב שלום-בער בוטמן: "בכל שבת בצהריים היינו מתאספים יחד אחרי הסעודה וחושבים איזה מאמר מתאים לחזור בבתי הכנסת בשבת זו. אני זוכר שפעם היתה שבת פרשת ויחי ור' דוד הציע לנו לפתוח את הדברים כך: בתחילת הפרשה כתוב 'ויחי יעקב בארץ מצרים'. נשאלת השאלה: מנין היו ליעקב אבינו כוחות לחיות בארץ מצרים? התשובה היא ש'אין הקב"ה בא בטרונאי עם בריותיו', וכך אפשר להתחיל לחזור את המאמר הידוע ד"ה 'אין הקב"ה בא בטרונאי'... היתה זו המצאה של ר' דוד, לחזור מאמר ולהחליף את ה'דיבור המתחיל' שלו..."

כשבועיים לאחר מכן, בהתוועדות כ"ד טבת, עורר הרבי ברבים על דבר החשיבות לצאת לבתי-כנסיות ולחזור שם דא"ח, ואמר שתהיה לכך תועלת כפולה, הן עבור הבחורים עצמם שזה ידרוש מהם ללמוד חסידות (כולל האברכים הנישואים, הסבורים שתורת החסידות היא כבר אצלם 'כמונח בקופסה', וכעת יצטרכו להתייגע כדי לחזור מאמרי חסידות בעל-פה בבתי-הכנסת) והן עבור ה'בעלי בתים' בבתי-הכנסת, שהרי תפקידם של תלמידי ה'תמימים' הוא להיות 'נרות להאיר' ולזכותם ולהאירם באור תורת החסידות. (תו"מ חלק ד' עמ' 253 והלאה).

וכך כתב ר' דוד לאביו על התוועדות כ"ד טבת: דיבר שזה שצריכים לחזור דא"ח זה לא רק להתלמידים דתומכי תמימים, כי ג"כ לכל אנ"ש. שאצל התלמידים הטובה היא להם ולבתי הכנסת, אבל היונגעלייט [=האברכים הנישואים] חושבים שהם כבר גמורים [=מושלמים ('פארטיקע', באידיש)]. אבל לכל הפחות צריכים לחשוב אודות הבתי הכנסת. דיבר הרבה בזה.

בהתוועדות פורים תשי"ב פנה הרבי בין השיחות לאחד מתלמידי הישיבה ושאל אותו מדוע אינו משתתף בחזרת דא"ח בבתי-כנסיות. אי אפשר לדחות זאת, אמר לו הרבי, כי משיח צריך להגיע תיכף ("משיח דארף באלד קומען"). לאחר מכן פנה הרבי לכמה מחברי הנהלת הישיבה ואמר להם שישנם בישיבה כעשרה תלמידים שמסוגלים לחזור דא"ח בבתי-כנסיות ולעת-עתה אינם עושים זאת, ויש לתקן את הדבר. בהמשך לכך אמר הרבי שיחת-קודש שכולה הוקדשה לתועלת ולחשיבות של עניין זה, שיהודים ישמעו 'ווארט' מפנימיות התורה.

בליל י"א ניסן תשי"ב, יום מלאות יובל שנים להולדתו, קרא הרבי לחדרו הק' לחברי 'ועד לחזרת דא"ח', ביניהם ר' דוד ור' משה פסח גולדמן. "אני עמדתי שם בצד והסתפקתי אם להיכנס", נזכר הרב יואל כהן, "והרבי עשה לעברי תנועה כזו באצבעו ואמר: 'אבער דו גייסט דאך חזרן' חסידות' [= אבל הרי אתה הולך לחזור חסידות]".

כשהם נכנסו הרבי פתח בדברים והורה להם להודיע לבחורים הנוסעים לבתי הוריהם לחג הפסח, שהם מתבקשים להמשיך בסדר של חזרת דא"ח ברבים במקומות מגוריהם. להלן הנוסח של הדברים באידיש כפי שהוגהו על ידי הרבי (נדפס בהוספות ללקו"ש ח"ז עמ' 451):

ב"ה.

רשימת דברי כ"ק אדמו"ר שליט"א שאמר לוועד המסדר חזרת דא"ח,
ביום י"א ניסן תשי"ב.

איהר זאלט איבערגעבען אלע תלמידים, די וואס זיינען דא זאלט איהר זיי זאגען בע"פ,
די וואס זיינען אוועק געפארען זאלט איהר זיי שרייבן, אז זיי זאלען אויסניצען די טעג
פון פסח, די טעג וואס פאר פסח, און די טעג וואס נאך פסח, מען זאל חזר'ן חסידות,
ריידן דברי התעוררות וועגען יציאת מצרים, וועגען קריעת ים סוף, אין יעדער שוהל לפי
ענינה, ריידן וועגען אידישקייט, ריידן וועגען משיח'ן, יעדער איינער צו וואס ער איז
מסוגל. דער עיקר איז מען זאל טאן.

מען זאל ניט מיינען אז וויבאלד מען איז אוועק געפארען פון דאנענט, איז מען שוין פריי
פון דעם, נאר יעדער איינער דארף דאס אויסנוצן במקומו.

איך וויל האבן א פרטיות'דיקן באריכט פון יעדער איינעם ווען און וואו ער האט גערעדט
דעם ערשטן טאג פסח, דעם צווייטן טאג, שבת חוה"מ פסח, שביעי של פסח, אחרון של
פסח, די טעג וואס פאר פסח און די טעג וואס נאך פסח. זיי זאלן פריער מודיע זיין וואס
זיי רעכענען צו טאן און דערנאך מודיע זיין אייך וואס זיי האבען געטאן, וועל איך
דערנאך וויסן פון אייך.

איהר קענט דאס איבערגעבען בשמי כדי עס זאל זיין מעהר בזריזות.

ויתן השי"ת שיהי' בהצלחה.

להלן התרגום של הדברים (כפי שנדפס בתו"מ ח"ה ע' 99):

תמסרו לכל התלמידים – להנמצאים כאן תמסרו בעל-פה, ולאלה שנסעו תמסרו בכתב
– שינצלו את ימי חג הפסח, הימים שלפני פסח והימים שלאחרי פסח, לחזרת חסידות
בבתי כנסיות מענינא דיומא, יציאת מצרים, קריעת ים סוף וכיו"ב – בכל בית כנסת לפי
ענינו, כולל גם דברי התעוררות אודות יהדות, אודות משיח – כל אחד בהענינים
שמסוגל אליהם. והעיקר – שיתעסקו בזה ("מ'זאל טאן").

ולא יחשבו שבנסעם מכאן נפטרו מעבודה זו, אלא אדרבה, העבודה שנעשתה כאן, צריך
כל אחד ואחד לנצלה ולהביאה במקומו.

ברצוני לקבל דיווח מפורט מפעולתו של כל אחד ואחד מתי והיכן דיבר ביום ראשון
דפסח, ביום שני דפסח, בשבת חוה"מ פסח, בשביעי של פסח ובאחרון של פסח, בימים
שלפני פסח ובימים שלאחרי פסח. כדאי שתחילה יודיעו התלמידים התכנית שלהם,
ואחר כך יודיעו מה שעשו בפועל ואתם תודיעו לי. (תו"מ חלק ה' עמ' 99).

בעקבות הדברים עסקו שלושת חברי הוועד בארגון כל תלמידי הישיבה לחזרת דא"ח במקומות
בהם ישהו בימי הפסח. כך לדוגמה, דיווח אז התמים יהודא קרינסקי על חזרת דא"ח בבין

הזמנים בעירו, כאשר שב מהישיבה ב-770 ושהה בימי 'בין הזמנים' של חודש ניסן בבית הוריו בבוסטון, מאסטס:

ב"ה, מוצש"ק פ' צו ה'תשי"ב, באסטאן.

לכבוד ידידי דוד שי' ראסקין:

היום חזרתי המאמר ד"ה באתי לגני, ה'תשי"ב, בביהכ"נ אנשי ליובאוויטש כאן.

פ"ש לכל הבחורים,

חג כשר ושמח,

יהודא

ובחזרה לליל י"א ניסן תשי"ב. לאחר מסירת ההוראות לחברי 'ועד חזרת דא"ח', קרא הרבי לחדרו הק' לכעשרים איש, מהם זקני אנ"ש ומהם תלמידי ה'תמימים, ואמר לפנייהם מאמר דא"ח, ד"ה 'אדני-שפתי תפתח'. הרבי כתב לפני כן על פתק מי יהיו האנשים שייכנסו לשמוע את המאמר, וביניהם כתב את שמו של ר' דוד, בתור חבר הוועד לחזרת דא"ח. וכך כתב ר' דוד לאביו על אותו מעמד:

לאחר תפילת ערבית קרא כ"ק אדמו"ר שליט"א ל'ועד המסדר חזרת דא"ח' (ואני בתוכם), ודיבר שיסדרו במשך הפסח שידברו התלמידים. וכבר הוגה השיחה ע"י כ"ק אד"ש, וכשיהיה מקום בזה המכתב אשלח קטע מזה. ואחר זה נכנסו מקצת מהתלמידים עפ"י רשימה (ואני זכיתי להיות בתוכם) ע"י הרב חאדאקאו, וכל היונגעלייט שהיו באותו מעמד – להיכל כ"ק אדמו"ר שליט"א. כ"ק אד"ש אמר מאמר המתחיל "אדני שפתי תפתח" (כמובן קאפיטל נ"א דתהלים [=פרק התהילים החדש של הרבי]). הכותב, ובכה הרבה בעת אמירת המאמר. אחר המאמר בירכו אנ"ש את כ"ק אד"ש במזל טוב וכו', וענה כ"ק אד"ש: כל המברך מתברך וכו'.

פרטים נוספים שמע משפיע ישיבת תות"ל המרכזית 770 הרב שלמה זרחי: 'הרבי מסר לרב חדקוב רשימה של כעשרים חסידים והורה לו לקרוא להם לחדרו הקדוש. ביניהם היו הרב חדקוב עצמו, המשפיע ר' שמואל לויטין, ר' דוד ראסקין, ר' בערל יוניק, ה'חוזר' הרב ר' יואל כהן והמזכיר הרב לייב גרונר. בפני קבוצה זו אמר הרבי מאמר דא"ח. בין הזוכים להיקרא היה גם אבי השד"ר הרה"ת ר' אברהם מאיר ע"ה. הוא הגיע קצת באיחור, אך הרבי חיכה עד שיגיע ורק אז התחיל את המאמר. בעת המאמר היה נראה שהרבי מאוד נרגש. הרבי בכה מאוד במיוחד כאשר דיבר על הפסוקים שבהמשך הפרק, 'אלמדה פושעים דרכיך וגו'. כאשר סיים הרבי את אמירת המאמר, ניגש אל הרבי המשפיע הרה"ח ר' שמואל לויטין ואיחל לרבי 'תשמיעני ששון ושמחה', כשהוא רומז לפסוקים שבהמשך הפרק. כשחיוך נסוך על פניו הקדושות, ענה לו הרבי בציטוט מהמשך הפסוק: 'תגלנה עצמות דיכית'..."

בשולי הדברים יש לציין כי בתקופה הקרובה הוסיף הרבי לעורר ולתבוע בדרכים שונות על החשיבות של חזרת דא"ח. היו בחורים שבעת כניסתם ל'יחידות' הרבי תבע מהם למה הם לא הולכים לחזור דא"ח. מאידך גיסא, פעם סיפר מישהו לרבי שבגלל שחזר דא"ח ברבים הגיעה אליו טובה גדולה בגשמיות. ענה לו הרבי: הלוואי שהיו כולם מכירים בכך שזה מביא להם טובה, גם פשוט בגשמיות.

שתי אפיזודות מאותה תקופה העלה על הכתב הרב אהרן זאקאן ע"ה בזיכרונותיו: 'פעם אירע שהגעתי לבית כנסת, שם היה אחד 'א גוטער איד' [=אדמו"ר]. כאשר כולם התיישבו ליד השולחן, רציתי לחזור מאמר חסידות והם החלו להרעיש על זה שאני רוצה לחזור חסידות לפני רבם ולא אפשרו לי לדבר. כששכך הרעש, ניגשתי לבימה ואמרתי להם: היודעים אתם מה הפסדתם?! – ומיד החילותי לחזור על תוכן המאמר והשתרר שקט.

'בשכונת קראון הייטס התגורר באותם הימים האדמו"ר מספינקא. היה לו בית-כנסת באיסטערן פארקוויי אמנם בימות החול הי' נוהג להתפלל מנחה ב-770. שבת אחת הלכתי לבית-הכנסת שלו על מנת לחזור חסידות. חסידיו לא אפשרו לי לדבר, אבל האדמו"ר הורה שיאפשרו לי. וכך הוה'.

מספר הרה"ח ניסן מאנגעל: 'באחת היחידויות הראשונות שלי, הרבי שאל אותי איך אני חוזר למונטריאול. באותו זמן לא היה לי כסף לחזור בטיסה כי הייתי תלמיד בישיבה והחלטתי לחזור באוטובוס. לא חשבתי לרדת מהאוטובוס באחת התחנות באמצע הדרך, אך כשהרבי שמע זאת, אמר לי שבאמצע הנסיעה באוטובוס, כשהאוטובוס יעצור באיזה מקום בדרך, כדאי שארד באחת התחנות וכך אוכל לנאום לפני אנשים מקומיים. כשהרבי אמר זאת, ראה על פני שאני מופתע לשמוע את הרעיון. אמר לי הרבי: אל תדאג, צא"ח יטפל בצד הלוגיסטי של הענין.

'כשיצאתי מהיחידות, הרב חדקוב הפנה אותי אל ר' דוד והוא שאל אותי מתי אני נוסע. אמרתי שאעצור באולבני, שם גר השו"ב החב"ד ר' איסר בריקמן. באולבני, חיכה לי ר' איסר בתחנת האוטובוס, לקח אותי לביתו, ואחר כך לבית הכנסת ושם נאמתי במנחה לפני המתפללים. אחר כך הוא החזיר אותי לתחנת האוטובוס, משם המשכתי עם האוטובוס הבא למונטריאול'.

ר' דוד המשיך לשאת בעול האחריות הזו עוד כמה שנים, ולאחר מכן החליפו אותו הממונים אחיו לייבל ע"ה והת' נחמן סודאק.

~ הרבי מגיע בהפתעה ל'סדר' של הבחורים

לקראת ליל הסדר היה ר' דוד מראשי המארגנים של הכשרת וסידור מטבח הישיבה עבור כל תלמידי ה'תמימים' ב-770. וכך מתאר ר' דוד במכתבו לאביו את אירועי ליל הסדר בשנת תשי"ב:

לאחר תפילת ערבית דיום א', התלמידים כבר הלכו לסדר את הסדר של פסח, ואני עוד הייתי ב-770 א.פ. קרא אותי כ"ק אד"ש (כשהיה לבוש בהמאנטעל שלו) ושאל באיזה מקום עושים התלמידים את הסדר. עניתי שב'בית רבקה'. אמר לי כ"ק אד"ש שהוא חפץ לראות איך התלמידים עושים את הסדר, ושאלך עמו לשם. גם הלך הרב חאדאקאו. כשנכנס כ"ק אד"ש

ל'בית רבקה' כבר עמדו התלמידים כל אחד במקומו עם הקערות שלו. אמר כ"ק אד"ש: 'גוט יום טוב', ושאל אם זהו כל התלמידים שאוכלים כאן. עניתי שאחדים עוד חסרו.

דערנאך האט דער רבי שליט"א ארום געקוקט דעם ארט און געפרעגט: 'א וואו געפינט זיך די וויין? עס איז בעסער עס זאל ניט זיין לעבן אויוון'. האט מען באוויזן דעם ארט וואו עס שטייט [=אחר כך הרבי שליט"א הביט על כל המקום ושאל: היכן נמצא היין? ואמר: טוב יותר שזה לא יהיה ליד התנור (ובאמת היה רחוק מהתנור)]. ואמר: 'עס איז גאנץ גוט, עס איז אלץ פאראן, עס פעלט עס זאל זיין ניסן'ס? עס זאל זיין בהרחבה, א אמת'ע הרחבה' [=זה די טוב, הכל ישנו. האם חסר שיהיו אגוזים? שיהיה בהרחבה, הרחבה אמיתית]. לבסוף אמר כ"ק אד"ש: 'עס זאל זיין א פריילעכער סדר, מסתמא וועט מען זינגען א פריילעכן ניגון' [=שיהיה 'סדר' שמח, מסתמא ינגנו ניגון שמח]. אחר כך כשיצא, כשראה את המזוזה, אמר שהיא עומדת שלא כדבעי וצריכים לתקן זאת (האלכסון היה שלא כדבעי). אין לשער את השמחה שהיתה אצלנו בזה הסדר שזכינו שכ"ק אד"ש יבוא, ובפרט שהדגיש שיהיה בשמחה.

הרה"ת ר' יואל שי' כהן זוכר הערה נוספת שהרבי העיר: בחור אחד הניח קעריות קטנות על הקערה שלו ושם עליהן את המינים שעל הקערה. כשהרבי ראה זאת, אמר שלא מוסיפים על ששת המינים. 'אם יש לך חשש מפני 'שרויה' – אתה יכול להניח תחת המינים עוד נייר ועוד נייר, אבל לא להניח כלי'.

במכתבו על אחרון של פסח כותב ר' דוד לאביו: אמר שיחלק א שטיקל שמורה מצה [= חתיכת מצה שמורה] לכל אחד ואחד... כשנתן לי כ"ק אד"ש מצה, נתן לי עוד ואמר: 'דאס איז פארן טאטען' [= זהו עבור אביך]. ואחר כך נתן עוד ואמר: 'דאס איז פארן ברודער שלום בער' [= זהו עבור אחיך שלום בער].

~ כשהרבי התבטא: "מיין דוד"...

בשבת מברכים אייר, פרשת שמיני, תשי"ב היתה התוועדות מיוחדת במינה אצל הרבי, עד שזכתה אז בפי החסידים לכינוי 'שבת הגדול'. אך במכתבו של ר' דוד לאביו הוא מגלה טפח ומכסה טפחיים: בשבת קודש פרשת שמיני היתה התוועדות. אמר כ"ק אד"ש מאמר המתחיל 'לוינתן זה יצרת'. בכל שבת קודש מתוועד כ"ק אד"ש רק איזה שעות, ובזה השבת-קודש היתה ההתוועדות מהשעה 1 עד שעה 6.30 שהיתה השקיעה. והיה התוועדות מופלא כזה שלא היה עד היום, ודיבר הרבה לפרטיים. יש הרבה מה לכתוב מזה ההתוועדות... – סתם ולא פירש.

ב'הנחה' המודפסת של השיחה כתובים רק מעט מהדיבורים האישיים שנאמרו, וברשימת יומן של ר' בערל יוניק מופיעים רישומי דברים ממה שאמר הרבי באותה התוועדות. בפתח הדברים הוא מציין שבמשך ההתוועדות אמר הרבי הרבה פעמים 'לחיים' ודיבר עם כמה וכמה מהנוכחים באופן אישי בסגנון בלתי רגיל. בתוך הדברים אמר הרבי: מתי נוכל לפעול שבערל יוניק יצא מהמדידות וההגבלות?... בערל רוצה שהכל יהיה עם שכל והבנה. צריכים לעשות מה שאומרים – בין אם כן מבינים ובין אם לא מבינים! אין צורך להבין!

והרבי המשיך: בערל יוניק זאָגט אַלץ מיין דוד (ראסקין). דוד האָט דער אויברשטער געהאַלפן אַז ער פירט זיך אָן חשבונות [= בערל אומר הכל ל'דוד שלי'. לדוד עזר הקב"ה שהוא מתנהג בלי חשבונות]. הוא חושב שאצלו זוהי מסירות נפש, אבל גם זו עדיין מדידה והגבלה. כשהוא יצא מהמדידה והגבלה...'

בהמשך ההתוועדות אמר הרבי: ס'איז שוין שפעט, די בחורים דאַרפן גייען חזר'ן חסידות, אזוי ווי דוד ראָסקין, בערל יוניק [= השעה כבר מאוחרת. הבחורים צריכים ללכת לחזור חסידות, כמו דוד ראסקין ובערל יוניק...]

יש לציין כי ר' דוד נהג במשך השנים לחזור פעמים רבות על תוכן דברי הרבי הנ"ל – לא עליו אישית אלא על כך שצריכים להתנהג למעלה מכל המדידות וההגבלות. ר' דוד היה תמיד מספר בחיות גדולה על כך שהרבי תבע אז מכל הנוכחים ללכת בכל שבת לחזור דא"ח בבתי כנסיות והרבי רצה לדעת מי הולך בכל שבת לחזור דא"ח. היו אז רשימות מסודרות של ההולכים לבתי-הכנסת בכל שבת, ואחר כך הרבי היה מקבל דו"ח עם רשימת כל ההולכים. באותה שבת עצמה אף אחד לא הלך לחזור דא"ח, כי הרבי התוועד עד אחרי צאת הכוכבים, שעה שכל המתפללים בבתי-הכנסיות כבר מתחילים מעריב של מוצאי שבת...

מתוך הדוחות של שנת תשי"ב עולה כי ר' דוד היה הבחור היחיד שהלך לחזור דא"ח בכל השבתות של אותה שנה (מלבד שבת פרשת שמיני הנ"ל).

~ פטירת אחיו של הרבי

בי"ג אייר תשי"ב נלב"ע הו"ח וכו' ר' ישראל-אריה-ליב ז"ל, אחיו של הרבי. כידוע הרבי עשה אז מאמצים רבים כדי להעלים את דבר הפטירה מידיעת אמו הרבנית נ"ע, על מנת לחסוך ממנה צער. בעת קימת הרבי מה'שבעה' אמר שיחה, ובסיומה נתן כסף לר' דוד כדי לערוך התוועדות בקשה לסיום ה'שבעה'.

במכתבו לאביו מחודש סיון תשי"ב, כותב ר' דוד: המכתב להרבנית חנה שתליט"א קיבלתי ומסרתי לה. פגשתי אותה ברחוב באיסטערן פארקוויי סמוך להישיבה, שחיכתה על כ"ק אד"ש (שבכל יום כ"ק אד"ש הולך אצלה), ואם כן לא קראה את המכתב בפניי ולכן אינני יודע איזה רושם עשה המכתב עליה.

ועכשיו אכתוב לך דבר סודי, ואפשר שאצלכם זהו לא סוד, ומאחר שאצלי הדבר בסוד אין לי רשות לגלות בגלוי. היינו אודות זה האסון שהיה באינגלאנד באחיו של כ"ק אד"ש, ייבדל לחיים טובים וארוכים. זה היה בי"ג אייר. כ"ק אד"ש קרע קריעה וישב שבעה, וציוה כ"ק אד"ש שיעשו זאת בסוד, כדי שלא יגיע לאוזן אמו שליט"א. ובחר כ"ק אד"ש מנין מצומצם שיתפלל בחדרו הק' במשך השבוע, ודווקא שיהיו בעלי סוד אותן מהמנין, ושיהיה בלי פרסום (זכיתי להיות באותו המנין).

כ"ק אד"ש הלך בכל יום לאמו כמו קודם, כדי שלא תבין שום דבר. אצל התיבה התפלל הרב חאדאקאו, וכ"ק אד"ש אמר את הקדישים. זה היה בהשבוע הראשון, ואחרי השבעה כנראה

ששכר כ"ק אד"ש את אחד מאנ"ש שיאמר הקדישים. כ"ק אד"ש התפלל כמו בכל השנה מנחה ומעריב עם הציבור באולם הישיבה.

זה שהנני כותב לך – אבקשך שלא תפרסם לשום אדם אפילו בסוד. ובאמת לא היה צריך לכתוב כלל אודות זה, כמו שהנך רואה שלא כתבתי עד עכשיו מזה שום דבר, רק משום מעשה שאכתוב בסמוך כתבתי בקיצור אודות זה. כמובן שעשו עצות כדי שלא יבואו מכתבים ישר לידיה, כדי שלא תדע מהמכתבים [על פטירת בנה].

כשמסרתי המכתב לידיה, כנראה שסיפרה זה לכ"ק אד"ש, ואתמול כשהיה חברי דובער יוניק אצל כ"ק אד"ש, שאל כ"ק אד"ש אצלו אם הוא יודע אודות המכתב ואם אין שם שום דבר אודות הנ"ל (עם דובער יוניק הנני נמצא בחדר אחד ביחד, וכבר סיפרתי לו אודות קבלת המכתב ושאלו שם שום דבר, על כן נראה מובן ששאל אצלו כ"ק אד"ש). ואמר לו כ"ק אד"ש למסור לי, כמדומה לו שכך היה הלשון הק': 'איבערגעבן דוד'ן אז ער זאל שרייבען אין ארץ ישראל אז מ'זאל דער מוטער ניט שרייבן מכוח דעם גארניט' [=למסור לדוד שיכתוב לארץ ישראל שלא יכתבו לאמי מאומה בנוגע לזה]. ועל כן כתבתי לך כל ההקדמה, רק בשביל זה שמסר כ"ק אד"ש. וכמובן גם כן שתעשה זה בלי פרסום, להודיע לאותן שהנך יודע שיש להם איזה קישור מכתבים עמה. זה דייקתי מלשונו הק' 'ער זאל שרייבן אין ארץ ישראל' [=שיכתוב לארץ ישראל], ולא אמר רק שאכתוב לך – נראה שחפצו שתביא זאת גם לשאר אנ"ש שכותבים מכתבים אליה. ובוודאי צריך להיות זה בלי פרסום.

להפוך יהודי לשומר-מצוות בתוך שבועיים!

בקית תשי"ב יצא ר' דוד בשליחות ה'מרכז לעניני חינוך' לסינסינטי, אוהיו, עם התמימים: אשר מנדלוביץ, יהושע וילנסקי ואליהו גרוס. במסגרת ה'מרכז שליחות' עסקו בהפצת וחיזוק היהדות, וכן בהפצת ספרים וחברות שיצאו לאור על-ידי 'קה"ת' בניו-יורק.

כך כתב ר' דוד להוריו במוצאי ש"ק פרשת מטות-מסעי, אור לכ"ט תמוז: הנני נוסע אל"ה מחר בשליחות כ"ק אד"ש על ידי ה'מל"ח' על ג' שבועות, עד כ' מנחם-אב שמקווים שאז תהיה התוועדות. הנני נוסע לאהייה, זהו כחמש עשרה שעות מניו-יורק. אתי נוסעים עוד שני תלמידים מתומכי-תמימים, ילידי ארה"ב. הננו נוסעים על הקאר [=במכונית] שהם בעצמם יוליכו בכל משך הג' שבועות.

לימים סיפר ר' דוד: "לפני שנסענו בתשי"ב בשליחות המל"ח, נכנסנו להיכל קודשו של הרבי. הרבי אמר לנו: כאשר אתם רואים יהודי, תמסרו לו דרישת שלום ממני. וכך עשינו. כל יהודי שפגשנו ברחוב, מסרנו לו ד"ש מהרבי. היו יהודים התפלאו: הייתכן שהרבי מליובאוויטש מסר לי דרישת שלום?! מאיפה הוא מכיר אותי בכלל?! לשאלה כזו היינו עונים: 'אם יש לך שאלה, שלח מכתב אל הרבי ושאל אותו את השאלה. מה שאנחנו יודעים הוא שהרבי מסר לך ד"ש...'

באותה 'יחידות' שלפני צאתם לשליחות שאל ר' דוד את הרבי האם עליו ללבוש עניבה בתקופת שליחותו, כפי שממליצים לו חבריו לעשות. ענה לו הרבי: בחור חסידי אינו צריך ללכת עם

עניבה, ומה שאני לובש עניבה, זהו משום שכך נהג הרבי [הרי"צ]. אבל כאשר יוצאים לשליחות וכדומה, יכולים ללבוש עניבה באופן זמני, עראי.

פרטים אחדים על הנסיעה סיפר הרב צבי הירש לוסטיג: 'אבי גר בסינסינטי. בתשי"ב הגיעו ל'מרכז שליחות' בסינסינטי ר' דוד ראסקין ור' אליהו גרוס. ר' דוד לא שלט אז היטב בשפה האנגלית ולכן הדובר הראשי בפגישותיהם עם אישי ציבור היה ר' אליהו גרוס, נער יליד אמריקה. בין אישי הציבור שפגשו היה הרה"ג הרב אליעזר סילבר, רבה של סינסינטי, שנודע ברחבי העולם כעסקן ציבורי גדול. הבחורים התארחו בבית סבי הרב לוסטיג, שהיה במשך שנים רבות הגבאי של הרב סילבר והרב סילבר הכיר לו טובה על כך. כעת סבי ביקש מהרב סילבר שיקבל את הבחורים באופן מכובד, וכך היה.

'הרב סילבר שאל אותם לשם מה הגיעו לעיר, והם אמרו שהגיעו כדי לקרב יהודים ליהדות. שאל אותם הרב סילבר כמה זמן הם עומדים לשהות בעיר, והם ענו: כשבועיים. הרב סילבר תמה: בתוך שבועיים אפשר לגרום ליהודי להיות שומר מצוות?! ור' דוד ענה: כן, ככה זה!

'בסינסינטי חי אז צעיר יהודי ששם משפחתו שעריף. הוריו נפטרו והותירו לו בירושה בית גדול. כעת סבי הציע לו שארבעת הבחורים ילוננו בביתו, והוא הסכים. הבחורים השפיעו עליו לטובה ובתוך שבועיים הוא חזר בתשובה בזכותם ובמשך הזמן הפך לחסיד...

'אחרי תקופה מסוימת הרב ישראל ג'ייקובסון סידר לאותו צעיר שידוך עם נערה מממפיס, טנסי, והרב סילבר מסינסינטי אירגן כסף להוצאות החתונה. האימא של הכלה לא רצתה שבתה תחבוש פיאה, ובאותן שנים הרבי התנה את הסכמתו לסדר קידושין בכך שהכלה תחבוש פיאה. הרב סילבר קרא לאם הכלה ודיבר איתה על כך עד שהסכימה. לאחר מספר שנים עברה משפחת שעריף לשיקגו ונולדו להם עשרה ילדים, כולם שומרי מצוות.'

הרב יעקב גולדשטיין שגדל בנעוריו בסינסינטי ושהה שם באותו קיץ, מתאר בהתפעלות את הרושם שהבחורים עשו עליו כילד בן שמונה: 'אבי התרגש מאוד כשהשלוחים הגיעו ושמח מאוד על הזכות לארח אותם, והם השפיעו עלי השפעה חסידית ברוכה.'

בכ"ד מנחם-אב תשי"ב כתב ר' דוד להוריו: נסעתי מכאן ביום א' אחר שבת מברכין מנחם-אב. נסעתי יחד עם שלושה חברי, ילידי ארה"ב. נסענו בקאר מניו-יורק, ולמעלה על הקאר היה סיין [=שלט], נכתב באותיות גדולות באידיש ואנגלית: 'מרכז לעניני חנוך', ומבאר מהו העבודה של ה'מרכז'. כך נסענו ג' שבועות. ביקרנו הרבה מקומות, וברוך ה' שהצלחנו בעבודתנו. בכלל, בשנה הזאת נסעו הרבה תלמידים, יותר מבשנה העברה, והיו בכל קצוי ארה"ב, גם במקומות הרחוקים מניו יורק.

כ"ק אד"ש היה חפץ שבשנה הזאת תהיה הנסיעה בפרסום. בהרבה עיירות כתבו בהעיתונים אודות נסיעת התלמידים בשליחות כ"ק אד"ש. גם אנחנו כשהיינו בעיר סינסינטי, שם הכותב העיתון היהודי הוא דאקטאר שמיד, שהיה בוועד ההצלה באשכנז ואחר כך בצרפת, ויודע היטב את אנ"ש וכותב הרבה פעמים אודות ליובאוויטש. הוא לקח תמונה מהנוסעים כמו שעומדים

אצל הקאר, ויהיה זה בהעיתון, ויכתוב עוד בפרטיות אודות הנסיעה. בוודאי זה יגרום נחת רוח לכ"ק אד"ש...

עומדים מימין לשמאל: ר' דוד, ר' אשר מנדלוביץ, ר' אליהו גרוס ע"ה ויבלחט"א ר' יהושע וילנסקי

בשבוע הזה הייתי אצל הרבנית חנה שתליט"א אם כ"ק אד"ש, וסיפרתי לה מהנסיעה. אמרה לי שהיא שאלה אצל בנה כ"ק אד"ש אם באתי חזרה לכ' מנחם-אב, מפני שהיא חפצה שאני אהיה על ההתוועדות הזאת, שאני הייתי בשעת מעשה.

נחת רוח לרבי מהשם 'לוי יצחק'

בט"ו סיון תשי"ב כתב ר' יעקב יוסף אביו של ר' דוד להרבנית חנה נ"ע: "כשקיבלתי מבני התמים מר דוד שי' על דבר שכבודה ביקשה בענין השם של כבוד הרה"ח אישה זצ"ל זי"ע, סיפרתי מזה בסוד לידידי הרה"ח ר' חיים שאול ברוק שי' הנ"ל, ועכשיו כשנולד אצלם הילד הזה החליטו לקרוא אותו בשם לוי יצחק שיחי' לאורך ימים, בשם כבוד אישה הרה"ח זצ"ל, ואני הייתי המוהל אצלו."

במכתבו של ר' דוד לאביו מכ"ד מנחם-אב תשי"ב הוא מתייחס גם לנושא זה: **בדבר גילוי הסוד הזה, הנה זה שהנך כותב שהם [משפחת ברוק] התרעמו עליך שגילית את הסוד [לרבנית חנה], אדרבה: צריכים להיות בשמחה מזה שעל ידינו גרמו נחת רוח לכ"ק אד"ש, וכמו שכותב במכתבו 'קורת רוח ביותר'. וזה שהנך כותב שזהו השם הראשון, לא כן הוא, כי אז סיפרה לי**

אם כ"ק אד"ש שכבר מנחם מענדל ראבינאוויץ, אח של הירשל ראבינאוויץ נתן על שם ר' לוי יצחק, ועוד יש אחדים. ובוודאי מכל שם שייתנו יגרמו נחת רוח. ובוודאי יודע כ"ק אד"ש שאתה הוא המציע, כי כנראה שזה שאמרה לי אז שאכתוב לך, הוא מפני שזאת המשפחה היתה אז באלמא אטא, ובוודאי יודע זאת כ"ק אד"ש, או זהו עצתו. וכל דבר היא מספרת לכ"ק אד"ש, ובוודאי תספר גם אודות מכתבך אם לא תראה אותו.

הרבנית חנה התרגשה מאוד לקבל את המידע, ושיתפה בו את בנה הרבי. ולא הסתפקה בכך, אלא יצאה לרכוש מתנה מיוחדת, בגד מתאים לתינוק הרך, ושלחה זאת במצורף למכתב הבא להלן ששלחה אל ר' יעקב יוסף:

ב"ה. יום ג' ח' תמוז תשי"ב

ברוקלין, נ.י.

כבוד הרה"ח וכו' מו"ה יעקב יוסף יחי

ע"ש רעיתו הכבודה תחי' עם בניהם היקרים יחיו

שלום וברכה!

מכתבו מיום א' ט"ו סיון קבלתי במועדו ולעונג הי' לי לקרוא ששלום אתכם ושביעי רצון אתם מתוצאות המכתב אודות בנם יחי, יתן ה' שיהי' בהצלחה.

מז"ט משמי להרה"ח מו"ה מ' מענדל ברוק וזוגתו תחי' בעד הולדת בנם "לוי יצחק" יחי' לארך ימים טובים. ויקבלו ממנו רוב נחת בגשמיות ורוחניות, זאל וואקסען מיט הצלחה כחפצם.

שולחת אני מתנה [עבור] הבן הנולד זאל ער נוצן געזונטערהייט בהנאה.

אתי ת"ל שלום. כתבו.

בברכת כל טוב סלה לכל משפחתכם.

אסיים

דר"ש

חנה שניאורסאהן

לאחר שאבי הבן, ר' מנחם-מענדל ברוק ע"ה, הודיע לרבי על הולדת בנו והכנסתו בבריתו של אאע"ה, כתב לו הרבי מכתב עם ביטויים נדירים ביותר:

ב"ה, י"ב סיון תשי"ב

ברוקלין

הור"ח אי"א נר"נ וכו' מוה"ר מנחם מענדל שי

שלום וברכה!

זה עתה נתקבל מכתבו, בו מודיע אשר נולד לו בן למזל טוב ונקרא שמו בישראל ע"ש
אאמ"ר ז"ל [כאן הוסיף הרבי בכתב-יד-קודשו]: לאורך ימים ושנים טובות.

והנני בזה להביע ברכתי, אשר הוא זוגתו שיחיו יגדלוהו לתורה לחופה ולמעשים טובים
מתוך הרחבה ומנוחת הנפש ומנוחת הגוף.

כשאהי' על הציון של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, אזכירו ואת זוגתו ואת
הרך הנימול שיחיו לבריאות הנכונה ולטוב גשמי ורוחני, ויהי רצון מהשי"ת, אשר כשם
שגרם לי קורת רוח ביותר במה שקרא בנו בשם אאמ"ר ז"ל, הרי יזכהו השי"ת להיות
בקורת רוח ונחת רוח מכל בני ביתו וגם מעצמו שיחיו, הן ממצבם בגשמיות והן ממצבם
ברוחניות, ויזכה לבשר תמיד אך טוב וחסד,

בברכת מזל טוב [חי"ק]

~ התייסדות את"ה [איגוד תלמידי הישיבות]

מחורף תשי"ג לא הגיעו לידינו מכתביו של ר' דוד להוריו, אך מצאנו קטעי יומן של ר' דוד
מאותה תקופה המתארים את כל הנעשה בבית חיינו. להלן נביא רק מקצת מהדברים, בעיקר
אלה הנוגעים אישית לר' דוד:

ערב יום כיפור. לאחר תפילת שחרית חילק כ"ק אד"ש לעקאח, ובעת נתינת הלעקאח היה אומר
'לשנה טובה ומתוקה'. כשנתן לי הלעקאח אמר 'שנה טובה ומתוקה', ואחר כך נתן בידו הק'
עוד חתיכה ואמר: דאס איז פאר די עלטערן [= זהו עבור הורידך]. ואמר עוד הפעם: שנה טובה
ומתוקה.

לפני כל נדרי נכנסו הת' הבחורים לקבל ברכתו הק'. מסר שייכנסו התלמידים שלומדים דא"ח
אצל הרב דזייקאבסאן, אצל הרב לעויטין 'אדער די וואס לערנען פאר זיך' [= או אלה שלומדים
לעצמם].

ג' דחול המועד סוכות. היום התוועד עוד הפעם כ"ק אד"ש, שהיה המשך להתוועדות הקודמת,
ובעיקר היתה ההתוועדות עבור האיגוד דאת"ה – איגוד תלמידי הישיבות – שחברי האיגוד
צריכים ללמוד בכל יום שולחן-ערוך אורח-חיים 10-15 מינוט, וליתן צדקה פרוטה ביום ב' וביום
ה' וביום ו', ולקרב עוד אחד לתורה ומצוות, והנתינת צדקה תהי' נתינת כוח על זה.

כדאי להזכיר כאן כי היוזמה להקמת 'איגוד תלמידי הישיבות' בארה"ב החלה ע"י כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ בשמחת-תורה תש"א, במטרה להגדיל את מספרם של תלמידי הישיבות, אך מפני כמה סיבות היוזמה לא יצאה אז אל הפועל. בהתוועדות יר"ד שבט תשי"ב חידש הרבי את הארגון, והציע שהנהלות הישיבות יארגנו את פעילות את"ה בישיבות, כאשר יהיו בין התלמידים 'חברים פעילים' ו'חברים מקבלים', וביקש שכל אחד מהחברים ישלם מדי חודש 'מס חבר' בסך השווה לפרוטה אחת ממטבע המדינה. הרבי אף אמר שהמטרה היא שבמשך הזמן יצטרפו לאת"ה גם תלמידים מישיבות לא חב"דיות.

עתה, בהתוועדות שמחת בית השואבה תשי"ג, שב הרבי לנושא זה. הרבי הזכיר שתלמידי הישיבות צריכים לפעול בשני תחומים – עבודה עם עצמו ועבודה עם הזולת – אך בעוד שבתחום הראשון קל יותר לבחור ישיבה לעסוק בו, הרי שהתחום השני דורש חיזוק ועידוד מיוחדים. וההתאגדות במסגרת של ארגון רשמי תוסיף חיזוק בזה. כאן התווה הרבי שלושה קווי פעילות מעשיים לחברי את"ה: (א) כל חבר את"ה יגביל את עצמו למשך זמן קצר בתקופה הקרובה, שבה ישפיע לפחות על יהודי אחד להוסיף בענייני תורה ומצוות, (ב) כדי להצליח בפעולה הנ"ל, יחליטו חברי את"ה לתת באופן קבוע צדקה בימים שני, חמישי ושישי, (ג) מאחר שקיימת בעולם הישיבות הזנחה של לימוד ההלכות הצריכות, יקפידו חברי את"ה ללמוד בכל יום 10-15 דקות שולחן-ערוך אורח-חיים. הרבי הבהיר כי על אף שנראה לכאורה שמדובר בדברים קלים, הרי זו תהיה התחלה טובה להרחבת הפעולות בזה. עוד אמר הרבי שתפקידו של הממונה על את"ה בכל סניף יהיה להזכיר מדי פעם לכל החברים לקיים את ההוראות.

בהתוועדות שבת בראשית תשי"ג אמר הרבי שעל חברי את"ה, בנוסף לכלל החסידים, מוטל חיוב מיוחד להקפיד על לימוד שיעורי חת"ת. באותה התוועדות הורה הרבי שכל אחד מחברי את"ה ידאג לצרף חבר נוסף לאת"ה, עד י"ט כסלו הבא עלינו לטובה. ביומנו מתאר ר' דוד את אותה התוועדות: 'לאיזה מהבחורים אמר שיאמרו 'לחיים' על כוס מלאה: לבערל יוניק, לי, לשלום מרזוב... באמצע ההתוועדות דיבר עוד הפעם אודות האיגוד דאת"ה שצריכים ליתן פרוטה בכל יום ולקרר עוד יהודי אחד עד י"ט כסלו'.

[יש לציין כי במכתבו מח"י מנחם-אב תשט"ז מבהיר המזכיר הרב חדקוב את ההבדל בין 'צעירי אגודת חב"ד' ל'את"ה': צא"ח פועל בהפצת היהדות בכל השטחים, ואת"ה מתמקד בתוך עולם הישיבות – לעורר את תלמידי הישיבות להתחזק בשמירת זמני הלימודים בישיבה ולהוסיף עליהם, להוסיף בקיום המצוות בהידור ובלמוד תורת החסידות, וכן לקרב את בני הנוער שעדיין אינם לומדים בישיבות ולהשפיע עליהם להוסיף בתורה ומצוות ולהשתדל להכניסם בין כותלי הישיבות].

בתחילת חשוון תשי"ג שאל ר' דוד את הרב חדקוב כמה פרטים בנוגע לקירוב חברים חדשים לאיגוד את"ה. הרב חדקוב הציע שיעלו על הכתב את השאלות והוא יברר זאת אצל הרבי. כמה מחברי האיגוד כתבו אפוא את המכתב דלהלן, ור' דוד מסר זאת לרב חדקוב לצורך בירור אצל הרבי.

ב"ה, י' חשוון תשי"ג

כבוד הנהלת את"ה,

בקשתנו להביא לפועל את ההוראות שהורה לנו כ"ק אדמו"ר שליט"א לקרב לכל הפחות עוד חבר לאיגוד את"ה. אנו שואלים השאלות דלהלן:

א) אם הכוונה היא שהחברים החדשים יקבלו עליהם עכשיו כל ההוראות החדשות שיורה ההנהלה דאת"ה, ואז השאלה היא איך לבאר לבן ישיבה אחרת, מה הוא ענין ומטרת האיגוד דאת"ה, או שמספיק שלעת עתה יקבלו עליהם רק ההוראות שהיו עד עכשיו, היינו שיקבלו עליהם ליתן צדקה בכל יום, וללמוד שולחן ערוך אורח חיים. ואז היא השאלה: איך לבאר להם למה צריך להוראות אלו איגוד דוקא? הרי אפשר לעשות הדברים הנ"ל גם בלי איגוד.

ב) אם לימוד הג' שיעורים [חת"ת] מעכב להיכנס בתור חבר את"ה.

ג) אם החברים הנכנסים עכשיו בהאיגוד, מחויבים גם כן לקרב עוד חבר להאיגוד, או לכל הפחות לקרב עוד יהודי לענינים אחרים.

להלן המענה של הרבי בעל פה שקיבל ר' דוד מהרב חדקוב:

א) צריכים לומר להם רק את ההוראות שהיו עד עתה. ובמענה לשאלה למה צריכים על זה איגוד? – צריכים לעיין בד"ה 'החלצו' [תרנ"ט] מפרק י' ואילך, ובהוספה מפרק ו' ואילך [שם מבוארת מעלתה של החלטה טובה שמתקבלת בציבור, בגלל כוח הרבים וכו'].

ב) הג' שיעורים [חת"ת] – אין מעכבים.

ג) זהו באיזה אופן שיכולים לפעול עליהם.

ביומנו מי"ט כסלו כותב ר' דוד: 'בעת ההתוועדות דיבר להאיגוד דאת"ה שכמו שעד י"ט כסלו כמעט כל החברים עשו זה שהעמיס עליהם, (היינו, לפחות להביא עוד חבר להאיגוד), לכן אותם שלא עשו – ישלימו עד י' שבט. ובכלל, כל החברים יעשו כך עד י' שבט. ודיבר שבי' שבט אז הוא העלייה, והמקושרים יעלו עמו. וזאת היא ההכנה.'

~ "אותו רבי, עם אותה הנהגה..."

להלן נביא קטעים נוספים מיומנו של ר' דוד, בעיקר פרטים פחות ידועים:

ליל שמחת תורה. איזה שעות קודם השקיעה [דיום שמיני עצרת] יצא כ"ק אד"ש להתוועד. ההתוועדות היתה בהחצר, בהסוכה הגדולה (רק שמסר לי הרב חדקוב שי' משם כ"ק אד"ש שאפסול את הסוכה במקום מושב כ"ק אד"ש כמו בשנה שעברה. ובערב שמיני עצרת, כשיצא כ"ק אד"ש מסוכתו, עמדתי שם. ושאל אצלי כ"ק אד"ש אם הסרתי את הסכך. אמרתי שכן, והלך כ"ק אד"ש לראות באיזה אופן עשיתי, ואמר שזה טוב).

כ"ק אד"ש שאל הרבה פעמים אם באו התלמידים שהלכו לבתי הכנסת, וחיכה על [התחלת] ההקפות עד שבאו כל התלמידים.

לאחר ההקפות מסר כ"ק אד"ש שילכו עוד הפעם הקפות, וכל אחד ואחד מתלמידי תומכי תמימים וכן משאר הישיבות, שיהיה להם ספר תורה לילך להקפות. זה לקח יותר משעה. אחר כך בא כ"ק אד"ש ואמר [אודות התלמידים]: להקפות הלכו, אבל פסוקי 'אתה הראת' לא אמרו. ואמר כ"ק אד"ש שיאמרו פסוקי 'אתה הראת' הרבה פעמים, עד שכל אחד ואחד מהתלמידים יאמר פסוק. וכ"ק אד"ש היה בשעת מעשה. אחר כך רקדו וניגנו עד השעה 6 בבוקר. ואז יצא כ"ק אד"ש עוד הפעם וראה שעדיין מנגנים, ואמר: מ'דארף גיין אפרוהן אויף א פאר שעה, און דערנאך קומען און ווייטער טאנצן [= צריכים ללכת לנוח לכמה שעות, ואחר כך לבוא ולהמשיך לרקוד].

לאחר תפילת מנחה התוועד כ"ק אד"ש. ...כ"ק אד"ש בירך על הכוס ואמר בקול: ברשות אדוננו מורנו ורבנו...

ערב שבת קודש, י"ט מרחשון. הרב חדקוב מסר לי שכ"ק אד"ש דיבר אתו היום ובסוף הדיבור אמר 'אז אויב עס וועט זיין ויין, וועט ער זאגן [שבת] א שטיקל מאמר' [= אם יהיה יין, אזי הוא יאמר (בשבת) קטע של מאמר דא"ח].

כ"ף מרחשון. הקביעות של כ"ף מרחשון היתה בשבת. הרב חדקוב מסר בשם כ"ק אד"ש שילמדו בזאת השבת את המאמר ד"ה 'ארדה נא' תש"ג. לאחר התפילה, לאחר שעשו אנ"ש קידוש, יצא כ"ק אד"ש [לבית המדרש] וישב על מקומו, כמו בכל שבת מברכין. לאחר הניגון אמר כ"ק אד"ש מאמר ד"ה 'והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו'. בסוף המאמר אמר שזהו מאמר מכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב שאמר בשנת תרס"ג פרשת וירא, "פופציק יאר פון היינט" [= לפני חמישים שנה]. גם אמר הסבר על המאמר, ובכה בעת ההסבר. לאחר המאמר אמר אד"ש [לקהל] שיאמרו 'לחיים', ואחר כך אמר שינגנו את הניגון 'אני מאמין בביאת המשיח'. בתחילה בכה בעת שהתחילו לומר הניגון, ואחר כך עשה בידיו הק' שינגנו בחיות יותר.

נר חמישי דחנוכה. היום זכינו, כל התלמידים הלומדים דא"ח, להיכנס להיכל כ"ק אד"ש ולשמוע שיחתו הק', ואחר כך חילק בידו הק' שקל כסף אחד לכל אחד ואחד, א זילבערנעם דאלאר [= דולר של כסף]. קודם שנכנסו התמימים, אמרו המשפיעים רש"ל ורי"ד [= ר' שמואל לויטין ור' ישראל דזייקאבסאן] שלשון כ"ק אד"ש היה כדאשתקד: שייכנסו רק אלו השומרים את סדר דא"ח בבוקר, רק שאם יקבלו תנאי קבלה על להבא. וכן בהיותנו בחדר הק' אמר רש"ל שייכנסו כל התלמידים, גם אלו שלא שומרים הזמן, בתנאי שיקבלו על להבא. ואמר כ"ק אד"ש: 'איך וועל זיי געבן חנוכה געלט – וועט זיין א קנין' [= אתן להם דמי חנוכה – וזה יהיה קניין (= התחייבות על להבא)]. ואמר רי"ד: הרי מבואר בקונטרס על זה שהנהנה מתומכי תמימים ואינו שומר את הסדרים – נהנה שלא כדין. וכמו כן בנידון דידן. וענה כ"ק אד"ש: צוליב וואס דארף מען אלעמאל ניצן שארפע רייד?! עס איז דאך אכט טעג, ניט קיין ניין טעג! [=מדוע צריכים

תמיד להשתמש בביטויים חריפים?! הרי חנוכה הוא רק שמונה ימים, לא תשעה!]. אחר כך אמר שיחה ובסוף חילק מעות חנוכה, ולכמה תלמידים אמר בפירוש שיבואו לסדרי דא"ח.

שבת קודש פרשת מקץ, נר ח' דחנוכה. התוועדות. היו הרבה דיבורים בין השיחות. למאיר זרחי, שהיתה בביתו שריפה בזה השבוע, אמר שיהיה גביר. לר'... אמר: זינט ווען דער רבי האט געביטן זיין לבוש אויף א ליכטיקער לבוש, וואגלט איר זיך בכתב ובעל פה. איר ווילט זיך אלץ אויסדרייען פון צו זיין א... [= מאז שהרבי (הרי"צ) החליף את ה'לבוש' שלו ל'לבוש' מאיר יותר, הנך 'נודד' בכתב ובעל פה. את הכל אתה עושה כדי להשתמט מלהיות...] (כי ר'... כתב לאד"ש שאינו חפץ להיות ה...). ר'... ישב מרחוק ולא שמע את הדברים. ואמר כ"ק אד"ש: וואס? ער הערט ניט? דארף מען זאגן העכער! [= מה? הוא אינו שומע? אם כן, צריכים לומר זאת בקול רם!] ואמר אד"ש בקול רם: פון וואנעט אן האט דער רבי איבערגעביטן זיין לבוש אויף א ליכטיקער לבוש... מען דארף וויסן אז עס איז דער זעלבער רבי, מיט די זעלבע הנהגה, נאר אין אן אנדער לבוש, א ליכטיקער לבוש – און איר דרייט זיך עפעס... [=ממתי שהרבי (הרי"צ) החליף את ה'לבוש' שלו ל'לבוש' מאיר יותר... צריכים לדעת שזהו אותו רבי, עם אותה הנהגה, רק ב'לבוש' אחר, 'לבוש' מאיר יותר... – ואתם מנסים להשתמט...] ואמר ר'... : לחיים, ס'זאל זיין ווי דער רבי וויל [= שיהיה כפי שהרבי רוצה]. ואמר כ"ק אד"ש: איר זאלט דאס וועלן מיט אן אמת! [= שתרצה באמת!]

בסוף ההתוועדות אמר אד"ש שמשח כבר ישנו, ורק צריכים להורידו למטה מעשרה טפחים.

~ "דוד עושה מה שאומרים לו..."

בהתוועדות כ"ף מנחם אב תשי"ג נגמרו בקבוקי ה'משקה' באמצע ההתוועדות. ר' זלמן גורארי ביקש מר' דוד שיביא עוד 'משקה'. כשר' דוד חזר עם בקבוק, אמר הרבי: דוד איז אן ענו. ער פאלגט (און טוט וואס?) מ'הייסט עם טאן. מ'הייסט עם בריינגען משקה – בריינגט ער משקה. מ'הייסט עם מקרב זיין אידן – איז ער מקרב א אידן. מ'הייסט עם זיין א משגיח – איז ער א משגיח [=דוד הוא עניו. הוא מצייט ומה שאומרים לו לעשות – הוא עושה. אומרים לו להביא 'משקה' – הוא מביא 'משקה'. אומרים לו לקרב יהודי – הוא מקרב יהודי אומרים לו להיות משגיח [בישיבה], אזי הוא משגיח] (מהרב פנחס קארף וזשא פוזנר שי').

~ השידוך והחתונה

במשך השנים שקדמו לחתונתו טיפל ר' דוד בסידור מעמדו האזרחי בארה"ב. באדר תשי"ב הציעו מביני דבר לר' דוד שעליו לנסוע לקנדה. מאחר שפג התוקף של הוויזה האמריקאית שלו, הוא היה חייב לעזוב קודם כל את ארה"ב כדי לחדש את הוויזה כשהוא שוהה מחוץ למדינה, ולכן נסע לקנדה, המדינה הכי קרובה לארה"ב. בקנדה הוא שהה בישיבת 'תומכי תמימים' במונטריאל ונעזר בר' ניסן מאנגעל שהלך איתו להסדיר את העניינים בקונסוליה.

בחורף תשי"ד החל ר' דוד לעבוד כמשפיע בישיבת 'תומכי תמימים' לצעירים, ששכנה אז ברחוב בדפורד פינת רחוב דין בברוקלין. פרטים על כך – יופיעו להלן בפרק על עבודתו בישיבה.

איך האט דער רבי גענומען אויף זיינע פלייצעס [= אתכם לקח הרבי (הרי"צ) על כתפיו] – מלים אלה, שאמר הרבי לר' בערל יוניק, ביחס לחמשת 'הבחורים הרוסיים', שופכות מעט אור על היחס המופלא שהעניק להם הרבי, כולל בענייני סיוע למציאת שידוך. ברשימותיו של ר' בערל מופיעים לא מעט ביטויים מופלאים בקשר לזה. למשל, ב'יחידות' בערב ראש חודש אייר תשי"ג אמר לו הרבי: ...אני מרגיש קצת חוב ("א שטיקל חוב") על עצמי כלפי בחורים שמתנהגים בהנהגה של תורה [מבחינת צניעות בענייני שידוכים]... ומכיוון שאין לך שום דרך אחרת להיפגש עם נערה, ביקשתי מהרב חדקוב, מר' יצחק גולדין ומאחרים, שיחשבו עליך, וכן על [דוד] ראסקין ו[שלום] מרוזוב, ואחרים ששייכים לזה.

הדחיפה הסופית לקראת השידוך של ר' דוד באה בעקבות ההתוועדות הפתאומית שקיים הרבי בשבת פרשת וישלח, י"ד כסלו תשי"ד [לפני חתונת ר"ב אלטהויז נכנסה המשפחה ל'יחידות', ואבי החתן ר' פיניע אלטהויז ביקש מהרבי שיתוועד בשבת פרשת וישב לכבוד ה'אויפרוף'. ענה הרבי: 'לחתונה אגיע על אף שלא הזמינו אותי, אבל לצאת [להתוועד במיוחד] בשבת – זה יגרום לקנאה'. ר' פיניע, שהגיע זה עתה מהארץ, אמר מיד לרבי שבכל זאת הוא מזמין את הרבי לחתונה. ואכן, הרבי קיים בשבת התוועדות מיוחדת והמזכיר הרב חדקוב הודיע שזה גם לרגל מלאות חצי-יובל שנה ל'שבע ברכות' הרבי והרבנית].

כשהרבי נכנס להתוועדות בהפתעה, שהו בבית-המדרש שלושה-ארבעה אברכים וכ-15 בחורים מה'עובדים'. באותה התוועדות אמר הרבי את הביטוי שכבר התפרסם: 'זהו היום שקישר אותי איתכם ואתכם אותי'. בהמשך הדברים אמר הרבי: 'אני מבקש שכל הבחורים המבוגרים ("די עלטערע בחורים") שנמצאים כאן – שיאמרו 'לחיים', ושיעסקו בחיפוש שידוכים וישתדלו להשתדך בזריזות עד שיהיו חתנים עוד בשנה זו'. לפתע חיך הרבי ואמר: 'ושאף אחד מהם לא ילמד ממני ("און אויף מיר זאל מען ניט קוקן"...). אצלי זה התעכב מסיבות מסוימות'...

בהתוועדות ההיא נכחו כמה וכמה בחורים מבוגרים, ביניהם חמשת 'הבחורים הרוסיים' – שלום מרוזוב, בערל יוניק, גדליה קארף, יצחק שלמה פבזנר ור' דוד. הראשון מביניהם שנהיה חתן היה ר' דוד, שבא בקשרי השידוכין זמן קצר לאחר מכן עם מרת חוה עלקא לבית פעדער. חמיו הרב אברהם אשר אנשיל פעדער ע"ה היה מגזע חסידי בעלז. הרב אברהם יצחק שם-טוב מספר שבהשגחה פרטית השתדך ר' דוד באותו לילה!

באותה תקופה לא היה קל למצוא נערות חסידיות בניו-יורק, ור' דוד השתדך עם נערה שהיתה בת למשפחה של חסידי פולין (כמוהו עשו עוד כמה וכמה מתלמידי ה'תמימים' דאז). אחריו באו בקשרי השידוכין ר' בערל יוניק, ר' ליב גרונר ור' יואל כהן, ועוד.

~ הרבי מעודד את אביו לטוס לחתונה

הוריו של ר' דוד, ר' יעקב יוסף ומרת דרויזא, רצו במאד כמובן לטוס מארץ-הקודש לחתונתו בניו-יורק, אך מפני הקשיים הכלכליים הכרוכים ברכישת שני כרטיסי טיסה, לו ולאשתו, הסתפק האב האם הוא מסוגל לעמוד בכך. הוא כתב אפוא לרבי על התלבטותו. בי"ז טבת תשי"ד כתב הרבי לר' יעקב יוסף:

ב"ה

י"ז טבת תשי"ד, ברוקלין

הרה"ח הור"ח אי"א נר"נ כו' מוה"ר יעקב יוסף שי' שו"ב

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מט' טבת, ונהניתי לקרות בו שבדעתו לבוא לחתונת בנו הרה"ח כו' דוד שי'. ומה שכותב שקשה להסתדר מפני ריבוי ההוצאות, הנה מובן, וגם בשכל אנושי, שהכסף לעצמו אינו ענין, כ"א בתור אמצעי למה שצריכים (או למה שחפצים). וכיון שהרצון להיות נוכח בהחתונה רצון טוב הוא ע"פ תורה ושו"ע, הרי בטח יזמין לו הש"ת גם להוצאות הנסיעה, ובמילא – עליו לבטל המחשבה שאם לא הי' נוסע היו נשארים מעות אלו בכיסו, ואין הדבר כן – כיון שמלכתחילה ניתנו מלמעלה לתכלית מיוחדת זו.

כיון שאינו מזכיר דבר ע"ד עניני זוגתו תחי' – הרי בטח זהו סימן טוב שהכל שלום.

בברכה [חי"ק]

בט"ז שבט תשי"ד כתב ר' יעקב יוסף לבנו ר' דוד שעם קבלת המכתב הנ"ל מהרבי התחיל לעסוק במרץ רב בהכנת המסמכים הדרושים לקבלת ויזה אמריקאית, אך 'אתמול היינו אצל הסוכן שמכין לי את הניירות, וגם הייתי בקונסולאט, ואמרו שבכלל מחכים על ניירות כשלושה חודשים..ואם כן מפחד אני אם אספיק לבוא לפני הפורים..

בהמשך המכתב מפרט ר' יעקב יוסף בעיה רפואית קשה שמפריעה לאשתו להצטרף לנסיעה.

אדהכי והכי, ירד רעיון הנסיעה מהפרק ולבסוף למרבה הצער לא נכחו הוריו של ר' דוד בחתונתו.

~ ה'יחידות' שלפני החתונה

בכ"ב אדר תשי"ד נכנס ר' דוד עם הכלה ל'יחידות'. להלן רישומי הדברים כפי שרשם אצלו:

כ"ב אדר [תשי"ד]

לאחר שקרא את הפיתקא [בנוגע לשאלת סידור הקידושין], אמר אד"ש: עס איז נוגע צו כלת צד [= זה שייך לצד הכלה]. ואמרה [הכלה]: איך וויל ווי דער חתן וויל [= אני רוצה כפי שהחתן רוצה].

ואמר אד"ש: וואו וועט מען מאכען די חופה, אויפן הויף אדער אונטער דער סוכה? מ'קען מאכן אונטער דער סוכה, אבער ניט אויפ'ן בימה. בעסער ניט אויפ'ן בימה [=היכן

תיערך החופה, בחצר (הסמוכה לבניין 766) או תחת הסוכה (= ה'שאלאש')? אפשר לערוך תחת הסוכה, אך לא על הבימה. עדיף לא על הבימה].

ושאל אד"ש: וואס הערט זיך מיט א דירה? [= מה נשמע לגבי הדירה?] אמרתי שמחר אי"ה אראה את הדירה באמפייר בולווארד... שנמצאת אויפן גראנט פלור [= בקומת הקרקע]. שאל אד"ש: אין פראנט? [= בחזית?]. אמרתי: ניט אין פראנט [= לא בחזית]. ושאל אד"ש אצלה צי איר האט געזען די דירה? [= האם היא ראתה את הדירה?] ואמרה שעוד לא ראתה. ואיחל אד"ש: דער אויבערשטער זאל העלפן עס זאל זיין א אידישע הויז. דער אויבערשטער זאל העלפן עס זאל זיין א בנין עדי עד און א חסידישע הויז [= יעזור השם יתברך שזה יהיה בית יהודי. יעזור השם יתברך שיהיה בנין עדי עד, בית חסידי] ופרנסה בהרחבה ובהרחבת הדעת אמיתית.

אמרתי: דעם קבלת פנים מאכן דער כלת צד אין צענטער און מיינע דא. וויילע אז דער רבי וועט ארויסגיין אויפ'ן קבלת פנים, זאל זיין ניט ווייט [= את ה'קבלת פנים' יערוך צד הכלה באולם, והצד שלי יערוך 'קבלת פנים' כאן, כדי שכאשר הרבי יצא ל'קבלת פנים' – זה לא יהיה רחוק עבורו]. ועשה אד"ש תנועה בידי הק', שהיה מוכן אויף ביידע זאכען [= לבוא לשני הדברים] – קבלת פנים וסידור קידושין.

ואמר אד"ש: איך וועל ארויסגיין צו דער חופה. נאך וואס דארף מען מאכן דעם קבלת פנים פון דער כלה דארטן, און דערנאך שלעפן זיך איבער'ן גאס מיט'ן קלייד? [= אני אצא לחופה. לשם מה צריכים לערוך את ה'קבלת פנים' של צד הכלה שם (באולם), ואחר כך היא תיסחב מעבר לרחוב עם בגדיה?]

אמרתי: מ'וועט קריגען א קאר [= ישיגו (עבור הכלה) מכונית]. ואמר אד"ש: א רייטע לייט, א גרינע לייט. נאך וואס דארף מען מאכן דעם קבלת פנים דא און די באדעקעניש דארטן? מ'קען מאכן אירע קבלת פנים דא אין בית-המדרש און פון חתן אין סוכה, אויב עס וועט זיין א גוטער וועטער [= רמזור אדום, רמזור ירוק (היינו, עיכוב זמן)]. לשם מה צריכים לערוך את ה'קבלת פנים' (של הכלה) כאן, ואת ה'באדעקעניש' שם? יכולים לערוך את ה'קבלת פנים' של כאן בבית-המדרש, ו(את ה'קבלת פנים') של החתן בסוכה (ב'שאלאש'), אם יהיה מזג אוויר נעים].

והוסיף אד"ש: מ'קען מאכן דעם חתן'ס קבלת פנים אין האל, וויילע מאנסבול איז גרינגער צו גיין [= (או ש) יכולים לערוך את ה'קבלת פנים' של החתן באולם (ה'פארבאנד'), שהרי לגברים קל יותר ללכת]. אז אמרתי שחפצי שיהיה הקבלת פנים פה כדי שכ"ק אד"ש יצא לקבלת פנים. ואמר אד"ש: בכלל, דאס דארף מען זיך דורכריידן מיט בעלי בתים, יונגע לייט – דאס איז ניט מיינער א זאך – און מאכן ווי ס'איז בעסער [= בכלל, על כך צריכים להתדבר עם בעלי בתים, אברכים – זה לא עניין שלי, ולעשות באופן הכי טוב].

עוד סיפר ר' דוד שבהיותו ב'יחידות' לפני חתונתו אמר לו הרבי בין השאר שיזכור ויצייר במחשבתו את פניו הק' של הרבי [הרי"צ] בשעת החופה.

~ "ראש ישיבה בישיבת תומכי תמימים"

כאמור, הוריו של ר' דוד נאלצו בלית ברירה להישאר בארץ-הקודש, ומובן שבדרך זו היה לו קושי להסתדר עם כל ההכנות לחתונה. הרבנית חוה גורארי ע"ה, אשת הרה"ח הרה"ת ר' שניאור זלמן גורארי ע"ה, שנודעה כעסקנית נמרצת ופעילה מסורה לטובת ענייני צדקה וחסד בשכונת קראון-הייטס – נרתמה אפוא לסייע בכך, וארגנה קבוצת נשים שיסייעו בכל ההכנות לחתונה. לאחר מכן היא קיבלה מהרבי את המכתב הבא, בו הוא מודה לה על מאמציה:

ב"ה, כ"ו אדר שני, ה'תשי"ד

ברוקלין, נ.י.

הרבנית מרת חוה תחי'

ברכה ושלוש:

איך בין געווען צופרידן צו דערוויסן זיך, אז איר אָרדענט איין בא זיך אין הויז א צוזאמענקונפט אין פארבינדונג מיט דער חתונה פון הרה"ח ור"ח אי"א נר"מ מו"ה דוד שי' ראסקין, ר"י אין ישיבת "תומכי תמימים", ברוקלין, עם ב"ג תחי' – און אלס צוגרייטונג צו דער חתונה,

און איך האף, אז דער צוזאמענקונפט וועט זיין בהצלחה בגשמיות און בהצלחה ברוחניות.

דינענדיק אויך אלס מיטעל אויף נאר נעענטער צוזאמענברענגען נשי ובנות חב"ד, און, דורך זיי, אויך די בני-בית זייערע.

ובזכות פון דער התעסקות בהכנסת כלה, זאל דער אויבערשטער אייך מזכה זיין און מצליח זיין, אפטערס אַנטייל צו נעמען און אנפירן, געזונטערהייט און פרייליכערהייט, מיט ענינים פון שמחה ואהבת ישראל.

בברכה [חי"ק]

להלן תרגום חפשי ללה"ק:

ב"ה, כ"ו אדר שני, ה'תשי"ד

ברוקלין, נ.י.

הרבנית מרת חוה תחי'

ברכה ושלוש:

נהניתי להיוודע שמארגנת בביתה אסיפה בקשר לחתונתו של הרה"ח ור"ח אי"א נו"מ מו"ה דוד שי' ראסקין, ר"י בישיבת "תומכי תמימים", ברוקלין, עם ב"ג תחי' – ובתור הכנה לחתונה,

והנני מקווה שהאסיפה תהיה בהצלחה בגשמיות ובהצלחה ברוחניות,

ותשמש גם בתור אמצעי לקרב עוד יותר ביחד את נשי ובנות חב"ד, ובאמצעותן, גם את בני-ביתן,

ובזכות ההתעסקות בהכנסת כלה, השי"ת יזכה אתכן ויצליח אתכן לקחת חלק לעיתים קרובות ולנהל, מתוך בריאות ושמחה, עניינים של שמחה ואהבת ישראל.

בברכה [חי"ק]

~ היסטוריה בחב"ד

כמה פנים לה להתקשרות. ישנה התקשרות שמתבטאת בפנימיות הלב וברגשות נפש עזים, וישנה התקשרות שמתבטאת בסממנים חיצוניים. ויש בזה מה שאין בזה. דומה שאצל ר' דוד ראשון ההתבטאה ההתקשרות בכל המובנים ובכל הכיוונים. א) הוא היה החסיד הראשון בדורנו שההזמנה לחתונתו נכתבה בדיוק באותו הנוסח כמו ההזמנה לחתונתו של הרבי (אומרים שהוא שאל את הרבי כיצד צריכה להיראות ההזמנה לחתונתו, והרבי ענה: 'בנוסח הרב'). ב) הוא היה הבחור הראשון בהיסטוריה החב"דית שה'קבלת פנים' שלו היתה ב'זאל' למעלה ב-770. ג) הוא היה גם הראשון שהחופה שלו נערכה בחצר של 5770. ד) הוא היה מי שהנהיג להקריא בחתונה את מכתבו של הרבי לחתונה קרא בסעודה⁶. ה) מאחר שהרבי דיבר פעמים רבות נגד ענייני ה'חיצוניות' שחדרו לחתונות אנ"ש⁷, ביקש ר' דוד שלא יהיו בחתונה פרחים ומוזיקה, כמנהג אמריקה בימים ההם.

כל זה היה אופייני לר' דוד, לעשות הכל מתוך התקשרות אמיתית לרבי ודאגה למילוי רצונו הק' במילואו.

כאן עלינו להבהיר את תמונת המצב באותם ימים:

בשנים תשי"א-תשי"ג נסע הרבי לחתונות במשפחות אנ"ש שהתקיימו מחוץ לקראון-הייטס. לפעמים הרבי אף השתתף ב'קבלת פנים' ואמר שיחה. בעת החופה הרבי היה אומר בעצמו את כל ה'שבע ברכות'. בתחילת כסלו תשי"ד, לקראת חתונתו של ר' חיים-ישראל הכהן שפערלין, הודיע הרבי שמכאן ולהבא לא ייסע עוד לחתונות כי הדבר גוזל ממנו זמן רב (אומרים שאחת הסיבות לזה היתה שסיכמו על שעה מסוים ובפועל היו עיכובים והחופות היו מתאחרות).

5. היתה זו החופה החב"דית הראשונה שהתקיימה בקראון-הייטס, ע"פ הוראת הרבי.

6. הוא גם היה הראשון שקרא מכתב של הרבי בחופה חב"דית – חופת הרב ניסן מאנגל.

7. ראה לדוגמה בספר "ר' ניסן" עמ' 480 והלאה. "לקוטי הוראות בעניני שידוכים ונישואין" עמ' 146 והלאה.

כאמור, לקראת חתונתו בד' ניסן, נכנס ר' דוד ל'יחידות' והציע לרבי שחופתו תיערך בחצר 770, בתקווה כי במצב זה יאות הרבי לזכותו בסידור קידושין. ענה לו הרבי כי ההחלטה מי יסדר קידושין תלויה בצד הכלה. מיד ביקשה גם הכלה שהרבי יסדר קידושין אצלם והדגישה שכבר סידרו שהחופה תיערך בחצר 770 כך שאין צורך שהרבי יטריח את עצמו לנסוע לחופתם. ואז הסכים הרבי לכך. החופה נערכה בחצר המזרחית של 770 (ה'שאלאש'). ומאז שב הרבי לסדר קידושין אצל החסידים, כאשר החופות נערכות בחצר 770 והחתונות נערכות מחוץ לשכונה.

מאותה סיבה ביקש ר' דוד שהחתונה תיערך בקראון-הייטס, באולם ה'פארבאנד'. למעשה, מאז קבלת הנשיאות כבר לא השתתף הרבי בסעודות חתונה של אנ"ש. ובכל זאת, ר' דוד עדיין קיווה שאם סעודת החתונה שלו תיערך בקראון הייטס, יש סיכוי מסוים שהרבי יבוא גם לסעודת החתונה.

וכך היה. ה'קבלת פנים' נערכה ב'בית המדרש' ד-770 ב'זאל' למעלה, והחופה נערכה בחצר של 770. ה'קבלת פנים' נערכה ב'בית המדרש' ד-770 ב'זאל' למעלה, והחופה נערכה בחצר של 770. כאמור, מאחר שהורי החתן לא היו בחתונה, היו במקומם השושבינים מצד החתן קרובי משפחתו הרה"ח ר' אברהם-מאיר הכהן ומרת לובא-מיכלא זרחי ע"ה, שהיתה בת-דודתו של החתן (אבי' הרה"ח ר' שלמה ע"ה היה אחיו של ר' יעקב-יוסף ע"ה, אבי החתן). בקריאת הכתובה נתכבד גאב"ד נאראל, הרה"צ הרב חיים מאיר יחיאל שפירא.

תמונת משפחתית אחרי החופה ב"770" בבית-המדרש למעלה (בה"חדר שני") עם משפחת זרחי ואחיו ר' לייבל ע"ה.

סעודת החתונה התקיימה באולם ה'פארבאנד' ברחוב קינגסטון (שלימים נרכש עבור 'צעירי אגודת חב"ד'). במשך שעות החתונה היה מובן שבסוף הרבי לא יגיע לסעודת החתונה, ולכן החתן ר' דוד ביקש שיקריאו במהלך הסעודה את מכתבו של הרבי לחתונה. ובעקבות זאת, מאז שהרבי הפסיק להיות מסדר קידושין בחתונות אנ"ש, התחילו להקריא את המכתב של הרבי בעת החופה.

במהלך הערב נקרא אל הקודש פנימה ר' דובער יוניק בקשר לעניין פרטי ובין הדברים התייחס הרבי לחתונה. הרבי ביקש לברר אצלו: וואס טוט זיך אויף דער חתונה? [=מה קורה שם בחתונה?], וכן שאל: די מאמע איז אויף דער חתונה? [=האם אמי באה לחתונה?]. ר' בערל ענה בחיוב והרבי ביקש לדעת: מיט וועמען איז זי געקומען? [=עם מי היא הגיעה?] לאחר שנענה על השאלה, הוסיף הרבי לשאול לגבי רעייתו, הרבנית חיה מושקא: און די פרוי איז אויך דארט? [=והאם היא (הרבנית) גם נמצאת שם?]. ר' בערל ענה בשלילה. שוב הוסיף הרבי לשאול ביחס לאמו: זי איז געווען ביי דער חופה אויך? און מיט וועמען וועט זי גיין צוריק? [=האם היא היתה גם בחופה? ועם מי היא תשוב מהחתונה לביתה?]. ור' בערל ענה מה שענה. הרבי גם שאל אותו מדוע אביו [שהגיע מקנדה ל'ווארט' שלו, של בערל, שהתקיים בדיוק לפני כן] לא נשאר לחתונתו של ר' דוד. לפני צאתו אמר לו הרבי: "האט ניט קיין פאריבל וואס איך האב אייך מפסיק געווען פון דער חתונה..". [=אל תתרעמו עלי על כך שהפסקתי אתכם באמצע החתונה..].

באותו לילה, כשעזב הרבי את 770 בחצות הלילה בדרכו לביתו, ביקש מהרב חדקוב שליווה אותו ללכת דרך רחוב קינגסטון – במקום ללכת דרך רחוב ברוקלין כרגיל בכל ערב – כי הוא רוצה לעבור ליד האולם בו מתקיימת סעודת החתונה. ואכן, הרבי הלך דרך רחוב קינגסטון ועצר בחוץ ליד מקום החתונה, כשהוא מתעכב למשך זמן. באותה שעה הקהל עדיין היה באמצע הריקודים וראו את הרבי דרך חלונות האולם. הרבי עודד מעט את השירה בתנועות ידו הק', ואחר כך המשיך ללכת לביתו.

כשר' בערל נכנס ל'יחידות' ביום א' דחול-המועד פסח, דובר בין היתר על המקום בו תתקיים חתונתו. בתוך הדברים שאל אותו הרבי: מדוע אי אפשר לעשות את החתונה שם [באולם ה'פארבאנד'], כמו דוד ראסקין?...

~ להתכונן לעבודה מסוג אחר לגמרי...

בהתוועדות אחרון של פסח תשי"ד אמר הרבי את הדברים הבאים (תו"מ חי"א עמ' 219):

"...דובר לעיל על כך שמחנכים את תלמידי התמימים, עוד בהיותם בין כותלי הישיבה, בעסקנות ציבורית. אלא שהתלמיד צריך לדעת שאין זה מוכרח כלל שגם תפקידו בעתיד יהיה בדיוק באותה עבודה שבה מחנכים אותו היום. ייתכן שבעתיד יהיה לו "חומר" שונה לגמרי ואופן עבודה אחר, כפי שיורו לו אז, ועבודתו עתה – אינה אלא כדי לחנכו באומנות.

ואם גם בעתיד ירצה לצאת ידי חובתו באותו סוג עבודה שעסק בה בהיותו בישיבה – הרי לבד זאת שאין הוא מבצע את עבודתו המוטלת עליו, הרי הוא מאבד ח"ו לריק את כל הכוחות והיגיעה שהשקיעו בחינוכו!"

עבור ר' דוד הדברים התאימו באופן מופלא, שהרי זה עתה הפך מאחד מתלמידי ה'תמימים' – לאברך נשוי שכעת הרבי מועיד לו כנראה תפקידים של עסקנות ציבורית מסוג אחר לגמרי, כפי שנראה להלן...

הוספה א'

בעמדנו ימים אחדים לפני יום הבהיר י"ד כסלו הבעל"ט – צדי"ק שנה (יובל התשעים) מנישואי כ"ק אדמו"ר והרבנית הצדקנית מרת חי' מושקא זי"ע (ה'תרפ"ט-ה'תשע"ט), מביאים אנו כאן מענת כ"ק אדמו"ר על דו"ח שסב הכלה, הרה"ת ר' דוד ע"ה ראסקין, כתב מהתוועדות חסידים שנערכה בקשר עם יובל הנישואין של כ"ק אדמו"ר והרבנית זי"ע – י"ד כסלו, ה'תשל"ט.

– המ"מ והערות בשולי הגליון, נערכו ע"י ועד הנחות בלה"ק, וזכות הרבים תלוי בהם. –

ב"ה. ט"ו כסלו, תשל"ט

כ"ק אדמו"ר שליט"א

אתמול בשעה 9:30 בערב סדרתי מטעם צאגו"ח התוועדות חסידים בבית המדרש ב-770 עם סעודה שלמה חלות, דגים, ועופות וכו', וב"ה שהי' ברוב עם, גם השתתפו אנ"ש מערי השדה (קודם ההתוועדות של כ"ק אדמו"ר שליט"א – אור לי"ד כסלו – הכרזתי ברבים אודות זה שמסדרים התוועדות חסידים באור ט"ו כסלו).

הדיבורים הי' ע"י רמקול. ביקשתי את הר"ר שלום שי' מרזוב, ולמד את המאמר לכה דודי, תשי"ד, שיצא עכשיו לאור*, למד את כל המאמר. ביקשתי את הר"ר מרדכי שי' מענטליק – שהי' בהחתונה בתרפ"ט – שיספר מה שזוכר. ודיבר ועשה רושם גדול, ואח"כ עורר אודות התעסקות בלימוד נגלה וחסידות ועבודת התפילה, והתעסקות בהפצת המעיינות והמבצעים.

אח"כ התוועדו הררש"ד שי' רייטשיק, הרר"י שי' כהן, הרר"ל שי' גראָנער, הרר"א שי' קאָרף, והנני וב"ה שהי' מסודר, אמרו לחיים, וניגנו ניגונים.

[בסעיף האחרון של המכתב ביקש ברכת כ"ק אדמו"ר לעניין פרטי.]

דוד בן דרויזא
ראסקין

[מענת כ"ק אדמו"ר על גליון המכתב, העתק ע"י הרד"ר ע"ה:]

לפלא שדוקא "מרקדין" שהוזכר בפירוש וכמה פעמים בנוגע [כאן עשה חץ והקיף תיבת "בהחתונה" שבתוך הדו"ח] לא נזכר כאן!

[בסוף המכתב, כתב כ"ק אדמו"ר:] אזכיר עה"צ.

"מרקדין": כתובות טז, סע"ב ("כיצד מרקדין לפני הכלה").

שהזכר בפירוש וכמ"פ בנוגע [החתונה]: ראה מאמר (ד"ה אשר ברא) ושיחת אור ליר"ד כסלו תשל"ט. ובכ"מ. [נדפס בקונטרס "התועדות" שי"ל ע"י "ועד הנחות בלה"ק" ליום הבהיר י"ד כסלו ש.ז.]. (* ב"פתח דבר" להמאמר (תו"מ סה"מ אלול ע' רלה), שי"ל "בקשר לשנת החמישים מחתונת כ"ק אדמו"ר שליט"א (תרפ"ט-תשל"ט) .. מאמר זה נאמר בש"פ תצא, י"ג אלול¹, ה'תשי"ד², וכנראה הוא מיוסד (ביאור) על ד"ה לכה דודי, תרפ"ט³ שנאמר ע"י כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע בעת קבלת הפנים של חתונת כ"ק אדמו"ר שליט"א".

(1) יום חתונת כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע בשנת תרנ"ז.

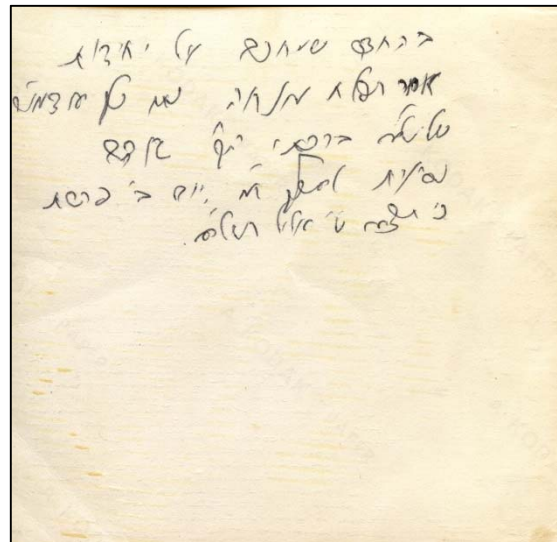
(2) שנת העשרים וחמש לחתונת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

(3) נדפס בקונטרס דרושי חתונה (ברוקלין, תשל"ט [סה"מ קונטרסים ח"א כ, א ואילך; תרפ"ט ע' 81 ואילך]). וראה מה שאמר טרם שפתח דרוש זה (שם ע' מה [לח, ב; ע' 80]).

הוספה ב'

תמונה נדירה ומיוחדת של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

באלול תשל"א, לקראת שנת הלימודים תשל"ב, נסע הרד"ר עם שתי בנותיו התאומות מרת שטערנה שרה ומרת בילא דבורה ע"ה לאה"ק, ת"ו. קודם הנסיעה, זכו להיכנס ל'גן-עדן התחתון' ושם קיבלו ברכתו הק' של כ"ק אדמו"ר. כבכל נסיעותיו, זכה הרד"ר ע"ה לקבל שליחות מיוחדת, לעורר אנ"ש בענינים של הרבי, ובפרט ענינים שהזמ"ג.

מאחורי התמונה, כתב הרד"ר ע"ה:

"בהחדר שמחכים על יחידות אחר תפלת מנחה נתן כ"ק אדמו"ר שליט"א ברכתו הק' קודם נסיעת לאה"ק ת"ו. יום ב', פרשת כי-תצא, ט' אלול תשל"א."

לזכות

החתן הת' **יצחק** הכהן והכלה מרת **חווה עלקא** שיחיו כ"ץ

לרגל נישואיהם בשעה טובה ומוצלחת

י"ד כסלו, ה'תשע"ט

חג הגאולה דכ"ק אדמו"ר האמצעי נ"ע

– צדי"ק שנה לנישואי כ"ק אדמו"ר והרבנית הצדקנית זי"ע –

נדפס על ידי ולזכות הוריהם שיחיו

הרה"ת ר' **אפרים פישל** הכהן וזוגתו מרת **מלכה רחל** שיחיו כ"ץ

הרה"ת ר' **ישראל אליעזר** וזוגתו מרת **דאוואניע** שיחיו רובין

ולעילוי נשמת זקניהם עליהם השלום

ר' **יהודה יוסף** הכהן וזוגתו מרת **ליבא רבקה** ע"ה כ"ץ

ר' **דוד** הכהן וזוגתו מרת **לאה** ע"ה כ"ץ

הרה"ת ר' **חיים צבי הירש** וזוגתו מרת **נעכא** ע"ה רובין

הרה"ת ר' **דוד** וזוגתו מרת **חווה עלקא** ע"ה ראסקין